

KARINTHY FRIGYES

NEVETŐ DEKAMERON

(SZÁZ HUMORESZEK)

TARTALOM

A HUMORISTA	RÁJÖTTEM VALAMIRE
A KÁLYHA MINDENKIHEZ MELEG	A FELESÉGEM SZIGORLATOZIK
MÁJUS	A BOSSZÚS TUDOMÁNY
A TANULSÁG	MOKAN
EGYÜGYÜ MESE	MARSLAKÓK A FÖLDÖN
A MEZŐ	MEGSZÓLAL A TELEFÓN
LEVÉL AZ ÚRÖN ÁT	DICKENS, MÉLY KEDÉLY
SZABADALMI IRODA	«VILÁGEGYETEM» KAUCSUKSAROK
CSEVEGÉS AZ ÜRBEN	HINTA
TESTI SZÉPSÉG	HIÚSÁG
AMERIKAI PÁRBAJ	ÉNEKELNI TANULOK
KERTÉSZ KETTŐ	KÉT ORVOSI LELET
BÁTORSÁG, FIATAL BARÁTOM!	ÓRÁK
MESE AZ ELTÉVEDT VILLAMOSRÓL	TEGEZÉS
A GAZDAG EMBER	HALANDZSA
A GAZDAG EMBER SÍR	NÉPEK ÖRÖME
A FEJETLEN EMBER	TANULMÁNYOZOM A LELKET
A KÖLTŐ	NYOMOZÁS
UGYANEZ FÉRFIBAN	C SOPORTOSULÁS
JÓTÉKONYSÁG	IDEGES ÚR ELALSZIK
GASPARECZ	IDEGES ÚR ELKISÉRI A BARÁTJÁT
IRODALOM	IDEGES ÚR ÖNGYILKOS
BUXBAUMNÉ, A FA	HÁZINYÚL
VÍZCSEPP ÉS GYUFASZÁL	BELEBESZÉLNEK
MONOLÓGOK A KÁDBAN	JÁTÉK A FIAMNAK
VÉGSŐ ÉRVELEÉS	AZ ÉN GYEREKEM
AZ EMBERISÉG VÁROSA	TÖLTŐTOLL
FÉLELEM ÉS REMÉNY	CIPŐPERTLI
NEM ISMERT MEG A SAJÁT ANYÁM	HOGY VAN?
AZ ŐSEMBER	ÚJ ÉLET
ÖRVENDETES FEJLŐDÉS	BESZÉLGETÉS-MINTA
ZÖLD BARACKOK	A FELELŐS EMBER
A HÓEMBER	PROTEKCIÓ
LEGENDA A KÖLTŐRŐL	KI A VÉRENGZŐ BESTIA?
HERAKLESZ TIZENHARMADIK HŐSTETTE	KARÁCSONYI SZÁM
HÍRLAPKIVONAT	OKKULTIZMUS
A BUNDONBENGGHI BUMERANG	A NŐ, AKI GÖGICSÉL
DIPLOMÁCIA	POLIGÁMIA
MŰFORDÍTÁS	STANCI NÉNI, FRÉDI ÉS A MÁRKI
ÁLLAMREGÉNY	Ő AD NEKEM TÉMÁT
KIK CSÓKOLÓZNAK TÖBBET?	OMNIBUSZ
ZENESZERZŐK	TANU VAGYOK
FOGYÓKÚRA	LEONIDAS
TÖRTÉNELEM	SZÍNÉSZET
FELKELES	ÉN ÉS A BANK
NEVELÉS	AZ IGÉNYTELEN EMBER
A FORRADALMI MOZGALOM LÉLEKTANA	A KÖNYVNYOMÓ, AZ KIRÁLY, A POÉTA,
MESÉK VILÁGA	VAGYIS UJSAGH-ÍRÓ
GYULA BÁCSI	ŐSKOR
IDEGKÓRTAN	MINDEN MÁSKÉP VAN
AZ ASZFALTBETYÁR	

A HUMORISTA

Írói pályámat nagy koncepciókkal kezdtem: Homerosz álnév alatt megírtam «Odisszeia» című époszomat, melyet az Akadémia dícséretre ajánlott. A könyvnek igen nagy sikere volt, de nekem abszolút semmi; az a furcsa dolog történt meg, hogy az époszt valamelyik magyarázóm, egy történetíró, egyszerűen ellopta és felhasználta Világtörténelem című művében egy helyen, ahol nem volt írnia - hősömet pedig, akit, úgylátszik, túl jól jellemeztem, készpénznek vette a közönség s máig is azt hiszik róla, hogy valósággal létezett; rólam a kutya se beszélt.

Más műfajokkal próbálkoztam, hogy megéljek. Dante álnév alatt megírtam az Isteni Színhátékot, amit Messiás címen lefordítottak németre, onnan lefordítottak magyarra: «A tyúkom vett egy új ruhát!» címen és a szerző neve nélkül énekelte az orfeumban Bellák Nusi kisasszony.

Később Shakespeare álnév alatt írtam néhány drámát, Schopenhauer és Kant álnevek alatt filozófiai értekezéseket is firkáltam és Goethe álnév alatt néhány drámai költeményt. Kaptam egy levelet egy bogárgyűjtőtől, aki igen udvariasan megkért, küldjem be neki a birtokomban lévő «Életbölcsség» nevű ízeltlábut, mivel valaki figyelmeztette rá, hogy én is foglalkozom ilyesmivel, cserébe szívesen rendelkezésemre bocsát egy szép afrikai bársonycincért, amiből nálunk, Európában csak két példány van.

Ezek után felmentem a szerkesztőségbe és otthagytam egy cikket «Az akarat sokfélesége» címen. A szedő álmos volt és cikkem ilyen címen jelent meg: «Vakaródzik a feleségem», azonkívül belül is volt néhány sajtóhiba.

A cikk nagy feltűnést keltett, az emberek nevettek és hamarosan kiderült, hogy egy egészen újszerű és hallatlanul mulatságos új humorista tűnt fel, aki mindent egészen furcsán és más-keppen mond: tótágast állítja a dolgokat és mindent megfordít és eltorzít.

Az utcán kezdtek mutogatni az emberek, meglökték egymást: Ni, mondták, ez a Kovácsik, - megfordultak és vigyorogva néztek utánam.

Sikerem határozottan tüneményes volt. Később már nemcsak vigyorogtak, hanem hangosan nevettek az emberek, mikor megláttak. Ni, mondták hahotázva egymásnak, itt megy a Kovácsik, jaj, de jó marhaságot írt az, barátom, a hasamat fogtam, hogy gondolhat ki valaki ilyen egy hülyeséget, hahaha, hát nagyszerű fiú ez a Kovácsik, az már igaz.

Ni, itt megy a Kovácsik, mondta egy másik, hahaha... alászolgája, Kovácsik bácsi. - Melyik az, kérdezte a barátja, - hát nem látod, ez itten, mondta erre, ez ni és bedugta az ujját a szájamba - ez a Kovácsik fiú, na ez egy kedves marha, de jól mulattam azon a hülyeségen.

Ha bementem egy boltba cipőt venni, a kereskedősegéd egy kalapot hozott, és mikor ijedten és zavartan kérdeztem, hogy mi ez, hahotázva mondta, hogy egy Kovácsik biztosan kalapot gondolt, ha cipőt kér, hiszen hallotta rólam, hogy a kezemen szoktam jární merő viccből. Végre mégis elhozta a cipőt, amibe mikor bedugtam a lábam, nagyot nyivákkolt, mivel macska volt benne, mire a kereskedősegéd diadallal tapsolt, hogy úgy-e milyen jó vicc, úgy-e ő tudja, hogy kell beszélgetni egy híres humoristával.

A fiatal szerzők is érdeklődni kezdtek irántam. Kedves Kovácsik tata, írták nekem, írtam egy jó marhaságot, olyan Kovácsik-féle örült hülyeséget, hát kinek küldjem el, mondok, mint a Kovácsik tatának, mondja, igaz az, hogy maga a szemölcsére gombolja rá az ingét? Na, szervusz, öreg!

Akárhol történt valami lehetetlen eset, mingyárt elküldték és megírták nekem. Maga felhasználhatja, írták. Az utcán azt mondták a családapák: Várj csak, Malvin, ott megy a Kovácsik, odaszaladok, elmondom neki, mit mondott ma reggel a Jenőke, mikor ráültették a bilire, majd kiírja az újságba.

Aztán mondja csak, - mondták kövér és izmos emberek hahotázva hogy jut magának eszébe az a sok bolondság - és mellbeütöttek dévajul - az a sok örültség - és dévajul vállon boxoltak - jaj, de nagy huncut maga - és hahotázva fültövön csaptak - honnan szedi maga az ilyesmit, - újabb gyomorbox - én nem tudnék ilyen baromságot kitalálni, ha megfeszülnék se.

Végre elmentem a harctérre, ahol hahotázva fogadott az egész lövészárók. Befeküdtem a dekungomba, mire mindenki odajött és nevetve lökdöstek, hogy mondjak valami jó viccet.

De nincs semmi a fejembe, szabadkoztam. De igen, csak gondolkodjam, mondták és én gondolkodtam s néhány perc múlva felkiáltottam: Jaj, golyó van a fejemben, mire hangosan kacagott mindenki és kacagva eltemettek a meszesgödörbe.

A KÁLYHA MINDENKIHEZ MELEG

Azelőtt tudniillik mindig fáztam. Tíz éves koromig az anyám egy kád hideg vízben tartott, attól való félelmében, hogy beszáradok neki. Később itatóspapírba csavarva odaadott apámnak, aki növénygyűjtő volt, lepréselt és beletett a herbáriumba ilyen cédulával: «Exotikus, északi növény, közönséges néven: poéta». A herbáriumban pókokat és pirított árnyékot ettem, paprikás penészgombóccal. Közben több verskötetem jelent meg és egy filozófiai értekezésem az érzelmi életről.

De tudniillik a kezeim mindig össze voltak gémberedve és a szájamon mindig párafelhőt fujtam ki és az egész arcom kék volt. Akik hozzám nyúltak, utána mindig kezükre leheltek. Megkérdeztem egy orvost, aki hosszasan megmagyarázta, hogy az úgynevezett «fázás» című betegségben szenvedek, mely onnan magyarázható, hogy hőfokom igen alacsonnyá hanyatlott a penész-evéstől.

Ekkor történt, hogy egyszer egyedül maradtam.

Abban az időben nagyon el voltam keseredve, mert rájöttem, hogy a ruhám nem irántam való vonzódásból és ragaszkodásból maradt meg rajtam, hanem azért, mert begomboltam elől és így nem tud lecsúszni. Ha le tudna csúszni, biztosan lecsúszna és én végleg megfagynék meztelenül. Ez a megismerés igen rossz hatással volt rám és Schopenhauer álnév alatt hosszabb értekezést írtam «A halálról és az élet semmiségéről» címen.

Egyedülmaradásom egy szobában történt, ahol egy cserép krizantém állt az asztalon. A szoba egyik sarka felől különös hullámok jöttek felém és a mellényem alá bújtak. Odamentem és egy barna négyszögűt láttam ott, két tüzes szemmel, amik nevettek. Bemutakoztam, ő nem felelt, de a két tüzes nyíláson láttam, hogy Kályhának hívják. Leültem mellé és felolvastam neki «Végtelen vágó» című pályadíjat nyert költeményem.

Egy idő múlva láttam, hogy a két tüzes nyílás elborul: egyidejűleg olyan kellemes zsibbadás fogott el, hogy percre szinte azt hittem, levehetném a mellényemet. Elbámultam és ránéztem a Kályhára: rájöttem, hogy ő küldi felém a hullámokat, melyekről könyvekben olvastam, hogy Melegnek hívják őket. Ismeretlen, mámoros érzés fogott el és rajongva szóltam a Kályhához:

- Hát megértetted a versemet?

Újabb és hevesebb hőhullám áradt felém és én felujjongtam a boldogságtól.

- Megértett engem és meleg hozzám, - mondtam. És sírtam.

Másnap eljöttem Hozzá megint: ugyanazon a helyen találtam, hű volt hozzám, várt rám. De a tüzes karikák halványak voltak és én azt mondtam magamban: «Ő fázik, mert a lelkemet akarja». És «Az én lelkem» című verskötetemet beledobtam a tüzes karikákba: a szemek felvillantak és vörös forróság áradt.

Átöleltem a Kályha lábait és szóltam magamban: «Most legyen csöndesség. Megtaláltam a Meleget és az én lelkem nem végzett hiábavaló munkát. Ő meg állt egy helyben, várt rám és megértett. És meleg volt hozzám.»

A szemek ismét elborultak: felsírtam a kintől és benyúltam a koponyámba, egy marék agyvelőt dobtam a karikák közé. A kályha sírt és kitüzesedett. Fejemet derekához szorítottam és csaknem megfultam ezen az éjszakán. Borzalmas volt és végtelen. Csudálatosan és emberfölöttien szép volt rajta a két szem, a kockák, a kémény és a repedés az egyik oldalon. Elhatároztam, hogy a «Csoda megtörtént» címen verskötetet adok ki, az első vers így kezdődött. «A kéményed, ez az egész világ - a repedésed, mint egy kis virág». Madách Imre álnéven a következő költeményt adtam ki:

«Ó spórhert, ha te meg tudnál érteni,
Ha volna lelked oly rokon velem -»

Azonkívül Goethe álnéven is megjelent tőlem:

«Das ewig spórhertliche
Zieht uns hinan...»

Végre «A spórhert metafizikai lényege» címen nagy értekezést terveztem, de nem jutottam a megalkotásig.

Verskötetemet nagy siker követte. Kritikusaim kifejtették, hogy Kályha alatt a világrejtély szimbólumát értem és hogy a «virág» és «világ» rím meglepő metafizikai döbbenete egy új és ismeretlen szenzációnak. Kétszáz év múlva szobrot kaptam.

Boldogan és dobogó szívvel siettem a Kályhához, hogy beledobjam a kritikákat. Legnagyobb megdöbbenésemre egy idősebb barátomat találtam mellette, aki átölelve tartotta a Kályhát és kicsit szuszogott.

- Mi ez? - kérdeztem.

- Mi volna? - csodálkozott barátom. - Fázik a hasam és az orvosom mondta, hogy melegítsem föl. Ez egy nagyon jó kályha, jól fűt és nincs szaga. Csak te valami parfümöt vagy mit kentél rá.

Megálltam és néztem őket.

- No és? - kérdeztem aztán.

- Mi az, hogy no és? Mindjárt felmelegszik a hasam.

- Felmelegszik a hasad? Hát tehozzád is meleg a Kályha? - kérdeztem és visszatettem szemeimet, amik ijedtükben kiugrottak.

- A kályha mindenkire meleg, - mondta idősebb barátom.

Felordítottam és tört rántva bele akartam döfni a Kályhába. De barátom kivette a kezemből, hazavitt és lefektetett. Öt napig feküdtem, azután letörtem szakállamról a jégcsapokat és megírtam életem legnagyobb művét, mely így hangzott: «A kályha mindenkire meleg».

A mű egy szemlében jelent meg és rettenetes felháborodást és derűtséget keltett. Háromszáz előfizető visszaküldte a lapot, azzal a megjegyzéssel, hogy ilyen aljas disznóságot, hogy a kályha mindenkire meleg, mégse lehet írni. A konzervatív lapok hosszú cikkeket közöltek, hogy ezek a modernnek már egészen megőrültek, ők maguk se értik, amit leírnak: mert mi értelme van annak, hogy a kályha mindenkire meleg? A koszorús akadémiai műfordító kuriózumból lefordította németre és otthon elszavalta a gyerekeinek. De a gyerekek nem tudtak nevetni és azt mondták a papájuknak, hogy ők értik, mert a kályha csakugyan mindenkire meleg. Erre behoztak engem ide a bolondházba.

MÁJUS

- Pardon. Uraságod most érkezett?
- Most. Brrr.
- Kicsit hideg eleinte, mi? Hja, az ember hozzászokik. A fejére is raktak jeget?
- Raktak. Brrr.
- Persze, persze. Az nagyon jó. És persze egészen betolták, mi? Hányas szám uraságod?
- Hányas szám?
- Hát nem nézte meg, hiszen a lábára kötözték egy cédulát a számmal és a névvel, ha van. Nekem csak számom van, nevem nincs. Még nem agnoszkáltak. Nem szűk magának az a cella?
- Nem.
- Nekem igen, mert fel vagyok puffadva. Négy nap múlva halásztak csak ki. Nem baj, csak a szemem zseníroz, belefolyt a szájamba. Magának még van szeme?
- Az egyik. A másikat kivitte a golyó. Ott ment ki.
- Revolverrel tetszett...?
- Pisztollyal.
- Az jó. Eleinte én is úgy akartam, de aztán nem tudtam pénzt kapni rá. Nekem soká tartott, de tetszik tudni, a biztos, az biztos.
- Honnan tetszett...?
- A vasúti hídról. Tetszik tudni, négy nap múlva tudtam csak följönni. Utálatos lesz az embernek a tüdeje. Pardon, zöldül már a maga hasa?
- Még nem. Hát zöld lesz?
- Ojjé, látná az enyémet. Szép, világoszöld, egész a köldökömig. Úgy örülök, nemsokára zöld leszek. Csak a hájam szép kék. Most már rendesen megy minden a boncolásig, csak már túl lennék rajta. Szrr. Szrr.
- Mit csinál?
- Semmi, a víz szörcsög bennem; na tessék, most a másik szemem is kifolyt. Sajnálom. Másképp egészen szabályszerű vagyok, mondta a doktor úr. Igaz is, mondja csak: szőke volt?
- Nem, barna. És az öné?
- Az enyém is.

- Hogy hívták?
 - Pötty Pepinek hívták.
 - Úgy. Úúúgy. Hát hiszen akkor maga a Freinreisz Zoltán.
 - Na hát?
 - És én számár, azt hittem, magához megy feleségül.
 - Hát, maga a Nebbich Lajos? Én azt hittem, a magáé lesz. Hát akkor kellett nekem beugrani a Vasútíró!
 - És kellett nekem kiadni a pénzt arra a pisztolyra? Örület.
 - Hiszen akkor hozzám jött volna! Ha én ezt tudom, hogy nem magához akar menni, és hogy maga beugrik a Vasútíró!... De nekem azt mondta, máshoz megy és én tudtam, hogy az csak maga lehet...
 - És ha én tudom, hogy maga pisztolyokat vásárol és hogy nem akar magához menni... De nekem azt mondta, máshoz megy és én tudtam, hogy az maga...
 - És ezért oszlunk mi itt ketten? Hát kihez ment akkor a Pötty Pepi?
- (Egy úr a harmadik cellából):
- Hozzám.

A TANULSÁG

I.

Hetvennyolc esztendőskoromban rájöttem, hogy a feleségem ötvennégy év óta csal engem egy fiatalemberrel. Elmentem a Margit-hídra és egy szép fejest ugrottam, amivel megnyertem a B. T. C. műugró-bajnokságát. Azonkívül rekordot csináltam bűvárúszásban, két és fél napig maradtam a víz alatt, verve Kankovszkyt, aki csak két perc, húsz másodpercig bírta ki az atlétikai versenyen.

II.

Szent Péter a vetítő-készülék előtt ült és az életem filmjét csavarta föl a korongra. Mikor odajöttem, éppen annál a jelenetnél tartott, amint ugrom bele a Dunába. A különböző szentekből és angyalokból álló közönség jól röhögött, hogy olyan furcsán kalimpázok. Dühös lettem és megrántottam az öregnek a karját. Erre elszakadt a film.

- Marha! - kiabált Péter, - most hogy szedem le a korongról? Le kell forgatni az egészet, hátulról visszafelé. Ez jól fog festeni! Menjen vissza, ahonnan jött!

És ezzel elkezdte forgatni az életem filmjét, hátulról visszafelé.

III.

A következő percben lábbal fölfelé kibuktam a Dunából és felugrottam a Margithídra. Arccal Buda felé, szépen hazamentem Pestre, háttal fölmentem a harmadik emeletre, bezártam az ajtót, mire az kinyílt, végig hátráltam az előszobán és visszaültem a díványra.

IV.

Egy percre távoztam. Visszahátráltam a szobába és emészteni kezdtem. Csakhamar készen volt az ebéd, az inasom hátrafelé behozta a piszkos tányérokat, én visszaültem a székre és a gyomromból a már elkészült jóféle túróstésztát villával és késsel szépen beleraktam a tányérba. Összeragasztottam a hússzeleteket, ami nagyon jó volt. Miután a levest is kikanalaztam a szájamból, felálltam és megnéztem az órát. Félegy volt, tizenkettőre a hivatalban kellett lennem, gyorsan kihátráltam a szobából. A szájamba dugott cigarettavég mindig nagyobb lett, végre rágyújtottam és beletettem a zsebembe.

V.

Tíz év múlva feketedni kezdett a hajam és a fogaim lassan behulltak a szájamba. A nyugdíjamat megvonták tőlem, kezdődött a munka és én megint odaültem a hivatalba, róhattam a betűket, míg az utolsó sortól az elsőig el nem készültem. Főnökeim nagy jóindulattal voltak irántam, de aztán már nem ismertek olyan jól és huszonöt évi becsületes munka után fölvettek háromszáz forint fizetéssel, teljes lakdíjjal. Itt álltam tehát, hátrafelé, a legnagyobb nyomorban, hivatal nélkül, feleségemmel együtt, aki egyre szebb lett és egyre jobban szeretett.

VI.

Ekkor azonban már huszonötéves voltam, visszaszöktettem feleségem az apjához és beleszerettem. Egy bűnös, lobogó éjszakán háromszor egymáselött karjaimba omlott, enyém lett, mire én egyre félénkebb lettem, megfogtam a kezét, de ő visszahúzta, végre megismerkedtünk és én bemutatkoztam. Azontúl nem láttam többé.

VII.

Megkaptam doktori oklevelem és kezdetét vette a kedves, vidám diákélet. Fiatal voltam és boldog, szerettem tanulni s így mindig kevesebbet tudtam. Fiatalságommal azonban kissé odaéltem (első életemben ugyanis visszaéltem vele) s így csakhamar minden erőmet visszanyertem. Tizennyolcéves voltam, mikor leérettségiztem, bajuszom szépen visszafejlődött, belenőttem ruháimba és szorgalmasan felejtettem. Tizennégyéves koromban egyszer kigyógyultam a kolerából, mely csaknem végzetessé válhatott volna, de csakhamar elkövetkezett a fertőzés és én túl voltam a veszélyen. Ettől kezdve csendesen folyt életem, selypíteni kezdtem, majd elfelejtettem beszélni s mikor már elég kicsi voltam, négykézláb másztam vissza a bölcsőbe, hogy szoptatós dajkámat ellássam tejjel. Hogy ezután mi történt, nem tudom, csak egy sötét helyiségre emlékszem még, ahova engem valaki erőszakkal betuszkolt.

VIII.

Szent Péter, amint visszakerültem elébe, éppen készen volt a koronggal és mosolyogva emelte föl szentséges kezeit.

- Te, aki kétszer éltél, - mondotta nékem, hogy bölcs példázattal oktató az összevegyült szenteket, - te, aki kétszer éltél s minden dolgokat megfordítva, mélyébe láttál az élet teljességének; - mondjad el tehát minékünk: micsodás tanulságot merítettél amaz úton, melyen közönséges halandónak csak egyszer adatott áthaladni s amelyet te kétszer esmértél meg az Úr végtelen kegyelméből.

Orromra tettem mutatóujjamat s rövid megfontolás után így válaszoltam Szent Péternek:

- Minden tanulság, amit tettem, egy megfigyelésre szorítkozik, szent atyám.

- S mi ez?

- Hogy Kassák Lajos verseinek hátulról visszafelé olvasva éppen úgy nincs értelme, mint előlről hátrafelé.

EGYÜGYÜ MESE

És kérem, a poéta egyszer
Egy lányba szeretett beléje:
Mivel szerinte a leánynak
Vulkán-tűz égett a szemébe.

Mivel szerinte a szemébe
Május forró viharja égett: -
S fehér szoknyácskák suttogása
Töltötte bé a messzeséget.

És nézte, messziről sokáig -
Bolyongva eltűnő nyomába:
De szólni nem mert a leányhoz,
És szólni nem tudott, hiába.

Mert a leány előkelő volt,
Míg a poéta senki, semmi:
«Tehát» - gondolta a poéta,
«Tehát gazdaggá kéne lenni».

A gazdagsághoz persze pénz kell,
A pénzt, azt ingyen osztogatják: -
Kár, hogy kinek van már, csak annak:
Ezt másképp úgy hívják: kamatláb.

Kinek még nincs, próbál szerezni,
Ezt úgy hívják, hogy: pálya, pálya.
És abból áll, hogy minden ember
Amit csinálhat, azt csinálja.

A poéta is hazament hát,
Kötetnyi verset írt meg ottan:
A szerkesztőnek küldte őket
És aztán éhenhalt nyugodtan.

Később a versek is kijöttek:
És lett belőle szörnyű lárma,
«Expresszionizmus»-t emlegettek,
«Uj iskolá»-ról szólt a fáma.

Továbbá jött egy ifju stréber,
Ki abszolvált poétikából:
Ez könyvet írt felőle gyorsan,
Amelyben mindenről «beszámol».

A könyvben az volt, hogy a versek
Egészen újak: «felfogás»-ban,
De tűz, erő van bennök annyi,
Amennyit nem találni másban.

Továbbá ő reájött arra,
Hogy panteista volt a költő: -
Az nagy dolog, a panteizmus,
Csudálja három emberöltő.

Végül tehát kimondja bátran,
«Uj korszak»-kal állunk mi szembe;
- És mindenfélét még: a többi
Valóban nem jut már eszembe.

A könyv nagyon szép volt: a tisztos
Professzorok mind hasraestek;
Az Akadémia találta
A pályadíjra érdemesnek.

Ezért oszt' tanszéket kapott az
Ifjú az univerzitáson:
Ott tízezer forint a gázsi,
Lakbér külön van, kérem'ásson.

Mikor már rendbejött egészen
És minden dolgok megfelelték:
Megtudta lakcímét a lánynak,
Kit a poéta énekelt meg.

A leány elég jó színben volt még,
A versekkel meg egybevágott:
Kis képzelettel bárki még úgy
Foghatta föl, mint egy virágot.

Házasságuk elég boldog volt:
Aminthogy meg is érdemelték.
- Két gyermek származott belőle,
Ezeket szépen fölnevelték.

Az egyik mérnök a vasútnál: -
Már főnök is lehetne félig: -
- A másik az irodalomban
Árul el hajlamot, beszélnek.

Egy újság némi átírással
Már két verset közölt le tőle,
Az apja taníttatni fogja,
Talán valami lesz belőle.

A MEZŐ

Tavasszal a mező mozgolódni kezdett: ágait, gyökereit nyujtogatta, fészkelődött. Zöld ruháját, a piros pettyeset, amit még a télen rendelt, felpróbálta, kisimította - néhol kacér dekoltázst hagyott. Telt dombjai halkan pihegtek - a mező készült valamire. Nem szólt és nem hívta magára a figyelmet, de a fák közül néha, lesütött pilláin keresztül, lopva lesett ki az útra.

Piros sáv villant fel az úton: egy tábornok jött lassan, elgondolkodva és összehúzott szemmel nézett a mezőre, megállt. Aztán bólintott.

- Jó terep - gondolta a tábornok. - Ott túl, a lejtős dombsor mögött szélesen felfejlődhetik a rajvonal, kettős futóárkot áshat és tarthatja magát. Itt az erdő szélén kitűnő fedezéke van a tüzéségnek, amarra gépfegyverosztag helyezkedik el. Az a három domb kitűnő áttekintést ad a megfigyelőknek, lent, a folyóparton kényelmesen felvonulhat a trén. A segélyhelynek is van hely és az egészet össze lehet kötni drótakadályokkal. Egy koncentrált, jól előkészített támadásra nem is tudnék magamnak ideálisabb terepet elképzelni.

A mező szemeiben néhány harmatcsepp jelent meg, elfordult és magára húzta pára-takaróját. Egy idő múlva ismét kiderült és kikukucskált az út felé. Egy kereskedő közeledett és szórakozottan nézelődött.

- Hány hold lehet ez? - gondolta, önkénytelenül számolgatva ujjain. - Be lehetne vetni kenderrel az egészet: két hónap alatt, ha minden jól megy, aratni, még mielőtt maximálják az árát. Beszélni kellene Guttmannal a dologról, az ért az ilyesmihez. A termést el nem adni, hanem tartani pár hónapig, míg az ára felmegy, akkor se dobni mingyárt piacra, hanem konzorciumot csinálni, megegyezni a gyárral, feldolgozni az egészet katonafehérműnek, jó összeköttetést keresni és eladni a hadseregnek. Csinos üzlet volna, határozottan csinos egy üzlet.

Hallva e szavakat, a mező elpirult haragiában és köpött egyet. Homlokán borús felhők vonultak keresztül. De egy idő múlva felragyogott az arca: széparcú ifjú közeledett az úton, kezében állvány, vászon, festékesdoboz.

- Gyönyörű motívum! - kiáltott lelkesen az ifjú. - Itt megállunk: ebből lehet csinálni valamit.

Leszögezte az állványt, felfeszítette vásznát és sebesen dolgozni kezdett. A mezőnek eleinte hízelgett a csodálat - kipirult, aransávok futottak keresztül testén és lélekzetvisszafojtva leste, hogy bámulják őt, úgy téve, mintha nem venne észre semmit. De egy idő múlva elúnta a dolgot, látván, hogy a festő nem mozdul helyéről: mozgolódni kezdett, illatfátyolát lebegtette, felhőkendőjét lejjebb bocsátotta.

- Megváltozott a világítás, - mondta a festő bosszúsan, felkapva állványát és hóna alá csapva - nem ér semmit az egész.

És odébb állt.

Utóbb egy költő jött, aki rajongó szavakkal dicsérte a mezőt. Leírta külön völgyeit, halmain, leírta a folyót, mely halk csillogással övezi derekát s az eget, mely fölébe borul. Leült és verset csinált az egészről; mikor kész lett, elszaladt vele, hogy eladja a szerkesztőnek.

Ekkor megszaggatta ruháit a mező, szelet sóhajtott és záport sírt, ledobott magáról mindent, fehérét öltött s unottan, elkeseredve odaadta magát a Télnek, aki már régen udvarolt neki, el-lomposodott és undorral, fásultan megszülte és felnevelte termékeny testében a lárvák és kukacok rút nemzetségét, gyermekeit a télnek és a pusztulásnak.

LEVÉL AZ ÚRÖN ÁT

Január 2.

Testvéreim! Boldogan és büszkén jelentem: megérkeztem a Földre. Az út hőgépemen három hónapig tartott, tegnap, napszálltakor ereszkedtem le egy nagy dombon, valami város közelében. Most egy kicsit kifújom magam, aztán hozzáfogok nagyszerű, izgató munkámhoz. Ezt a villámüzenetet még itt írom a hegyen, holnap bemegyek a városba. Micsoda pillanat lesz, mikor a Föld lakói előtt felfedem kilétemet s hogy a Mars csillagból jövök egyenesen, hogy végre a két bolygó emberi társadalma megismerje egymást. Minő látvány lesz: a bámuló, ujjongó tömeg, amint boldogan lesi szavaimat; a nagy meglepetések, mikor közlöm majd velük a mi történetünket, a mi eszméinket, melyek hivatva legyenek megtermékenyíteni a nálunk fiatalabb bolygó lakóinak fejlődő öntudatát! Bizzatok meg bennem, kit képviselőül küldtetek, erős leszek!

Január 3.

A várost, ahol leszálltam, Budapestnek nevezik. Ma még nem volt módomban eleget tenni küldetésemnek. Megjelenésem nem keltett akkora feltűnést, mint ahogy számítottam rá: néhányan ugyan megfordultak utánam az utcán, de aztán továbbmentek. Egy téresebb helyen megálltam és beszélni kezdtem, össze is verődött néhány ember, de aztán egy kékruhás és fémkalapos ember jött oda és elvezetett valami szobába. Nyilván az a baj, hogy nem tudok még beszélni a nyelvükön; jelekkel értésükre adtam, hogy jól ismerem őket, mert mi a Marson nagyítóüvegeink segélyével már kétezer éve figyeljük a földi embert és tudunk minden dolgáról. De nem értették, úgy látszik. Később, mikor kieresztettek a szobából, bementem a könyvkereskedésbe és vettem egy nyelvtant. Most, amíg nem tudom jól a nyelvüket, nem üzenek többet.

Február 5.

Már meglehetősen jól beszélem a budapesti nyelvet. Rájöttem, hogy nyilvános szónoklattel nem megyek semmire, mert akkor becsuknak. Hanem majd falragaszokban hirdetést teszek közzé, hogy felolvasást tartok a Marsról mint Mars-lakó. Csakhogy egy kis baj van: itt csak úgy csinálnak falragaszokat, ha az ember olyan kis kerek korongocskákat ad valami arany nevű fémből - nem lehetne valahogy küldeni hazulról ilyent?

Március 20.

Nagynehezen mégis megtartottam a felolvasást a Royal kistermében. Sajnos, igen kevesen jelentek meg. És nem volt az a sikerem, ami célunk érdekében kívánatos volna. Ez azért is kellemetlen, mert nem tudom kifizetni a falragaszokat. Már arra is gondoltam, hogy egy kicsit hazautazok és hozok magammal pénzt, sajnos azonban elromlott a hőgépem, amit zálogba tettem bizonyos elkerülhetetlen szükségszerűség következtében. Ez a Svarcz azt mondja, hogy a felolvasás azért nem sikerült, mert nem kellett volna azt mondani, hogy direkt a Marsból jöttem, hanem talán úgy kellene csinálni a dolgot, mintha magántudós volnék, akinek eredeti gondolatai vannak a Marsról. Lehet, hogy igaza van.

Június 15.

Más módot választottam: nagy művet írtam hazámról és elvittem egy kiadóhoz, mert a napilapoknál azt mondták, hogy túlkomoly a témám, inkább könyvnek való. Ez a Svarcz azt mondja, hogy csak várjak türelemmel, az nem megy olyan hamar. Nem lehetne egy kis pénzt küldeni? Már nagyon sokkal tartozom ennek a Svarcznak.

Július 4.

Ez a Svarcz azt mondja, hogy neki van egy ötlete: lépjek fel az orfeumban mint marsbeli ember, ő majd csinál nekem valami kuplét, meg is mutatta, nagyon kedves dallama van és minden strófának ez a vége: «Én vagyok a Marslakó Samu». Kedves dolog, de azt hiszem, mégsem ez a helyes megoldás. Még várok, hisz ez lehetetlen, hogy...

Július 18.

Tegnap volt egy pillanatom, hogy azt hittem: mégis rájöttek, ki vagyok, és mit jelent az, hogy idejöttem. Egy kávéházban ültem, ezt a Svarczot vártam; egyszerre csak nagy tömeg gyűlt össze az ablak előtt és izgatottan mutogattak rám. Megdobbant a szívem és felálltam, hogy beszélni kezdjek, mert a tömeg egyre nőtt; de jött a Svarcz és azt mondta, ne legyek olyan ügyetlen, használjam ki az alkalmat: ugyanis elterjedt az uccán, hogy itt ülök és valami oknál fogva összetévesztettek Max Linderrel, azért szaladtak úgy össze. Kérek azonnal jelentést: ki az a Max Linder? Csak nem a Merkurról valaki? Nézzetek utána.

Augusztus 4.

Vettem az üzenetet, hogy Max Linder nem a Merkurról való. Ez most már nem érdekel, hanem pénz kellene, mert bajban vagyok.

Szeptember 5.

Kérek pénzt.

Szeptember 10.

Leszerződtem az orfeumba, mert nem mehetek vissza, a hőgép egész elromlott. Egész jó az a kuplé.

November 18.

Mi?! Van jó dolgok?! Eszetekbe ne jusson! Maradjatok veszteg és örüljete, hogy vagytok, ahol vagytok. Én majd úgy eltengődöm valahogy: most van egy jó Max Linder-kuplém, - az utat már úgy se bírnám ki hazáig; egy kicsit beteges vagyok. Szervusztok!

SZABADALMI IRODA

Kezdetben teremté az Úr az Eget és a Földet. És méne vele a Szabadalmi Irodába és mondá az Úr: Alászolgája.

És azok ülének az íróasztal mellett és fel sem emelék fejüket, hanem körmölének, mondván: Mi tetszik, csak gyorsan, mert dolgunk van. Találmányt hozott?

És mondá az Úr: A következő találmányról volna szó:

Vegyünk egy tüzes golyót, ami magából öntené a meleget és világosságot. Vegyük hozzá a gravitációs erőt, mely ezt a golyót forgatná; ebben az esetben, ugyebár, erről a golyóról leválnának apró gyűrűk, amik ismét összeforranának s e nagyobb golyó körül forognának.

- Nono - mondanák azok. - Csak folytassa. - És körmüket piszkálják vala.

- Vegyük most az egyik golyót és képzeljük, hogy a nagyobb golyóról folyton áradna rá a meleg és a világosság. Ebben az esetben ezen a kisebb golyón mindenféle dolgot lehetne csinálni. Például gondoltam egy érdekes gépet, ami magától mozogna: ezt agyagból lehetne csinálni. Ennek a gépnek a felső részében volna egy kis motor, ami az egészet mozgatná, de úgy, hogy kívülről nem kellene hozzá vezeték.

- Szóval: automata.

- Olyanféle. Na és ezzel a géppel sok mindent el lehet érni: ugyanis a gép magától végezne el mindent. Az egész golyót tele lehetne rakni ilyen gépekkel, mire nagy sürgés-forgás indulna meg a golyón, hegyek-völgyek támadnának, folyók folynának, tűz és víz vegyülne s egyre több és több anyag töltene be az üres tért, minden mozogni kezdene és törekedni valami felé, ami többet ér a süket nyugalomnál és csendnél; mindenki akarna valamit és a végén kiderülne, hogy érdemes akarni azt a valamit: a boldogságot, mámort és örömet, ujjongást és vidámságot, a bús némaság és csöndesség helyett.

Azok pedig mondanak:

- Nono, várjunk csak egy kicsit. Minden feltaláló ezzel a rajongással kezdi. Kicsit zavaros ez a találmány.

Az Úr pedig vállát voná.

- Így gondoltam el és bízom benne. Lehet, hogy még nem világos az egész, de hozzá kell fogni és gyorsan megcsinálni: a cél megéri a fáradságot. Úgy érzem, ha módomban volna hozzáfogni, hat nap alatt nyélbe tudnám ütni az egészet.

Azok pedig mondanak savanyúan:

- Nono. Hát először is: találmány, az találmány. Azt be kell jelenteni szabadalomra. A bejelentés pedig pénzbe kerül. Mi, minden felelősséget a feltalálóra hárítva, esetleg vállaljuk a bejelentést. De a költségek önt terhelik.

És mondá az Úr:

- Honnan vegyem a pénzt, mikor még az embert se teremtettem, aki aztán pénzt csinálna? Nem lehetne addig hitelezni azt az összeget? Ha meglesz az ember, csinál majd pénzt, amiből aztán ki lehet fizetni a költségeket. Ilyen találmányra, úgy hiszem, lehet hitelezni.

Azok pedig hűvösen vigyorognak vala:

- Hja kérem, így nem megy a dolog. Mi nem hitelezhetünk ilyen bizonytalan dologra; még ha biztos volna! De különben is nagyon meg vagyunk terhelve találmányokkal, most egy manzsettagombon dolgozunk három hete, amit egy mozdulattal rá lehet kapcsolni az ingre, továbbá egy újfajta körömrészelen, ami csipkészsélőre reszeli a körmöt, továbbá egy új illatszeren, amivel ha belocsolja az ember a füstöltkolbászt, ibolyaszaga lesz tőle, míg ha ibolyát locsolunk be vele, annak meg füstöltkolbász szaga lesz. Ezek reális találmányok, ezekre lehet hitelezni és hiteleztünk is.

Az Úr pedig haragra gerjedt és mondá:

- Hát akkor megcsinálom szabadalom nélkül, majd meglátjuk, kinek van igaza.

Azok pedig gúnyosan mondák:

- Jó, de aztán ne csodálkozzék, ha az orra elől lopják el, mielőtt elkészülne a modellel.

- Például ki?

- Például mi - mondták azok szerényen. - Amíg nem védi szabadalom a találmányt, addig közpréda tárgyát képezi.

És mondá az Úr:

- Hát akkor feltalálom előbb a tüzes villámot és azzal csapom agyon önöket, a manzsettagombokkal és körömrészelővel és kolbászszagosítóval egyetemben.

Azok pedig mondák:

- Kegyed feltalálta magát! De ezt is szabadalmazni kell előbb!

CSEVEGÉS AZ ŰRBEN

- Kezeit csókolom, kedves mama...

- Jó reggelt, Terrike... Jól aludtál?

- Köszönöm, kedves mama... Egy kicsit fáj a baloldalam, keringés közben. Tudja Isten, mi lehet ez.

- Ugyan, ugyan, nem szégyelled magad: ilyen fiatal, viruló asszonykánál. Mikor én harmincezer esztendő voltam, mint te, azt se tudtam, mi fán terem az oldalfájás.

- Hja, a mamánál könnyű volt... a mama még százezer esztendő korában is csupa tűz volt... Nem is értem, hogy lehet ez... a mama korában.

- Bizony, fiam, Terrikém, ez a mai fiatalság nem olyan, mint a régi volt. Az én anyám, az Alcione, a te nagyanyád, milyen fess, tüzes asszony az még ma is!... De az ifjúság egyre satnyább... Téged például, Terrike, alighogy elengedtelek, már tizenötezer esztendő gyerkőckorodban elkezdtél hűlni, meg mindenféle kanyarót kaptál... Ezeket a csunya daganatokat, amikkel most is tele van a szegény kis tested... Mekkora pattanások!...

- Igen, ez a Gaurizankár-pörsenés. Már gondoltam, hogy bekenem valamivel.

- Bizony, beteg vagy te, Terrike. De megmondom én neked, mitől van ez. Nem éltek egészségesen... A te gyereked, Luna unokám, az már egészen kiélte magát, az már csupa csont, meg bőr, annak ugyan már nem lesz többé gyereke. Rosszul éltek, fiam. Tudja Isten, mit csináltok ti éjszakánként, mikor én nem nézek oda. Odanézz, például, hát kérlek, a bátyád, a Szatur-

nusz... arról már egészen levettem a kezemet, én mondom neked, végleg el fog zúllni. Azt hiszed, nem látom, hogy egész éjszakákat elcsavarog azzal a... azzal a személlyel...

- Kicsodával?

- Hát azzal a Vénusszal... azzal a színésznővel, vagy mi a csoda... Nagyon megjárja ez a fiú! Nézd meg, kérlek az ábrázatját... ez így megy most már pár ezer éve... ez a lumpolás...

- Tényleg, milyen karikák vannak a szeme alatt...

- Hát csak azért mondom, édes leányom, jó lesz, ha vigyáztok magatokra. Tudod, kérlek, ez az egész vidék tele van mindenféle betegséggel a csírájával: mindenféle fertőzés, amit nagyon könnyen el lehet kapni... Az öreg Neptun doktor beszélt nekem ma ezekről az új baktériumokról. Valami Homó-nak, vagy népiesen Emberféreg-nek nevezik... nagyon könnyen el lehet kapni, aszongya. Ez egy olyan bőrbetegség legyen állítólag, a férgek egészen ellepik az ember bőrét, még a bőr alá is befúrják magukat állítólag: ezeket Bányászféreg-nek nevezik. Hát azért mondom, kérlek, vigyázz a drága egészségedre.

- Édes mama... én azt hiszem, már meg is kaptam ezt a betegséget...

- Jézus Mária, egyetlen Terrikém! Ne szomorítsd el a szívemet. Mutasd csak ide azt a drága féltekédet. Jajjaj, tényleg... itt egy vörös folt van... egy vörös pörsenés...

- Bizony, édes mama, egész télen viszkett ezen a helyen. Én már azt hiszem, megkaptam. Már régen gyanítottam valamit, de elhanyagoltam a dolgot, mert nem bántottak nagyon. De most télen ezen a kis helyen egyszerre megbolondultak ezek a férgek, úgy látszik, ezen a csöpp helyen, itt a bőrömön... a Montenegrómon kezdődött a dolog.

- Jajjaj, egyetlen gyermekem, meg foglak vizsgáztatni a Neptun doktor bácsival... Nézze meg csak, doktor úr...

- Hát bizony, kérem, nagyságos asszony, a Terrike alaposan meg van fertőzve. Tudniillik ezek a baktériumok most összementek, egymást eszik és úgynevezett vér-nedvet váltanak ki ezáltal... ettől van a daganat.

- Jajjaj, hát mit ajánl, doktor úr?

- Kérem, operatív beavatkozás válik szükségesé, ha még egy ideig ez így tart. De még várunk egy kicsit. Ha nem nyugszanak a férgek, egy kis vizet vezetünk oda a Terrike baloldalából, vagy egy kis lávát fecskendezünk be a kedves mamából... Az egész szervezetet fel kell frissíteni, hogy elpusztuljanak. Egy kis mozgás nem ártana. Rázza meg magát néhányszor, Terrike.

- Hallottad, leányom?

- Hallottam, édes mama. Majd várok egy kicsit, aztán megpróbálom. Kezít csókolom, most tovább keringek:

- Isten áldjon meg, édes lányom. Vigyázz magadra.

TESTI SZÉPSÉG

Halálom után két nappal idézést kaptam, hogy jelenjek meg a Másvilági Mennysországi kiegészítő Parancsnokság irodájában. Ott beosztottak valahová, ahol többedmagammal vártam, hogy átdeportáljanak a Marsba, vagy akármerre, a IV-ik, bővített dimenzióba. Nagyon úntam magam. Ötödnappal találkoztam Dezső barátommal, akit szintén ide osztottak.

- Hogy vagy? - kérdeztem. - Soká maradsz itt?

- Tudom is én. Nagyon únom magam. Tudod, az ember a másvilágon ellustul. Sürgős dolog nincsen, az ember mindenre ráér, - telik az örökkévalóságból. Téged is örökkévalóság-fogytiglan hívtak be?

- Engem is. Mindig ilyen unalmas itt?

- Igen, kérlek, és az ember elveszti minden kedvét. Tegnapelőtt például eszembe jutott, hogy nekem egy komissióm van. Még a behívásom előtt megígértem valakinek, egy hölgynek, hogy halálom után két nappal, éjszaka, meglátogatom. Eszembe jutott, gondoltam, úgy sincs most semmi dolgom, lemegyek, elbeszélgetünk egy-egy kicsit.

- Ugyan. Na, és mit szólt?

- Tizenkettő előtt valamivel érkeztem, még aludt önágyasága. Gondoltam, hadd aludjék szegény, keresztülmentem a falon, aztán beültem a tükörbe és néztem. Sok tekintetben előnyösebb azért ez az állapot, hogy az embernek nincs teste. Az enyém kicsit kövér volt és gyakran izzadtam. Az itt nincs.

- Hát persze, az igaz.

- Hát kérlek, elég kíváncsi voltam a találkozásra. Én tudniillik valami hosszú és patétikus levelet írtam neki, amiben ezt a randevút megígértem. Azt írtam neki, hogy a másvilágon találkozunk.

Dezső elgondolkodott.

- Nem értem, miért akartam vele pont a másvilágon találkozni. Úgy látszik, valami mondani-valóm volt neki, de bizony Isten elfelejtettem. Ott ültem a szobájában, mondom, a tükörben, és törtem a fejem, hogy mit is akartam neki mondani. Pedig milyen sürgős volt akkor, direkt agyonlőttem magam, hogy találkozhassunk. És képzeld, ott vagyok és nem jut az eszembe.

Megint elgondolkodott.

- Szép nő? - kérdeztem végre.

Dezső vállat vont.

- Tudja Isten. Azelőtt nagyon tetszett. Most jobban megnéztem magamnak, míg aludt. Kérlek alásan, mióta itt vagy, nem jutott eszedbe, hogy milyen furcsa dolog egy emberi test?

- Furcsa?

- Na igen. Mondhatnám, komikus. Különös hatással volt rám, hogy ni, ezek még mindig hordják a testet, amit én már olyan régen nem hordok. Olyan... olyan régi divatú dolog... Mint az uraságoktól levetett ruha... A lélek leveti a testet és ezek tovább hordják...

- Van a dologban valami. De a részletek...

- Hát kérlek, azokat is megnéztem. Azelőtt például örültem szerelmes voltam a lábaiba. Kérlek alásan, ugyan kérlek, hogy néz ki egy emberi láb! Nyilvánvalóan olyan, mint egy elnyomordott kéz. Azelőtt kéz is volt, mikor még majom volt az ember. Az ujjak eltorzultak és a tenyérből lett egy vaskos, formátlan húsdaganat. Nem értem, hogy ezt akkor nem vettem észre.

- És a szája?

- Az meg két vörös húsgörcs. A bélrendszer felső nyílása, a sok evéstől kidagadt. Beljebb csontocskák vannak, azok se szabályosak. Aztán az orr!... na, kérlek szépen!... milyen formátlan valami. Két lyuk van rajta. Hanem a legkomikusabb és szánalmasabb a két fül. Hogy ez

soha nem jutott az eszembe! Két lemaradt, siralmas húscafatocska, ami összezsugorodott és gyűrődött, mint a töpörtyű. És két ilyen kis cafatocska lóg a fej két oldalán, és ez nekem tetszett! és meg akartam csókolni! Brr!

- Furcsa, furcsa, mondasz valamit.

- Hát kérlek, én csak elnéztem egy darabig. Ilyen az egész. Aztán megint törtem a fejem, hogy tulajdonképpen miért is akartam én vele találkozni. Aztán, szégyen ide, szégyen oda, bizony nem jutott az eszembe, hát fogtam magam és szép csendesesen ellógtam, mielőtt felébredhetett volna. Nem mennék többé vissza, nem tudom miért.

- Azóta se jutott az eszedbe? Gondolkodott.

- Mit csináljak. Nem. De nem is erőltetem meg magam, van idő. Arra való az örökkévalóság. Nincs egy cigarettád?

- Volna, de mivel szívjuk el, nincs szájunk.

- Az igaz. Látod, ez az egyetlen dolog, amit sajnálok.

AMERIKAI PÁRBAJ

Mélyen tisztelt uram,

reszketve és borzongva veszem kezembe a tollat, még hat hónap van hátra az életemből és engem már most megdermeszt a Halál hideg fuvallata. Alig két hónapja, hogy rettenetes párbajunkat megvívtuk: jól tudom, a fekete golyót húztam, és mennem kell.

Jól tudom azt is, hogy ön kérlelhetetlen és hajthatatlan ember és nem ismer irgalmat. Mégis reszkető kézzel és elfehéredő szájjal már most úgy érzem, hogy össze kell tennem két kezem, és fel kell nyújtanom önhöz: Kegyelem! Kegyelem, sötét ellenfelem, én rettenetesen félek a megsemmisüléstől. Kegyelmet kérek és megértést: oldjon fel kötelességem alól s hagyjon még élnem, hiszen nem tarthat soká úgy se: jól tudja, hogy gyenge, tüdőbajos ember vagyok, akinél ez a kegyelem legfeljebb egy-két évi haladékat jelent csak, azután úgyis távoznom kell, egy önnél irgalmatlanabb ellenféllel: az Élettel vívott halálos párbaj legyőzöttjeként. Ó, irgalmazzon hát! Írjon egy szót, egyetlen szót, hogy felold, hogy nem akarja időelőtti halálom. Ha nem, - én tudni fogom a kötelességemet.

Tisztelt uram,

mult hónapban írt levelemre ön nem válaszolt, nem oldott fel szavam alól. Jól tudom a kötelességemet és nem az ingadozás, hanem a remény egy utolsó szikrája adja kezembe a tollat, hogy még egyszer, határozottan megkérdézzem: hát igazán óhajtja, hogy öt hónap múlva agyonlőjem magam? Mert ha óhajtja, bizony körülbelül úgy áll a dolog, hogy nekem igazán föbbe kell lőnöm magamat; ma megnéztem egy lovassági kódexet és abban határozottan benne áll, hogy ha az ember amerikai párbaj miatt nem lövi agyon magát, akkor az embert diszkvalifikálják és az ellenfele bárhol megpofozhatja, vagy összekorbácsolhatja az uccán. Nahát én ezt el akarom kerülni és azért még egyszer kérem: legyen szíves és oldjon fel.

Ne haragudjék, hogy most rövidebben és pongyolábban írok, mint mult hónapban: tetszik tudni, szórakozásból és felednivágyból beiratkoztam egy testgyakorlókörbe, sokat tornászom, és bizony nem érek rá stilizálni, meg kedvem sincs hozzá.

Uram,

még mindig nem felelt, pedig azóta megint elment egy hónap.

Hát mostan nagyon szeretném tudni, hogy mit akar? Igazán az a legnagyobb baja magának, hogy én agyondurrantsam magam? Magát gyerekkorában az asztal körül kergették, ha én nem lőttem magam agyon a Krakauer Málcsi miatt? Ugyan ne ízéljen már, hagyjon békemben és írja meg szépen, hogy nem gondol már erre a csacsiságra. Nagyszerű, hát a fekete golyót húztam, hát aztán? Húzhatta volna maga is a fekete golyót, ugyanazzal a faradsággal. Én nem is tudom, hogy történt az a dolog: délután nagyon mérgesek voltunk a Málcsi miatt és maga egyszerre elém tette a skatulyát azzal, hogy vagy-vagy, lássuk, ki húzza a fekete golyót. Hát én belenyúltam, de mondhatom magának, hogy a másikat akartam húzni, csak aztán véletlenül fogtam meg ezt. Most ilyen hülyeség miatt muszáj nekem annyit levelezni magával.

Hát azért mondom, hagyjuk már abba ezt a hülyeséget, különben pedig zárom soraimat, mert futok a versenyre, a kör versenyére, ahol beneveztem súlydobásra és birkózásra. Agyó, írjon.

Svarcz úr,

enyhén szólva, ez nem valami finom modor, hogy maga utolsó levelemre, amit egy hónap előtt írtam, megint nem felelt. Mondja, hol tanult illemet? Legalább azt mondaná, hogy papucs. Én nem koptatom a kezemet, mert egyéb dolgom is van, mint magának firkálni. Legyen szíves, postafordultával írja meg, amit várok magától, mert én nem vagyok arra berendezve, hogy itt silbakoljak, különben is el kell utaznom Pestről. Azért mondom.

Svarcz,

mi lesz? Figyelmeztetem, hogy ez az utolsó levelem. Én elég türelmes természetű ember vagyok, de a barátaim azt mondják, hogy néha egész váratlanul kijövök a türelemből. Utoljára és barátságosan akarok beszélni magával - én nem bántom magát, hát maga se bántson engem, passz, akár sose lássuk egymást. Holnapra várom a levelét, egy sort, már tudja, hogy mit.

Hallja, maga Svarcz,

megkaptam levelét, melyben közli velem, hogy holnap, a határnap délelőttjén el fog sétálni az ablakom alatt és felkopog, hogy figyelmeztessen kötelességemre.

Hát hallja, Svarcz. Ha akar egy olyan frászt kapni, hogy a szeme kiloccsan, hát csak tolja ide a pofáját. Figyelmeztetem, hogy az Atlétikai Klub középsúlyú bajnoka vagyok és ha én megpofozok valakit, azon klinikai orvostanulóknak tanulmányozzák a koponyarepedést. Aztán mehet panaszra a sóhivatalba.

Azért ajánlom ezt barátságosan, mert tulajdonképpen nem szeretném bántani magát, sőt, őszintén szólva, szinte azt mondhatnám, hogy nagyon hálás vagyok magának: egy kicsit a maga hatása alatt történt, hogy beiratkoztam a körbe. Örömmel értesítem, hogy tüdőbajom teljesen visszafejlődött és orvosaim szerint legalább hetven évet fogok elérni a magyar birkózósport dicsőségére.

KERTÉSZ KETTŐ
vagy
REMÉNYTELEN SZERELMEM RÖVID TÖRTÉNETE

Nem voltam egész bizonyos benne, vajjon emlékszem-e rá, de viszont lehetségesnek tartottam, hogy egyszer már találkoztunk. Ő már messziről rám mosolygott, alighogy a kávéház ajtaján kiléptem, - holmi bús mosoly lebegett az arcán - egyenesen felém jött és mind a két kezét nyújtotta.

- Már egy órája várom, hogy kijöjjön, - mondta lágyan és egy kicsit szomorúan - ne csodálkozzék, hogy itt talál. Kötelességemnek tartottam, hogy felkeressem és megmondjam magának az igazat, bármennyire fáj is, de becsületes és őszinte akarok lenni. Barátom, nem tehetek róla, és kérem önt, ne átkozzon engem, - beleszerettem Kertész Kettőbe.

- Úgy - rebegtem és törtem a fejem, kihez lehet szerencsém.

- Sokáig küzdöttem magamban, - folytatta - szóljak-e magának, de aztán elvégeztem, hogy nem áltathatom önt, ezt ön nem érdemli... nem, nem, ezt mégse... így könnyebben viseljük el mindketten. Az ember nem vitatkozhatik a szívével és én nem tehetek róla, hogy beleszerettem Kertész Kettőbe.

Nagyon csunya arcot csinálhattam, mert még mindig nem jutott eszembe, hogy honnan ismerem ezt a nőt.

- Az Istenért, - mondta egy kicsit elsápadva - az Istenért, barátom, legyen erős. Azért jöttem, hogy szépen és nemesen megmagyarázzam ezt önnek és megvigasztaljam: higgye el nekem... hidd el nekem, Lajos, túl fogod élni és el fogsz felejteni engem... jön majd valaki, egy tiszta és kékszemű leány... aki elfelejteti veled ezt a boldogtalan szerelmedet és a szíved újra kinyílik majd... ó, hidd el nekem, Lajos, hidd el, leszel még boldog és eszedbe se jut majd az a gonosz, gonosz nő, aki összetörte a szívedet, de aki nem akarta ezt, mert nem tehetett róla, hogy beleszeretett Kertész Kettőbe.

Megfogta a kezemet és megindultan simogatta.

- Ki az a Kertész Kettő? - törtem ki dühösen, remélve, hogy így valahogy mégis megtudom majd, ki ez a nő.

Lesütötte a szemét.

- Csak semmi hevesség - mondta. - Lajos, az Istenért, nyugalom! Kertész Kettő az FTC hátvédje.

Ejnye, hiszen nekem dolgom van. Én nem vitatkozom ezzel a nővel, legyen neki igaza.

- Hát ha beleszerettél, légy vele boldog, - mondtam, felháborodást negélyezve - Isten veled!

Sarkonfordultam és elmentem. Hallottam, hogy ijedten és felindultan kiabált utánam, de nem fordultam meg.

Másnap levelet kaptam.

«Szegény, szegény barátom, egész éjjel nem aludtam, borzasztóan aggódom érted, hogy még valami kárt teszel magadban; rettenetes volt, amikor multkor úgy otthagytál az uccán. Nem vehetem a lelkemre, hogy miattam tönkteredd magad, azt akarom, hogy belenyugodjál sorsodba és megértsed, hogy mi azért barátok lehetünk, szépen, szelíden beszélhetünk egymással, megvigasztalhatjuk egymást. Hát mit tegyek, mondd, Lajos, mit tegyek, küzdhetek-e én egy érzés ellen, mellyel küzdeni nem áll hatalmamban; küzdhetek-e az ellen, hogy beleszerettem Kertész Kettőbe? Szegény, szegény barátom, nyugodj meg, légy erős, el fogod felejteni tudni a te boldogtalan

Kis Anyádat.»

Egy darabig mérgelődtem, hogy még mindig nem tudom, ki az én Kis Anyám, aztán vállat vontam. Dolgom volt, otthon vacsoráztam, olvastam a lapokat, egy pohár szódás bort hörpintgetve.

Egyszerre egy női kéz szelíden kiveszi kezemből a poharat. Megfordulok, - ő volt az. A nyitott ajtón jött be. Bús szemrehányással nézett rám.

- Szegény barátom, - suttogta könnyelábadt szemekkel - már iszol is?

Gyorsan kiitta a boromat és leült mellém.

- Nem engedhetem meg, - suttogta lágyan hogy miattam elzúlj. Vigyázni fogok rád. Melletted maradok, míg nem látom, hogy lemondnál szörnyű tervedről, hogy valami kárt tégy magadban.

Ijedten biztosítottam, hogy már letettem erről a tervemről. Bús mosollyal rázta a fejét.

- Tudom. Erősnek akarsz látszani. De én ismerlek... Nem megyek el addig. Van még valami vacsora?

Vacsora után kényelembe helyezte magát és mosolyogva végigfeküdt a chaise longue-on.

- Igen. Itt maradok nálad. Vigasztalni foglak. Addig nem megyek el, míg bele nem nyugszol a változhatatlanba... szegény barátom...

Három hónap múlva jobbnak láttam, ha elveszem feleségül. Mégis, kényelmesebb dolog.

- Hozzád megyek - mondta egyszerűen - Hozzád megyek, mert becsüllek férfias, nemes bánatodért, kitartó, reménytelen szerelmedért. Hozzád megyek, s ha szeretni nem is tudlak, tisztelni foglak, mint legigazibb barátomat.

Negyedik gyermekünk után egyszer óvatosan megkérdeztem tőle.

- Mondd, kérlek, édes kis anyám, én igazán nem tudom nézni, hogy te így hervadsz mellettem; úgy érzem, most már el tudnám viselni fájdalmamat... tehát csak azt akarom kérdezni: tudja-e az a Kertész Kettő, hogy szerelmes vagy belé?

- Mit gondolsz! - kiáltott felháborodva. - Milyen nőnek tartasz engem? Sohasem hallott rólam, és sohase fogja megtudni, hogy szeretem őt!

Csak legalább tudnám, honnan ismerem a feleségemet!

BÁTORSÁG, FIATAL BARÁTOM!

Képzelfelhető, milyen izgalommal olvastam a «Hajduböszörmény» husvétli mellékletének «Innen-onnan» rovatában, hogy az a német tudós már megint mit talált ki. Kitalálta, hogy a bátorság és gyávaság nem lelki diszpozíció dolga, hanem van egy idegszál hátul a nyakban, ha azt átvágják, akkor minden ember olyan bátor lesz, mint egy másik ember, akinek szintén átvágták, mert olyan bátor lesz, hogy ahhoz senkit nem lehet hasonlítani.

Nem mertem hinni szemeimnek, hogy ez igaz. De aztán úgy okoskodtam: Én csak azért nem merek hinni a szemeimnek, mert még gyáva vagyok, mert még nem vágták át; mihelyt átvágták, mingyárt bátor leszek elhinni, hogy nem vagyok gyáva.

A német professzort nem kerestem fel, ő se keresett fel engem, úgy találkoztunk, semleges területen. Ijedten szólítottam meg:

- Uram, vagyok bátor...

- Ön még nem lehet bátor, - vágott közbe szigorúan a nagynevű Hogyishivjácsek - önnek még nincs átvágva.

- Tehát vagyok gyáva megkérni önt, vágja át nekem - esedeztem.

- Az más. Üljön le, felvágom hátul a nyakát, kiveszem az idegszálat és ön oroslán.

- Igen, - mondtam - de félek. Nagyon gyáva vagyok.

- Hát persze. Azért akarom átvágni az idegszálat.

- Ejnye, - vakartam a fejem - furcsa ez. Ahoz, hogy felhagyjam vágni a nyakam, bátorság kell; ahoz pedig, hogy bátorság legyen, fel kell vágni a nyakam. Hm. Nem lehetne előbb kivenni az idegszálat és aztán felvágni a nyakat?

Az orvos szigorúan nézett rám.

- Hol tanulta maga ezt?

- Az iskolában - mondtam szemtelenül.

A következő percben négy félmeztelen, vérengző asszisztens rohant rám fogcsattogtatva, kivont bonckéssel, letepertek egy asztalra és a német tanár hangos «tam-tam» kiáltásaira felvágta a nyakamat.

A következő pillanatban felugortam és úgy vágtam pofon az asszisztenset, hogy az rögtön megállapította önmagán a műtéti változásokat.

A tanár mosolyogva nyujtotta a kezét.

- Gratulálok - mondta szívélyesen. - Mint látja, az operáció fényesen sikerült. A csekély háromszáz korona díjat azonnal kifizetheti.

- Szépen fizetek - mondtam hangosan és bátran. - Nem fizetek - mondtam bátran.

Ujjonganom kellett az eredményen. Az operáció nélkül ugyanezt félénken mondtam volna.

Feszült mellel és megvető göggel lépkedtem ki az uccára. Hangosan füttyültem és körülnéztem, kibe kössek bele. Egy szép asszony ment előttem a férjével. Nyugodtan félretoltam a férjet, megcsíptem az asszonyka állát és így szóltam hozzá:

- Uncili, smuncili, hacacaré.

A következő pillanatban rémes pofont kaptam. De én egy cseppet sem ijedtem meg. Hangosan felkacagtam és bátran így szóltam:

- Hát látni szeretném, mer-e még egy pofont adni.

Kaptam még egy pofont, mire én bátran nekimentem a férjnek és bátran meg akartam verni, de, sajnos, erősebb volt nálam, és védekezés közben gyáván és halotthalványan remegve ugyan, de pofonvágott, mert ő erősebb volt. Kaptam még néhány pofont, bátran mondhatom, hogy lehetett őt is, mire a férj remegve és fogvacogva nézett rám, mert olyan bátran viselkedtem és remegve védekezett megint és védekezés közben, mivel, sajnos, erősebb volt nálam, kiütötte három fogamat, mire bátran megint nekimentem, mire ő sírva félelmében és ijedtében ismét védekezett és beverte a fejemet és belelépett a gyomromba, mire gyáván elszaladt, én pedig bátran ott maradtam.

Felépülésem után elmentem megint a német tanárhoz és bátran felszólítottam, hogy varrja össze megint az elvágott idegszálat, mert különben nagyon megverem. Bátran kijelentettem, amit azelőtt sohase mertem megtenni, hogy én gyáva akarok lenni, az sokkal jobb.

A tanár megijedt és összevarrta az idegszálat. Kezet csókoltam neki, félénken megkértem, várjon a fizetéssel és azóta elég jól érzem magam. Csak egyet sajnálok Hogy abban az időben, mikor még át volt vágva az idegszál, elfelejtettem megmondani a véleményemet Lajos barátom legújabb verseiről.

U. i. Ezt a humoreszket még akkor írtam, mikor még nem varrták össze az idegszálat.

MESE AZ ELTÉVEDT VILLAMOSRÓL

Tudod, Pistike, hja, tudod Pistike, azt kérdezted, hogy honnan jönnek a villamosok?

Hát, - a villamosok a Telepről jönnek, tudod?

Hogy mi az a Telep?

Hát látod, az úgy van, mint a kis fiúkkal, úgy-e azok is iskolába járnak, meg a fák is járnak faiskolába, és így tovább.

Na hát ott a Telepen járnak iskolába a kis villamosok... ott tanulnak, nőnek, fejlődnek, míg aztán nagy villamos lesz belőlük...

Na, igen, hát a kis villamosoknak is van papájuk, mamájuk... Nem láttál még az uccán, egymás mögött, két villamost, egymáshoz kötve? Az a papája, mamája a kis villamosnak, - hát így.

Na persze, a kis villamos, az még egészen picike... olyan kicsike sín nincsen is, hát azoknak még nem szabad elmenni a Telepről. Mikor a kis villamos a világra jön, akkor még csak akkora, mint egy kis kuffer. Egészen zöld még és kicsike, alig tud járni a kis kerekein... öt-hat születik egyszerre és a kis villamosok olyankor ott szaladgálnak a mamájuk körül és szopnak... Hogy mit szopnak? Hát... hát áramot szopnak, villamos áramot. Attól lesznek szép nagyok és erősek, megsárgulnak, a kis feljárójuk, meg lámpájuk, meg kerekük megnő, megerősödik. Egy napon aztán akkorák lesznek már, hogy beleférnek a sínbe és akkor kiengedik őket... De milyen mulatságos látvány az, Pistike, mikor egy olyan icikepicike kis villamos, aki még járni se tud, ott bukdácsol az öreg villamos körül és ijedten beszalad a rács mögé, ha valaki feléje megy... Olyankor olyan vékony hangon csilingel, mint mikor egy kis csibe csipog...

Bizony, Pistike. Egyszer egy olyan kicsike kis villamos megszökött a Telepről éccaka, mert nagyon vágyott ki a nagy világba, a Körútra, amiről annyi szépet hallott a dadájától. Kiszökött az ajtón és rászaladt egy sínre, ami a Terézvárosba vezetett.

Egy ideig rendben ment a dolog, a kis villamos ámult-bámult a sok szépen, meg ragyogáson, de egyszer aztán csak kiszaladt a sín a kis villamos kereke alól és a kis villamos betévedt egy mellékuccába. Nagyon megijedt, nem ismerte ki magát.

Zavartan nézegetett körül, ijedten kandikált be a kapuk alá és gyorsan elfutott megint... Felszaladt egy lépcsőn, de nagyon elsédült, visszajött megint és lefutott a Dunapartra. Ott ácsorgott sokáig, nézte magát a vízben, leült a lépcsőre, első két kerekét belelógatta a vízbe és magában csilingelt búsan egy régi nótát, amit Hüvös Ivántól, a tanító bácsitól tanult... Aztán

átment a hídon, felballagott a Gellérthegyre és most már nagyon megijedt... Este lett, eső kezdett csepegni és a villamos fáradtan leült egy kőre és csendesen sírdogált magában... Egyszerre nagyon megéhezett... Búsan, sírdogálva ment vissza a városba... Nagyon éhes volt már, a kis lámpája elhomályosodott. Egy mellékuccában megállt és kinézett a Körútra... Éjszaka volt, a Körúton egy ember bandukolt végig. A kis villamosnak eszébe jutott, amit az iskolában tanult, hogy hogyan kell az ügyes villamosnak megtámadni az embert, ólálkodni a mellékuccában és hirtelen ráugrani...

A kis villamos megfeszült, kiszámította a távolságot és hirtelen kipattant a mellékuccából. Abban a percben megfordult az ember. Jó, kövér úr volt, testes ember. Összeütköztek. A következő pillanatban a kis villamos fájdalmasan felkiáltott. Az ember rálépett a fejére.

- Megtelt! - kiáltott ijedten a kis villamos. De már későn. A felnőtt ember elgázolta a fejletlen kis villamost. Ott halt meg a sínek mellett, amit nem szabad elhagyni soha. Bizony, Pistike.

A GAZDAG EMBER

A gazdag ember aznap nem jól érezte magát. Délelőtt automobilon Budán járt, azután bement a börzére és beszélt hosszan egy magas, szőke úrral, akinek keskeny, gyémántos csat volt a nyakkendőjében. A gazdag ember ezt a gyémántos csatot nézte behatóan és próbált valami összefüggést találni a gyémántos csat és az ő élete között, de ez körülményes és fárasztó munka volt. Később a lépcsőházban egy karfadísz vonta magára figyelmét, meg is állt előtte és később arra gondolt, hogy kivéteti onnan a karfából és hazaviteti magának. Mégis enélkül ment haza, megnézte az óráját és fürdőt rendelt. Egy teljes óráig lógott a zománcköves kádban, langyos vizet és meleg vizet engedett bele felváltva és a sok pénzre gondolt. Azon is csodálkozott, hogy vajon nem lehetne-e a bőrét valahol finoman, valami nagyon finom késsel fölvágni és beengedni a langyos vizet a bőre alá, arra való tekintettel, hogy a bőre és az izmai között nagyon hideg van. Határozottan, nagyon örülök a pénzemnek, gondolta aztán. Aztán arra gondolt, milyen lehet az ember agyveleje belül. Szürkés, nyirkos kocsonyát látott maga előtt, apró likacsokkal, melyek nehézkesen nyildokolnak és lélekzenek.

Fürdő után a gazdag ember ebédelni kezdett. A levest nagyon jónak találta, aztán elbúsította az a gondolat, hogy milyen kár, hogy az ember csak a szájával tud enni és csak a nyeldekklőjén van ízlőszerve, például a szeméhez hiába nyomogatna egy darab húst, az nem érezne semmit a húsból, sőt talán kellemetlen volna neki. Másrészt például az ízlőszerve se érez már semmit abból a húsból, amit tegnap megevett. Sőt talán az, aki tegnap evett, egészen más ember volt, nem is ő volt. Annál rosszabb.

Ebéd után feleségével enyelgett néhány percig. Ezúttal könyvekre és drámákra gondolt, amiket fiatalkorában olvasni szokott s néha még most is élvezett, este az ágyban vagy színházak páholyából. Mindig kínosan és kellemetlenül lepte meg, hogy az írók a szerelemből valami sajátságos, gomolygó dolgot csinálnak, szorongásokkal és köddel. Holott nincs talán világosabb és átlátszóbb s egyszerűbb törekvése az emberi kívánságnak: hiszen oly pontosan meg lehet határozni, egyetlen pontra sűríteni azt a határozott célt, mely felé ezek a kívánságok irányulnak s tökéletes és abszolút kielégülést nyernek. Soha még ebéd után nem volt benne olyan határozottan bizonyos, hogy jóllakott, mint az enyelgések végeztével. Igen, ha még távoli ködfoltokról vagy a tengerfenék növényvilágáról beszélnének, s ott használnák a misztikum szavait, azt még lehetne érteni, - mert a távoli ködfoltokat s a tenger fenekét igazán nem

ismerik jól az emberek. De a szerelmet nagyon jól ismerik. Eszébe jutott, hogy ő már sokszor gondolt erre.

Valamit elfelejtettem, amit nem is tudtam soha, tette hozzá magában. De én már régen éreztem, hogy valami kikívánczik belőlem. Csakugyan úgy érezte. A mellében zavaros feszülések voltak, mintha buborékok volnának. Mintha a tüdejével evett volna valamit, amit nem tudott most megemészteni. Az arcát is külön érezte, mint egy lárvát. Eltűnődött és a tükör elé ült.

Nézte az arcát. Hja, - mondta - ezen nem lehet változtatni. Minden rendben lett volna, az orra nem tetszett csak, és eszébe jutott a kozmetikus, aki megígérte, hogy majd megcsinálja. Igaz, az nem jelent majd sokat. Szemei körül nyomogatta a bőrt és hirtelen nagyon kívánczott rá, hogy valami más kifejezést adjon az arcának. De nem sikerült. Csakugyan, merev lárvá, gondolta. Ha meghalok, kicsit puhább lesz. De nem, meghalni nem jó, mert abból valami zavaros és kellemetlen ködöt csináltak az emberek. Most már bizonyosan tudta, hogy valamije hiányzik. Nagyon szerette volna tudni, mi az, hogy kiszámíthassa, mennyibe kerül. Valószínű volt most már, hogy nem az arcából hiányzik ez a valami - de talán belül van a hiba. Vagy a szemek körül. Mindegy.

Fölkelt és átment a dolgozószobájába. Egyszerre elkezdett énekelni. Csodálkozva hallotta meg a hangját, régen nem hallotta már, különös és idegenszerű volt. Abba is hagyta hamar, mert nem okozott semmi könnyebbülést. Valószínűleg a gyomromat rontottam el, határozott végre.

Most megint egy másik szobába ment át és egy papíron pénzt számolt. Sok pénz, gondolta, jó sok pénz. Szent isten, ha nem volna. Eszébe jutott egy bank, ahova telefonálni kell valami papírok miatt. Telefonált. Azután átment egy másik szobába.

Nagyon jó idea - gondolta hirtelen. - Nagyon jó. Holnap elutazom Gorgonzolába. Gorgonzolában megveszem azt a villát.

Csengetett.

- Csomagolj... - mondta az inasának.

Szekrényéhez ment, ő maga segített az inasnak. A batiszt-ingeket gondosan rendezte el egy mély bőrönd fenekén. Nagyon jó, nevetett fel vidáman. Nagyon jó. Azután még arra gondolt, hogy Gorgonzolában egy régi ház tetején két macskát látott valamikor a kémény mögött. A ház előtt rostély volt és távolabb két nyesett jegenye. Azt is megnézem - mondta még elgondolkodva. A szekrényhez ment, bezárta, rátolta a reteszt. Megint gondolkodott, egy ráncot igazított el a szőnyegen. Az ajtóhoz ment, óvatosan kinyitotta, kinézett az előszobába, visszafordult, óvatosan becsukta megint, íróasztalához lépett, kinyitotta a felső rekeszt, kivette belőle és föbelőtte magát.

A GAZDAG EMBER SÍR

A gazdag ember reggel felkelt és a papírjait rendezgette. Hatezer részvényt átírt, levágott kétezer szelvényt. Eleinte úgy vágta a szelvényeket, hogy nem nagyon szélesre nyitotta az ollót, egy centiméternyire csak, úgyhogy kétszer kellett kinyitni, míg egy szelvényt levágott. Később rájött, hogyha szélesebbre nyitja, két centiméternyire, akkor egy vágással képes levágni a szelvényt. Ennek mérsékelten megörült, de egy félóra múlva elfelejtette.

Ebéd után lapokat olvasott a gazdag ember. Az egyik rovatban azt olvasta, hogy mostanában nagyon szép műlábakat tudnak csinálni, olyan kitűnő gépeket, amik jobban járnak, mint az eredeti lábak: a lábfejek végén kerekek is vannak, a lábszárban egy kis motor és az hajtja a kerekeket, úgyhogy az embernek alig kell mozogni. Rögtön elhatározta, hogy levágatja a lábait és rendel egy ilyent.

Ujságolvasás után egy kicsit kocsikázott a gazdag ember. A kocsiból az embereket nézegette, férfiakat és nőket és a végén megállapította, hogy a férfiakban van valami nőies, ellenben a nőkben sokkal több nőies van, mint amennyi férfias van más nőkben. Ennek az oka, gondolta a gazdag ember, nyilván abban keresendő, hogy nincsen rendes munkafelosztás: a férfiakat is a nők szülik, meg a nőket is a nők szülik, ami rossz beosztás, mert így a nők rossz tulajdonságait a férfiak átveszik, a nők pedig hatványozzák. Úgy kellene csinálni, hogy a nőket a nők szüljék, a férfiakat ellenben a férfiak.

Este két színházba ment a gazdag ember és végignézte egy tragédia két első és egy vígjáték harmadik felvonását. Némely jelenet tetszett neki és elhatározta, hogy építtet magának egy nagy színházat, aminek az egész nézőterén ő ül majd egyedül, a színpadon pedig rengeteg fellépti díjak ellenében a világ legnagyobb művészei és művésznői játszanak, de úgy, hogy abban a percben, mikor ő megúnja, azonnal elhallgat a művész és művésznő és kimegy a színpadról. Például Duse elkezd szavalni a Nórát, és amikor a jelenet legmagasabb pontján tart és felhevülve éppen egy nagyszerű mondatba kezd, akkor a mondat közepén a gazdag ember udvariasan felszól a színpadra: «Köszönöm, kisasszony, elég», a kisasszony kimegy és erre valami bohóc jön be, aki artistamutatványokat produkál, felmászik egy nagy létrára és éppen le akar ugrani, mire a gazdag ember közbeszól, hogy elég, menjen le.

Éjszaka tizenkettőkor ért haza a gazdag ember.

Leült egy bőr karszékbe és unatkozva felbontotta az asztalon heverő táviratot. A táviratban szokatlan hírt közöltek vele: egész vagyonát elvesztette, de mindent, még ezt a házat is, amiben ült most.

A gazdag ember két óráig megmerevedve ült a karszékben. Másfél óráig gondolkodott a szegénységen, és elképzelte, hogy milyen lehet. Becsöngette az inasát, hogy hozzon vizet. De az inas véletlenül nem jött és ekkor maga állt fel, a fürdőszobába ment és hozott magának. Mikor visszaült a székbe, egyszerre valami furcsa érzése volt. Eleinte azt hitte, hogy a torka fáj. De aztán rájött, hogy a tüdeje hullámoz. Nagyon elcsodálkozott és megmerevedve kezdte figyelni magát. Valami ismeretlen, de nagyon jó lüktetés volt ez, mámszerű állapot, ami valami ismeretlen, nagyszerű és csodálatos kielégülés reményét viselte magában, borzongó várakozással. Ez a kielégülés közeledett: mintha a szemeiben és a torkában összpontosult volna ez a jó, új mámor. A szemeihez nyúlt és csodálkozva érezte, hogy a szemei vizesek. Várt.

Visszadőlt a karszékbe, de ekkor csöngettek. Bejött az inasa és egy új táviratot hozott. A táviratban az volt, hogy az előbbi távirat tévedés: a gazdag ember nem vesztette el a vagyonát és minden úgy van, mint volt.

A gazdag ember jó egy percig nézte a táviratot. Aztán még gondolkodva, de már határozottan az íróasztalhoz ment, papírt vett elő és egész vagyonát az Ellenőrző Statisztikai Sónhivatal alaptökéjének emelésére adományozta.

Aztán visszaült a karszékbe, rettenetes szegénységére gondolt és életében először sírva fakadt.

A FEJETLEN EMBER

Villámlott s utána hosszan dörgött az ég; villám és dörgés között jutottál eszembe az utcán, barátom, míg szaladó emberek között egy kapu felé igyekeztem. Eszembe jutottál s egy csodálatos és váratlan kérdés döbbsentett meg, - hogy van az, hogy még soha nem jutott eszembe?

Hogy még nem jutott eszembe soha megkérdezni tőled, barátom: hol van a fejed?

Nagyon sok barátom van, ismeretlenek és ismerősök, szobákban és tereken láttam őket, s róluk elképzeltem az emberarcot, s most már tudom, milyen egy ember.

De mi lett volna, ha csak téged ismerlek, barátom?

Huszonhat éven át láttam lábaidat, amint súlyosan húzódnak a földön s nyomot hagynak; és láttam kezeid lebegni lazán, szorongatni idegen kezeket, simogatni szép kelmék szövetét, és látom most is, rákulcsolódva a tollra, végighúzódni, papíron. És láttam karjaid meztelenül és szövetekben, láttam mellényed csücskét s két-három gombját, s kabátod kihajló gallérját is látom s még egy leomló darabka nyakkendőt is, s még vállaidból is látok egy darabot, ha elfordítom a nyakam jobbra és balra - a többi nincs, nem látok semmit, a nyakkendőn s a vállak felém gömbölyödő vonalán túl ködbe vész alakod, eltűnik előlem. Felállok s elálmélkodva nézek végig rajtad s hihetetlennek rémlik, hogy ma először vettem észre, hogy íme legjobb barátom, egyetlen bizalmasom és hívem, akit, úgy hittem, mindenkinél jobban ismerek: egy rémes csonk, fejetlen törzs, élő kísértet, amilyent gyerekkori lázálmok mázolnak falra, függönyre, a rémmesék borzongató alakja, Fejetlen Richárd, sötét lovag, kivel a rengeteg mélyén találkozok, éjfélben, a megkínzott lelkiismeret.

Fejetlen lovag, nem csurog vér a nyakadról? Hol a fejed, barátom? Nem furcsa, hogy felnőttem veled s figyeltelek és gondoltam rád, hogy te voltál nekem a legkézzelfoghatóbb, az egyetlen valóság és egyetlen biztos tény, amit a széksétség elfogad, hogy fájt nekem, ha megütöttek, s jó volt nekem, ha megsimogattak, hogy mérhetetlenül közelebb tudtalak magamhoz, mint bárki más, s bárki más bizonytalan álmom, ismeretlen valószínűség volt csak hozzád képest, - s íme ma ötlök fel, hogy soha nem láttam az arcodat a valóságban. Távolról hoztak csak hírt az arcodról, másoktól hallottam csak, hogy milyen, ha beszéltek róla, vagy néha szürke kép fölé hajoltam mohón és kíváncsian, hogy milyen lehetsz? Mert csak képekről ismerlek, ő idegen, idegen barátom, mindenkinél idegenebb, képekről és a tó tükréről, vagy a tükör taváról. Láttam a képedet, de nem hittem e képnek soha, s nem hihettem a tükörnek se, mert mihez hasonlítottam volna a képedet? Hiszen sohasem láttalak. És néha, mint a vak, dadogó ujjaimmal értem az arcodhoz s láthatatlan homlokodon végighúztam, kitapogattam szájadat és szemeidet. Egyszer majd lerajzollak, egyik kezemben ceruza lesz s a másikkal kitapogatlak: egy ujjamat körülhúzom arcod körvonalán s a ceruzával odalent a papíron követem majd azt a vonalat, amit az ujjam határolt.

Milyen lehet az arcod? Mész az utcán és lopva figyellek: kezeid lóbálsz és oly nyugodtan, biztosan jársz. Nézem a lábaidat, nem lépsz félre és kikerülsz a tócsát. Pedig nincs fejed. Rettenetes: nincs fejed. És ezek elmennek melletted, közönyösen, mintha nem történt volna semmi. Hát nem látják, hogy egy fejetlen ember jár közöttük? Nézzetek rá: a nyakkendőjén túl semmi sincsen. Nézzetek végig magatokon, nem rémültök meg? Csodálatos.

Milyen lehet az arcod? Lesütöm a szemem s alsó ajkam erővel kinyujtom. A semmiből vörös, szögletes húsdarab nyúlik ki egy pillanatra. Behúnyom az egyik szemem s a másikkal oldalt, befelé pislogok: elfolyó, fakó fehérség villan fel, otromba, formátlan valami, nyomorék vonalak, visszataszító dudorodások, nyílt pórások.

Kezdek félni tőled.

A KÖLTŐ (Karácsonyi legenda)

A költő kényelmesen leült a kávéház asztala mellé, maga elé húzta a csészéjét, egy szem cukrot tett bele, aztán sírni kezdett. Szépen, egyenletesen sírt, előbb a jobbszeméből, aztán a balszeméből, a csészét ügyesen alátartotta. Mikor tele lett a csésze, megtörülte szemét a szalvétával, fölkaparta a csészét és jóízűen szűröcsölgetni kezdte.

A szomszéd asztalnál magas, hórihorgas úr ült és figyelmesen nézte a költőt. Egyszerre fölállt és átlépett az asztalához.

- John Devil vagyok - mondta röviden.

- Az ördög? - kérdezte a költő kíváncsian.

- Családi viszonyaim talán nem tartoznak ide - jegyezte meg a hórihorgas úr hidegen. - Egyébként üzletember vagyok és üzleti ügyekben járok Budapesten. Mit csinál ön itt?

- Láthatja. Uzsonnázok, sőt mondhatnám ebédelek.

- És ez mind eredeti?

A költő vállat vont. Mr. Devil fölemelte a csészét, megszagolta, bemártotta egyik ujját és megízlelte. Bólintott, aztán megnézte az óráját.

- Félóra múlva utazom Manchesterbe. Nem szeretem a hosszú tárgyalásokat, tehát egészen kurtán megteszem önnek ajánlatomat. Ön szállít nekem ebből a folyadékból havonta két-három litert, literenkint hatszáz dollárért. A pénzt manchesteri gyáram bankosztálya folyószámlára utalja ki önnek havonta, előre. Az első részletet már e hó elején megkapja. Küldeményét legkésőbb jövő hó tizenötödikére várom. Ajánlom magamat.

John Devil eltűnt és a költő megdörgölte szemeit.

- Butaság - mondta idegesen.

Elsaján azonban pontosan megkapta a jelzett összeget. Első elragadtatásában odáig volt az örömtől: kabátot vett és fehéreneműt, kibérelt egy puha kis fészket magának, szemet vásárolt és élni kezdett.

Egy hét múlva lelkiismeretfurdalás fogta el. Itt az ideje, hogy szállítson valamit a kitűnő John Devilnek, a terminus közeledik.

Este tehát korábban ment haza a klubból, ahová beiratkozott, jól befűtetett a kályhába, megvacsorázott és fölvette pyjamáját. Aztán az íróasztal elé ült, odahúzott egy finom mokka-csészét, tett bele egy kockacukrot, fölneézett a plafónra, hogy most dolgozni fog.

Várta a könnyeket, de hogy öt percig semmi se jött, nyugtalanul nyomkodta meg a szemeit.

- Na, mi ez? - mondta zavartan.

De még mindig nem jött semmi.

- Gyerünk csak, - mondta a költő idegesen és sértődötten - hát mi lesz?

Legörbítette a száját és hangosan sopánkodni kezdett.

- Ó, én szegény, szerencsétlen, apátlan, anyátlan, elhagyott, boldogtalan, nyomorult féreg, - mondta a költő egyre hangosabban - ó, én szegény koldus...

Hiába, semmi se jött. A költőt rémület fogta el. Hiszen így nem tud szállítani semmit John Devilnek, a jó életnek lóttek. Vadul és kétségbeesetten nyomkodni és masszírozni kezdte a szemeit, fölülről lefelé és lihegett hozzá.

- Ez így nem megy, - mondta végre - nem lehet becsapni az öreget, látja, hogy nem vagyok koldus. Másra kell gondolni.

Percnyi szünet után újra kezdte.

- Ó szegény, boldogtalan emberiség, ó mennyit szenvedsz el, ha meggondolom... Szegény, szegény embertársaim...

Figyelmesen várt, de egyre fokozódó rémülettel vette észre, hogy a szeme egyre szárazabb lesz, a szája pedig máris kezd visszafelé görbülni, sőt fölfelé, akárhogy nyomogatja vissza. A szíve összeszorult az ijedtségtől, mert érezte, hogy a gyomra gyanúsán hullámozni kezd.

- Szegény... szegény embertársaim...

A hideg veríték lepte el homlokát, érezvén, hogy a szája egyre szélesebbre húzódik és mindjárt a füléig ér és ha ez még egy percig tart, akkorát röhög azonnal, hogy megpukkad.

Elsápadt. De hiszen így vége mindennek! Most mondjon le a jó életéről, mikor már belekóstolt?

Pillanatig habozott, aztán dacosan fölillant a szeme. Fölállt, odament a vizeskancsóhoz, öntött belőle egy keveset a teaforralóba, gyengén megmelegítette és beleöntötte a csészébe. Kis sót kevert hozzá és néhány gram hamut. Jól fölkeverte, palackba dugaszolta, lezárta és pecsétet tett rá.

A palackot aztán föladta a manchesteri gyár címére és szívdobogva várta a választ. Elsejéig pontosan leszállította a három litert.

Elsején a pénz, minden különösebb megjegyzés nélkül megérkezett.

A költő fellélekzett. Azonnal titkárt fogadott, laboratóriumot rendezett be és munkához látott. Két hónap múlva, arra való hivatkozással, hogy a nyersanyagok nagyon megrágultak, fizetés-emelést kért. Új szerződést csináltak és a költő kibővítette az üzemet.

Később megvette John Deviltől a manchesteri gyárat és ő maga szállította nagyban, politikusok és fejedelmek számára az emberiség békés fejlődéséről és boldogulásáról szóló nyilatkozatokhoz való anyagot.

UGYANEZ FÉRFIBAN

Az igazgató úr megállt az utca közepén és ragyogó szemekkel, majdnem hangosan monologizált.

- Nem... ez igazán nem közönséges szerelem, - mondta ellágyulva maga elé. - Mindig megvettem azokat, akiknek elég volt egy csinos kis arcocska, hogy bedőljenek... Én ennek a lánynak a lelkét szeretem, az egyéniségét, az egész titokzatos és gyönyörű lényét, ami a szavaiból árad felém... A lelkét ismertem meg, a lelke tárult föl előttem beszélgetésünkben és én egészen megfeledkeztem róla, hogy másnemű teremtéssel ülök szemben... a lelkeink egyesültek... Milyen gyönyörű dolgokról beszélünk... hogy megkaptak a szavai... mit is mondott? föl kellene jegyezni, olyan mély, olyan igaz dolgok voltak... csak én értem őt meg, senki más,

csak én érdelem meg őt... csak én fogom fel ennek a léleknek a szépségeit... Hogy is mondta?... hogy ő néha olyan különösen érzi magát... igen, igen, szórul-szóra ezt mondta... néha csak úgy néz maga elé és nem gondol semmire... istenem! milyen szép ez, milyen költői, de hány ember érti ezt meg, ezer közül? Hát mikor azt mondta, hogy sokszor úgy érzi, szeretne valahol máshol lenni, nem itt, ahol van... nem is tudja megmondani, hogy hol, valahol, ahol még soha se volt... milyen igaz ez, milyen csodálatos, hányszor éreztem ezt én is, csak nem tudtam, nem mertem így kifejezni... vagy mikor azt mondta, hogy az emberek nem arra születnek, amivé lesznek... ó, hogy beleláttam a lelkébe ezen a gyönyörű igazságon keresztül, amit csak én értek meg... vagy mikor sóhajtott és én megkérdeztem... most mondja meg, mért sóhajtott... és ő csak szomorúan mosolygott erre és azt mondta: ki tudja? magam se tudom... milyen mély és finom és csodálatos válasz volt ez, nem is kérdeztem tovább, csak éreztem, hogy ezt a lelket megértettem és csodálom...

Az igazgató úr szemei megnedvedtek, gyorsan megtörülte, mert közben beért a hivatalba és vigyáznia kellett, hogy ne vegyék észre.

Az első dolog, amit az íróasztalán észrevett, az a bizonyos Schwarcz-akta volt, amit tegnap adott ki elintézés végett! Egy pillantást vetett rá és nagyot ordított:

- Fuksz!

Fuksz a másik szobából, ijedten ugrik be. Sápadt nagyhajú fiatalember.

Igazgató: Hallja Fuksz, ez már mégis tűrhetetlen. Hiszen maga megint nem vezette be ebbe a nyavalyás aktába a mellékleteket.

Fuksz (elpirul, lesüti a szemét, hebeg): Pardon... igazgató úr... bocsánatot kérek... kiment a fejemből.

Igazgató: Kiment a fejéből? Hát mivel van tele a maga feje, hogy egy ilyen egyszerű dolog kimegy belőle... Hát mit csinál maga itt egész nap a pénzemért? Hülye maga?

Fuksz (hebegve): Én igazán nem tudom igazgató én sokszor olyan furcsán érzem magam...

Igazgató: Furcsán érzi magát? Miféle buta beszéd ez?

Fuksz (siránkozva): Igen... én magam se értem... néha csak úgy nézek magam elé és nem gondolok semmire...

Igazgató: Néz maga elé és nem gondol semmire? Akkor menjen el barátom a hülyék intézetébe, ott kezelik az ilyesmit... és ne álljon be irodába.

Fuksz: Ne tessék rám haragudni igazgató úr... én sokszor úgy érzem, hogy szeretnék máshol lenni, mint ahol vagyok...

Igazgató: Máshol? Ugyan! Talán nincs megelégedve a szövet-osztállyal? Talán a gumi-osztályba szeretne kerülni? Csakhogy ott nem kellene ilyen hülyék, mint maga, aki még a szövet-osztályban se felel meg.

Fuksz: Nem is tudom hol... hová... ahol még sohase voltam...

Igazgató: A Frimmbé, fiam, a Frimmbé. Odavaló maga.

Fuksz: Az emberek nem arra születnek, igazgató úr, amivé lesznek...

Igazgató: Ne mondja. Tud még egypár ilyen hülyeséget? Nem szégyelli magát, helyett, hogy mentetné a lustaságát, mindenféle marhaságot dadog...

Fuksz (nagyot sóhajtott).

Igazgató: Mit fúj? Mit fúj? El akar fújni?

Fuksz (szomorúan mosolyog): Ki tudja... Magam se tudom...

Igazgató (dühbe jön): Maga se tudja? Hát majd meg fogja tudni! Elsején mehet a fenébe, akkor majd fogja tudni! Vigye ezt a piszkot! (Fuksz fejébe vágja az aktát. Fuksz el. Maga elé, dühösen:) Ilyen félkegyelműt küldenek a nyakamra.

JÓTÉKONYSÁG

Én már húszezer év előtt találkoztam vele egy ragyogó, délszaki tájon, mikor még nem élt ember a földön. A hegyek orma piros volt még a föld belső tűzétől, lent a völgyben duzzadt páfrányok zöldeltek, boldog gyíkok cikáztak a fűben s a kék, tiszta eget csattogva szelte a sárkány.

Kimosott, kék ruha volt sovány testén, lábán nagy cipő, az orrán pápaszem. Egészben véve nem valami vonzó jelenség, de mégis csak nő, bár kissé vénecske. Hogy még hajadon, fel kellett tennem, mert hiszen még nem volt férfi a világon. Megnéztem az órámat: a hatodik nap volt, délután három órákor - rövidesen be kell következni az ember teremtésének. De hiszen... hiszen akkor ez talán már Éva? Hihetetlen, de mégis fel kell tennem.

Több nyelven szólítottam meg, nem válaszolt. Végre angolul megértett, így társalogtunk aztán.

- Nem Évához van szerencsém? - mondtam udvariasan. - Azért kérdem, mert a biblia szerint most volna esedékes a kegyed korszaka.

Elfintorította csontos orrát és tovább dolgozott a kezében tartott horgoláson.

- Nem, - mondotta megvetően - idősebb nővére vagyok. Éva húgom még nem született meg - hallom, nemsokára jön.

- Úgy látom, nem nagyon örül neki.

- Remélem, nem sok dolgom lesz vele. I don't want her.

- Haragszik rá?

- Könnyelmű, ostoba, önző teremtés lesz. Csak léhaságon töri a fejét, piperéken, ruhákon. Tetszeni akar, szép akar lenni. Jól akar élni. Boldog akar lenni. Boldogítani akar. Pfuj.

- De mégis, kedves miss, gondolja meg, ő fogja világra szülni az Embert.

Legyintett.

- Igen, öntudatlanul és akaratlanul, nem önzetlen áldozatkészségből, hanem csak azért, mert azt hiszi, öröme lesz abban is; hisz mindenben csak a maga örömét keresi, a céda.

- Szigorú elvei vannak, miss, de látja, az anyaság misztériuma minden nőben megvan. Avagy kinek horgolja ezt a kendőt, amit a kezében látok; ha nem egy picike lénynek, akiről még nem tud, akit sejt s akit szeretni akar?

Tetőtől talpig végignézett.

- Kinek néz engem? - mondta szűzies felháborodással. - Én tisztességes nő vagyok. Ez a kendő nem csecsemőnek készült.

- Hát nem a születendő emberre gondol, mikor csinálja?
- De igen, csak hogy ez nem ruha. Ebből kötés lesz a karjára, meg a lábára.
- Szent Isten! Minek?
- A karját le fogja harapni egy oroszlán. A lábát kitöri egy medve. Ki kösse be, ha nem én, én, a szűzi, tiszta önzetlenség, a jótékony kéz, a hús balzsam, a szenvedők nemtője.

Elszörnyedtem.

- Szent Isten! - mondtam. - Ne beszéljen ilyen szörnyűségeket. Még meg sem született az Ember, honnan tudja, hogy ilyen borzasztó dolog történik vele?

- Honnan tudom? - kiáltott nemes felháborodással, egyre hangosabban. - Onnan, hogy én nemcsak léhaságokon, mulatságokon töröm a fejem, mint ti, hanem a szenvedőkre gondolok, a könnyekre gondolok, amiket le kell törölni, a vérre, amit fel kell itatni, az eltörött tagokra, amiket helyre kell rángatni, a letépett fülekre, amiket be kell tapasztani, a felhasított hasakra, amiket össze kell varrni, a kinyomott agyvelőkre, amiket el kell távolítani, a halottak szemhéjára, amit le kell szorítani. Ki törölje fel, ki itassa le, ki rángassa helyre, ki tapassza be, ki varrja össze, ki távolítsa el, ki szorítsa le, ha nem én, a jóság, a szenvedők fehér angyala, ami vagyok, a kirelejszumát neki! Mit tudtok ti, akiknek csak holmi ostobaságon jár az eszetek, hogy embert teremteni, boldogságot adni - mit tudtok? Tudjátok ti, mi lesz itt? Sejtitek, mi lesz? Sejtitek ti, hogy eszi meg a krokodil a fejeteket, hogy tépi le a cápa a lábatokat? Sejtitek ti, hogy jönnek majd a betegségek, a vér, az átok, a nyomorúság, a döghalál? Én mindenre számítok, én mindent tudok. Én készülök. Én tudom, hogy Románia nem marad semleges, én már készítem a kötetést a román katonáknak, mert ott is szükség lesz rám. Én fogom leitatni a vérüket... vér... vér...

- Szent Isten, - súgtam ijedten - ne kiabáljon úgy, meghallják.

Csakugyan, egy oroszlán közeledett füvet legelve. A nagy kiabálásra megállt és kíváncsian tágra meresztette a szemét.

- Csak hadd hallják! - kiabált tovább a nemtő és az oroszlánhoz fordult.

- Hát nincs igazam? - kérdezte tőle.

- Miben, kérem? - mondta az oroszlán udvariasan.

- Hogy tépést csinálók az ember fiának, akinek te le fogod harapni a karját?

- A karját? - csodálkozott az oroszlán. - Hát azt le lehet harapni? Nézze csak, érdekes, eltalálni ugyan nem találta el, de egy jó tippet adott. Csakugyan le fogom harapni.

GASPARECZ

Hétéves koromban nagyon megörültem egy elhasznált villamosjegynek, amit Angéla nagynéném azzal adott oda, hogy tízforintos bankjegy. Nagyot ugrottam a levegőbe, mire apám rámkiáltott:

- Gasparecz úr már harmadszor küld fel, hogy nem lehet kitartani ezt az ugrálást. Csendesebben örülj, édes fiam.

Csendesebben örültem és megjegyeztem magamnak ezt a szót, hogy Gasparecz.

Azontúl is, valahányszor egy székről leugrottam a padlóra, vagy dobantottam, vagy táncoltam a padlón, vagy a díván alatt volt valami keresnivalóm, vagy feldöntöttem egy széket, hogy ráülhessek, vagy a cserépkályhát át akartam húzni a másik szobába, hogy ott is meleg legyen, - apám mindig rámszólt:

- Gasparecz nem tud aludni!

Vagy:

- Gasparecz rögtön szólni fog!

Vagy:

- Gasparecz haragszik!

Lassanként homályos kép alakult ki bennem Gaspareczról. Gasparecz, ez a lény, vagy inkább elvont fogalom, hovatovább a Föld haragvó szellemét jelentette, - valamit, ami alattunk van, belül, és figyel ránk és felmordul a mélyben, ha a Föld könnyű kéréget erősebben megrázzuk. Gasparecz int bennünket, hogy szelíden és csendesen járjunk és gondoljuk meg minden lépésünket. Gasparecz, a mélyben, emberi kicsinységünkre figyelmeztet minket, - hagyjátok aludni Gaspareczet.

Gasparecz lassanként megváltoztatta természetemet, amit a nyers természet indulatosnak s hebehurgyának alkotott.

Gyakran azután is, ha dühbe jöttem egy szóra, vagy másképpen megharagítottak és én dobantani akartam a lábammal: - felemelt lábam megmeredt a levegőben, belsőmben megszólalt egy hang: Gasparecz! és lábam enyhén és óvatosan ért le a földre.

Vagy kiabálni akartam valakivel, aki becsapott, vagy hangosan felelni valakinek, aki rámkialtott, vagy megpofozni valakit, aki hátulról leköpte a kabátomat, - de szívem mélyén ott volt már az enyhe és figyelmeztető Gasparecz, és én hallgattam.

Vagy rossz könyvet olvastam és rossz írást és dühömben oda akartam vágni a földhöz, - de megszólalt bennem a mindnyájunkban egy emelettel alább ott lakozó Gasparecz, és én megírtam a könyvről, hogy tehetséges ember műve, de még nem forrta ki magát.

Gasparecz megértővé és szelíddé tett, tanulmányoztam a filozófusokat és megbékéltem a krisztusi eszmében. Megbékéltem, megnyugodtam, elaludtam és azt álmodtam, hogy ott ülök a képviselőházban, egy nagy emelvényen, és rázok egy csengőt. Odalent, a padok között, elegánsan öltözött férfiak kiabálnak egymásra. Egyszerre dühbe jönnek és elkezdenek verekedni. Rázom a csengőt és megkérdezem, hogy mi baj van. Kiderül, hogy valaki azt mondta, hogy rövid a tarka barika farka: - ezen verekesznek. Rázom a csengőt. Erre az egyik verekedő véres szemekkel felordít rám, hogy nyilatkozzam, rövid-e a tarka barika farka, igen vagy nem.

- Uraim, mondom én könnyörögve - hagyjuk a barikát. Csak arra kérem önöket, ne dobogjanak úgy, mert Gasparecz nem tud aludni.

- Pfuj, Gasparecz! Hazaáruló! - kiabálnak az urak dühösen és még jobban dörömbölnek a padlón. - Lássuk azt a Gaspareczet!

Egyszerre borzasztó csattanás. A Ház ajtaja kinyílik és egy borzasztó külsejű alak jelenik meg. A ruhája rongyos, szemei véresek.

- Gasparecz! - kiáltom rémülten. - Ez Gasparecz, aki alattunk lakik!

Akkorát kiáltottam, hogy felébredtem. A többiek nem ébredtek fel: most ott vannak nélkülem, Gaspareczcel és nagyon nyugtalan vagyok miattuk.

IRODALOM

(Egy kezdő író naplójából)

Harctér, szeptember 8.

Ma délben végleg elhatároztam, hogy író leszek, ha a háború elmúlt. Az előkészítő munkálatokat persze már most el kell kezdeni, azzal tisztában vagyok. Ha csak meg tudom csinálni, még e héten írok egy novellát és beküldöm valamelyik előkelő szemlének vagy újságnak. Napok óta állandóan ez a gondolat izgat és keresek témát, valami jó témát a novellához. Megírni csak tudnám, de témám még nincsen: ezt ki kellene gondolni alaposan, valami eredeti, érdekes eszmét. Sajnos, olyan kevés időm van a gondolkodásra; ma délelőtt a faluban, amit elfoglaltunk, egy lengyel pap házában megszálltam és leheveredtem és titokban örültem, hogy most lesz egy-két óra szabad időm, spekulálhatok a novellatémán. Hát tizenegy felé egyszerre két repülőgép jelent meg és bombákat dobált ránk. Sok ház felgyulladt és mindnyájan kifutottunk. Az egyik repülőgépet nagynehezen lelőttük, égve esett le az egyik ház fedelére, ennek öröme azután bankett volt a kocsmában, megint nem csinálhattam semmit.

Szeptember 12.

Ma mintha homályosan úgy éreztem volna, hogy találok témát. Érdekes dolog lett volna, de persze megint elfelejtettem, az oroszok sturmoltak, beugráltak a dekkungba, nagy verekedés volt, egy muszka altiszt megbolondult és szuronytusa közben hangosan énekelt valami orosz operából, még táncolt is hozzá, míg le nem ütöttem. Persze a nagy rumli közben megint kiment egészen a fejemből a téma, pedig már közel voltam hozzá. Csak eszembe jutna, Istenem.

Szeptember 18.

Mit lehetne, jaj, mit lehetne? Futóan volt valami a fejemben, egy lány szerepelne a novellában, meg - ejnye, ahá, tudom már, nagyon érdekes ötletem van - egy fiatalember szerelmes ebbe a leányba, - eddig érdekes volna, csak most nem tudom, hogy folytassam, de majd ki-sütöm. Csak időm volna, de nincsen, ma a szegény Szerelémy holmiját pakkoltam, hogy elküldjem a szüleinek, - ugyanis tegnap este elment patrujba, a disznók, úgy látszik, elcsípték és csak a cipőjét küldték vissza; nagyon sajnáltam régi jó barátomat.

Szeptember 21.

Fejlődik, fejlődik a téma! Úgy lesz valahogy, hogy a leány tulajdonképpen szereti a fiatalembert, de büszkeségből ezt nem vallja be neki, hanem szívébe zárja csupán. Ebből mindenféle bonyodalmak származnak... jaj, már kezdek belejönni, nagyon izgat a cselekmény, váratlan és érdekfeszítő fordulatokat akarok belehelyezni... most azonban sietnem kell, meg kell írnom a jelentést a tegnapi heccről, alapos kis munkám lesz ezzel is, részletesen be kell számolni róla, hogy álltuk el a rókalyuk mind a négy nyílását kézibombákkal és hogy törtük át a közfalakat, mikor az akna felrobbant alattunk. Hja, a száraz, hivatalos munka nem enged időt költői képzelődéseimre!

Október 1.

Már körülbelül tisztán látom megírandó novellám témáját. A leány, akit Margitnak hívnak különben, mint egy jómódú gazdatiszt leánya, hűvösen fogadja a fiatal Alajos udvarlását. Egy napon azonban véletlenül találkoznak az erdőben, ahol Alajos elárulja, hogy ő tulajdonképpen

újságíró és költő és csupán inkognitóban tartózkodik már három éve e kies faluban. A leány szívében már ekkor megmozdul valami, de még nem árulja el magát. Azonban hirtelen, - eh! már megint nem folytathatom, most meg a nehéz ágyúkkal kezdenek dolgozni. Úgy látszik, három oldalról támadnak egyszerre, mégis csak ki kell bújni.

Október 6.

Na, ez is megvolt. Ránk esett a domb, nyolcan elájultunk, így aztán elfogtak a csirkefogók és harmadnap volt pofájuk még külön halálra is ítélni engem, rám fogták, hogy gyanús iratok vannak nálam. Szerencsére az akasztófa alatt eszembe jutott az igazolványom a mellényzsebemben és így visszavittek a rabok közé, akikkel együtt megyünk most Szibéria felé. No de nem erről van szó, hol is hagytam el? Szóval, amint ott sétálnak az erdőben, hirtelen vad kiáltás hangzik, Margit nagyot sikolt és csaknem elájul. E rettenetes percben azonban Alajos nem vesztí el fejét, hanem szigorúan rászól az előtörő vad cigányra, hogy takarodjék innen. A cigány el is kotródik, mire Margit végre belátja, hogy nemcsak újságíróval, de igazi férfivel van dolga és így ezen emésztő és izgalmas kalandok után végre olvadékonyan borul Alajos keblére.

Holnap elkezdem írni a novellát. Nagyon bírom benne, hogy tetszeni fog a pesti szerkesztő úrnak.

BUXBAUMNÉ, A FA

I.

De nem halt bele: a golyót kiszedték a hasából, a spárgát szépen lecsavarták a nyakáról, mint egy pulniról, a villamos két centiméternyire megállt és az utánaugró mentő még a levegőben kapta el, mint egy labdát. Az intézetben nagyon szépen viselte magát: nem csinált grimaszokat a rácsnál, nem erőszakoskodott a zuhany alatt és csak egyszer makacskodott az orvossal, hogy adjon neki vattát, mert a tüdeje hozzádörgölődik a bordájához és az neki fáj. Smirglit is kért, de erről nem mondta meg, hogy mire kell.

II.

A fát három hét múlva látta meg a reggeli séta közben. Eleinte nem törődött vele, negligálta, ajkát biggyesztette, nem ment oda, elfordult. Aztán egyszer véletlenül rálépett a fa egyik gyökerére.

- Pardon, - mondta hidegen. - Nem vettem észre.

III.

Később megállt előtte, hátán keresztbefonta kezeit és oldalról kicsit gúnyosan méregette.

- Szép fa, - mondta az orvos, aki figyelte.

- Igen, - mondta szárazon, - szép, molett fa. Nagyon kedves. Tetszik önnek?

És ravaszul nevetett az orvosra.

IV.

Csakugyan szép fa, mondta másnap.

Most már sokat volt lent. Járkált a kertben, visszanézett. Az orvosra komoran tekintett, egyszer hirtelen megkapta az egyik ágát a fának, magához húzta és megcsókolta a végét. A fa szemérmesen és kacéran visszarántotta az ágát.

V.

Néhány napig nehezen aludt, reggel sápadt és zavaros volt, szemei karikásak. Néha éjjel leszökött a kertbe. Reggel fátyolos szemekkel nézte a fát és titokzatosan mosolygott.

- Ó - mondta kötekedve, - ezek a bukjelgyökerek.

És mikor nem néztek oda, lihegve szorította magához a fát.

VI.

- Hamar lesz ősz az idén, - mondta az orvos. - Máris hullanak a levelei.

Szúrósan nézett az orvosra.

- Igen, - mondta nyomatékkal - nagyon hamar hullanak. És nézze csak, - a gyanta... nem jön a gyanta. Nagyon sajátságos... És az évgűrűk a szeme alatt...

Néha hirtelen, s gyűlölettel nézett a kert sarkára, ahol egy másik, totyakos fa állott. Megsértődve fordult el tőle.

- Az is almafa, - mondta az orvos.

- Tudom, - felelt röviden. - Szegény öreg. Bánom is én. Mért nem vigyáz. Az ember vigyázzon a feleségére.

És hencegve, kötekedve és fütyörészve sétált el a másik fa előtt, rá se nézett, rálépett a gyökerére.

VII.

- Azt hiszem, - mondta az orvos, - nemsokára lesz már rajta gyümölcs.

- Igen, - mondta fölénnel. - No és mit gondol?

- Hogy-hogy mit gondolok?

- Mit gondol, fog hozzám hasonlítani?

- Az almafa gyümölcse az almához hasonlít, - mondta oktatólag az orvos. - Ez almafa. Olyan, mint az a másik, a sarokban. Az is almafa.

Hangosan, gúnyosan nevetett.

- Azt hiszi? Azért, mert az ott almafa, ennek is olyan lesz a gyümölcse, mint az alma. Na jó, majd meglátjuk.

VIII.

- Majd meglátjuk, kihez fog hasonlítani, doktor úr.

Ősz volt és reggel homályos és nyirkos volt a kert.

- Készíttessen bölcsőt, doktor úr, - mondta. - Azt hiszem, szükség lesz rá.

- Igen, - mondta az orvos és áttelefonált a D-osztályba, van-e ott hely, át kell majd szállíttatnia valakit innen a C-osztályból.

IX.

Egy reggel hatkor ébredt az orvos és ásítva eszébe jutott, hogy az almafán valószínűleg lesz már ehető gyümölcs, lemegy és megnézi.

Azonnal meglátta. A levelek közt lógott, kicsit összement már, de zöld volt. Csakugyan az ő betegéhez hasonlított.

Az orvos megcsóválta fejét és levágta. Aztán telefonált, hogy hozzanak bölcsőt, deszkából.

VÍZCSEPP ÉS GYUFASZÁL

A gyufaszál fellobbantása után egy pillanatra mindenki meghökkent. Néhányan izgatottan fordultak a tető felé, mások elhúzódtak: nyugtalanság támadt. Az elnök hangosan csengetett és kinyitotta száját, de mielőtt szólhatott volna, csendes és hajlékony mozdulattal felállott a jobb-oldalon Gróf Vízcsepp, megnyugtató kézlegyintéssel intett és meggyőző hangsúllyal halkán szörcsögni kezdett.

- Tisztelt barátom és képviselőtársam, Doktor Gyufaszál, - szörcsögte enyhén gúnyos árnyalattal - szerény nézetem szerint kissé túlságosan belemelegedett a napirenden levő javaslat taglalásába, belemelegedett és fel is lobbant: ezt a fellobbanást tudjuk be az ő temperamentumos és - hogy is fejezzem ki magam - gyúlékony természetének, de korántse vonjunk le belőle olyan következtetéseket, mintha e fellobbanásnak valami különösebb jelentősége vagy következménye lehetne. Mi ketten, tudom, két homlokegyenest ellenkező politikai felfogást képviselünk, de nézetem szerint nem kérdéses, melyik a realisabb, melyiké a jövő. Tisztelt barátom, Doktor Gyufaszál nagy tömegekről beszél, amik állítólag mögötte állanak: ezekre alapítja terveit, ezeknek nevében akar beszélni: - nyers, mozdulatlan és tehetetlen tömegek ezek, uraim, melyek nem nyilatkoztatták még ki eddig, hogy Doktor Gyufaszált támogatni óhajtják-e egy esetleges kenyértörés órájában, hogy vajjon melléje állanak-e, rábíznák-e magukat, s ha igen, merné-e ő vállalni a felelősséget azért, ami történne. Én ezt nagyon kétségesnek tartom, én a magam részéről ebben a Dr. Gyufaszál által annyit emlegetett nagy tömegben semmi nyugtalanságot nem látok, semmi elégedetlenséget, semmi vágyat arra, hogy helyzetén változtasson: semmi vágyat arra, hogy mögötte sorakozzék.

- Hát maga kinek a nevében beszél? - lobogott közbe pirosan és hevesen Dr. Gyufaszál.

- Tisztelt barátom és képviselőtársam - szörcsögött tovább óvatosan Gróf Vízcsepp - azt kérde, kinek a nevében beszélek. Az a dicső és óriási szervezet, melynek egyik szerény tagja és, önök előtt, képviselője vagyok, az a szervezet, mely hivatva van a rendet és nyugalmat fenntartani a világon, lesimítani a fölösleges dudorokat, kivájni a köveket...

- És megfojtani az életet - lobogott közbe tüzes gúnnnyal Gyufaszál.

- Ez a szervezet - folytatta rendületlenül Gróf Vízcsepp - megbonthatatlan, fegyelmezett és szervezett sorokban áll mögöttem, hogy örködjék a rend és fegyelem fölött, ott teremjen azonnal, ahol baj van, megvédje határainkat, visszaszorítsa az állam alapjait veszélyeztető forrongó és zavaros elemeket...

- És megfojtson bennünket - ismételte lobogva Gyufaszál. - Az igaz, a víz alatt rend van!

- Az a fenyegetés tehát, - szörcsögött tovább nyugodtan Gróf Vízcsepp - amivel tisztelt barátom és képviselőtársam akar nyugalanságot kelteni, egészen fölösleges aggodalmat kelt néhány tájékozatlan rajongóban. Nekem módomban állana, tisztelt uraim, hogy a fenyegetések elejét vegyem: törvényadta módom volna hozzá - de én azt nem akarom, én érvekkel szeretném meggyőzni tisztelt barátomat, hogy fölforgató törekvése merő képzelődés, gyermekes agyrém.

- Majd meglátjuk! - lobogott közbe Gyufaszál - még fenyegetőzik? Az urak tanuk, hogy fenyegetőzött!

- Nem fenyegetőztem, - szörcsögött tovább szelíden Gróf Vízcsepp - csak arra figyelmeztetem tisztelt képviselőtársamat, akivel szeretném magam megértetni, akit, ismétlem, meggyőzni szeretnék, hogy kart karba öltve, szorosan egymás oldalán kell munkálkodnunk, - csak arra figyelmeztetem, hogy nekünk módunkban áll...

- És ha én felgyújtom a házat? - ordított magánkívül Gyufaszál.

- Ez esetben ki fogom vezettetni - szörcsögött nyugodtan és derülten Vízcsepp.

Az elnök csengetett, most Doktor Gyufaszál felugrott és a padot verte.

- A napirendhez kérek szót! - ordította magánkívül. - Azt mondotta, hogy ki fog vezettetni! Rendre! Rendre!

A baloldalon nagy nyugalanság támadt.

Az elnök a gyorsírók jegyzeteit kérte, kijelentvén, hogy a nagy zajban nem hallotta a sérelmes kifejezéseket. A jegyzetek átvizsgálása után, tekintettel a két hónap előtt hozott és az immunitást szabályozó újabb házszabályrevízió erre vonatkozó szakaszára, felszólította gróf Vízcseppet, vonja vissza kijelentését.

- Eszemben se volt - szörcsögött Vízcsepp - tisztelt képviselőtársamat megsérteni. Kijelentésemet ünnepélyesen visszavonom.

- Akkor én is visszavonom elhamarkodott kijelentésemet, hogy a házat felgyújtom - jegyezte meg Dr. Gyufaszál.

Erre különben se került volna a sor, mert e pillanatban a gyufaszál tövig égett és elaludt. Ugyanekkor egy utolsó szörcsögéssel Gróf Vízcsepp is elpárolgott.

MONOLÓGOK A KÁDBAN

I.

Meleg fürdő

A víz gyönyörű dolog, ha az ember megfigyeli, igazán: a legszebb dolog. Milyen finom hajlásai vannak, milyen kecses mozdulatai, milyen szép érzetek - és milyen különös viszonyban van a víz a szilárd tárgyakkal. Hogy símul mindenhez, lágyan, diszkrét érintéssel - felveszi mindennek a formáját, ami beléje kerül, - az ember azt hinné...

Tudja isten, mit hinne az ember... Az embernek olyan szép, lágy, határozatlan érzései vannak sokszor, de nem veszi észre... úgy látszik, ezek az érzések lappanganak bennünk, amikor valami szebbet, jobbat szeretnénk az életünknel... Mert nem vagyunk boldogok, pedig lehetnénk... csak a belülről zengő, halk, finom csengettyűre kellene hallgatnunk, amik homályos időkbe, elmúlt emlékekbe hívnak vissza bennünket...

Zengő csengettyűk... milyen szépen hangzik ez... milyen lágyan, milyen álmosító búgással... És ez nekem jutott eszembe... Persze, hiszen én diákkoromban verseket írtam és nem is voltak csunya versek. De aztán abbahagytam...

Az ember mindent, ami szép, boldog, harmonikus, mindent abbahagy, hogy kemény, rideg, ostoba dolgok után fusson, amikről azt hiszi, hogy fontosak... Ostobaság, hiúság! Mintha egy tiszta, langyos őszi este, suttogó platánok alatt... egy ködszerűen szép női kézzel a kezünkben... mintha ez nem érne fel mindennel, ami után törekszünk... Mikor az est mesélni kezd... milyen gyönyörű ez, csak most veszem észre... Igen, az est mesélni kezd... és lágy szökőkút csobog a parkban és madarak muzsikálnak.

Ó, Margit! Milyen gonosz, milyen rossz voltam én hozzád, mikor úgy rám néztél, a mult héten, ott a sétatéren... Hát nem éreztem, mit jelent egy ilyen női tekintet? Hogy többet ér sok hiú, nagyravágyó erőlködésünknel - többet ér magánál az életnél! Elfulni egy fullasztó csókban - igen, megfélekezni világról, emberekről, kicsinyes terveinkről... a langyos, drága semmibe elmerülni... és körülöttünk a szomorúfűz lombjai susognak... Emlék... emlék...

Igen... most értem magamat... most megismertem az én igazi lelkemet, a szelíd, nemes, gyöngéd lelkét... egy költő lelkét... egy gyermek lelkét... Hogy tudtam elfelejteni! Holnap... nem, még ma... felkeresem Margitot... ó, hogy fog örülni, hogy meg fog érteni... Margitkám, mondom majd egyszerűen és mélyen a szemébe nézek... Margitkám... volna kedved velem elutazni... délre, délre igen... talán Afrikába... ott olyan jó meleg van... de hogy lehetne? Megvan! Az a háromezer korona... megvan! Lehetne jobban felhasználni? Soha! Végre egy igazi, boldogító gondolat!

Megyek! Még ma elmegyek Margithoz! Együtt beszéljük meg az útitervet!

Hol a törülköző?

Hű, de hideg van ideki!

II.

Hideg fürdő

Hű, a teremtésit neki! Kicsit kemény, de egészséges. Az a fő. Fura egy dolog egy ilyen darab víz, a kádban az ember ki se nézné belőle. Foga van neki. Harap. Hű.

Ezek a ledörzsölések azt hiszem nagyon jól hatnak. Mingyárt másképp érzi magát az ember, ha a vérkeringés egy kicsit megindul. Szamárság, hogy eddig is nem csináltam. Ezentúl minden nap egyszer, gyorsan ledörzsölöm magam; kicsit kellemetlen, de az embernek nem szabad kényelmeskedni, ha azt akarja, hogy friss legyen.

Nem is értem, eddig miért nem folytattam ezt a dolgot rendszeresen. Persze, az ember mindenféle szamársággal foglalkozik, ahelyett hogy az egészségével törődne, pedig csak egészséggel lehet valamire vinni.

Már tegnap este akartam kezdeni, de aztán lefeküdtem, amiatt a hülye regény miatt, hogy inkább azt olvassam az ágyban. Igazán, ha meggondolom, nem volt érdemes. De micsoda egy

émelygős dolog - még versek is vannak benne! Hogy mi mindenre ráérnek a népek, ha okosabb dolguk nincs. Nem is értem, hogy tudtam végigolvasni! És vajjon mennyit kapott az író ezért a regényért? Na, én ha kiadó volnék, egy vasat se fizetnék ilyesmiért! Csupa émelygős leírás, úgy-úgy, locsogás-fecsegés. Csak butítják a népeket. Egészen meghülyültem, míg a végére értem. De persze, valamire emlékeztetett, amit gyerekkoromban olvastam. Micsoda haszontalan időfecsérlés könyveket olvasni. Ki is iratkozom a kölcsönkönyvtárból - okosabban fogom felhasználni az időmet. Beiratkozom a sportegyletbe. Ott mingyárt jó összeköttetésekhez is jut az ember a pénzéért.

A Szalkaival nem is volna rossz megismerkedni, az nagyon hasznos lehet a végén.

Még ma elmegyek. Azaz, hogy... hová is ígérkeztem délutánra... Hm, persze. A Margit... Ejnye, ejnye. Na, annyi baj legyen. Legfeljebb nem megyek el. Ha megharagszik, legfeljebb megharagszik. Úgyis... nem is jönne rosszul, ha megharagudnék... Únom már ezt a dolgot. Az ember elhanyagolja a dolgait. Pedig az az első. Kezdett ez a dolog elsavanyodni, ezzel a Margittal.

Úgy van, egy friss, egészséges, ruganyos szakítás. Az a legegészségesebb. Csak frissen, in medias res, fejest a dologba. Azonnal megírom neki a levelet. Nagyon sajnálom. Nekem más dolgaik vannak. Felkeresem ezt a Szalkait. Ez ért a bőrügyekhez. Hm... mi volna... nem is volna rossz... azért a háromezer koronáért... ő el tudná helyezni. Nagyszerű üzlet. Pláne, ha még emelkednek az árak. Már miért ne emelkednének? Csak frissen, energikusan nyélbe kell ütni! Nagyszerű! Egész más ember leszek, ha ez beüt! Gyerünk!

Hol a törülköző?

Hű, de jó meleg van ideki!

VÉGSŐ ÉRVELÉS vagy AZ ÖKÖLJOG FEJLŐDÉSE A KÖZÉPKOR ÓTA

(Elvi tanulmány hét felvonásban és négy képben)

ELSŐ FELVONÁS

Első kép

1480.

Bence lovag (sétálgat a bástya alján. Magában): Hűvösre jár az üdő. Ágyas házamba menek immár, hogy a kora pirkadattal nyeregbe pattanva, az országútra térhessek. A gazdag izmaelita már nyolc felé arra jár.

Balambér lovag (szembejön): Köszöntlek lovag, a szent kereszt nevében!

Bence lovag: Vajha Szűz Mária, kinek lobogóját védelmezed, imádkozna éretted, lovag! Kinek arculatja ragyog előtted, mint a felkelő nap?

Balambér lovag: Balambér vagyok, lovag!

Bence lovag: Én meg Bence, lovag!

Balambér lovag: Engedd meg, lovag, hogy sisakom rostélyát levehessem előtted. (Letolja a rostélyt, de e mozdulatnál a sisak forgója előrelendül és véletlenül megkarcolja Bence lovag homlokát.)

Bence lovag: Lovag, megkarcoltál.

Balambér lovag: Sajnálom, lovag, nem akartam.

Bence lovag: Tudom, lovag, hogy nem akartad. De Bence lovagot nem illetheti karcolással senki büntetlenül. Sajnálak, lovag, de e sértésért a sorsnak kell döntenie köztünk. Azonnal megyek a rendfőnökhöz, hogy rendelje el az istenítéletet.

Balambér lovag: Köszönöm, lovag! Ott leszek! Viszontlátásra, nemes lovag!

Bence lovag: Isten veled, nemes lovag!

Második kép

Másnap

(Az istenítélet. A rendfőnök jelenlétében Balambér lovag és Bence lovag egy szál karddal kezükben állanak szemben egymással. Balambér lovag, mint sértő fél, páncél nélkül, Bence lovag páncélban.)

Bence lovag: Kezdhetjük! Most véged, te korcs!

Balambér lovag: Vagy neked, te nyápic cenk! Nesze! (Odavág, kupán találja Bencét.)

Bence: Tyű, a tagadóját, hitvány kurafi! Nesze, rongyos! (Mellbevágja.)

Balambér: Hu, a mindenségit! Nesze! (Pofonvágja a karddal.)

Bence: Úgy? Akkor hát, itt van! (Nyakonlegyinti a karddal.)

(Mindketten véresen esnek össze. Lepedőben szállítják el őket, három hónapot feküsznek az irgalmas rend kolostorában.)

MÁSODIK FELVONÁS

Első kép

1914.

Doktor Bence (sétálgat a Bástya-kávéház mellett. Magában): Jó lesz már hazamenni, holnap le kell menni korán Polacsekhez, a váltó-ügyben. Más ügyvéd csípi el az orrom előtt.

N. Balambér (jön szembe): Kérek egy kis tüzet!

Bence: Nem látja, hogy most dobtam el a cigarettám?

Balambér: Jó, jó, azért ne legyen olyan szigorú, papa.

Bence: Papa? Talán nem szemtelenkedne az úr! Micsoda piszok kraki-tempó ez! Belém akar kötni?

Balambér: Talán maga belém, marha!

Bence: Te piszok! (Pofonvágja.)

Balambér: Strici! (Orrbavágja.)

Bence: He!... (Hasbarúgja.)

Balambér: Ö... (Torkon ragadja.)

(Mire a lézengők összeszaladnak, már nincs szükség szétválasztani őket. Mentőkért telefonálnak: a mentőorvos koponyacsont- és orrfal-repedést konstatál egyik részről, másik részről alsó csigolya- és medencecsont-törést. Beviszik őket a Rókusba, egyenként három hónapot fekszenek.)

Második kép

Három hónap múlva

(A Lovass-féle vívóteremben. A felek megérkeznek, főbólintással üdvözlik a segédeket és egymást. Azután bekötözik őket bandázssal, kimérik a lépéseket, a felek felállanak. Egyik segéd hozza a kardokat)

Vezető segéd: Mielőtt N. Balambér és Doktor Bence Szilárd között felmerült sajnálatos affér lovagias úton való elintézésére rátérnénk, kötelességemnek tartom, hogy a felek lelkiismeretére és mindkét fél úri és kipróbált modern gondolkodásmódjára utalva, komolyan felszólítam a feleket, hogy álljanak el a fegyveres elintézésről és kölcsönös kimagyarázkodás után béküljenek ki. Európai műveltségű és gondolkodású úriemberekről lévén szó, fölösleges figyelmeztetnem önöket, hogy a párbaj egy a sötét középkorból fennmaradt barbár intézmény, mely a huszadik század szellemi életet élő intellektueljeihez méltatlan, durva és barbár elintézése a másképpen is megoldható konfliktusnak. Gondolják meg.

Bence: Tisztelettel ragaszkodom a fegyveres formához.

Balambér: Segédeim és ellenfelem álláspontját különben tiszteletben tartva, a lovagias elintéризést óhajtanám.

Vezető segéd: Akkor hát méltóztassanak: rajta!

(Összecsapnak. Balambér az első összecsapásnál három centiméteres karcot ejt doktor Bence homlokán. A segédek közbevágnak, a párbajt befejezettnek jelentik ki. Bence homlokát betapasztják és hazamennek.)

AZ EMBERISÉG VÁROSA

Arra, hogy hol, már nem emlékszem, csak arra az elragadtatásra, amivel olvastam, hogy Amerikában nagyszerű és grandiózus tervvel foglalkoznak. Meg akarják építeni az Emberiség Városát, egy óriási, pompás kozmopolist, márványból és terméskőből, melynek közepén háromszáz méter magas torony hirdetni fogja az Emberi Haladás eszméjét. Ebben a városban hatalmas boulevardja lesz minden tudománynak és művészetnek; ebben a városban nem lesznek bérpaloták, gyárak és rendőrlaktanyák, csak múzeumok, egyetemek és emlékművek. A házakat remekbe építi az építőművészi ambíció, az utcák minden köve, az épületnek minden téglája művészkezek alkotása lesz. Senkié se lesz ez a város és mindenkié; ami az emberi

szellem fejlődésében érték és szépség adódik, az mind idekerül, hogy örökkévalóvá avattassék a Szellem és Haladás városában.

Valósággal extázisba hozott ez a nagyszerű gondolat. Ujjongtam magamban. Azonnal levelet írtam barátomnak, a Rekonstruált Embernek, aki nekem a jövőből szokott üzeneteket küldeni, lenne szíves és értesítene, meglesz-e az Emberiség Városa és unokáim kaphatnak-e ott szállást és polgárjogot?

Válaszul a Rekonstruált Ember két újságlapot küldött nekem a jövőből: az egyik 1962-ből való, a másik 1983-ból. Mindkettő lelkes és elragadtatott cikkben foglalkozik az Emberiség Városával, amint az alább következik:

1962. november 20.

«...Óriási ünnepségek keretében ma végre felavatták *Kozmopolist*, az Emberiség Városát. A Haladás Tornyán harminckét lobogó lengett, harminckét festő világhírű műve. Mikor az üvegharang megkondult és kinyílt a város kapuja: az ünneplő tömeg elárasztotta az utcákat s lelkendezve és kábulattal csodálta végig a nagyszerű sugárutak pompáját: a Képzőművészetek Csarnokát, a Tudományok Egyetemét, a Művészetek Ingyen-Otthonát, a Kísérletek Akadémiáját, a Fejlődés városát, mindent. Az utcán önkéntes egyetemi hallgatók tartották fenn a rendet: minden nemzetbeli tanárok és szakemberek kalauzolták a bámulókat.

Egy kellemetlen momentum zavarta meg az áhítatos hangulatot: a belga nagykövet, sokak szerint, megneheztelt, mert a kapunál előbb egy cseremis uralkodóhercegtől vették el a jegyet, - nem is maradt ott végig az Egyetértés palotájában rendezett banketten...»

A másik cikkből, mely egy francia újságban jelenik meg, csak egy passzust:

1983. augusztus 4.

«...A dicsőségteljes és nagyszerű hadjárat elérkezett végpontjához; dicsőséges seregeink döntő győzelmet arattak ma az áruló, ellenséges angol csapatok fölött. Minden hazafi lelkében magasra lobog fel e napon az öröm ujjongó lángja: a hatalmas és halált megvető, dicső francia katonák újra fényesre mosták lobogónkat vérben és könnyben, de tisztára mosták! Ünnepeink; a francia nemzetnek nagy ünnepe van!

M. Intrépide tábornok ma este hat órakor tönkre tette Irksome összevont csapatait s ezzel az angolok egész hadművelete meghiusult. Tudjuk, hogy csütörtökön az angolok bevonultak *Kozmopolisba*, ahol védett pozíciókat foglaltak el. Könnyen teheték ezt, mert az Emberiség Városának még helyőrsége sincs. Kétheti előkészület után végre Intrépide, dicső tábornokunk, ma megkezdte a város ostromát, hogy onnan a gaz, komisz angolokat nemzetünk dicsőségére kiverje. A nagy siége hajnalban kezdődött; az angolok kétségbeesetten védekeztek, de derék tűzéreink haláltmegvető hősiességgel nyomultak előre, srapnellekkel és bombákkal ledöntötték a Falakat, majd makacs és szilaj rohammal bevették a Lírai Költők Palotáját, amit erőddé alakítottak át. Ebből az erődből katonáink kényelmesen ágyúzhatták a város közepén meredő nagy tornyot, amibe azok a kutya angolok belebújtak. Két óra alatt sikerült derék katonáinknak rommá lövöldözni az egész tornyot, - nagy veszteségekkel, de fokozódó bátorsággal ezután a Tudományok Egyetemén rejtőző angol ágyúkat támadtuk meg, szétlövöldöztük az egész házat és elfoglaltunk harminc kocsi puliszkát, amit derék katonáink annyira szeretnek.

Hat órára az egész város romokban feküdt és az angolok megverve, szégyenkezve hátrálnak Belgium felé... A város utcáit holttestek borítják, - a francia lobogó azonban ott lebeg az egyik betört fedelű házon.

Intrépide tábornok a következő beszédet intézte a katonákhoz:

- Ünnepeljünk! A francia nemzet ismét bebizonyította, hogy katonáit a legbátrabb anyák szülik halált megvetve, s hogy a dicsőséges hazafiúi hősiesség lobogó lángja oly folyó, melynek árnyékában borzongva hajolnak meg e dicső ország ellenei... Tramtadaramtadaram.»

*

Ennyi az, amit Kozmopolisról megtudtam.

FÉLELEM ÉS REMÉNY

Egy sápadt, beesett szemű civil és egy piros, mosolygós katona beszélgettek az élet értelméről.

- Siralomház és pokol, reszkető aggodalom és fogaknak csikorgatása az élet - mondta a civil. - Sírva jövőnk a világra, s azontúl nincs az a perc, mely ne emlékeztetne rá, hogy egyszer sírva kell majd elhagyni mindent. A halált hurcoljuk testünkben, csontvázunk alakjában; testünk kényelmetlen ruha csak e vigyorgó szörnyetegnek, melytől minél előbb szabadulni igyekszik. Alig van néhány pontja a testnek, mely örömet felfogni képes, és nincs egyetlen pontja sem, mely kimondhatatlan fájdalmak kész kútforrása ne lenne. Életünket megkeseríti a haláltól való folytonos félelem, a haláltól való félelem elől menekülnénk már a halálba is, ha lenne bátorság bennünk, hogy belássuk minden vágyak reménytelen voltát. A haláltól való félelem állítja meg szívünk verését, ha mögöttünk szél vágja be az ajtót és szívdobogva nyitjuk ki megint, nem áll-e mögötte a halál. Kívül a kemény és részvétlen természet, hegyes és szögletes tárgyaival, melyek minden percben felhasíthatják a vékonyszövetű véres zsákot, egyetlen testünket, hogy kifolyjon belőle egyetlen életünk, - belül, a sötétben dolgozó finom és komplikált szerkezet, száz meg száz piciny csavarával, csövecskéjével, melyek közül egy is ha megreped, örökre vége a drága, többé fel nem építhető gépnek. Örökös félelem, barátom, örökös félelem. Nem szakadhat-e rám e szoba tetőzete egy meglazult téglá ostoba szeszélyéből? Vagy ki felelős az oktan állatokért, hiszen minden percben megveszhet egy eb, hogy véres szemekkel halálra marjon? Ha kilépek az utcára, ezer halál fenyeget: épülő ház, rohanó villamos, - hátha éppen reám esik, rajtam fut keresztül? Kezet fogok valakivel, - hátha éppen fertőző beteg váladéka van a kezén? A pénzdarabon, amit kezembe veszek, halálos kórok csírája rejtőzik s vár reám, baktériumok röpködnek a levegőben, amit beszívok. Vagy nem fenyeget halál az emberek szeméből is: ki tudja, a kocsis, aki mellékutcákon keresztül hazavisz éjnek évadján, nem arra gondol-e, hogy leszúrjon és kiraboljon? Ki biztosít arról, hogy borbélyomon nem éppen akkor tör ki a dühöngő elmebaj, mikor az én államot kaparja, hogy egy váratlan mozdulattal lejjebb csuszta a kését és átnyisszantsa a nyakamat? Mérgek lapulnak mindenütt, szomszédosan oldódva fel ételekben és italokban, - hátha éppen elem teszik? Vagy érdemes kezdeni valamihez, érdemes elhatározni valamit, bízni valamiben, terveket kovácsolni, - hiszen elpusztulhatok bármely percben, mielőtt hozzáfognék. Félelem, édes barátom, örökös félelem az élet.

- A lövészárokból, - kezdte el szünet után a katona, megfordulva egy szőke nő után, aki elment az ablak előtt - a lövészárokból azért elég jól él az ember. Tudja, a koszt lényegesen jobb és társaságban van az ember. Aztán nem igaz az, amit sokan mondanak, hogy az ember únja magát. A lapok oda is éppen úgy eljárnak és mindig akad valami szórakozás, zene, kártya, egy kis ital. De a legfőbb szórakozás a tippelés, tervezgetés. Pergőtűzben ott lapulni a dekkung szélén s tele reménnyel és bizalommal, örvendezve mondogatni magában: hátha nem

esik ide egy se? Előnyomulásban csúszni a fűben, hallgatni a golyók füttyülését s remélni, hogy elérem azt a zsombékot, anélkül, hogy egy is eltalálna. S milyen édes, izgalmas öröm elgondolni sokszor: hátha nem robban fel ott az a gránát, ami úgy látszik, éppen az orrom előtt akar lecsapni, vagy ha felrobban, még mindig megvan a remény, hogy a hasamba egyetlen szilánk se kerül, se a fejembe. És remélhetem, hogy az ellenséges lövészárók, amit elfoglalunk és amiből kifutott a csapat, kivételesen nincsen aláaknázva. És lehet remélni, hogy a fejem fölött röpködő aeroplán nem trafálja el bombájával az én szakaszomat, sőt talán észre se veszi, és ha nem, akkor bizony nem lesz semmi bajom, legfeljebb egy kis láblövés, amivel néhány hónapra haza lehet menni, nőket nézni, talán még valami szép is vár otthon, egy kedves, szőke lány:... meleg barátság, kedves öröm... hátha még több is, ki tudja... Csupa tervezgetés, bízalom, a jövő festegetése, hiszen lehet remélni, hogy az a csunya gépfegyver, ami éppen most kezdi fecskendezni a balszárnyunkat, éppen akkor hagy ki néhány patront, mikor hozzám ér a lassan közelgő tűzsugár... Higgye el, édesem, az élet csupa reménység.

NEM ISMERT MEG A SAJÁT ANYÁM

- Borzasztó, - mondta barátom, a finom és dekadens költő, míg balkeze halványsárga selyemrőzsa gyanánt lógott le a kerevet széléről - borzasztó, a saját anyám nem ismert meg.

Mindketten hallgattunk. És ebben valami mámoros és degenerált volt, mintegy omlatag és panaszos hang, e hallgatás és minden.

- Borzasztó, - mondtam is én, míg körmeim halkan s elferdülve nőttek a homályban és mellényem ránca mosolyra torzult. Harsány illatok tumultuózan, mintegy negédesen és inkább hervadva tolongtak, ó Isten, és kesernyés kávézacc.

Ekkor kéjesen s merészen, szent Isten, még egyszer kinyúltam vízszintesen, régi herold én, mindegy, s még egyszer: Borzasztó.

- Igen, - felelte Félix enyhén, holmi vérengző apácák kötényét gyötörve és marcangolva katonatiszti képzelgésben, de rugannyal. - Igen. Talán furcsa, de mindegy. Hősi lelkem, mit tudom én, és talán nem is igaz. De nagyszerűen kilógtam az életből, igen, ez egy tény, tudod, micsoda remek egy cipőmadzag, egy lendület a halál felé és minden. Képzeld el, egyszerű vidéki város, és atyám is, és egész gyermekkorom, némely népiskolában, de csak harmadik osztályig, és onnan kezdve fel, fel, a legmagasabb lelki pálya, ragyogóan ívelve egészen holmi merész és hetyke paralízisig, érted, érted?

- Még igen, - rebegtem - még van értelme. Kezdd el már, térjünk a tárgyra, ennek még van értelme.

- Nos, mit mondjak? Hiszen tudod. Költészet és holmi csacska szerelmek, és Budapest forró katlan, ó jaj, és selyemkarikák, és ama vaskarika...

- Fából, - vetém közbe enyhén, de csak egy langy mozdulata volt.

- Nos tehát, hogy elkallódtam e szertelen és vaskos táncban, főváros, holmi sikerek, te tudod. - És rám nézett. - A mélységben holmi enyhe s mintegy égszínkéék gyötrődések, szóval...

- Szóval?...

- Szóval megzenésítve, úgymond, szóval pompás volt, és tizennyolc év. Teremtőm, tizennyolc évig nem voltam otthon... és látod, minden szép volt és kíváncsú, de jaj, megváltoztam, rettenetesen megváltoztam.

S még beszélt, de már kinyújtá arca felé, Félix, nemes és béna ujjait és sírt Félix, jaj, Félix, mint régi naplementék, crêpuscule d'automne.

Már vigasztaltam volna, némely satnya és polgári szavak öklendeztek a mélyből, bitang szavak, az önön keserűségük levében fetrengve, ám újra megszólalt. És most tompán és kétségbeesetten beszélt:

- A saját anyám nem ismert meg, most, hogy ellátogattam haza.

Hallgattam; mit is mondhattam volna e züllött és kérkedő bánat fölött.

- A saját anyám, - jajongta - mit ér akkor költészet, minden... mit ér szent örülem s a tekintélyes és gőgös paralízis, mit összeszedtem magamnak... ha a saját anyám nem ismer meg többé... Képzeld, lementem, tizennyolc év múlva, szegény, megtört vándor, vasúton és pompás éttermek közt... vidéki város, utcák és minden. És az utcán találkoztam vele...

- Vele... - kondultam meg enyhén, holmi falióra gyanánt, mit szélvész tapos, és ki.

- Vele... Az országúton pillantottam meg. Anyám, mondtam neki, hát nem ismered meg? Félix, Félix, - s már dadogtam - hát nem ismered meg fiad, anyám... és nem ismert meg a saját anyám.

- És?...

- És visszafordultam rögtön... és a vonatra ültem, száguldó vasút, Szent Isten... és hazajöttem... és minden. A saját anyám!... A saját anyám! - És Félix sírt.

Hosszan, sokáig hallgattunk, ó, és némán figyeltem, mint marja bánatát.

Végre, végre halkan szólaltam meg:

- Te... - mondtam neki - hm.

Felém fordult.

- Te... hm... mondd csak... biztosan az anyád volt az?...

Ekkor megdöbbenve s szédülten nézett rám s ajka hebegve nyelte el jajongását. Sokáig, tátott szájjal nézett.

- Ejnye, - nyögte végre szelíden s békélten - mondasz valamit.

Majd eszmélve:

- Te... csakugyan... nem vagyok biztos benne... No nézd csak.

Végre homlokára ütött.

- Persze, harsogta vidáman s vigasztaltan most jut eszembe, az anyám alacsony és szőke nő, ez meg magas, fekete volt, akivel találkoztam... majdnem biztos, hogy nem ez volt az anyám.

És ezen az estén inkább vidámak voltunk.

AZ ŐSEMBER

I.

Este nagyon álmos voltam és olvasás közben nyitva felejtettem a Nagy Képes Fejlődéstörténet című munkát, azon az oldalon, ahol az «Ősember» című ábra magyarázza a szöveget. Így történhetett a dolog. Egy kicsit meg is lökhettem a könyvet, szóval az őseember lecsúszott és kimászott a könyvből: mikor hirtelen felriadtam, ott ült velem szemben, az asztal másik végén, rögtön ráismertem szőrös arcáról, kiálló pofacsontjairól, vad, bozontos szemeiről és rettenetes fogairól. Ott volt a kezében a nagy dorong is, amivel, mint Darwin megjegyzi, agyon szokta vágni az ellenségeit.

Rettenetes rémület fogott el természetesen, hogy most hogyan védjem meg magam. Eszembe jutott a dzsiudzsicu, amit mint az Atlétikai Klub tagja tanultam, és balkezemmel vacogva és dideregve előrekaptam («védekező állás, első tempó»), miáltal pofonvágtam az őseembert, majd ököllel jobbra, lefelé («védekező állás, második tempó»), amivel úgy hasba találtam, hogy lefordult a székről, - egyelőre elég volt a védekezésből.

- Ne bántson, az istenért - mondtam aztán reszketve és ráfogtam a Browningomat. - Ne üssön agyon azzal a doronggal.

- Jajjaj, - mondta az őseember - dehogy bántom. Egy olyan frászt kaptam uraságodtól, hogy majd beszakadt a hasam. Minek tetszik verni engem? Én csak nézegetni akartam. Kihez van szerencsém?

- Én a kultúremler vagyok, - mondtam neki - és a maga szőrös fenevadi mivolta rettenetesen hat az idegeimre. Maga egy vérengző fenevad, mely teljesen hasonlít a vadállatokhoz.

- Hát... ahogy vesszük.

Láttam rajta, hogy nem érti, amit mondok, de szégyelli bevallani.

- Én a maga kései ivadéka vagyok, - folytattam - akiből kivesztek az állati ösztönök és azok helyét a szépség és gondolat tudatos művelése töltötte be.

- Na igen, de akkor... - bólogatott az őseember.

- Fogja be a száját, ha én beszélek - mondtam neki azon a hangon, amit még szegény Kozmás kápláromtól tanultam, aki mindig mondta, hogy ezekkel a bugris regruta bundásokkal csak így lehet beszélni, ezt megértik.

Az őseember elhallgatott.

- Mi már túl vagyunk azon a piszok időn, - mondtam neki - amikor az emberek megették egymást, mint a farkasok. Mi már túl vagyunk a nyers erők hatalmának korszakán, amikor dorongokkal fejbeverték egymást maguk... Mi nem járunk szőrösen, mint maga - nem szégyeli magát? Ilyen arccal kijönni az utcára. És a fogai! Milyen fogai vannak. Rettenetes!

- Hát kérem... így nőttek...

- Ne feleseljen. Maguk egy utolsó, nevetlen, tanulatlan, műveletlen, szemtelen csirkefogó banda. Üljön le. Szégyelje magát.

- De, kérem, tanár úr...

- Ne kérjen semmit. Így nem lehet élni, ahogy maga csinálja. Arra a fokra, ahol mi vagyunk, csak kitartó munkával, tanulással, intelligenciával és fegyelemmel lehet elérni. De magának ezt már gyermekkorában el kellett volna kezdeni. Mi folytonosan műveljük magunkat,

kutatjuk a természet törvényeit, tanulunk és tanítunk... Nézzen körül a városban. Minden utcában vannak iskolák, tudományos intézetek, melyek az ismeretek terjesztésére és kutatására alakulvák... Nézze meg egyetemeinket, akadémiáinkat... nézze meg tanintézeteinket, melyekben ifjainkat megismertetik húszéves korukig a kultúra és a tudomány minden vívmányával.

- És húszéves korukban?... - kérdezte tisztelettel az ősember.

- Na ja, akkor a katonasághoz kerülnek. Az is intézet. Ott is szorgalmasan tanítják az ifjakat.

- Mire tanítják, kérem szépen? - kérdezte tisztelettel az ősember.

- Maga marha. Hát mire tanítanák? Még azt se tudja, hogy mi az a katonaság? Hát arra tanítják, hogy hogyan kell megölni az ellenséget.

Az ősember gondolkodott.

- És ha kérdenem szabad, - mondta végre tisztelettel - meddig tart ez a tanítás?

- Három évig, maga szerencsétlen.

Az ősember megint gondolkodott.

- Az sok - mondta végre. - Akkor mi mégis intelligensebbek voltunk önöknél. Mi sokkal hamarabb megtanultuk.

És ezzel fejbevert a doronggal.

II.

Mit tegyek, ha már itt van a nyakamon az a fiú, kiálló pofacsontokkal, szőrös arccal, doronggal, úgy ahogy a «Fejlődéstörténet»-emből kiszabadult, csináljunk vele valamit. Őszintén szólva, kicsit izgatott is a gondolat, hogy a szegény pasast én ismertessem meg a kultúrával: apák érezhetnek ilyet, akik direkt gyereket hoznak a világra, csak azért, hogy legyen valaki, aki náluk is kevesebbet tud és akinek imponálhatnak.

- Na, - mondtam reggel az ősembernek - kelj fel, ma kimegyünk az uccára, hadd tanulj valamit.

- Igenis, nagyságos úr - mondta - alázatosan (erre nagynehezen rászoktattam már, hogy nagyságos úrnak nevezzen).

Először a házakat mutogattam meg neki. Elég magasaknak találta, de nem nagyon csodálkozott. Azt kérdezte mennyi idő kell hozzá, míg egy ilyen kinő a földből.

- Te a kőkorszakból való vagy? - kérdeztem.

- Nem. Az obszidián-korszak terciér szaka, harmadik fejezet, felülről a tizenhetedik sor.

- Jól van. Hát jegyezd meg magadnak, hogy ezeket csinálják, nem nőnek. De ezt még nem foghatod fel, mert értelmiséged Darwin szerint oly alacsonyan áll, hogy összefüggő szavakat nem tudsz még mondani, csupán makogásszerű hangokban adsz kifejezést indulataidnak... Értetted?

- Igenis, nagyságos úr.

- Jól van. Éhes vagy?

- Bizony - vigyorgott.

- Hát majd elmegyünk ebédelni a Drechslerbe. Az az Andrassy-úton van.

- Hát menjünk - mondta és megindult.

- Várj csak. Az Andrássy-út messze van. A kultúra a te időd óta odáig fejlődött, hogy ma nem kénytelen az ember gyalog oda menni, ahol sürgős dolga van, hanem igénybe veszi az úgynevezett közlekedési eszközöket, melyek ötször, tízszer, vagy akár százszor gyorsabban viszik el a megfelelő helyre, mint ahogy gyalog odajutna. Látod ezeket a sineket?

- Látom.

- Ezen jön a villamos. Most ideállunk, mikor idejön, beleülünk, és a villamos magától, nagy gyorsasággal elvisz minket a hátán.

Az ősember türelmesen várt, de nem csodálkozott valami nagyon. Végre jött a villamos.

- Na, ülünk fel - ugrált az Ős.

- Várj csak. Ez nem jó kocsi. Ez befordul a Király-utcába.

Ős barátom türelmesen várt. Jött egy másik kocsi, de az meg volt telve. A további kocsikkal is így volt, mintegy háromnegyed óráig. Akkor végre már nem jött kocsi, mert mindegyik megállt; a körúton elromlott valami és most szép sorba elcsendesedett a közlekedés.

- Ez olyan, mint az ichtiozaurusz-gyík volt az én időmben - mondta az ősember szellemeskedve a hosszú villamos-sorra.

Kicsit bosszankodtam, nem feleltem.

- Nagyságos úr - kezdte megint csendesen.

- Na! - ripakodtam rá.

- Ne menjünk inkább mégis gyalog? Olyan éhes vagyok.

- Ne fecsegy - mondtam mérgesen. - Hála istennek, nem tartunk ott, hogy egy kis zavar miatt visszaessünk a primitív időbe. Azonnal beszélni fogok az igazgatósággal, hogy mi történt.

- Azonnal? - vigyorgott az ősember. - Hogy lehet az? Hiszen nincsen itt.

- Te számár, - mondtam felsőbbbséggel - mire való a telefon?

- Telefon? Mi az?

- A telefon egy olyan készülék, amivel az ember rögtön és azonnal beszélhet akárkivel, akár milyen messze legyen is az illető.

- Jó, - mondta az ősember. Ez már egy kicsit mégis imponált neki.

- Na, gyere velem ide, ebbe a kávéházba.

Bementünk és én leemeltem a kagylót.

- Halló. Halló.

Na, mi van ezzel a központtal megint.

- Halló. Halló.

Na, még mindig nem jelentkezik?

- Halló! Halló!

De, kisasszony, az istenért! De, kisasszony!

- Halló! Halló!

Kisasszony! Kisasszony!

- Halló! Halló!

Kisasszony! Az élet oly rövid! Kisasszony! Hát zokogjon már! Kisasszony! Már egy órája várok itt! Kisasszony, álljon fel a füléről! Hisz ez rettenetes.

- Halló! Halló! Na végre!!! 85-93... Mi?... Mással beszél?!

Már egy félórája lehetett, hogy az ősember eltűnt mellőlem. Nem vettem észre. Ebben a pillanatban jelent meg. Kezében egy nagy sonkát tartott, aminek a felét leette már.

- Honnan hoztad ezt, gazember?

- Itt a másik oldalon feküdt egy ablakon. Jó szemem van, rögtön észrevettem. Nagyon éhes voltam.

Kidülledt szemekkel meredtem rá. Nem jutott semmi az eszembe. Végre mégis eszembe jutott.

- Adjál - mondtam neki.

III.

- Ülj le, - mondtam neki - ma nem megyünk ki, ma a kultúra áldásairól fogok beszélni neked és arról, hogy az állatias ösztönöket hogyan győzte le lassanként s nemesítette meg az eszmékkel való foglalkozás.

Ősember rám meresztette bozontos szemöldökét és vicsorgó fogai megvillantak a kiálló pofacsontok között. - Ne csinálj ilyen vad arcot, kérlek szépen, - mondtam neki - nem loptam az idegeimet. Nézz egy kicsit értelmesen.

Behúzta a száját, füleit mozgatta és hunyorogva figyelni kezdett.

Hanyagul elnyúltam a karszékekben, körmeimet nézegetve, vontatottan kezdtem beszélni. Pár perccel utóbb jutott eszembe, hogy egyik tanárom modorában beszélek, akit az egyetemen hallgattam.

- Hát nézd, kérlek, hogy is mondjam csak. A kőkorszak után, - odavaló vagy, úgy-e?

- Igenis, jurakorszak, Krisztus előtt tizennégyezer, jobbra, a harmadik cölöpépítmény - hadarta engedelmesen.

- Jól van. Szóval ezután úgy ezer évvel már megkezdődhetett a... a kultúra. Igen. Hát... hát ez úgy kezdődött, tudod, hogy az emberek elkezdtek gondolkodni... Értetted?

- Igenis, nagyságos úr. Mi az: gondolkodni?

- Gondolkodni... hja, hogy mi az? Nézd, te számár. Hát például én meglátok egy darab ennivalót valahol. Erre a fejemben benne egyszerre egy olyan ízé keletkezik, olyan, hogy is mondjam csak, egy olyan - na! ejnye csak! egy olyan... vagyis jaj, de jó volna megenni ezt az ennivalót... egy olyan ízé, hát ez egy gondolat. Értetted?

- Igenis, nagyságos úr. Nálunk is volt ilyen. De nálunk a hasunkban volt, nem a fejünkben.

- Számár vagy. Nálunk is a hasunkban van aztán, csakhogy előbb a fejünkben van. Például én gondolok valamit, azért pénzt kapok, azért ételt veszek és megeszem.

- Szóval a nagyságos úr megeszi saját fejét. Hát azelőtt, a mi időnkben, még több ennivaló volt, nem szorultunk az ilyesmire.

- Jó, ne feleselj. Én most arról akarok neked magyarázni, hogy a gondolat hogy terjed el és hogy tette finomabbá és igazi emberre az embert, és hogy emelte ki a közönséges vadállatok és fenevadak sorából, amilyen te vagy például.

- Igenis, nagyságos úr.

- Hát ez úgy lett, hogy feltalálták az írást, aztán feltalálták az olvasást, hogy el lehessen olvasni, amit írtak. Értetted?

- Igenis, nem értettem, nagyságos úr.

- Majd mindjárt meglátod. Add ide azt a papirost az asztalról.

Ősember átnyújtotta a boulevard-lap esti számát.

- Fel fogok neked olvasni ebből a papírból. Eleinte nem fogod érteni, mert végre is tizen-négyezer esztendő választ el bennünket egymástól, de majd belejössz. Ahol valamit nem értesz meg, csak kérdezz.

Elkezdtém olvasni, ott, ahol kinyitottam.

«Rémes gyilkosság Nyakbogárdon.» «Baltával agyoncsapott apa.» «Kiütötte előbb a két szemét.»

- Értetted? - kérdeztem.

- Ojjé! - legyintett a kezével. - Na ná, nem, nem értettem! Ez az egész?

- Várj, akkor majd valami egyebet fogok olvasni. - Fordítottam egy lapot.

«Vérengző féltékenység.» «A kettévágott feleség.» «Késsel felvagdalta a gyomrát.»

- Értetted? - kérdeztem.

- Ojjé! - legyintett. - Hisz ez nagyon könnyű.

- Várj, - mondtam neki - majd valami egyebet. - Még egy lapot fordítottam.

«Megnyúzott végrehajtó.» «A pincében rejtette el.» «Lehántotta a bőrét.»

- Értetted? - kérdeztem elhűlve.

- Ojjé! - mondta.

- Na, ha értetted, - mondtam neki - mondd el nekem, mi az, megnyúzni valakit, mert én nem értem.

- Hát az úgy megy, - mondta szolgálatkészen Ősember - hogy az ember egy késsel bevág felül a másik ember bőrébe, mire aztán...

És Ősember buzgón magyarázni kezdte nekem, hogyan kell értenem kedvenc boulevard-lapomnak ezt az érdekes cikkét.

ÖRVENDETES FEJLŐDÉS
vagy
NAGY DOLOG A TECHNIKA ROHAMOS HALADÁSA

Az irodalmi kávéház teraszán ültem és egy irodalmi revút olvastam, amelyben aznap cikkem volt. Ekkor könnyű léptekeket hallottam és a lépcsőn egy hathónapos csecsemő jelent meg. Körülnézett és elfogulatlanul leült az asztalomhoz.

- Mándoki vagyok - selypítette udvariasan. - Nadon örülök, hogy megismerhetem, kedves mesztér. Rédi tisztelője vagyok írásainak. Most vagyok először ebbe a kávéházba. Teccit tudni, író szeretnék lenni. Gondoltam, mesztérhez fordulok, talán tud tanácsot adni.

- Örülök - mondtam csekély zavarral. - Mivel szolgálhatok?

Kicsit kinyújtotta a fejét és a két kezét és mindjárt úgy is maradt. Szemeit nagyrameresztette és úgy maradt a szeme is. Kinyújtotta a lábát és az is úgy maradt. A feje kissé belapult hátul, orra megnyúlt, szája szélesebb lett: most mintegy ötévesnek látszott, de nagyon hasonlított ahhoz, aki két perccel előbb volt.

- Az íróhoz, az emberi lélek ismerőjéhez fordulok - mondta, most már kevésbé selypítve - Tanácsot akarok kérni öntől - lelki és művészi kérdésben.

- Állok rendelkezésére mondtam, kissé elhűlve és lélekzet után kapva... csak hogy...

A fiatal szerző feszülten nézett rám. Szép, szőke haja e percben hevesen nőni kezdett s lassan folyt le nyakára, - tejfogai egymásután hulltak ki s koppanva estek a tálcára.

- Várjon egy percig, - kért - megvárom, míg kinőnek a fogaim. Nagyon nehezen tudok így beszélni.

Türelmesen vártam, míg a szájpapája csendesen kinyílt és csinos fehér fogak bújtak elő. Mosolyogva nézett rám: - úgy tizenkét éves lehetett most, kedves, szőke fiú.

- Hát kérem alássan, - kezdte élénk tiszta kiejtéssel - kezdem az elején: szerelmes vagyok.

- No no - mondtam.

- Szerelmes vagyok! - kiáltotta valamivel mélyebb hangon, míg szőke haja egy árnyalattal barnább lett, - szerelmes vagyok és nem akarok tudni egyébről!... Igen, enyém kell hogy legyen szívem választottja - a távol Olaszországba megyek vele - s ott élünk tiszta, művészi életet, mint Salome és Wilde Öskár, a kiváló dán szociológus. Mit gondolsz?

Szemei nemes tűzben égtek - e percben kezdett pelyhedzeni félre nyílt ajkai fölött a bajusz. A szerelem s az ifjú hedonizmus megfűrtiasította, pedig e pillanatban alig lehetett több tizenkét évesnél. Ifjú heve magával ragadta képzeletem.

- Igaza van! - kiáltottam lelkesen. - Ne törődjék a hitvány, polgári előítéletekkel. Semmi nincs, csak szerelem, - a többi ostobaság. Dalolja a forró, ifjú szerelmet, az öröm romantikáját - és éljen művészies életet, legyen ön az élet királya... boldog, szabad és könnyelmű...

Biztatón nézett rám. De szeme kissé megtörtnek rémlett és hosszú fürtjei összezsugorodtak. Hátul kissé kopaszodni kezdett, ami, húszéves korára való tekintettel, szokatlan volt.

- Na igen - mondta mély, recsegő hangon, valamivel szárazabban. - Na igen, igaz lehet. A szerelem igen fontos dolog és mindenképpen érdemes is, kell is foglalkozni vele. Az tuti, na igen. Nyomor, pénztelenség, robot - azért azt se szabad elhamarkodni, mert aztán megbánhatja

az ember. A romantikusok kicsit elferdítették a dolgok képét. Nem szabad felülni nekik. Mindent módjával. Túlhaladott álláspont.

Csodálkozva hőköltem vissza.

- De hiszen... - hebegtem - ...az imént azt mondta...

- Az imént... az imént... - mondta elmerengve. - Mi voltam én az imént? Meggondolatlan, csapongó gyerek, aki nem ismerte még az életet... De most...

- Most?

Hidegen nézett rám.

- E pillanatban nőtt be a fejem lágya - mondta és fejbúbjára tette a kezét. - Pénz nélkül nimolé szerelem és nimolé irodalom, örezsem. Operettet kell írni, örezsem.

- Hiszen lehet, hogy igaza van mondtam udvariasan. - Én is sokszor gondoltam arra, tessék elhinni, hogy a művészet önmagában semmi - ahhoz keretek kellenek. De viszont keretek között, nézetem szerint, a legnagyobb, legizőbb szenzációja életünknek. Tanácsért fordult hozzám, az íróhoz, mint olyan emberhez, aki ismeri az élet értékét - nos tehát, én azt mondom önnek: legyen erős. Ne hagyja magát megtántorítani. Ami pedig azt a rajongó szerelmet illeti, amiről az imént beszélt - nem mondhatok egyebet: tegye magáévá szívének választottját.

Összehúzta erős fekete szemöldökét.

- Hja... az a nő... egész elfelejtettem - mondta aztán hirtelen. - Hát nem, nem veszem el. Nem vagyok örült. Hiszen megcsalna valami tejfelesszájú suhanc vagy holmi huszártiszt kedvéért. Az ám - mondta maga elé, míg vastag, fekete szakállá lassan elborította ingmellét. - A nők nem szeretik a szakállas embert - tette hozzá.

- Talán lesz egy igazi! - kiáltottam.

Gúnyosan felnevetett. Szemei körül apró ráncok képződtek.

- Egy igazi! Az ember harmincéves koráig egyre az igazit keresi Míg aztán rájön, hogy nincs igazi a nők is mind egyformák - meg az írók is mind egyformák.

- De az illúziók...

- Illúziók!... - legyintett megvetően és őszülő szakállába babrált barna, szőrös ujjjaival. - Illúziók!... Arra valók csak, hogy elrejtsek előlünk a tiszta, de kellemetlen valóságot. Nem méltó az emberhez, hogy illúziói legyenek, és aki megért egy bizonyos kort, az belátja, hogy nem kellenek nők és nem kellenek illúziók... mindez badarság és gyengeség... higgye el nekem, fiatalember...

- Bocsásson meg, - mondtam kissé hidegen - azzal ült le mellém, hogy tanácsot kérjen tőlem: milyen életet éljen. Én udvariasan és előzékenyen adtam tanácsot és felvilágosítást.

Hevesen ugrott fel - hosszú ősz szakállá méltatlankodva rengett ráncos feje körül és reszkető kezeit felemelte.

- Micsoda? - kiáltott a vén emberek kellemetlenül recsegő, rikácsoló hangján. - Maga akar nekem tanácsot adni, egy aggastyánnak?... maga akar engem tanítani? Törölje meg az orrát, maga taknyos!

Köpött egyet, megrázta görcsös botját és köszönés nélkül otthagzott.

ZÖLD BARACKOK

Egy nagy barackfán tavasszal, mikor melegen és barátságosan kezdett sütni a nap, kinyitották szemüket a picike, zöld barackok és kíváncsian körülnéztek.

- De jó meleg van - mondta az egyik barack, akit Gábornak hívtak. - Mitől van olyan jó meleg?

- Attól a nagy sárgától - mondta Pista barack, aki barackmag korában esztétikai tanulmányokkal is foglalkozott. - Attól a nagy sárgától ottan, szembe velünk, a kék égen.

- És mi az a nagy sárga? - kérdezte naívan Gábor barack.

- Mi lenne? - mondta fölényesen Pista barack. - Az is egy barack, olyan, mint mi, csak hogy valamivel nagyobb és egyedül van, egyedül lóg valami nagy fáról, amit innen nem látni.

- És mi is leszünk ilyen szép sárgák? - kérdezte kíváncsian Gábor barack.

- Hogyne! - mondta fölényesen Pista barack. - Ha sokáig tart ez a jó meleg, akkor mi is ilyen szép sárgák leszünk.

A jó meleg csakugyan tartós volt és a zöld barackok kezdtek szépen sárgulni. Különösen az egyik, akit Sándornak hívtak és aki a legszélén ült a fának és a legtöbb napfény érte.

- Ez a Sándor gyönyörűen fejlődik - mondta egy napon Pista barack, aki szerette figyelni a baracktestvérek gyarapodását.

Azóta nagy tekintélye volt Sándornak a barackok között.

- Meglátjátok, - mondta Pista - ebből lesz a mi Lajosunk.

(Tudniillik a nagy sárga barackot, ami az égen lógott és ami olyan jó meleg volt, Lajosnak nevezték el.)

- Már most van olyan sárga - mondta később. - Hová fog fejlődni ez a fiú, szinte beláthatatlan. Sándor valóban egyre sárgább lett.

- Valamivel kisebb, mint Lajos, - mondta Pista - de ez csak optikai csalódás. Tudniillik Lajos messzebb van és minél messzebb van valami, annál nagyobbnak látjuk mi.

Ez ugyan nem egészen így van, de hát egy baracktól az is szép, ha egyáltalában tud ilyen nehéz latin szavakat, mint: optikai csalódás.

- És miért ne? - fűzte tovább gondolatait Pista barack. - Tegyük fel, hogy Lajos valami egészen rendkívüli lény a barackok között, mivel úgy látszik, hogy mindannyian tőle tanulunk sárgulni, még ez a Sándor is, aki pedig kivételes tehetség. Wilde Oszkár egy helyen nagyon szellemesen megjegyzi, hogy nem a művész tanul a természettől, hanem a természet tanul a művésztől.

Ezt ugyan nem egészen így mondta Wilde Oszkár, de hát nem elég-e egy fiatal, zöld baracktól, hogy egyáltalában olvassa a nagyobb külföldi írók műveit?

- Azt lehet mondani, - fejtegette néhány hét múlva Pista barack - hogy a mi Sándorunk nemcsak hogy van olyan sárga, mint az az agyoncsodált, agyonistenített Lajos, hanem talán még sárgább.

A barackok helyeslően zúgtak, Sándor, az ünnepelt sárga, szenvelgően legyintett és keserűen megjegyezte, hogy ehhez két hónap kellett a többieknek. Ő ezt már zöld korában tudta saját magáról. De hát nálunk nem értik meg a barackot, mert nincsen igazi kultúra.

- Úgy van, sárgább - kiabáltak most már mindannyian. - És tulajdonképpen kicsoda az a Lajos? Valamikor, igaz, elég sárga volt és zöld korában, amikor még nem volt ítélőképessége, a mi Sándorunk is tőle tanult - állítólag - sárgulni. De most kiderült, hogy Lajos fejlődésképtelen,

már nem tud újat nyújtani. Ő mindig ilyen sárga volt, nem fejlődött, nem változott semmit, míg íme a mi Sándorunk egyre színesebb lesz, egyre duzzadóbb, piros és barna színekben pompázik.

- Kétségtelen, - mondta ki végre a szentenciát Pista barack - kétségtelen, hogy a mi Sándorunk az igazi, az új, a tökéletesebb barack, az ultrabarack; mondhatnám a barackabb barack. Lajos kora és a fejlődésképtelen romantikáé lejárt, le kell lökni Lajost onnan és Sándort kell a helyébe ültetni. Látjátok, - ujjongott fel hirtelen - Lajos maga is megérezte, hogy igazunk van, - odanézzetek! Magától lehullott a fájáról!

Mindnyájan odanéztek. Esteledett, és a Nap, mely melegíti és érleli a barackokat, e percben csakugyan fáradtan bukott a láthatár mögé.

A HÓEMBER

A hóember exkluzív életet élt. Már zsenge hógyerekkorában feltűnt zárkózottságával és hallgatagságával: nem beszélt az emberekkel és tudta a módját, hogy mindenkit távol tartson magától. Ezzel hamar feltűnt és nagy jövőt jósoltak neki. Amint egyre sűrűbb rétegben rakódott rá a hó, vastagodott és felnövekedett és a tekintélye egyre nagyobb lett.

Kezdek foglalkozni vele. Egy érdekes egyéniség tűnt fel művészi életünkben, írták a lapok. Elhatárolt, különös egyéniség: hallgatag és önérzetes. Nem kenyere a közlékenység, nem áradozó, nem bőbeszédű, nem fecsegő.

A hóember divatba jött. A lapok hozták a fényképét, kritikusok véleményt mondtak róla, hogy milyen nagy dolgokat várnak tőle. Meg is magyarázták, hogy miért várnak tőle nagy dolgokat: azért, mondták, mert nem olyan, mint mások, nem erőlködik, nem keresi a közönség kegyét, nem hevül fel semmin; gúnyos, hideg és objektív, mondták róla, világosan látja a dolgokat, azt érezni rajta, anélkül, hogy beszélne és fölötte áll az eseményeknek. Valamelyik kritikusnak az a szerencsés ötlete támadt, hogy a hóembert szembeállítsa a kályhával. Mennyivel nagyobb, értékesebb, izmosabb egyéniség, mondta a kritikus, ez a hóember! Mennyivel mélyebb, igazabb művészet az ő hallgatagsága, mint a kályha szuszogó, handabandázó sustorgása, amivel az egész világot meg akarja főzni, mindenkire rá akarja erőszakolni az ő unalmas és köznapi lelkét és hosszú, unalmas ódákat zeng a Nyárról, a szépségről és a nőkről! Milyen más a hóember, egy odavetett szava, aforizmája mennyivel értékesebb, arisztokratikusabb dolog volna, ha érdemesnek találná beszélni. Arisztokratikus - így, ez a helyes kifejezés - ebben megállapodtak és ez a szó rajt is ragadt a hóemberen.

Főleg a nők voltak elragadtatva a hóembertől. Ez már más, ez igen, ez egy igazi férfi, mondták a nők. Ez nem udvarol az embernek, nem olyan, mint a kályha, például: nem áradozik, nem forr fel mindjárt, nem lángol, ennek gerince van, önérzetes ember, igazi férfi, aki megbecsüli magát és nem zokog és nyafog a szerelemtől. Az ilyent lehet szeretni, az ilyennek mindent oda lehet adni. A hóember naponta ezrével kapta a szerelmesleveleket, de ő egyikre se válaszolt és csak gúnyosan mosolygott. Ettől aztán csaknem megőrültek a nők, egy csomó öngyilkosságot követett el, ami csak növelte a hóember tekintélyét.

Dicsőségének tetőpontján a hóember megkapta a Nobel-díjat. Nagy bankettet rendeztek másnapra: ezen a banketten a hóembernek végre fel kellett volna szólalnia, hogy beszéljen valamit, mondjuk, a szerelemről. Mindenki izgatottan várta a hóember nyilatkozatát. Aznap éjjel a hóember titokban, hogy senki se tudjon róla, felkereste a kályhát. Leereszkedően köszöntötte; a kályha alig tudta türtőztetni boldogságát, hogy a nagy ember szóba áll vele.

Nézze, barátom, - mondta a hóember - nekem holnap beszélnem kell egy banketten, de nem tudom mozgatni a szájamat, mert meg vagyok hülve; aztán meg nem is méltó hozzám, hogy a saját, értékes gondolataimból pazaroljak a csöcseléknak. Nem volna szíves valami csekélységet kölcsönözni, valami olyan népszerű ostobaságot? Ó, nagyon nagyon boldog vagyok, - hebegte és sutorogta és lángolta a kályha - talán parancsolná ezt a csekélységet? - és egy parazsat nyújtott át. A hóember leereszkedően biccentett és könnyedén zsebre vágta a parazsat.

Másnap a nagy hóembert elolvadva találták: az orvosok agylágyulásból származó paralízist állapítottak meg. Azonnal összeült a bizottság, hogy a hóembernek szobrot állítsanak márványból, mely hirdesse dicsőségét az idők nagy végezetéig.

Egy kritikust bíztak meg, hogy a szobor táblájára foglalja össze röviden: milyen volt a hóember. A kritikus három napig gondolkodott, de nem tudta megmondani milyen volt a hóember; csak azt tudta megmondani, hogy milyen nem volt, - nem volt olyan, mint például a kályha. Végre azt ajánlotta, hogy írják: «Nem volt olyan, mint mások». A bizottság azonban kijelentette, hogy ez nem hangzik szépen; így kell ezt kifejezni: «Különb volt másoknál».

Ezt rá is vették a márványtáblára és hazamentek a kályha mellé, mert nagyon hideg volt.

LEGENDA A KÖLTŐRŐL

A költő délután kiment a repülőtérre és beszélgetett a pilótával. Nagyon érdekelte a repülőgép. Megnézte a motort, a fogantyúkat, a kifeszített szárnyakat. Be is ült a bőrrel kiszögeezett ülésbe, elegánsan hátradőlt, a haját egy kicsit előresímitotta a homlokára és míg a fogantyúk közt babrált, a kezét nézte, hogy milyen szépen símul a villogó rezekre. A pilóta éppen figyelmeztetni akarta valamire, mikor a költő érezte, hogy a keze alatt lecsúszik az egyik emelő. A következő pillanatban rémülten kapaszkodott meg: a gép sivalkodva zúgni kezdett és nekilódult. Még látta a pilóta ijedt arcát, amint két kézzel utána kap... aztán csak vágató sávokat látott... egy perc múlva, mire ki merte nyitni a szemeit, apró játékházakat látott maga előtt, a hangárok voltak.

Percekig megkövülve ült, aztán letekintett maga alá. Mélyen alatta szürke háztenger hullámzott; köröskörül zöld mezők és rétek.

Ijesztő gyorsasággal zsugorodott össze minden: a háztenger egy kis foltta lett, a mezők körbeszaladtak és egyszerre fényes sáv villant fel: a tenger. A sáv szétterült, a mezők összeszaladtak, aztán a végtelen vízlapot látta, középen egy kis szigettel. Aztán egy köralakú, szürke vízlapot látott, itt-ott szigetekkel tarkázva, ez a kör eleinte óriási volt, de aztán ez is kezdett összefutni. Mindig kisebb lett a kör, fölötte, körülötte pedig hirtelen elsötétedett az ég és feltűntek a csillagok. Az a kör, amit az imént látott, most már akkora volt csak, mint egy tányér, és a költő megismerte a Földgolyót, úgy, ahogy az iskolában tanulta.

Körülnézett és látta a sötétségben ragyogni a Napot és a bolygókat. Megismerte a Vénuszt és a Merkurt, hirtelen elhatározással megfogta a kormányt és a vörösen világító Mars felé fordította, mert eszébe jutottak a csatornák és a feltevések, hogy ott kultúrált emberek laknak.

A vörös korong nagyobbodni kezdett. Világosan látta a csatornákat; most már tengert is látott a Marson és nagy, zöldesvörös mezőket. Szétszaladtak a körvonalak, hegyek és völgyek tűntek fel, majd egy négyszögletes, sima lapály. A lapály szélén szabályos márványépületek sorakoztak. Két perc múlva a gép csendesesen leereszkedett az egyik márványépület közelében és a költő puha, rozsdavörös füre ugrott ki, néhány csodálatos, lantalakú fa árnyékában.

Az épületből különös lények szaladtak elő és lelkenedezve integettek. Egészen gömbalakú fejük volt és a szemek hosszú csápok végén ragyogtak. Két pár keze volt mindegyiknek: az egyik alatt, mint a denevérnél, repülőhártya, a lábakon uszonyok. Aranyló, hajlékony fémruhát viseltek.

A költő zavartan emelt kalapot és hebegve bemutatkozott. Azonnal tisztában volt vele, hogy a marsbeli emberekkel áll szemben. Zavartan beszélni kezdett hozzájuk és azok feleltek, - nem értette, mit beszélnek, de néhány perc múlva álmélkodva rájött, hogy azok értik, amit ő beszél. Figyelmesen hallgatták és bólingattak. Bevezették egy nagy vörös csarnokba, leültették és látta, hogy tanácskoznak.

Néhány perc múlva előkelő marsbeli állt meg előtte, - nem szólt semmit, csak a fejére tette a kezét. És csudálatos! a költő egyszerre tisztán és szószerint tudta, hogy mit akarnak tőle. Azt akarják, hogy ma este tartson felolvasást a Föld társadalmáról, az emberiségről, - a marsbeliek nagyon érdeklődnek az új jövevény iránt, tudják, hogy a Földről jött és nagyon kíváncsiak, mi újat és szépet tud mondani hazájáról.

A költőnek hat teljes órája volt készülni a felolvasásra. Agyában csakúgy forrongtak a gondolatok; majd megpattant a halántéka. Micsoda óriási, nagyszerű, kimeríthetetlen téma? Miről beszéljen, mivel kezdje? Beszéljen a rómaiakról és görögökről? Beszéljen Caesarról és Napoleonról? Beszéljen Edisonról és Shakespeareről, - beszéljen a nagy művekről, melyek tömören s plasztikusan példázzák és jellemzik az embert, - vagy beszéljen a nagypalotákról, a mozgóképekről, - vagy beszéljen a nagy színésznőről vagy az actiumi ütközetről, - hogy kezdje, hol kezdje a nagyszerű témát?

Elérkezett a felolvasás órája. Az óriási vöröskőcsarnokban tolongtak a hallgatók: húszezer kíváncsi, izgatott marsbeli, férfiak és nők, akik mind őt jöttek meghallgatni.

Mikor a költő belépett, halálos csend lett az óriási csarnokban. A költő lassan és kissé előre-hajtott fejjel ment a felolvasódobogó felé: még nem tudta, mi lesz. Fellépett, leült az asztal mellé, - körülnézett. Előtte az első sorban főleg nők ültek. Megköszörülte a torkát, - ivott egy pohárral az asztalra tett vízből, köhögött, egyik fürtjét besimította a homlokába, - szenvedő arccal elmosolyodott, - és halk, behízelt hangján szavalni kezdte «Az én lelkem» című költeményét, ami tegnapelőtt jelent meg a «Beszterce és Vidéke» «Innen-Onnan» rovatában, elől, fejcikknek.

HERAKLESZ TIZENHARMADIK HŐSTETTE

Ezek után pedig megpihent Heraklesz Eurisztheusz király előtt és beszolgáltatva a naemeai oroszlán fejét, mellyel Augiusz istállóját kisöpörte.

- Itt van a fej, ó király - mondta Heraklesz. - Feloldasz-e mostan végre?

De Eurisztheusz összeráncolta szemöldökét és gondolkodva szólt:

- Még egy hőstett vár rád, ó Heraklesz.

- Mi legyen az? - kérdezte Heraklesz és meglöbögötte buzogányát.

Eurisztheusz kivette zsebéből a «Rafina» című szépirodalmi lap legutóbbi megjelent számát és felhajtotta azon az oldalon, ahol Pök Lajos «Tiszta nyál egy régi lemezen» című költeménye volt kinyomtatva, kék betűkkel, keresztbe és visszafelé.

- Látod ezt a verset? - mondta Eurisztheusz.

- Látom - mondta Heraklesz; és tényleg látta.

- Na - mondta Eurisztheusz. Menj el Pök Lajoshoz és bizonyítsd be neki, hogy ennek itten nincs értelme. Tizenöt éve nem meri ezt neki senki megmondani.

Heraklesz felcsatolta buzogányát. Két kőből dörzsölt magának nehéz baltákat, egy hosszú kötelet csavart dereka köré, három könyvet dugott tarsolyába, négy vad kritikust szájkosárral szíjra fűzött, véres hússal etette őket két napig, azután vízben áztatta a «Nyugat» négy évfolyamát s megindult.

A szörnyeteg lakhelyét a körút felől kísérelték megközelíteni. Körülárkolta a kávébarlangot, melyet a bentlakó fenevadak után, akik «Nyu-nyu» hangot adnak, «Nyujork»-nak neveztek ezidőben. A barlangot körülvéő csalit egyik zugában találkozott Heraklesz a Vasorrú Boszorkánnyal.

- Jó estét, öreganyám - szólította meg Heraklesz.

- Szerencséd, hogy magyar írónőnek szólítottál, - felelt az - most megmondom neked, hogy erre a szóra: «merkantil-rendszer», milyen rímet lehet csinálni.

De Heraklesz nem ült fel a ravasz cselnek és egyetlen csapással levágta a boszorkány verslábait.

A szörnyeteget fent a hegyen találta, egy pohár mérget kevert, habbal.

Heraklesz nem rohant rá azonnal. Hátrament, öt római pénzt adott Ágnesnek. A vad kritikuskokat kétoldalt, a lejárattal mellett helyezte el s megkötött szíjjal, majd egy-egy nyers, még véres verskötetet dobott eléjük, hogy azokat felfalják, míg majd szükség lesz rájuk.

Azután hátulról, óvatosan közeledett a szörnyeteg felé. Hirtelen csapott le rá: a szörnyetegnek megfordulni sem volt ideje. Heraklesz szeme elé csapta a verset, s mielőtt még a szörnyeteg egy mozdulatot tehetett volna, megszólalt:

- Ennek nincs értelme! - mondta Heraklesz elszántan és minden izma megfeszült.

A szörnyeteg borzasztót horkantott. Szemei vérbeborultak. Ujjait szétmeresztette és szembe fordult támadójával.

- Ennek nincs értelme - mondta Heraklesz újból s megragadta a szörnyeteg veséjét.

Rettentő harc kezdődött. A fenevad csapkodott maga körül, tollát Heraklesz torkába fúrta és egy nyilatkozatot tett közzé a «Világ» irodalompolitikai rovatában. Hatvány Lajost idézve, aki azonban nem jelent meg. Majd szédítő gyorsasággal forogni kezdett és harmincöt verset döfött tavaly megjelent kötetéből.

- Nincs értelme! - mondta Heraklesz.

A szörnyeteg más tizenkét verset harapott Heraklesz hasába. Mellébe is fűrt egy verset és két lapockája közé.

- Nincs értelme! - lihegte Heraklesz és nem engedte el a vesét. - Nincs értelme! Hol van az értelme? Kérdem, hol van az értelme?

A fenevad újabb verseket karmolt Heraklesz hóna alá. Heraklesz érezte, hogy már nem bírja sokáig. Elmetszette a szíjakat, mire a vad kritikusok csaholva rohantak neki a fenevadnak, de megszagolva a verseket, kurrogva sompolyogtak vissza.

- Nincs értelme! - ordított Heraklesz; - kifordította a verset és a szörnyeteg fejére dobta. Amaz habzsolva nyelte be a verset, összerágta és kihányta. Nem lehetett bírni vele.

Ekkor Heraklesznek ötlete támadt.

Egyetlen buzogánycsapással odaírta a vers alá egy másik költő nevét és a szörnyeteg fejéhez vágta. A szörnyeteg odanézett.

- Nincs értelme! - ordított ő is.

Heraklesz felnyalábolta és elvitte Eurisztheüszhöz.

HÍRLAPKIVONAT

Meglehet, hogy csütörtöktől kezdve nyolc oldalon jelennek meg a pesti lapok... és hogy azután mi lesz, azt senki se tudja. Ha a hiány fokozódik, el lehetünk készülve rá, hogy egy hónapon belül két, azután egy oldalon jelenhetünk meg csak: a papírközpontot utasítani fogja a kormány, hogy olyan papírt gyártson, aminek csak egy oldala van. A mi dolgunk, hogy a lap minden rovata megmaradhasson, kicsit meg lesz nehezítve - szűkebbre kell vonni a kereteket, a lényegre szorítkozni. Mint lelkiismeretes és előrelátó újságírónak, úgy illik, hogy gyakoroljam magam ebben a stílusban: van szerencsém a szerkesztő úrnak a következő dolgozatot azzal a szerény és alázatos megjegyzéssel átnyújtani, hogy forrón szeretett kollégáimnak a lapnál egészen bátran felmondhat, sőt esetleg önmagát is elküldheti a laptól, mert, mint alábbiakból látható, magam is meg tudom majd csinálni az egészet.

Előfiz. néhány korona. Egyes szám nincs.	Szerk. és kiad. Budapest, I. emelet Mikro-hirdetés.
VEZÉRCIKK	KÜLPOLITIKA
Magyar gondok A sz. és pap. hiány egyált. nem olyan fenyeget. mint ahogy sok. képz. A korm. mindent megt. hogy ezek az állapotok minélel. megsz. Kormányunk azzal a bölcs és mind. dics.-re érdemes előrelátással gondosk. mindenr. ami öt annyira jellemz. A következő nagysz. és fontos intézkedések történtek a hiányok megsz. Ugymint. Már ebből is látsz. hogy ez a korm. mindent megt. Eddigi mulasztásait azzal indok. hogy. Egészen nyug. leh. Nem l. semmi baj. Hogy miért nem lesz? Csak.	Japán megtámadta Dél-Amerikát. Még nem győzött egyik fél se. <i>Hadat üzentek:</i> Amerika, Spanyolország, Norvégia, Dánia, Svájc, Uruguay. Az irányzat lanyha. <i>Diplomáciai viszonyt szakítottak:</i> Belgium, Arkanzas, Madagaszkár, Kína, Elő-India. <i>Nap kél:</i> 6 óra 25 perc. <i>Elpusztultak:</i> Szerbia, Montenegró, Alaska. <i>A Múzeum egész nap zárva.</i>
TÁRCA	
Egy élet <i>Írta: S. K.</i> A tudós asszony mosolyogva jött ki a másik szobába. - Fiú! - mondta vidáman. Kurta Pál felsóhajtott. - Hálaistennek! - kiáltott. - Legyen a neve Péter! Kurta Péter panaszosan gőgicsélt a bölcsőben és néhány év múlva szép bársonykabátját mindenki megcsodálta. Gyönyörű, szőke fiúcska volt.	- Peti! Peti! - kiáltott rá az anyja. Peti, aki éppen a gyerekszobában játszott, e hangra felkapta fürtös fejcskáját és tíz év múlva letette az érettségét. Az egyetemi évek úgy teltek el, mint egy álom. Egy napon Péter szomorúan üldögélt hónapos-szobájában. - Ej mit, az élet, - suttogta maga elé, legyintett kezével és tizenöt év múlva elfogadta a körorvosi állást Tapolcán. A leány remegve tépdeste az akácfa suttogó levelét és ránézett Péterre. Péter lassan magához húzta a leány fejét, megcsókolta és gyermeküket, Károlyt, tizenöt éves korában katonai iskolába iratták. - Tudniillik azt akarom mondani - jegyezte meg erre Péter, de elhallgatott, mert eszébe jutott, hogy két évvel ezelőtt meghalt.

HIRNÖK

HADIJELENTÉS Angliát elfoglaltuk. Suergoenyvalaszt, mit csináljunk vele. Hofer. NAPIHÍREK <i>Öngyilkos mázoló.</i> Kovács P. mázoló szerelmes volt G. Jolánba. Tettét nem okolta meg, levelet nem hagyott hátra. ELGÁZOLÁS. Fischer G. munkás sietve akart átmenni a kocsúton a 827-es villamos előtt. Temetése holnap délután lesz a Rókus-kórházból. <i>Elítélt árdrágító.</i> Bauer Katalin drágán adta a tojást. Rá fog fizetni. CSALÓ HIVATALNOK. S. Samu sokat akart keresni. A rendőrség keresi. <i>A szálloda tolvaja.</i> Fuksz azzal okolta meg tettét, hogy beteges kabát-gyűjtőszenvédélye van. Bevitték a gyűjtőfogházba. OSZTÁLYSORSJEGY. Főnyereményt az egyik hosszú szám nyerte. <i>Őrült az uccán.</i> Az orvos szerint megfigyelőtehetsége csorbítatlan. Megfigyelőbe vitték. IRODALOM ÁBRÁND LEÓ. <i>A háború eposza.</i> Vacak. TARKA KRÓNIKA Eljegyzésen - Gratulálok. - De kérem nem én vagyok a vőlegény. (Poen a jövő számban.) SZINHÁZ Hamlet A Nemz. Sz. ma mutatta be Shakespeare Hamlet c. darabját. A darabban egy fiatalembert leszúr-nak, nem kapják meg egymást. Beregi, Márkus, Paulay, Pethes. A helyzet változatlan.	TÖRVÉNYSZÉK A törvényszék Kovács Jánost, Botlik Zsuzsán-nát, Molnár Alajost, Pucák Gergelyt, Krakauer Bélát, Életkopf Ádámot és Pénzmutter Árpádot összesen 89 évi fegyházra ítélte. Az elítéltek belenyugodtak és felebbezték. VERSEK Találkoztak A halál szolgálja És a halász Olgája Összenéztek: Alászolgája. <i>Ifj. dr. Gróf Krakauer Béla.</i> INNEN-ONNAN <i>A bolha.</i> A bolha erősebb az elefántnál, mert ha az elefánt bolha volna, nem tudna akkorát ugorni. (Havas-ügynökség.) VÍZÁLLÁS Az akadémia ma délután ülést tartott. NYILTTÉR A megpofozott Korsay Gézával nem vagyok azonos. <i>Ónody Malvin.</i> SPORT FTC, MTK; BTC, XYZ. 4:7, rek. O. log 2.325/21 V826. Biró: P. G. SZERK. ÜZENET <i>P. N. - G. M. - «Kislány.» - «Baltimore» és a többiek:</i> 1. Nem. 2. huzzák. - 3. ki. HIRDETÉS E lap a legtartalmasabb, legkimerítőbb és leg-részletesebb tudósításokat, fejtegetéseket, tár-cákat, regényeket, verseket és cikkeket közli.
--	--

A BUNDONBENGHI BUMERANG

(Monstre-film huszonkét részben, 316 felvonás)

- Az ausztráliai «Ultrahzper»-cég felvétele. -

Az első felvonás rövid tartalma:

Kentucky, az ausztráliai elefántgyár igazgatója haragos viszonyban él legjobb barátjával, Ram-Ram bányakapitánnyal, aki évek óta üldözi szerelmével a szép Mag Maryt, a «prerik nőténybikáját», ahogy őt egész Elő-Indiában nevezik a vállain átvetett kék pofaszakáll miatt, melynek titkát csak Earlton ismeri, aki egy bűvárszállítmány menetleveléről lenyalt egy bélyeget, amit a vakmerő Tsinfu mérgezett cián-tortába kevert, a Kékfenekű Emberhangyász visszakaparítja és ezzel megmenti Ázsiát a fenyegető katasztrófától.

Már-már sikerült a csel, midőn Teddy, aki az Eiffel-torony tetejéről lecsüngő tengeralattjáró biztosítószélepeit átharapta, a medencében összegyűlt vizet ráereszti arra a gyorsvonatra, amelyen Burdon és Harry utaznak a biztos halál felé. Mag Marynak annyi ideje van csak, hogy elkapja a gőzharangot: de a gyémántgumit már nem tudja megmenteni, az a gaz cselszövők kezére kerül. A szép Ellen, aki magához ragadja a hatalmat, levelet ír Parltonnak, amelyben értesíti, hogy őt és fél perc van még hátra, amíg a dugattyú eléri az emeletet. Parlton a szerelem se tudja visszatartani, látván, hogy minden ellene fordul, felfedi Kentucky előtt az egész összeesküvést. De már késő: a két elefánt nem bírja tovább a majomhajszeszt, amit Link, a kémikus, ki csak cselből állt a Vasmirigy szolgálatába, hogy a cselszövők számára kikémlelje Parlton terveit, a pincéből fejlesztett Hipperittel összeforrasztott csőben bocsát rendelkezésére a végső haláltusáját vívó szerelmespár védelmezőinek.

Ugyanott megtalálják a tojásokat is: most hát nyilvánvaló, hogy Gertrud nem a nevelő kisasszony volt, hanem maga Ten, a «korvettevő». Lifi nem ismeri fel azonnal ellenségét, úgy tesz, mintha álruhában akarná megtéveszteni apját, de csak azért, hogy Poll, aki be van avatva a szalámigyilkosok tervébe, azt higgye, hogy Mag Mary volt a páncélszekrény tokjában, mikor a Frásztörő Álarc lenyúzta a bőrt fivére könyökéről, hogy a rejtelmes írás birtokába jusson. Marynek nem sikerül Allan hasüregében megtalálni a szelencét, de annyi ideje még van, hogy értesítse a vezetőséget. Egy kis intermezzo után, melyben a két szerelmes végre megpihenni látszik a kéményben, amelyből nyugodtan lóghatnak fejjel lefelé, mert Ten visszaigazította a csontpalack mutatóját s így a kígyók nem mászhatnak fel; Mag Mary döntő lépésre határozza el magát. Úgy tesz, mintha már megkapta volna a titokzatos lekvársibbasztót és színleg leugrik a cseremiszeket szállító repülővonat löportartályából, - de Poll, aki már várja a ballónban, elkapja a csónakot, éppen akkor, mikor a csapat kinyitották és a lovasok elérték a holdfogyatkozást.

Ebből nyilvánvaló, hogy ki volt a gyilkos és a fiatalok egymáséi lehetnének, ha az ősi kastély gázfejlesztőjében nem találnák meg a levelet, melyből kiderül, hogy Mary születendő gyermeke tudhatja csak a titkot. A következő felvonásban erről is megtudhatjuk az igazságot.

DIPLOMÁCIA

I.

Hát kérlek, Alfréd, most már beszéljünk végre arról a...

- Excellenciád kijelentése nyilván azokra a súlyos politikai állapotokra vonatkozik, melyeknek megoldásában minden óvatosság és előrelátás okadatolt.

- Na ne ízélj, Alfréd, kérlek. Öt nap múlva karácsony és te már három hete ígéred, hogy beszélünk arról a...
- Ha tettem volna kijelentést excellenciád előtt, akár hivatalos, akár félhivatalos formában, mely kijelentés érdemileg bizonyos újabb beruházásokra vonatkozott volna, ezt a kijelentést semmiképpen kötelezőnek nem tekinthetem, annál kevésbé, mert az akkori európai konstellációk még alkalmasok lehettek arra, hogy excellenciád nemzeti aspirációit támogassák, de már méhükben viselték egy esetleges változás lehetőségét.
- Hát tudod, kérlek, Alfréd, erre nagyon enyhe, ha azt mondom, hogy mégis csak piszkos smucigság. Ebbe a vacakba nem járhatok tovább, érted? És mult héten megígérted!
- Ha jól értettem, excellenciád a status quo anté-ra hivatkozik és megállapodásunknak nemzetközi határozmányszerű jelleget óhajt kölcsönözni. Engedje meg, hogy ezzel szemben hivatkozzam pénzügyi minisztériumunk legutóbbi expozéjára, mely kincstárunk állapotát oly váratlan és súlyos pillanatban mutatta be, hogy, mint igen jól tudja, kénytelenek voltunk egy a szövetséges államok kincstárából fölveendő nagyobb kölcsön igénybevételét tervezni.
- Na és? Szóval a Blautól is kértél harminc forintot.
- Excellenciád azonban elfelejti, hogy az excellenciád által említett összeg oly rendkívüli kiadások fedezésére fordított, melyeknek sürgősségét jellemezve, nem túlzok, ha azt állítom, hogy közéleti intézményeink e nemzetközi kölcsön igénybevétele nélkül költségvetésünket a minimum alá kellett volna hogy redukálják.
- Azt nekem ne meséld, hogy az egész harminc forintot megettük azóta.
- Excellenciád bizalmatlansága nagyon könnyen megbonthatja a monarchia egyensúlyát.
- Nahát, én pedig kijelentem, hogy még ma földhöz vágom ezt a miskulanciát és soha többé nem teszem a fejemre és inkább hajadonfőtt kimék az utcára, és ha az a mitugrász sógornéd, az Ella, legközelebb idetolja a képét abba a malomkerék kalapban, hogy mutassa, hogy neki van, hát én nekimegyek a képnek és levakarom az orrát.
- Excellenciád követeléseit komoly megfontolás tárgyává tesszük. A monarchia elismeri, hogy Ellánia területi törekvései, melyeket az excellenciád által említett Kalap vagy Kalpag annektálásával egészen az ióni tengerpartig terjesztett ki, szűk kis országunkat, melynek Ebédli megyéje területileg valóban alig nagyobb, mint az Ellánia által annektált Kalpag, súlyos helyzet elé állítja. Mert úgy látom, excellenciád nemzeti aspirációit nagyon felfokozta ez az annexió, mely önmagában véve elég volt amaz ambíciók felkeltésére is, nemcsak felfokozására.
- Szóval, hogy nekem Ella nélkül eszembe se jutott volna az egész kalap-ügy, ezt akarod mondani. Ez olyan aljas feltevés, ami csak tőled telhetett ki. Pfuj. (Földhöz vág egy szék.)
- A helyzet még mindig nagyon borús. A háborúspárt, mint látom, radikális eszközökhöz nyúlt, hogy létérdeke mellett tüntessen. Ezzel szemben a nagyhatalmak hűvös tartózkodással fejezhetik csak ki álláspontjukat.
- Igen? Hát tudod mit, fújd fel az egész kalapot. Be fogom csapni azt a vacak nyakláncot, amivel mult karácsonykor kiszúrtad a szemem s veszek rajta három kalapot. Alászolgája. (El.)
- Úgy veszem észre, diplomáciánk államcsíny áldozata lett. Ezekben a nehéz időkben egyetlen érdemleges nyilatkozatot sem tehetek. Ki kell várnunk a helyzet alakulását; kérem az urakat, beszélgetésünk tartalmát óvatosan közöljék a lapokkal, nehogy a közvéleményt félrevezessük.

II.

- Na! Szent isten! Mit akar?

- Nagyon kérem méltóságodat, hasson a hírlapok útján a közvéleményre oly irányban, nehogy felesleges izgalmakat keltsen a nagyhatalmak diplomáciájának ez a váratlan és a körülmények következtében, sajnos, oly sürgőssé vált beavatkozása.

- Jézus Mária! Az ablakon keresztül! Segíts...

- Őszintén sajnálnám, ha a közvéleményben ez a pánikszerű riadalom arra kényszerítené a nagyhatalmakat, hogy erélyesebben lépjenek közbe a rend és béke fenntartására és statáriális, kivételes törvényeket véve javaslatba, odahatnának, hogy a lapok közleményeit az önök jóváhagyásával ellenőrzés alá vegyék.

- Jaj, jaj! Ne bántson! Ne kösse be a szájamat!...

- Megbízóimat természetesen értesíteni fogom méltóságod által beterjesztett kívánságokról. Örömmel jelenthetem, hogy a nagyhatalmak ez esetben eltekintenek a fentemlített cenzúráról, feltéve, ha az önök kormánya nem támaszt nehézségeket és nem akadályozza meg kormányunkat abban, hogy bizonyos kereskedelmi érdekeink zavartalan lebonyolítása céljából az önök országának kereskedelmi vonalain szabad utat nyerjünk.

- Jaj, jaj, a mellényzsebemben ne kotorásson, ott nincs semmi!

- A kereskedelmi szerződésnek a Mellényzseb-szorosra vonatkozó pontjait nemzetközi határozmány alapján törölni óhajtjuk. Eszerint önök megtartják a Mellényzseb-szoros fölötti teljes uralmat és autonómiát, minden nemzeti kívánságok tiszteletben tartásával. Ezzel szemben a nagyhatalmak fenntartják maguknak a jogot az ország egyéb tartományaiban történendő kereskedelmi szerződésekre.

- Jaj, jaj, dehát nem elég magának az óráim? Mit akar azzal a pár forinttal, ami a belső zsebemben van?... Segítség... Nem viszi el a kezét?!

- Az önök hadügyi intézményeinek fenyegető magatartása arra kényszerít bennünket, hogy ultimátumszerű komolysággal szólítsuk fel kormányunkat jelen jegyzékben, vonja vissza azokat a hadtesteket, melyeket a határra kitolt.

- Jaj, jaj, ne csavarja ki a kezem...

- A jegyzék harmadik pontja határozott választ kér arra, hajlandó-e méltóságod visszavonatni a hadtesteket az ország belsejébe, ahol készenlétben maradhatnak, azzal a megkötéssel, hogy a póttartalékosokat nem hívják be.

- Jézuskám, most összekötözte a kezemet! Jaj, ne bántson, betörő úr!

- A nagyhatalmaknak nincsen forróbb óhaja, mint hogy az európai béke veszélytelenül tartsa egyensúlyban minden nemzet létérdekét. Az európai béke fenntartása teszi szükségessé, hogy Albániát lecsatoljuk és pontosan megszabjuk államuk terjeszkedési határait. Most már határozottan kérünk erre vonatkozó javaslatot.

- De bizony isten, nincs nálam több, az a hat korona volt összesen, amit kiszedett. Nézze meg a nadrágzsebemet, egészen üres. A bukszámban sincs semmi.

- A kereskedelmi miniszter tegnapi expozéja bizonyos gyarmatárakra is kiterjeszkedett, melyekre vonatkozólag szintén óhajtánánk önökkel előnyös szerződést kötni.

- Mi? A szekrényemben? Hát nézze meg, talál-e ott valamit. Egy régi nadrágtartó maradt összesen, mindent elvitt a végrehajtó. Hová dugnám, ha volna valamim?
- Nem tudom, méltóságod részéről véglegesnek tekinthetem-e ezt a választ.
- Úgy éljek, nem volt egyebem, csak az a hat korona, amit elvett.
- Akkor hát örömmel és megnyugvással jelenthetem, hogy a nagyhatalmak értekezlete tudomásul vette az önök válaszát, és mi, csakhogy az európai béke fennmaradjon, nem óhajtunk további lépéseket tenni, sőt tiszteletben tartjuk és elismerjük az önök követelését, mely nemzeti büszkeségük jogos tartozéka. Azt hiszem, teljes békekötésről számolhatok be... s ezt meg is teszem, ha önök biztosítják a kiküldött követek nyugodt és zavartalan hazatérését.
- Jó, jó, nem kiabálok rendőrért, csak tegye el azt a revolvert... Arra, az ablakon keresztül tessék... jaj, jaj...
- Óvatos és méltányos politikánknak sikerült nagy erőfeszítéssel közmegelegedésre elintézni a konfliktust és Európa békéje e percben ideálisnak mondható. Kérem az urakat, ily formában informálják lapjaikat.

III.

- Hé, hallja, maga izé...
- Kérem, értesítse méltóságod az önök nagykövetét, hogy értesítéseket kaptunk, melyek szerint az országnak velünk valami elintézni valója van, amelyet nem a rendes, diplomáciai formában adott tudunkra.
- Hé, maga izé, a maga marha lábán járjon.
- Az önök nagykövetének legutóbbi kijelentése olyan követeléseket rejt magában, amelyeket a monarchia megfontolás tárgyává kell hogy tegyen. Véleményünk szerint Szerbiának nincs ugyan joga beleavatkozni a monarchia legszemélyesebb ügyébe, miután azonban a jelenlegi felszólítás oly kívánalmakat tartalmazott, melyek létérdekünk sine qua non-ja gyanánt már eleve fennállott körülményre vonatkoztak (tudniillik már eddig is gyakran jártunk a magunk lábán), azt hiszem, ezt a kérdést végleg elintéztük, ha a status quo ante fenntartásáról értesítjük nagykövetüket.
- Ne járjon a szája az úrnak, hallja? Nem tud nézni? Majd kinyitom a szemét, ha odavágok.
- Valóban, uraim, nem tagadom, hogy Szerbia legutóbbi jegyzékében némi halvány árnyalata volt felfedezhető ama fenyegetésnek, mely az uralkodás legutolsó érvelését, az ultima ratio regis elvét egy esetleges kombinációban előtérbe tolhatja.
- Mi? Még ki meri nyitni a pofáját? Na várj, te bugris. Itt van a Zedlacsek barátom, a mészáros, annak csak füttyenteni kell. Majd meglátjuk, lesz-e duma aztán is. (Füttyent.)
- A helyzet oly váratlanul alakult és oly súlyos következményekkel járhat, hogy e percben minden kicsinyes féltékenységet elvetve, a hármasszövetségre való hivatkozással kijelentjük, miszerint Szerbia követelésével komolyan foglalkozni óhajtunk, biztosítva kormányát arról, hogy a legmesszebbmenő barátság és jóindulat vezérel Európa belső békéjének fenntartását tekintve, és hogy Oroszország mellettünk van.
- Igen? Most már jó volna elintézni. De most már itt maradsz, bugris, míg a Zedlacsek jön. (Füttyent.)

- Nem tagadjuk, bizonyos katonai készülődések szükségessé váltak, ez azonban nem jelenti még azt, hogy a két állam közt megszakadt a diplomáciai tárgyalás.
- Na, mi az, nem jön az a Zedlacsek? (Fütyönt.)
- Amint azt a berlini lapok meg is írták, konferenciára összegyűlt diplomatáknak sikerült oly irányban megegyezni, hogy Oroszország, ha nem is vesz részt a hármasszövetségben, barátságos hajlammal bevárja, amit a londoni béketárgyalások határozatba hoznak és hozzájárulását fenntartja addig.
- Ejnye, mi van azzal a Zedlacsekkel? (Fütyönt.)
- Hosszas megfontolás után arra az eredményre jutottunk, hogy most már nem várhatunk tovább. A leghatározottabban felszólítjuk tehát az önök nagykövetét, nyilatkozzék negyvennyolc óra lefolyása alatt, hajlandók-e elfogadni ajánlatunkat és hajlandó-e magyarázatot adni azokért a nyilatkozatokért, amelyeket múlt hónap elején az önök megbízottja tett előttünk.
- Na, jó, jó, azért ne lármázzon az úr, hásze' senki se bántotta (Félre.) A rossz verje meg azt a Zedlacseket.
- Mi az, hogy senki se bántott? Dehogyan. Ilyen szemtelen csirkefogók megtámadják az embert. Majd mindjárt rendőrt hívok.
- Kérem, adja át a monarchiának jegyzékünket, mely szerint mi elejétől fogva a békés megegyezés barátai voltunk és az adriai kikötőre igazán csak kereskedelmi szempontokból volt szükségünk.
- Hja, persze, maga útonálló! Most persze megijedtél a rendőrtől, mi? Majd adok mindjárt neked is, meg a Zedlacseknek is! Nem hordod el mindjárt az irhádát?
- Kormányunk örömmel tudatja, hogy a monarchiával való megegyezésünk és a béke szilárdan biztosítva áll a diplomácia óvatos és barátságos letárgyalása következtében, mely bölcs előrelátással ismét megakadályozta a felesleges vérontást.

MŰFORDÍTÁS

Egy költői antológiában megjelent a következő szép versszak Ady Endrétől:

Jöttem a Gangesz partjairól
Hol álmodoztam déli verőn
A szívem egy nagy harangvirág
S finom remegések: az erőm.

Egy széplelkű műfordító olvasta az antológiát és kiváltképpen megtetszett neki ez a vers. Elhatározta, hogy a «Dichterstimmen» című folyóiratnak beküldi. Le is fordította következőképpen:

Ich kam vom Ufer der Ganges
Dort träumt ich von südischen Schlager
Mein Herz, du Blume, du banges
Du bist so zitternd, so mager.

Hát Istenem, a rím kedvéért az ember változtat egyet-mást egy ilyen műfordításban. Eddig minden rendben volt, de egy másik műfordító elolvasta a verset a «Dichterstimmen»-ben:

nagyon megtetszett neki és elragadtatásában nem vette észre, hogy a verset magyarból fordították németre; eredetinek nézte és lefordítván magyarra, ilyen formában küldte be egy magyar szépirodalmi lapnak:

Ufer, a zsidó kupléíró
Aludt a folyosón mélyen
Barátja, Herz, biztatta
Hogy ne remegjen, ne féljen.

Egy kis félreértés tagadhatatlanul van a dologban: de ezekben a fene gót betűkben az ördög ismeri ki magát, - érthető, hogy a különben kitűnő műfordító a «südischen» szót «jüdischen»-nek olvasta. Azonkívül, hogy a Ganges szót «folyosónak» fordította, Istenem, nem szabad elfelejteni, hogy a gang nálunk ilyesvalamit jelent. Más baj nem is lett volna, ha történetesen nem olvassa a verset egy harmadik műfordító, aki magyar versnek nézte, lefordította és beküldte a «Gedicht-Magazin»-nak, az alább olvasható tökéletes átköltésben:

O, Dichter der alton Juden
Was schläfst du im Flussalz so tief?
Hörst du nicht den stolzen Herzog
Der dir in Ohren rief?

No igen, ami a folyosót illeti, hát az igaz, hogy ha az ember német fordító, nem lehet tekintettel ilyen hajszálfínom árnyalati különbségekre, hogy minálunk «folyó só» és «folyosó» mást jelent. Azt pedig igazán meg lehet érteni, hogy egy ok nélkül előforduló «Herz» tulajdonnévről inkább azt teszi fel a fordító, hogy a «Herceg» rövidítése. A «Gedicht-Magazin» nem is nyomozott a kérdésben tanáros nagyképűséggel, hanem elismerve a poetica licentia jogosultságát, eladta a verset és úgy került az a negyedik műfordító kezébe, aki aztán végérvényes magyar fordításban közölte a közben világhírűvé vált költeményt, még a következő formában:

A Herz-féle szalámiban
Sokkal sűrűbb a só,
Mint más hasonló terményekben
Hidd el, ó, nyájas olvasó!

Ami tekintve, hogy a «Dichter» szót «sűrűbb»-nek fordítani valóban éppen úgy lehet, mint «költő»-nek: egyelőre a legpontosabb magyar fordítása a rendkívüli költeménynek. A költő - eltekintve azoktól a módosításoktól, amiket a költői forma megenged - a vers tartalmán igazán keveset változtatott s emellett a magyar költészeten kívül még az illető szalámigyárost is hálára kötelezte, aki, reméljük, kifejezést is adott hálájának. Ami mindenképpen szép eredmény.

.....az állam.

ÁLLAMREGÉNY

Valamelyik mecénás a napokban pályázatot hirdetett államregényre, mely jelígs levél kíséretében ekkor és ekkor küldendő be. A feladat nehéz, de ilyen viharezett pályázó mint én vagyok, nem szalaszthat el egyetlen alkalmat se. Néhány percnyi habozás után, mely idő alatt alaposan megfontoltam, miféle műfajról lehet szó, hogyan kell csinálni az ilyesmit, mennyi papirosra lesz szükségem, milyen adatokat kell beszereznem, önköltségeim leszámításával mennyit kereshetek az üzleten, hányadika van ma, mikor lesz vége a háborúnak és amennyiben 87463. számú sorsjegyem a legközelebbi húzáson kijön, mit veszek rajta a kisfiamnak és hogy húzom meg a fülét, ha az első nap összetöri, - mondom, mindezek megfontolása után

leültem és megírtam az államregényt, melynek első fejezetét van szerencsém azzal a kéréssel átadni Doktor Nyilvánosságnak, hogy őrizze meg jól és senkinek se szóljon róla.

I. FEJEZET

Franciaország grófnő várakozva üldögélt illatos kis budoárjában, egyik lábát hanyagul nyugtatva a Pyrenneusokon, míg fehér, gyűrűs kezecskéi idegesen pacskoltak a tizennegyedik Lajos-korabeli asztalkára helyezett Atlanti-óceánban. A gyönyörű, de bűnös asszony néha izgatottan nézett órájára, mely tizenkettő felé járt. Azután dobbantott pici lábacskaival!

- Románia! - kiáltott bosszúsan.

A komorna felugrott egyszerű, de ízléses Erdélye mellől és besietett. Arcán piros foltok vibráltak, láthatóan zavarban volt. Úrnője összehúzott szemmel nézett rá.

- Hogy néz ki maga? - mondta szigorúan. - Hiszen egészen össze van kúszálva a haja!

A hű cseléd lesütötte szemeit.

- Ne tessék haragudni nagysága, - az az istentelen Bulgária megint beugrott a szobámba, - már nem nyughatok tőle, maholnap kiszorít egészen.

Az úrnő szigorúan nézte végig.

- Hol a Bukarestje?

Románia ijedten pillantott végig szoknyáján.

- Ó, az a sehonnai... észre sem vettem ...ó, a gonosz...

És hangosan sírni kezdett.

- Ne bőgjön, - szólt rá nyersen az úrnő - nem magáról van szó. Nem csöngettek?

- Nem. Kit tetszik várni?

Franciaország pár pillanatig habozott.

- A postást! - tört ki belőle.

- Unio mestert? - bizalmaskodott a komorna. - Csodálom, pedig itt járt a házban... de nem csöngetett be...

A szép asszony idegesen tépdeste zsebkendőjét. E percben kinyílt a magas, szárnyas La Manche-csatorna és a küszöbön Gróf Albion magas, szikár alakja jelent meg. Franciaország halkán felsikoltott.

- A férjem!

- Én vagyok az, asszonyom - hajolt meg a lord. Kérem, - küldje el cselédjét. Beszélni valóm van önnel.

Románia a Pruth és Szeret közt diszkréten visszavonult.

A grófnő nyugtalanul állt fel és várakozva nézett férjére. Az pedig nem szólt, hanem nagy léptekkel méregette esélyeit a Földközi-tengeren.

- Honnan jön? - kérde a grófnő.

Russziával voltunk, a Somme-kaszinóban.

A grófnő maga elé nézett.

- Vesztett? - kérdezte halkan.

- Vesztettem - mondta kurtán a lord. Aztán hirtelen megállt, egy levelet ragadott ki zsebéből.

- Ismeri ezt a levelet? - mondta nyersen.

Az asszony elhalványodott.

- A lépcsőn fogtam el Uniót, a vén postást - folytatta a gróf - és átvettem. Ez a levél önnek szól, asszonyom. Tudja, ki írta?

- Tudom - lehelte az asszony fehérén.

- Gróf Germánia írta e levelet. Ajánlat van benne. Az én feleségemnek, aki nekem esküdött hűséget, - az én feleségemnek tesz ajánlatot a gróf.

Az asszony csak reszketett.

A gróf keble hevesen pihegett.

- Hát nem volt boldog velem? Nem halmoztam el mindennel, ami drága?

- Nem - súgta az asszony.

- De megígértem, hogy elhalmozom! - dörgött a gróf hangja. - És ön megszegte, vagy meg akarta szegni esküjét. És ez az ember... az az ember... De én tudni fogom kötelességemet!

És nagy léptekkel indult Calais felé.

Az asszony halkan felsikoltott.

- Férjem! Az Istenért!... meg akarod ölni?!

Gróf Albion megállt Calais előtt és visszafordult a második vonalra.

- Azt nem! - kiáltotta harsányan. - Nem vagyok bolond! De visszakérem a pénzemet, amit elnyert tőlem... és ha nem adja...

- Ha nem adja...

- Akkor elválok tőled... és elvételtek vele... hahaha!...

És kifutott a kikötőből.

KIK CSÓKOLÓZNAK TÖBBET? (Tavaszi probléma)

Következésképpen állítottam fel a körkérdést: Eldöntendő, vajjon igaz-e a pesszimista gondolkodók amaz állítása, hogy a nő általában erkölcstelenebb a férfinál, hűsége ingadozóbb, vágyai szabadosabbak: - szerelme megbízhatatlanabb? A spekulatív karakterológia meggyőző választ nem tud adni e kérdésre, a gyakorlati filozófia legmodernebb kútforrása: a statisztika nyújthatna csak világosságot. Feleljenek hát végre nyíltan és őszintén a tapasztalás és elmélkedés nagymesterei: mit gondolnak, kik csókolóznak többet (szerelmi csókról van szó!) általában: a férfiak vagy a nők?

A válaszok homlokegyenest ellenkező véleményekről tanuskodtak. A legtöbb válasz - adatok híján - részletesen kifejtett érvekkel támogatta feltevését, mely szerint (egyik esetben) feltétlenül a nők csókolóznak többet (ezt rendszeren férfiak írták) vagy pedig (másik esetben) bizony, hogy nem a nők, hanem a férfiak csókolóznak többet (ez többnyire a nők nézete a dologról).

A papírhíányra való tekintettel csak két, egymással elleneredményre jutó elmélkedést közlök e tárgyban, mindkettő figyelmet érdemel érvelésének, logikájának meggyőző szabatosságánál s az elfogulatlan tárgylagosságra való törekvésénél fogva.

Az egyik válasz *Srindberger* aláírással így hangzik:

- Nem is kérdés. Statisztikára hál' Istennek semmi szükség, a női jellem alapos ismerete minden statisztika nélkül nyilvánvalóvá teszi, hogy a nő a férfinál hűtlenebb és csapódárabb. Következik ez először a nők általános lelki jellemtanából, másodszor pedig a nők mai társadalmi helyzetéből, neveléséből, abból az elhelyezkedésből, ahogy a ma nőjének körvonalai jelentkeznek. Fizikai és pszichikai adottságánál fogva a nő természettől fogva közelebb áll a csak testi életet élő állathoz, s így a férfinál jelentékenyen kisebb mértékben gátolják cselekvéseit olyan motívumok, melyek speciálisan emberi produktumai az idegrendszernek, mint: hűség, jog, tulajdon, önfegyelem, belátás. Társadalmi helyzeténél fogva pedig a nő, szemben a sokféle és sokfelé irányuló tevékenységű férfival, majdnem kizáróan, de legalább is túlnyomó részben speciálisan a szerelmi tevékenységre van utalva, mint hitves, mint szerető. A nő életének és megélhetésének egyetlen lehetősége a szerelem, természetes hát, hogy minden törekvése a szerelem felé irányítván, szükségképpen a szerelemhez való érzék nagyobb mértékben s intenzívebben fejlődik ki benne, mint a férfiban, s így a szerelem összetevői, köztük a legfőbb, a szerelmi vágy is nagyobb erővel jelentkezik a nőben s ennél fogva több módot és alkalmat keres és talál e vágyak kielégítésére: nyilvánvaló tehát, - quod erat demonstrandum - hogy a nők többet csókolóznak általában, mint a férfiak.

A másik válasz *Ellen- és Mellett- Key* aláírással:

- Nem is kérdés. Statisztikára hál' Istennek, semmi szükség, a férfijellem alapos ismerete minden statisztika nélkül nyilvánvalóvá teszi, hogy a férfi a nőnél hűtlenebb és szabadabban éli szerelmét. Következik ez először a férfiak általános lelki jellemtanából, másodszor pedig a férfi társadalmi helyzetéből, neveléséből, abból az elhelyezkedésből, ahogy a mai férfi körvonalai jelentkeznek. Fizikai és pszichikai adottságánál fogva a férfi, mint természettől fogva a szerelemben támadó fél, nincs kitéve ama gátló körülménynek, mely a nőt arra kényszeríti, hogy megvárja a másik kezdeményezését, s így választása csak azoknak az egész férfinemhez képest elenyészően kicsi csoportjából lehet, akik speciálisan őt választották, míg a férfi választási lehetősége az egész női nemre kiterjed. Társadalmi helyzeténél fogva pedig a férfi - szemben a nővel - mindenféle eszköznek birtokában van, amik számára a nő szerelmét megszerezhetik: pénz, állás, pozíció; hiszen a nőnek semmi egyebe nem lévén szerelménél, csak egyszer és egy férfinak adhatja oda, míg a férfi a fentnevezett eszközök folytonos és nem csappanó birtokában újra és újra megszerezheti magának egy újabb s megint újabb nő szerelmét. Mindebből, de főként a nőnek mint anyának való lekötöttségénél fogva nyilvánvalóan következik, - quod erat demonstrandum - hogy a férfiak általában többet csókolóznak, mint a nők.

A válaszok lelkiismeretes tanulmányozása után letettem az egész papírcsomót és két percig gondolkodtam.

E gondolkodás eredménye gyanánt engedtessek meg nekem, hogy szerényen én is hozzászóljak a nevezetes kérdéshez.

Szerény nézetem szerint a férfiak és nők egészen bizonyosan egyformán sokat csókolóznak, miután minden csókolózáshoz egy férfi kell, meg egy nő.

ZENESZERZŐK

Vége van a szezonnak, gondoltam, és egyszer se voltam az Operában. Elmegyek és megnézem Wagner «Gyerünk csak!» című drámai költeményét. Az utcán találkoztam konzervatorista barátommal, aki elmondta, hogy most egy nagy szimfónián dolgozik, amit Bécsben fognak játszani, hallgassam csak, lalala-la-la-laa... de írt két kuplét, amit most hangszerel. Ne menjek egyedül, majd ő velem jön és magyarázni fogja a zenét, mert azt így nem lehet érteni magától az embernek.

Útközben már kezdett is magyarázni. Nézze, kérem, mondta, az egész mű egy motívumon alapszik, amit átvesznek a szólamok. Látja, lalalala, ez van a csellókban, de most jön a kontra-punkt: tralalala... mire a fagótok: plim-plim, most fel, fel, egészen a triangelekig trere, tretete, és most: figyeljen most: tye-tye-tye, halkan, egyszerre kitör: bububu, és így a pianóig: nyinyi-nyi, bebebe, avvava.

Nyitány. A színpadon komor holdfény. Kezdem figyelni a nyitány melódiáját.

Barátom (fülemhez hajol, izgatottan): Na most, Hallja. Ezek a csellók. Figyeljen bebebebe... bru-bru... (Kezével vízszintes mozdulatokat tesz.) Nagyszerű!... Nagyszerű!... Ja, alle Achtung vor hangszerelés. Ezek tudnak hangszerelni... (Diadalmasan néz rám. Egyik fülemmel a hangszerelést keresem, a másikat idegesen mozgatom.)

Barátom (felordít): Most!... Most figyeljen... Most kezdődik az ellenszólam... Sssz... Bu... bem... bem... Hallotta?!... Hallotta ezt... ezt tradaramtadam... és közben a prímhegedűt: pipipi... hallotta a prímhegedűt?... Maga nem hallgatja a prímhegedűt. (Fenyegetve néz rám.)

Én (zavartan, mint akit rajtakaptak): De, de hallottam... igazán nagyszerű... (Kétségbeesetten keresem a hangok közt a prímhegedűt, füleim leszakadnak és mint két testvér kézenfogva bebújnak az orkeszterbe. Ijedten mászkálnak a mérges hangszerek közt, felmásznak a fuvolák póznáin, bekukucskálnak a trombitába, a zongora alá néznek és a hegedűk tetején szepegve kérdezősködnék: Kérem, szépen, itt az imént elvesztettünk két hangot, a Prímhegedű bácsitól kaptuk, nem tetszett megtalálni?)

Barátom (vad gúnnyal): Nagyszerű!... Azt elhiszem, hogy nagyszerű... De most, most majd figyeljen a pianóra... mindjárt jön... ez a teteje a harmonizálásnak... egész pianó... pli... pli, aztán még magasabban tretetetete, trete: pizzicato... majd figyeljen... mingyárt jön. (A két ujjával olyan mozdulatokat tesz, mint mikor valami egészen apró tárgyat tapogatunk.)

Én (kétségbeesetten várom a pianót. Egy perc múlva csakugyan elhallgatnak a trombiták és egy hegedű veszi át a szólamot. Abban a pillanatban):

Barátom (felordít): Most!... Most!... Most!... Most figyelje a pianót... Hallja?... (Behúnyja a szemét, felső testével úszni kezd, jobbra és balra, karjaival svéd tornát űz, derekát riszálja, mintha el akarna repülni. Közben a pianót harsogja teli tüdővel, szabadon, boldogan, ellenállhatatlanul: az egész színházban csak ezt a hangot hallani. Csakugyan pianót játszhatnak odalent. Végre elhal a hangja, összecsuklik és csak a száját mozgatja.)

Én (most végre szeretném hallani, mi van odalent. Figyelni kezdek. Egy hölgy egész szép szerelmi dolgot énekel a színpadon).

Barátom (váratlanul oldalba üt, hogy a szívverésem is megáll. Vérbeborult szemekkel mered maga elé. Halványan): Hallotta?

Én (rémülten): Mi történt?

Barátom: Hallotta a gis-t? Hallotta a gis-t?...

Én: Nem hallottam... Mi van vele?... Talán még lehetne segíteni rajta... telefonáljunk...

Barátom: Látja, ez Wagner... Ide egy *gis*-t tenni *fis* helyett! Ezt csak ő merte megtenni!... Ez a hallatlan az érthetetlen, a velőtrázó benne... ez a mindent letipró bátorság... itt, ebbe a szólamba, egy *gis*, mollba, három kereszt... három kereszt...

Egy hang (mögöttük): Pardon, két kereszt, egy *bé*.

Barátom (odafordul): Nekem mondja? Hallotta maga ezt a *gist*-t?

A hang (szerényen): Kontrapunkt! Ernő vagyok, a konzervatóriumból.

Barátom: Én is. Hát nem hallotta: (Énekel) tra, ta, tada-ra!

Másik zeneszerző (fagyos nyugalommal, énekelve): De igen. Csakhogy nem: tra-ta, tada-ra, hanem: tre-te, dede-re!...

Barátom (gúnyosan): Talán így: dede-rada-lala...

Másik zeneszerző (megsértődve): Pe-pe... plem... plem...

Barátom (hevesen): Tadaradala-da...

Másik zeneszerző (feleselve): Tra... dada-ra... tedere... tye... tye...

Barátom (felpattanva): Tu-tu... tu... tu...

Másik zeneszerző: Mit? Ezt nekem? Hát akkor tudja meg: (Énekelve) te... de-de... de... ladala... (Összepofozkodnak.)

FOGYÓKÚRA

Szép kedvesemmel meglátogattam a művészet csarnokait s Rubens remekét mutattam néki, mondván, ó nézd a multnak ködén átcsillanó Eszményt, mely halhatatlanná teszi egy pillanat elsuhanó mámorát, ó nézd e nőt, kit kedvese szorít, míg szemében az élet ragyogása tündököl, ó érzed e Művészet örök suhogását: - és kedvesem meghatva felelt: Igen, nagyon jól meg van festve ez a nő, úgy-e ezek nem hordtak mідert abban az időben? Látod, kérlek, az embernek nem szabad sok tésztát enni, hanem inkább főzelékeket, mert tésztától így elhízik. Nem eszem többé tésztát.

Szép kedvesemmel Thália templomában rajongtunk Shakespeare lángelméjének tüzeiben és megdermedve a szavak mögött fenyegető szimbólumok mélységétől, bámultuk Duse csodálatos zsenijét, mellyel éteri magasságba emelte Macbeth tragikumát, s mikor az ábrázolás papnője a háttér enyhe homályából halkán lépett elő, még ajkán remegve a csodálatos ígék, hogy szinte emberfölöttinek látszott, mintha nem is a földön, hanem felhőkön lépdelve súlytalan szellemtestével - végre megszólalt szép kedvesem, akit velem együtt hipnotizált e látomás és szólt remegő hangon: Látod, kérlek, erről a Duséről hallottam, hogy sóskát eszik csak, mogyoróval, saft nélkül, skurcban azért keskeny, de a lábai vastagok, meg fogom rendelni azt a hagymakonzervet, négy hónapig. Húst nem eszem.

Szép kedvesemmel elmentem az állatkertbe és a világ csodálatos faunáját magyaráztam, s mondtam, mily csodálatos e kerek föld, ezer szépségével pompázó rengetegek árnyában, vadállatok ezreivel, s mily csodálatos, hogy a kultúra s értelem lángszövétneke mellett az Ember megtette amaz utat a Földön, a fenevadtól egy Goetheig, - és szép kedvesem sokáig, elmélyedve gondolkodott ezen s gondolkodva mondta: Igen, és hogy van az, kérlek, hogy ezek a

majmok például ilyen karcsúak maradtak, ezek biztosan nem esznek kenyeret a leveshúshoz, mint a Cranachné, aki öt kilót fogyott a múlt héten, mert citromsavat evett, és milyen hasa volt, ami egészen lement. Kenyeret se fogok enni, főzeléket se fogok enni most négy hétig.

Szép kedvesemmel ott ültem merengve a romok alatt, a pázsiton. Fejünk fölött a fülemüle csattogott és a fűben tücskök cirpelték, s míg ezüstös árnyékok suhantak a csillagos égen, megjelent a félhold szende hajója fejünk felett s szerelemmel és búbájjal telt el a tájék, s én könnyekkel szememben szóltam. Nézd, nézd a csillagos harangot fejünk felett s a csillagokat, mindegyik egy-egy világ és mindegyiken szeretnek, zokognak és szenvednek s mindenütt vannak boldogok is, ó nézd a csillagokat s a fogyó hold aranyát, - és kedvesem végre megértett engem s keblemre hajtva fejét, mély sóhaj tört ki szívéből s suttogva kérdé: Ó, mondd, milyen kúrát használ a fogyó hold, hogy így lefogyott; nem eszem ezentúl borsót se három hétig.

Szép kedvesem kijött síromra és sírva idézett fel a mélyből és én meg is jelentem neki, csontváz alakban, fehér lepedőben és szóltam: Ó, nő, ha te meg tudnál érteni, lejönnél velem a föld alá, hogy egyesüljünk a másvilágon, - és kedvesem extázisban szólt hozzám: Mondd, kérlek, hogy fogytál le ennyire? - és én szóltam: A haláltól, - és ő szólt rajongva: - Veled megyek! Veled megyek! A halál mégis a legjobb fogyókúra, - és velem jött.

TÖRTÉNELEM

Délután három órakor beültem az időgépbe és megindítottam: a csavarok, kerekék berregni kezdtek, szédítő sebességgel pörögtek a napot, hónapot és évet jelző óraszerkezetek. Zseb-óráam négy órát mutatott, mikor a gépet megállítottam, körülnéztem, magas házak közt, egy kis téren állottam, homályosan úgy rémlett, mintha a Kálvin-tér volna, de a házak nem azok. Megnéztem az évmérőt 2015-öt mutatott éppen, április hónap negyedikét. Az időgép órája délutáni hármat mutatott.

Kiszálltam a gépből és taláломra megindultam. Emberek siettek az uccán, lötyögős, bőszenyájú férfiak és feszes nadrágban nők. Egyik-másik megfordult utánam, meglökték egymást a párok. Fejem fölött a levegőben hangtalanul cikáztak keresztül-kasul a repülőgépek.

Az egyik olyan közel csapott el a fejem fölött, hogy megriadtam és gyorsan beugrottam egy kapu alá, amelyből márványlépcsők vezettek az emeletre. Mikor magamhoz tértem egy kicsit, körülnéztem. Fiatal emberek futkostak föl-le a lépcsőn, könyvekkel, füzetekkel megrakodva, nyilván izgatott és nyugtalan társaság, észre se vették különös, korszerűtlen megjelenésem. Az egyiket, amint elfutott mellettem, megfogtam, amint gyorsan felém fordult, majd elestem meglepetésemben: ez a fiatal ember annyira hasonlított hozzám. Leküzdve csodálkozásom, udvariasan megkérdeztem, milyen épületben vagyok.

- Ez a huszadik kerületi gimnázium - válaszolt sietve és el akart futni.

- Bocsásson meg, - tartottam vissza - kérem, nézzen rám, nem tűnik önnek is úgy, hogy mi ketten nagyon hasonlítunk egymáshoz?

Rámnézett és ő is meglepődött.

- De igen, - mondta aztán - furcsa. De ön valamivel idősebb lehet nálam.

- Valamivel. Ön hány éves?

- Tizenennyolc. Különben Paczka Pál a nevem.

- Bizonyos ebben? Én már arra gondoltam, hogy valamelyik ükunokámhoz van szerencsém.

Az elmebetegeket megillető részvétellel nézett rám. Aztán idegesen vállat vont és el akart sietni.

- Hová siet? - tartóztattam.

- Ugyan kérem, - mondta a legnagyobb bajban vagyok és ön rébuszokat ad föl nekem. Megyek és felakasztom magam.

- Nono! Mi történt?

- Mi történt! Öt perc múlva érettségiznem kell történelemből, már kikaptam a tételemet, és nem tudok belőle semmit. Nem volt időm készülni. A kilencszáztizennégyes világháború! Az egyetlen tézis, amiből nem készültem.

A világháború... kilencszáztizennégy (mondtam magamban)... no, ennek a fiúnak szerencséje van. Ha sejtené, hogy egy szemtanúval beszél! Már-már nekifogtam, hogy néhány szóban összefoglalom neki az egész tételt, aztán jobb ötletem támadt. Szegény fiú, megmentem. Derék ember lehet, hiszen annyira hasonlít hozzám.

- Nézze, - mondtam neki - bemegyünk egy üres terembe és ruhát váltunk. Egy szót se, bízzék meg bennem! Senki nem veszi észre, annyira hasonlítunk. Bemegyek és leérettségizem maga helyett. Maga megvár; ne féljen, az Isten küldött engem, hogy megmentsem magát, fiatal ember. Magával csoda történt.

- A tudomány nem ismer csodát - mondta ő habozva.

- Jó, - mondtam - ha maga annyira bízik a tudományában, hát menjen és érettségizzen belőle.

Ez hatott. Öt perc múlva áttöltözködve ott ültem a tanteremben, Paczka Pál helyén, előre örülve, milyen sikerem lesz a vizsgán. Éppen jókor készültünk el, egy perc múlva Paczka Pált hívta ki a tanár.

Büszkén siettem a katedra elé.

- Ön tudja miből kell felelnie? - kérdezte a tanár szigorúan.

- Tudom - feleltem bátran. - A kilencszáztizennégyes világháborúról.

Izgatottan vártam a kérdéseket, előre örülve, milyen precíz, tökéletes válaszokat adok majd és hogy meglepem az egész hallgatóságot nagy tudásommal.

- Tehát, Paczka Pál, - kezdte a tanár - mondja meg nekem, hogy akarta Anglia kiéheztetni Németországot?

Kinyitottam a szájam, aztán megint becsuktam. Tyű, az áldóját, no, jól nézünk ki... hogyis akarta? Ejnye, a kiskésit neki... lám, ép a múlt héten volt erről egy szép nagy cikk Az *Ujság*-ban, el is akartam olvasni, de éppen jött a feleségem, hogy menjünk el cipőt venni, mert már lemegy a talpa. Tessék, az asszony elrontotta nekem az érettségit!

- Hát ezt nem tudja - mondta a tanár pár percnyi várakozás után. - Na, lássunk egy másik kérdést. Hogy viselkedett Olaszország a háborúban?

Hogy visel... hogy Olaszország hogy viselkedett... né csak, ezt magam is szeretném tudni. De ennek igazán nem én vagyok az oka... sehol nem írták meg világosan.

- Kérek egy más kérdést - hebegtem pirulva.

- Maga, úgy látom, nem készült, Paczka Pál. Na még egy kérdést kap. Mit beszélt Tisza István a német császárral?

- Januárban, úgy-e? - kérdeztem.

- Persze hogy januárban.

- Hát mit beszélt? - kérdeztem kíváncsian, kiesve szerepemből.

- Mi ez! - pattant fel a tanár. - Maga vizsgáztat engem, vagy én vizsgáztatom magát? Takarodjék a helyére!

Jézusom, mi lesz azzal a szegény Paczkával? Könyörögni kezdtem, hogy csak még egy kérdést. Hosszas kapacitálás után engedett.

- Hol volt Hindenburg márciusban? - ezt kérdezte.

- Bocsánatot kérek, - válaszoltam méltósággal - ezt nekem nem is kötelességem tudni, hiszen ezt taktikai okokból nem közölték.

- Maga, úgy látom, egészen hülye - mondta a tanár. - Menjen a helyére.

- Egyetlen kérdést még! - kiáltottam.

- Nem bánom, - mondta a tanár - a politikából semmit se tud. Talán kultúrhistóriai szempontból tud valamit arról a korról. Mondja meg... mondja meg, ki volt annak a kornak a legnagyobb humoristája?

Nagyot lélekzettem... Paczka Pál, meg vagy mentve! Diadalmasan, habozás nélkül vágtam ki a nevemet.

- Takarodjék helyre! - üvöltött a tanár felugorva. - Ez mégis csak szemtelenség! Kitalál egy nevet, amit soha életemben nem hallottam... ez már mégis csak arcátlanság!

Mit mondjak? Paczka Pál megbukott. Úgy kell neki.

FELKELÉS

Nekem tíz órákor kellene felkelni, mert nincsen pénzem és meg kellene írni egy kroit. Nekem tulajdonképpen ezt a kroit kellene megírni tíz órákor, ezt a szép, humoros humoreszket, nevetségesen és tréfásan.

Mikor feküdtem le? Három órákor feküdtem le, a kávéházban Kosztolányi Dezsővel ültem, aki felolvasta nekem «Barátom gégebajához» című szimbolikus költeményét. Ezután lefeküdtem.

Féltíz, féltíz, féltíz. Féltízkor felkelek és megírom a nevetséges kroit.

Brrrrrrr... Ez a vekker. Jól van, már hallottam. Hihetetlen, milyen ostoba egy ilyen vekker. Hallottam már, nem érted?... Brrrr... Hallod... fogd be a pofádat. Mit ordítasz? A fene egyen meg, hozzádvágok valamit... Brrrr... De milyen szemtelen hangja van egy ilyen vekkernek.

Őneki nem volna joga, a vekkernek engemet bántani. Miért bánt ő engemet, a vekker? Én egész életemben előzékeny voltam és jó. És nem volt jó dolgom, sokszor bús voltam és fáj a szívem. Tud arról ez a vekker, hogy nekem alapjában véve nemes és jóságos lelkem van? Nem, ő erről nem tud, hogy nekem alapjában véve egy nemes és gépalkatrész lelkem volt.

Mert nekem gépalkatrész lelkem van, gép, gép, gép. A gép a modern technika vívmánya, a gép a dolgok lelke, esetleg a lelkek gépe. Gép is lehet, meg pép is lehet, de pépnek jobb lenni. Az ember agyvelejében van valami pép és talán ebben a pépben van benne a pépség, más szóval a szépség.

Nagyszerű, milyen szép gondolat ez. Végtelenül megható.

Ó, végtelenül szép és megható gondolat és megható, megható. Kóta, Kótalap. Fogok erről egy verset írni, milyen szép vers ez, én istenem, de gyönyörű szép.

Különben, hopp! Hiszen ez humoros is. Kótalap és katólap. Hehehe! Nagyszerű humoros, az lesz a legjobb, mindjárt ezt fogom megírni humoros krokinak, úgyis tízkor felkelek és megírom tizenegyig. A vekker féltízkor szólt, szóval még van harmincöt percem és egy félórám, akkor fölkelek. Harminc meg egy fél, az harminckettő. Milyen jó ember vagyok én, hogy ezt észrevettem. Milyen jó, jó, jó, jó ember vagyok én. Édes, édes, édes drága jó ember vagyok én és milyen puha és lágy vagyok, mint egy vánkos. Én olyan jó és nemes és önfeláldozó vagyok, mint Jézus Krisztus. És az is lesz a sorsom, engemet is fel fognak feszíteni, én istenem, én édes Istenem, segíts meg, segítsd meg a te alázatos és - milyen kifejezést használsz? - a te pretenciózus fiaidat. Igen, ez a helyes kifejezés, pretenciózus. Vagy petenciózus, esetleg petrence. Az is jó ide.

Na, mi lesz azzal a krokival. Nevetséges, elég, hogy már elhatároztam, hogy mi lesz a téma, akkor hamarabb megvan, még fekhetek öt percet, úgyis péntek van, pénteken öt perccel hosszabb minden. Különben a piros terítőt lehúzták az ágyról, ha tehát a piros terítőt lehúzták az ágyról, mit jelent az? Úgy-e, ez azt jelenti, hogy a vörös krokot is lehúzzák, vagyis hamarabb tudom megírni. Vörös krokot szívesebben írok.

Ezt nagyon hamar meg fogom írni, elmegyek, beszélek szerkesztőmmel a Röck Szilárd utcában. Beülök ebbe a hajóba és passz! en avant! Fü, fü, fü! Hogy szalad a hajó! Ez a Földközi tenger, kapitány úr? Hogyne, ismerem a térképről, ilyen színe van neki. Tripoliszba megyünk, kapitány úr? Siessünk, mert kitört a háború.

Nekem egy nagyszerű megoldásom van, ha kitört a háború, vissza kell ragasztani a háborút. Tra-ta! Tra-ta! Trombitának kell ragasztani.

Bumm! Mi az? Léket kaptunk? Szent Isten, süllyed a hajó! Kapitány úr, kapitány úr! Kedves kapitány úr, kedves szerkesztőm, mit csináljunk? Hja, kérem, be kell ragasztani a léket azzal a krokival, miért nem írtad meg, gazember. Borzasztó, hát akkor gyorsan megírom még, van úgyis ötletem, katólap és kótalap. Na tessék, itt van a kroki, ragasszák be gyorsan. Úgy, jól van már. Na hála Istennek, csak hogy meg van írva.

Csak hogy meg van írva, most alhatom legalább még egy kicsit. De milyen jó így. Féltízkor szólt a vekker, szóval azóta elment harminckét perc és a Földközi tenger, az összesen negyvennyolc. Szóval úgy féltizenegy lehet, akkor már szedik is a krokot, mindjárt elmegyek ebédelni, aztán. Most maradok még négy percre az ágyban, aztán mégis megírom.

Aoaoiá-o-áó! Volt ez négy perc? Persze, kelj már föl, te disznó.

Takarítóné! Hány óra van!

Mit beszél? Megbolondult?

Háromnegyed hat?

Reggel?

Mi-i...i? Este háromnegyed hat?

Hát miért igazította be a vekkert, maga romlott, perverz nő?

Akkor vége mindennek. Akkor már föl se kelek ma. Jóéjszakát.

NEVELÉS

Ne lármázz, Pistike, hagyd olvasni, ülj le szépen a kis lócára a barackfa alá, nézd a képeskönyvet, nesze, itt van a képes újság is, abban is van mindenféle érdekes kép a nagyvilágból.

- Ha nem értesz valamit, kérdezd meg szépen, egy négyéves kislánknak már érteni kell a dolgokat.

- Ezt nem adom, ebben nincs kép, ezt én most olvasom, érted? ez egy levél a Lajos bácsitól, - emlékszel még a Lajos bácsira?

- Hát persze, a Lajos bácsi, akinek olyan szép forgó volt a sapkáján, nem emlékszel?

- A Lajos bácsi most nem jöhet haza, ő most a háborúban van és csatázik az ellenséggel - és éppen azt írja nekem, hogy mostan a kórházban volt egy hónapig.

- Egy hónap, az harminc nap és azért volt, édes fiam, mert megsebesült. Ja, az úgy volt, hogy egy nagy gránátot dobott az ellenség szegény Lajos bácsi felé és az szétpukkant, így - brr... u... u... m!! - és ekkor a Lajos bácsinak belement a vas a hátába és felszakította a hátát.

- Jaj, te csacsi, az nem azért volt, mert a Lajos bácsi félt az ellenségtől, - dehogy is félt, inkább nagyon is bátor volt és nekiment az ellenségnek.

- Hogy jól megverte-e az ellenséget? hát persze, biztosan jól megverte, azért voltak rá olyan mérgesek.

- Bizony, a Lajos bácsi jó katona, meg is dicsérték őt, - mit mondsz? kapott hát, kapott olyan szép aranypénzt a mellére, mert jól megverte az ellenséget.

- Hogy mivel? hát persze puskával is, meg karddal is, meg olyan szuronnyal is... bizony... ágyúval? hát ágyúval is... meg revolverrel is... bizony...

- Hogy levágta-e a fejét az ellenségnek? Azt én nem tudom, kislám... hát, ha akarod, levágta... hogy hányak vágta le?... Azt én nem tudom... tűznek? lehet, hogy tűznek... ugyan hagyd már békén, olvasni...

- Jó, jó, te is katona leszel... hát persze, hogy jó katona leszel, ha jól viseled magad... Majd ha nagy leszel, kis fiam... Most hagydál olvasni, nézgesd a képes újságot...

- Ez?... ez ágyú, olyan nagy tengeri ágyú, kislám... igen, igen, ezzel lőnek az ellenségre... ez azért olyan hosszú, kislám, hogy jó messzire menjen a golyó, hogy ha az ellenség messze van, akkor is odaérjen... hogy mér érjen oda? hát hogy lelőjje az ellenséget...

- Ezek? ezek katonák, magyar katonák, amint éppen rárohannak az ellenségre... ez itt a kezükben? ez szurony, kislám... hogy miért, hát ezzel szúrják az ellenséget...

- Szabad, szabad, persze hogy szabad, majd ha katona leszel...

- Ezek? ezek is katonák, de ezek nem magyarok... franciák, ez az ellenség, tudod?... ezek is rohannak... hogy ez mi a kezükben?... ez kézigránát, fiacskám... hát ezt el kell dobni, mikor közel van az ellenség... akkor felrobban és humm!! mindenki a levegőbe repül...

- Te is, te is... persze hogy te is, majd ha katona leszel... akkor neked is szabad dobni...

- Ez? ez torpedó... ez belemegy a hajóba és akkor felrobban...

- Ezek, szegények, sebesült katonák... látod, vonaton szállítják őket... most majd a jó doktor bácsik meggyógyítják őket...

- Ez?... ez olyan álarc... ez arravaló, hogy a gáz, amit az ellenség fúj, ne menjen a szájába a katonának, mert akkor meghalna...

- Ez?... ez egy olyan ágyú, ami letépi az álarcot, hogy mégis bemenjen a gáz...

- Bizony, ennek a szegénynek nincsen lába... mert elvitte az ágyúgolyó... ez egy derék katona...

- Ezek itten tüzérek... ez meg egy olyan nagy szárazföldi ágyú... látod, ezek a derék, bátor katonák éppen most sütik el... nem félnek, bizony, pedig nagyot durran, így: bummm!!!!...

- Mit csinálsz? Nem hagyod azt a cserebogarat?

Azt hiszed, annak nem fáj éppúgy, mint neked, ha kitéped a lábát?

A FORRADALMI MOZGALOM LÉLEKTANA
vagy
TŐKEMATERIALIZMUS ÉS PROLETÁRVÁLSÁG
vagy
A FELSŐ RÉTEGEK ÉS A TÖMEGLÉLEK
SURLÓDÁSÁNAK PSZICHOFIZIKÁJA

(Kimerítő elvi tanulmány a társadalmi küzdelmek okairól, Marx és Engels alapvető műveinek történelmi materialisztikus alapon való felhasználásával, szemléltető előadásban, két kötetben.)

Első kötet

Dr. Ugyanaz (kezével a villamoskocsi feljárójának fogantyújába, lábával abba a táblába kapaszkodva, melyen a «Megtelt» felírás jelzi, hogy még legfeljebb csak huszonöten szállhatnak fel, homlokát nekifeszítve a perron állásai előtt heverő összenyomott hullák ezreinek): Micsoda beszéd az, hogy már nincs hely? De mennyire van hely, csak tessék egy kicsit összébszorulni! Disznóság, hogy az embert nem hagyják felszállni - nekem épp annyi jogom van felszállani, mint maguknak, akik már fent vannak! Nagyon sajnálom, hogy ráléptem a kezére az úrnak, háború van! Ha nem megy másképpen, majd erőszakkal szerezzük meg magunknak a jogainkat - ha a vezetőség eltúri, hogy egyik ember felszállhasson, másik meg nem - hát akkor majd csinálunk mi rendet! Mit gondol, nekem nincs éppen olyan sürgős dolgom, mint magának? Hogy maga még az előbbi állomáson szállt fel? Bánom is én! Éppen eleget utazott akkor! Lárifári! Szálljon le! Nekem dumálhat az úr - itt nem arról van szó, hogy ki áll

ott régebben vagy nem régebben, nem tudni, kinek a korrupciós protekciója révén - hanem arról, hogy kinek van tehetsége, meg ereje hozzá, hogy ott álljon! Félre az utamból! Le a kocsivezetővel! Le a hájasokkal! Éljen a forradalom! Utánam!... *(Egy ellenállhatatlan rohammal felnyomakszik a perrónra. A kocs megindul.)*

Második kötet

Dr. Ugyanaz (a következő állomáson, kiállva a perrón lépcsője elé, szavait a feltolakodó tömeghez intézve): De uraim!!... Uraim!!... Az istenért, hát nem látják, hogy már nincsen hely?... Hiszen leszakad a perrón - hát ne tolakodjanak, mint az okatlan állat! Uraim - az emberi méltóság! Hiszen emberek vagyunk! Az okatlan állat se száll fel a villamosra, ha már nincs hely! Uraim, az istenért - tartsuk be a rendet, hiszen másképpen összeomlik minden, amit a bölcs kormányzat a jövő Magyarország és a törvényes kereteken belül feltételezett alkotmányos fejlődés érdekében megalkotott! Türelem, uraim, türelem - tessék várni a következő kocsira - a türelmes és szakszerű, rendszeresen elvégzett várakozás bizonyára megtermendi gyümölcsét - egy szebb jövőt - persze, csak a törvényes kereteken belül. Gondoljunk, uraim, a művelt nyugatra, - lebegjen szemünk előtt Németország nagy példája - a nemzeti parlament! Az alkotmányos nemzet nevében felszólítom az urakat, oszoljanak szét egymás hasából békésen és várják meg a következő villamost! Éljen a kalauz úr, éljen szeretett kocsivezetőnk, ki bölcs belátással vezeti kocsinkat e nehéz napokban - éljen a kormány!

MESÉK VILÁGA

Te háromesztendős vagy csupán, ó gyermekem, az élet játszi virány számodra, te még virágot szedhetsz minden ágról, nem tégedet büntetnek meg húsz koronára, amiért a növényeket rongálsz, hanem engem, - te még nem ismered a rettentő életet, mely csupa bűn, mocsok, szenny... a te számodra az élet egy boldog tündérálmot, regék boldog világa, mint ahogy fentebb jelezni szerencsém volt... Hallom, anyád mesél neked éppen - ó hallgasd csak a tündérmesét, hidd el, hogy az élet ilyen tündérmese - az élet, mely számomra kegyetlen Zola-regény, szertelen, durva valóság, bűn, szenny, mocsok és ízé, hogyhíjják, szóval olyan mosdatlan.

Anyád mesél neked... hadd figyeljek én is, hadd fürösztöm lelkem a rege boldog aranykődében, hadd felejtsem el, hogy férfi lettem, cserepéldány, sárga cserepéldány... Igen... már úgyis elfelejtettem a tündérmeséket... hadd hallom, miről is szólnak...

Éppen Hófehérekét meséli... a királyné ül a tükör előtt és nagyon haragszik Hófehérekére, hogy az szebb nála... Nono. De csunya egy hiú nő ez a királyné - afféle negyvenéves lehet, «veszedelmes életkor», ilyenkor szoktak ezek féltékenykedni. Karin Michaelis kancellár - akarom mondani írónői kellemetlen téma. Hadd hallom csak - mi!? Megmérgezi Hófehérekét? No de ez már... ez már egy kicsit... mérgezés, női féltékenység miatt... hiszen ez egy detektív-regény... Édes fiam, meséljen valami mást annak a gyerekek, hiszen én sem tudnék ettől elaludni, ha komolyan venném.

Hamupipőke... az már igen... az egy finom dolog, ahogy emlékszem... hallom csak. Aha, hát mégis eljut a bálba... de hazaszökik... a királyfi csak a cipőjét találja meg... kijelenti, hogy csak az lesz a felesége, akié ez a parányi cipő... a mostohatestvérek levágják a lábujjukat, hogy felmenjen a lábukra... Hallja, kérem, hagyja abba azonnal, hisz ez hajmeresztő! Tudja miket

adott be ennek a szegény ártatlan gyereknek?! Cipő után beleszeretni egy nőbe!! Tudja mi ez? hisz ez a legperverzebb szerelmi elfajulás... *fetizmus*. Miért nem olvas fel neki mindjárt Kraft Ebingből? vagy Blochból? Fetizmus, halmozva öncsonkítással... a legborzalmasabb deliktumok... hiszen tönkreteszi azt a gyereket... fogjon gyorsan valami másba.

Jancsi és Juliska - na hát persze, ilyesmiről kell beszélni, kedves, ártatlan gyerekekről, tündé-rekről... Mi?! A szülők ott hagyják az erdőben a két gyereket? Gyerekkitevés? No de mégis... Hja igen, a vasorrú bába, az ám... hogy is van csak? Beteszi Jancsit a ketrecbe... hízlalja? Mi?! Hogy az majd megeszi aztán?!... Jézus Mária, hagyja már abba, hisz nekem hideg megy végig a hátamon - ez már mégis elvetemültség, hisz ez közönséges antropofágia, emberevés, olyan rémség, amiről nekünk törvényünk sincsen, amihez a legádázabb rémregényíró se mer hozzányúl... hagyja abba, gyorsan...

Az már igen, a királykisasszony, meg az elvarázsolt királyfi... Ilyesmiről kell mesélni, ez az igazi tündérmese... Bár egy kis jogtalan hipnózis szerepel, úgy látom, itt is... no de se baj, ennek a mesének legalább tanulságos vége van, ha jól emlékszem. Igen, tudom már - a királyfi disznóvá változik... de a jószívű királykisasszony azért nem undorodik tőle... megsimogatja... meg is csókolja... Elég! Elég! Végkép meg akarja mételyezni a fiamat?!... Tudja mi ez, amiről itt szó van!... hisz ez szodómia! a legmélyebb posvány... a fertő mélye... a társadalom elfajulásának történetében a legsötétebb lapok... Sodoma és Gomorrha... kéneső... Marquis de Sade... Retif de la Bretonne... titkos kiadások... rendőrség... rákfene... borzalom...

De hát ez mégis hallatlan, hát ilyenek ezek a tündérmesék? Ez a regék boldog világa? És micsoda fordulatok. Amit eddig hallottam, lépten-nyomon a legsötétebb bűnök, gyilkosság, bosszú, ármány, irígység, lopás... Micsoda emberek ezek... micsoda világ, ahol még a vénasszonyok is hiúak és bosszúállóak, «szerencséd, hogy öreganyádnak szólítottál, különben menten zöldbékává változtattalak volna» aszongya; - micsoda világ, ahol a munkaadó szerződési csalásra szólítja fel a bér munkást, amikor ravasz fondorlattal, tudtára adja, hogy nála «három nap egy esztendő»; - micsoda világ, amelyben zsarnok, gonosz királyok a felelős parlament és diplomácia megkérdése nélkül holmi személyes előnyökért nyakra-főre odaígérgetik a «fele királyságukat»?

Édes fiam, - vegye elő kérem Zola Nana című regényét és mesélje el azt a Gabinak: - az egy erkölcsös történet, ahol a bűn elveszi büntetését.

GYULA BÁCSI

Gyula bácsi (letelepszik mellém): Aggyisten, öcsém.

Csekélységem: Alászolgája, Gyula bácsi.

Gyula bácsi: Bácsi, bácsi, eszedtokja bácsi. Hát hiszen tudom, hogy vén vagyok, nem tetőled tudtam meg, de azért nem kell az embernek mindig eszébe juttatni.

Csekélységem: Ugyan, Gyula bácsi, dehogy is öreg Gyula bácsi. Fiatalabb Gyula bácsi, mint sok fiatalember, Gyula bácsi.

Gyula bácsi: Hát, - ami azt illeti. Tartom magam úgy ahogy.

Csekélységem: Bizony. - Hát - szokott-e még irogatni, Gyula bácsi?

Gyula bácsi: No, no. Már úgy gondolod persze, hogy ilyen vén csont létemre, ami vagyok, tudom-e még forgatni a tollat... Mi?!!

Csekélységem: Ugyan, Gyula bácsi, dehogy is vén csont Gyula bácsi, Gyula bácsi olyan jó színben van, mint egy húszesztendős fiatal leány, Gyula bácsi.

Gyula bácsi: Hát, ami a színt, meg az egészséget illeti, az megvan, nem úgy, mint ezeknél a mai fiataloknál.

Csekélységem: Bizony. Hát, - mit szól ehhez a szép őszhöz, Gyula bácsi?

Gyula bácsi: Szép, szép... szép, a fiataloknak. Mit csinál egy ilyen kehes vén gebe, mint én... csak úgy elámulogok, amíg ez az öreg csontom visz.

Csekélységem: Ugyan, Gyula bácsi, dehogy kehes vén gebe Gyula bácsi. Gyula bácsi egy délceg, daliás fiatalember, Gyula bácsi, Gyula bácsi.

Gyula bácsi: Azt hiszed, öcsém?...

Csekélységem: Egészen bizonyosan, Gyula bácsi. Mit szól, Gyula bácsi, ezekhez az aviatikusokhoz?

Gyula bácsi: Nem hiszek az egészben, édes fiam. Tudom, mit gondolsz most magadba, édes fiam, azt gondolod magadba «Hát persze hogy nem hiszed, te paralitikus, vén hülye, mert olyan vén vagy, mint egy Matuzsálem». Ezt gondolod magadba, látom a szemedben, ha nem vallod is be, hogy ezt gondolod.

Csekélységem (kétségbeesve): Gyula bácsi, Gyula bácsi, Gyula bácsi, hogy mondhat ilyent, Gyula bácsi, hogy én ilyet gondolok Gyula bácsiról, hiszen Gyula bácsi olyan fiatal, mint egy fiatal, tüzes csikó. Gyula bácsinak úgy ragyog a szeme, mint egy fiatal núbiai táncosnőnek; Gyula bácsinak, Gyula bácsi, csakúgy rugdalóznak az izmai az életerőtől; Gyula bácsi el lehet ragadtatva Gyula bácsitól.

Gyula bácsi: No, no... hát ez a hosszú, ősz szakáll...

Csekélységem: Gyula bácsi csak úgy befestette azt biztosan fehérre, az biztosan fekete, Gyula bácsi. Mit szól Gyula bácsi, ezekhez az ellenzéki pártokhoz, hogy egyesülni akarnak?

Gyula bácsi: Ellenzék... ellenzék... kinek kell az ellenzék? Senkinek se kell. Egy ilyen vén szárnak, mint én vagyok, kávé kell, meg tégl a hasára. Mert hiába mondod te azt, öcsém, hogy a szakállam csak úgy be van festve fehérre, - ha olyan nagyon fiatal volnék, mint ahogy te mondod, akkor feketébe se volna ilyen hosszú szakállam.

Csekélységem (elkeseredve): Nem is hiszem én azt, hogy az igazi szakáll, Gyula bácsi. - Különbömit szól, Gyula bácsi...

Gyula bácsi: Hogy mondod, öcsém, hogy azt hiszed, ez nem is a szakállam?...

Csekélységem: Hát persze. (Révetegen.) Biztosan csak úgy fölragasztotta...

Gyula bácsi: No, no... Nem hiszed te azt komolyan...

Csekélységem: De isten bizony, egészen komolyan, úgy éljek.

Gyula bácsi: Nem nézek ki én olyan fiatalnak... Öreg vagyok én, vén kecske, vén dög vagyok én már...

Csekélységem: De Gyula bácsi...

Gyula bácsi: Nem is neveznél te engem Gyula bácsinak, ha nem volnék egy agg trotty...

Csekélységem (fáradtan): Hiszen csak tréfából nevezem Gyula bácsinak... Majd egy ilyen fiatalembert, mint Gyula bácsi, én bácsizni fogok...

Gyula bácsi (duzzogva): No, no...

Csekélységem: Egy ilyen gyereket... (Feldühödve) egy ilyen ifjoncot... egy ilyen... egy ilyen tacsót... mint te... (Megfricskázom a szakállát) egy ilyen kis fruskát... (Megráncigálom a fülét) egy ilyen zöld nyálast... egy ilyen csitrit... egy ilyen kis kotnyeleast... (Megveregetem a fejét) egy ilyen csöpp pöszit, egy ilyen fityfirittyet... te kis mitugrálsz, te éretlen csecsemő, most aztán eridj innen, mert dolgozni akar apád, te stepszli... mert bizonyisten megfoglak és kipöndörítlek innen, ha egy ilyen nyavalyás kis poronty, ami vagy, nem hagy dolgozni egy felnőtt embert... na, rendben van?

Gyula bácsi (boldogan el).

IDEGKÓRTAN (Egy német professzor naplójából.)

Első elemzés.

A páciens, L. kisasszony, igen sápadt, mikor klinikánkra jelentkezik. Nyaka feltűnően meg van nyúlva és igen sovány, arca előreálló, fehér, finom pihével borított. - Szája helyén - kóros elváltozás - két tompavégű, tojássárga színű kemény képződmény, egymást fedő, mintegy három centiméternyi mekkoraságban. Lábai fejlettek, lábujjai szétállóak, az ujjak között hártyaszerű, sárga képződmény. Kezek elkorcsosultak, a törzshöz simulók, fehér tollakkal borítva. Alsótest is tollakkal borítva.

Még mielőtt a kérdéseket betegünknek feltennők, a meglepő eltéréseket hajlandók vagyunk neurotikus hisztériával összefüggésbe hozni. Feltevésünk szerint betegünk fiatalkorában kényszerképzetekkel küzdött, alsó tudatában elnyomott és átalakított traumák szerepelnek s e testi elváltozásokat ezek a lelki tünetek vonták maguk után.

Teendőnk: kikutatni ezeknek a neurotikus képzeteknek eredetét és okát s a tudat felszínére hozni. Legalkalmasabbnak találkozik dr. S. Freud álomfejtési módszere.

Ama kérdésünkre, hogy mit álmodott ma, a páciens első pillanatban nem akar válaszolni. Jellemző tünet a beteg igyekszik takargatni az álmában megnyilvánuló libidot. Hosszas vallatás után kinyitja a száján kinőtt sárga, csontszerű képződményt s egy első pillanatra artikulálatlannak tetsző szócskát ismétel kétszer, ezt *gá*. Gyakorlott psikoanalitikus előtt persze nem lehet vitás, mit jelent e szócska: a kisasszony nyilván foglalkozott Freud elméletével s onnan ismeri a *Verdrängung*, magyarul *gátlás* szócskát. Ennek két első betűjével akarja jelezni, hogy gátlások akadályozzák álmának elmondásában. A negatív módszerhez folyamodunk: tárgyakat mutatunk fel, hogy melyikre reagál. A módszer hosszas kísérletezés után eredményre vezet. Egy szem kukorica felmutatásakor a beteg hevesen bólint. Nyilvánvaló, hogy kukoricáról álmodott. Természetesen a *kukorica* szó szimbolikusan értendő - feltehető, hogy egy *Rica* nevű gyermekkori barátság zavarta meg a páciensnek felforgatott egyensúlyú lelki életét.

Sajnos, a további érdekesnek ígérkező elemzést megakadályozta egy parasztasszony, aki ezzel a kiáltással: «hát ide futott be az a rusnya kácsa» berontott a laboratóriumba és betegünket hóna alá csapva, eltűnt.

Második elemzés

Ny. páciens esetét egyik kartársunk említi fel. A kartárs elmondja, hogy a beteget egy mezőn találta, ahol kétségbeesett futással száguldott árkon-bokron keresztül, alig akarván szóbaállani ideggyógyász kartársunkkal, aki azt is megfigyelte, hogy a mezőn egyidejűleg, a páciens háta mögött három agár, két puskás ember, négy lovas vadász és több komondor futott, azonos irányban.

Ezen a páciensen is testi elváltozások észlelhetők fülei igen hosszúra meg vannak nyúlva, szája nyitva, szemei forognak és nyelve kilóg. Egész testét barnás, fakó szőrzet borítja, arca megnyúlt, lábujjai kettenként összeforrvan.

Kérdéseket kartársunk nem adott fel, a beteg rendkívüli módon izgatott állapotára való tekintettel (tartani kellett a fülénél fogva, mert el akart futni, lihegett, egész teste remegett stb.), hanem megelégedett a tünetek pontos megállapításával. A beteg nem akart szóbaállani vele, jóllehet a legszelídebb és leglogikusabb, értelmes kérdésekkel próbálta a diagnózist megcsinálni. Mikor aztán arra próbálta rábeszélni, hogy ide jöjjön az ideggyógyintézetbe, ahol meggyógyítjuk, a beteg rendkívül nyugtalan volt, folyton hátrafelé nézegetett a puskások és agarak felé és erővel futni akart.

Barátunk, igen helyesen megállapította I. az agarakkal és vadászokkal szemben való dementiás jellegű *idioszinkráziát*; 2. a kifejezetten paranoiás jellegű *üldöztetési mániát*, amit az összes tünetek igazoltak. Sajnos, nem volt módjában behatóbban tanulmányozni az esetet, mert közben a puskás emberek és az agarak odaérkeztek, kivették kezéből a páciens és elvitték.

AZ ASZFALTBETYÁR

Aszfaltbetyár: Bocsánatot kérek, mélyen tisztelt nagysád...

Védtelen nő (nem felel, siet).

Aszfaltbetyár: Szabadna esedeznem, csak azt akarom mondani...

Védtelen nő: Takarodjék.

Aszfaltbetyár: De hiszen, könyörgöm alázatosan...

Védtelen nő: Takarodjék innen, piszkos gazember!

Aszfaltbetyár: Én csupán azért lettem volna bátor...

Védtelen nő: Ha nem tágit innen, aljas, becsstelen csirkefogó, rendőrrel vitetem el.

Aszfaltbetyár: Nagyságos asszonyom, de igazán higgye el nekem...

Védtelen nő: Hát mégsem érti meg, undok, elvetemedett kéjenc, jellemtelen csábító, hogy egy védtelen nővel van dolga, egy szegény kiszolgáltatott védtelen nővel? Ó Istenem, Istenem, minek van kitéve egy védtelen nő! (Sírva pofonvágja az Aszfaltbetyárt.)

Aszfaltbetyár (megrendülve): Vigasztalhatatlan lennék asszonyom, ha azt hinné...

Védtelen nő: Hallgass, kutya, hallgass! Jó volna, úgy-e, beszennyezni egy védtelen, kiszolgáltatott nő tehetetlenségét undorító, állatian vad és mohó érzéki vágyaid dögletes kéjmámorának? Irtózat! Nem hagyja abba az erőszakoskodást? (Mellberúgja az Aszfaltbetyárt.)

Aszfaltbetyár (rémülten): Jézus Mária!

Védtelen nő: Hát nem hagyja abba az úr, hogy egy védtelen nő fülébe suttogjon, aki nem akar az ilyen disznóval szóbaállani? (Fejbeveri az Aszfaltbetyárt.)

Aszfaltbetyár: Hát hiszen ha nem méltóztatik parancsolni...

Védtelen nő: Hát senki nem segít rajtam? Hát nem véd meg engem senki? (Keresztüllövi az Aszfaltbetyárt.)

Közvélemény: Mi az, mi az itten?

Védtelen nő: Ez az ember megszólított engem... *engem* megszólított! Szólított *engem* meg! Meg *engem* szólított!

Közvélemény: Rettenetes! Egy védtelen nőt! Pfuj! (Leköpi az Aszfaltbetyárt.)

Aszfaltbetyár: De hiszen én csak...

Közvélemény: Hát nem lehet ettől a fekélytől megtisztítani a társadalmat?

Társadalom: Segítség! Segítség! Mentsetek meg! Ez a fekély beszennyezett!

Igazságszolgáltatás: Mi az, mi az?

Közvélemény: Tessék gyorsan gyönni, ez az izé itten bántja a Társadalom Pistikét, aki egész nyugodtan ment haza az iskolából, ez meg nekiment itten és minden ok nélkül verekedni kezdett! Tessék gyorsan gyönni!

Igazságszolgáltatás: Be kell vinni a rendőrségre.

Védtelen nő (sír): Ki ad nekem elégtételt?

Igazságszolgáltatás (zavartan): Hát kérem, mit tegyünk, nincsen rá megfelelő szakasz...

Közvélemény: Nincsen? Disznóság!

Aszfaltbetyár (elhaló hangon): De, kérem szépen... hiszen csak azt akarom mondani...

Közvélemény: Eláll! Eláll! Női becsület dolgában nem lehet bizonyítani!

Igazságszolgáltatás: Ez igaz.

Társadalom: Le vele! Le vele! (Levágja az Aszfaltbetyár fejét.)

Az a pókfajta, amelyiknek a nőténye tizenhatszor akkora, mint a hím és rendes körülmények közt meg szokta enni a hímet: Le vele! Le vele? Egy védtelen nőt bántalmazni! (Megcsípi az Aszfaltbetyárt.)

Aszfaltbetyár: De hiszen én csak azt akartam megkérdezni önagyságától, hogy hogy van a kedves férje, az én Papucs Rudi barátom! (Meghal.)

Védtelen nő (sírva): Ilyen hazug gazember! Nem is a férjem a Papucs Rudi, csak a barátom! Nem is a barátom, mert tegnap otthagytam, ma reggel óta már a Ferivel vagyok.

RÁJÖTTEM VALAMIRE

és most közzéadom, hogy embertársaim okuljanak belőle. Éppen a sóhivatalba telefonáltam volt, ahol meg akartam kérdezni, mi az oka annak, hogyha én fel-felhívom a központot, akkor a központ nem jelentkezik, ellenben egy félóra múlva belémkapcsol valakit, aki számonkéri

tőlem, hogy miért nem küldtem el az ő felöltőjét, amiből ki kellett szednem a zsírfoltokat. Ezt akartam megkérdezni a sóhivaltól, de a központ nem jelentkezett, ellenben egy félóra múlva jelentkezett egy remegő férfihang és udvariasan, de határozottan felszólított, hogy máskor, ha nála vacsorázom, legyenek szíves és ne felejtsem magamnál az ő cigarettatárcáját.

Más esetekben ilyenkor azt mondja az ember:

- Pardon, tévedés. Tessék letenni a kagylót. Beszélek.

Mire a rendes, szabályszerű eljárás következik, ügyebár, az illető kijelenti, hogy ő nem teszi le a kagylót, mert ő is beszél, tegyem le én, mire én mondom, ügyebár, nem teszem le, tegye le ő, mire ő, ügyebár, azt mondja, hogy majd meglátja, meddig lesz pofám, ügyebár, tartani, majd megúnom, ügyebár, ha belátom, hogy nem valami sliferlivel van dolgom, hanem vérbeli pesti fiúval, mire én, ügyebár, szelíden megjegyzem, hogy akkor ugyan ott rothad meg uraságod a telefon mellett, ügyebár, mert én nem teszem le, mert én tudom, mi a tisztesség, nem úgy, mint némely piszok fráter, mire, ügyebár, még egy órácskát így eldiskurálgatunk, míg a központ meg nem únja és mindkettőnket átkapcsol, külön-külön, más tájakra, ahol aztán folytatjuk a társalgást.

Mondom, ez a rendes, egyhangú elintézés következett volna, amit már annyiszor végigcsináltam. No, gondoltam, ma valami újabb dolog kellene. Egy félórácskát kapacitáltam még a férfihangot, hogy tegye le a kagylót, - akkor jött a központ és egy nőt kapcsolt belém.

- Te vagy az, kutyus? - kérdezte epedő suttogással.

Mit csináljak? Megint egy darabig magyarázzam neki, hogy én nem vagyok, tegye le a kagylót? Hát nem sokkal egyszerűbb, ha én vagyok a kutyus? Hátha akkor hamarabb leteszi.

- Igen, én vagyok - epedtem vissza.

- Édes kutyusom, - epedte a hang - ma este kilenckor várlak. Az öreg csak tizenegykor jön haza. Eljössz?

Hm. Elmenjek? Szegény öreg, aki csak tizenegykor jön haza! Nekem az öreg határozottan szimpatikusabb, mint a kutyus.

- Nem megyek - mondtam határozottan.

- Miért?

- Azért, mert megúntalak, kérlek alássan. Nagyon utálatos vagy egy kicsit, hát gondoltam, mostan éppen elég lesz. Kérlek alássan, tudod, szakítani szeretnék veled, mert olyan, hogy is mondjam kérlek, olyan hányingerem van már tőled, igen, ez a helyes kifejezés. Nem megyek el ma se, se máskor, ne is telefonálj többé, levelet se írsz, mert visszaküldöm, ne is szólíts meg többé, nem akarok tudni rólad. Különben hogy vagy?

A választ már nem hallottam, mert közben a központ megint egy férfihangot kapcsolt belém.

- Na?! - mondta izgatottan a férfihang. - Na?! Hát melyiket tegyem meg?

Rögtön tudtam, miről van szó.

- Tedd meg, kérlek, Pukkadj meg-et platzra, Zerplatz-ot siegre és Zigomárt platzra. Tedd meg Teddmeget és tedd meg Eddmeget. És tedd meg Haljmegéhent és tedd meg nekem, hogy feküdj a sírba.

Újabb férfihang.

- Kedves Auerbauer úr, hát talán... hát talán mégis... legalább valamit tessék törleszteni...

- Nézze, - mondtam - sok pénz nincs nálam. De kétszáz koronát adhatok. Azonnal jöjjön fel a lakásomra és ne haragudjék, hogy csak ennyit...

- Ó, kedves Auerbauer úr... dehogy! Hát jöhetek? Azonnal jövök. Még csak azt akarom kérdezni, milyen gombokat tegyek a frakkra?

- Pirosakat. Elöl két pirosat, hátul egy zöldet, és tükörrel, természetesen, szép velencei tükörrel.

És azután így, szép símán, lebonyolítottam az ügyeket. Nem vitatkoztam sokat, megtettem, amire kértek. Megígértem, hogy azonnal szállítani fogom a köszönet feleáron, mint ahogy kialkudtuk; megígértem, hogy ott leszek és agyonverem azt a gazembert; megígértem, hogy beszélek a kegyelmes úrral, hogy megkapja a trafikot, és megígértem, hogy nem szólok a kegyelmes úrnak a trafikról, és megígértem, hogy rajta leszek, és kijelentettem, hogy nem akarom tegnap megsérteni, és elvállaltam, hogy szólok a Mancinak és megkérem, hogy a Ziegler úrnak adja át azt a levelet, és telefonáltam a boynak, hogy vigye fel a kalapot és fizesse ki és gratuláltam a gyerekhez, és mondtam neki, hogy holnap tizenkettőkor legyen a Nyugotinál, akkor nagyon szívesen, akár harmincat.

És így elértem, hogy este hétkor mégis összekapcsoltak a sóhivatallal, ahol kérdésemre azt válaszolták, hogy ma egész nap egyetlen panasz se érkezett a telefónról, mindenki könnyen és símán elintézte a dolgát, a központot áldották az anyák, és felemelték az igazgató fizetését, és hogy Budapest Boldog, mindenkinek el van intézve az ügye, és hogy a polgárság kéri a kormányt, emeljék fel az újonclétszámot, mert szeretne pár ezer embert szülni, ajándékba, a hadsereg számára.

A FELESÉGEM SZIGORLATOZIK

Édes Málcsi néni,

a feleségem megkért, hogy írjak én őhelyette Málcsi néninek, mivel mostan nálunk nagy rendetlenség és baj van, mivel a Jolán most nem ér rá, a szigorlatok miatt. Örömmel értesítem Málcsi nénit, hogy június tizennyolcadikára tűzték ki a feleségem szigorlatát és minden valószínűség szerint le fogja tenni, mert kórbonctanból ahhoz a tanárhoz került, akinek az előadásait hallgatta, ami - én nem értek hozzá, de ő mondja - nagy előny. A feleségem, szegény, egész nap élettant és bakteriológiát tanul, ami borzasztó nehéz dolog lehet; én multkor egy kicsit belenéztem ezekbe a csunya orvosi könyvekbe, - de meg is fájdult a fejem, meg a gyomrom is émelyegni kezdett, különösen ahol azok a nehéz betegségek vannak - de a feleségem kivette a kezemből és megsimogatott és azt mondta, hogy ne foglalkozzak ilyesmivel, aztán egypár latin szót mondott, hogy ilyen betegséget lehet kapni, ha az ember foglalkozik ezekkel, mielőtt anatómiát tanult. Meg is kellett ígérem, hogy az ő férje leszek és nem csinálok rendetlenséget a könyvei között.

A feleségem igazán nagyon jó hozzám és én igen hálás vagyok neki és nem zaklatom őt a nyugtalanságommal, hiszen annyi tanulnivalója van! Most is itt ül a szobában és én csak lábujjhegyen járok, hogy ne zavarjam. De hát az ilyen magamfajta tudatlan embernek, úgy-e, annyi mindenféle bolond gondolat megfordul a fejében, mikor úgy magára marad és nem érti az életet. Tudom én, hogy Jolánnak igaza van, hogy ez az egész egy kis hisztériás neuraszténia, ami el fog múlni, ha okos leszek és hallgatok rá, de sokszor azért nem tudok parancsolni a szívemnek. Az este is, amikor Jolán fáradtan és kimerülten bejött a hálósobába és kérdezte, hogy miért nem alszom még, egyszerre olyan nehéz lett a szívem, panaszkodni kezdtem, hogy senki sem gondol rám és hogy úgy félek a sötétben, de Jolán olyan jóságosan, komolyan mo-

solygott a szemüvege mögött, ahogy csak ő tud, és megfogta a pulzusomat és megkérdezte, hogy nem érzek-e fluktuáló nyomást a nervus sympathicus táján, aztán a mellemen is kopogtatott és felírt valami jó kenőcsöt, amitől biztosan jobban leszek majd. Én nagyon boldog voltam, hogy ilyen jó hozzám, és meg akartam ölelni a derekát, de persze olyan buta és ügyetlen vagyok, éppen egy olyan helyen nyúltam hozzá, ahol, úgy látszik, nagyon veszélyes, mert az ő jóságos és komoly modorában elmagyarázta, hogy máskor vigyázzak, mert éppen azon a helyen a tüdőnyirokmirigyek kontaktusban vannak a helioglobinus... na, már elfelejtettem, pedig tízszer is elmondatta velem.

Aztán mégis kibékültünk, édes Málcsi néni, csak az a sok baktérium ne volna a világon, amik elkeserítik az egész életemet, tudniillik Jolán nagyon komolyan veszi a baktériumokat és amiatt folytonosan dezinficiálni kell ha meg akarom csókolni, vagy ilyesmi. Ő azt mondja, hogy ez egy egész egyszerű idioszinkrázia a részemről, hogy úgy félek attól a kis karbonszublimáttól, amibe esténként be szokta mártani a fejemet nyakig, de hát én az én kis buta fejemmel nem tudom elmagyarázni neki, hogy aztán egész éjjel tele van a fülem meg az orrom ezzel a furcsa folyadékkal, biztosan kinevetne, ha panaszkodnék.

Nem is panaszkodom, csak egy kicsit szomorúan gondolok a június hónap végére, amikor bizony nagyon egyedül leszek, mert Jolán akkor egész nap el lesz foglalva az egyetemen, a szigorlatok miatt. Az idő is olyan csunya errefelé, folyton szítál az eső, és én az ablaknál ülök és kibámulok, és mindenféle bolond gondolat között az jár a fejembe, hogy milyen jó és vigasztaló volna, ha abban az időben, amikor Jolán szigorlatozik, volna itt valaki velem, egy szöszeke csacsogó gyerek, egy kedves csöppség, aki itt ülne az ölemben és néznénk ki az ablakon és együtt várnánk a mamát.

Csak hogy ez nem olyan egyszerű. Málcsi néni tudja, úgy-e, hogy a kis babát ennek a hónapnak az elejére vártuk, Jolán mondta is, hogy ötödike felé meglesz, és le is feküdt pontosan, bár panaszkodott, hogy sok más dolga volna. Mondom, lefeküdt és körülvette magát sok szülészeti szakmunkával és folyton azokat tanulmányozta éjjel-nappal, hogy el ne tévessze, de aztán mégse lett semmi a dologból, a Jolán nagyon csóválta a fejét és végre megúnta és felkelt. Később aztán rájöttünk, hogy nem ő volt a hibás, hanem az egyik szülészeti szakkönyvben a sajtóhibák miatt rosszul volt leírva, hogy hogyan kell gyermeket szülni, és ő ahhoz igazodott és így sem sikerült a dolog.

Jolán azt mondja, hogy az orvosi tudomány valamikor odáig viheti, hogy a férfiak is tudnak majd gyermeket szülni. Istenem, miért nem élek én abban a gyönyörű korban.

Most sietek feltenni a teát. Málcsi néninek kezeit csókoljuk.

A BOSSZÚS TUDOMÁNY

Az ifjút, aki így szóba kerül, Krakauernek hívják, tegyük fel, foglalkozása újságírás. Egy napon Krakauernek, tegyük fel, nem volt témája, és írt egy nagy riportot a tudományegyetemről, amelyben kimutatja, hogy az egyetem tudósai, így meg így, ennyi meg ennyi, azért és ezért, - már ami egy újságírónak eszébe jut.

Az egyetem tudósai és tanárai megharagusznak Krakauerre. Már most hogy áll az ügy? Egy újságíró, ha haragszik valakire, megbosszulhatja magát, úgyebár, és mindenfélét kiír az illetőről az újságba. De mit tegyen egy tudós, akinek nem áll lap a rendelkezésére, amelyben megbosszulhatja magát Krakauerre, - csak a tudomány áll rendelkezésére?

Krakauer ezzel a kaján érzéssel feküdt le aznap, hogy a tudomány tehetetlen vele szemben. Édesdeden elaludt azt álmodta, hogy az egyetemi könyvtárban ül és tudományos könyveket olvas.

Az első könyv, ami a kezébe került, az egyetemi professzor nagy Világtörténelme volt Fölényes mosollyal lapozgatott benne; de egyszerre megdermedt a szíve. Az egyik lapon a következő sorok álltak ritkítva:

«V. S á m u e l után a hellén trónra harmadik, vagy D i s z n ó f e j ű K r a k a u e r t akarták ültetni, de a koronázás előtt undorító betegséget kapott, mire a nép egy távoli szigetre száműzte. Ennek a szerencsétlen, félkegyelmű embernek a történetét csak most kutatták ki a tudósok...»

Krakauer gyorsan tovább lapozott, de vesztére. A szabadságharcról szóló fejezetben megint ott találta a nevét; mint tót hazaáruló szerepelt, akit Görgey akasztófával főbelövetett egy pincében, mert piszkos volt a gallérja. Ezt az adatot is mostanában fedezték fel a történettudósok.

Krakauer nagyon furcsán kezdte magát érezni. Gyorsan visszavitte a hétkötetes munkát és találmányra kikérte egyik neves tudósunk «Állatok világa» című munkáját: - hogy a 127-ik oldalon a következő sorok lángoljanak fel abban a percben, mikor kinyitotta:

«...a lótetűknek ebbe a fajtájába tartozik még az úgynevezett b ü d ö s K r a k a u e r, vagy K r a k ó c z a, amely kártékony nedveket bocsát ki magából. Petróleummal pusztítják kellemetlen szagára való tekintettel.»

Krakauer rémülten tette vissza a könyvet és továbbiakat kért ki, - rettenetes!

A «Sebészet kézikönyve» című nagy munkában egy «Carcinoma ventriculi, vagy cracauer-cinoma» fejezet tárgyalta egy borzasztó betegséget, melynek oka a sertés váladékában tenyésző apró kis cracauer-gomba.

Az «Analitika példatár»-ban a következő érdekes feladat:

«Tegyük fel, hogy egy akkora golyót, amely egy krakk mennyiségű zabszalmát foglal magában, középen kettévágunk egy négy milliméter széles konyhakéssel, - feladat: 1. hány centiméter a gömb csonka átmérője; 2. ha a gömb négy centiméter széles, mekkora a térfogata; 3. ha a gömb Krakauer feje, hány pofon fér el az arcán?»

Végre a «Statisztika» című nagy munkában egy nagy fejezet foglalkozott azzal a kérdéssel, hogy mi az oka annak, hogy a K betűvel kezdődő nevek közt legtöbb a rablógyilkos, ezek közt vérfertőzésben és agygyöngeségben első helyen a K r a kezdetű, büntetett előéletben a K r a k a u kezdetű nevek állanak: - a K r a k a u e r név vezet anyagyilkosságot elkövetett egyedek nevei közt.

Krakauer hörögve ébredt fel és visszaszívta a riportot. Azóta mélyen köszön, ha egyetemi tanár kerül az útjába.

MOKAN

*(Tavaszi hangulat. A liget szélén két konfláló áll, Böske és Pacal.
Fiatalok még és tavasz van.)*

Pacal (oldalt sandít az ellenző mögül. Hirtelen lopva átveti fejét és veres hajával meglegyinti Böske nyakát, enyelegve).

Böske (idegesen elkapja a fejét): Ugyan, menj...

Pacal (meghökkenve): De Böske!...

Böske (bosszúsan): Hát igaz is... Mit tolakodsz? Látod, hogy nincs kedvem.

Pacal (halkan): Tegnap nem haragudtál, mikor megfogtam a patádat...

Böske: Az tegnap volt... Ma rosszkedvű vagyok.

Pacal (keserűen): Úgy, rosszkedvű vagy... (Szünet után, haraggal dobbant.) Jó, jó. Azt hiszed, nem tudom mi bajod? (Keserűen felnevet) Haha! Azt hiszed, mert nem szólok, nem látom!... Ó, megkeserülöd még ezt!

Böske (elpirul): Nem értelek.

Pacal (hevesen): Nem értesz? Jól tudod te, miről beszélek. Haha! Tudom, mire gondol a kisasszony! Azt hiszed, nem láttam, mikor a hirdetőoszlop mellett trappoltunk, hogy fordultál meg... hogy néztél mohón a versenyhirdetést...

Böske (dobbant): Hallgass! Hazudsz!

Pacal (egyre hevesebben): Hazudok? Hát azt a «Turf»-ot ki szedte fel multkor a földről a szájjával és a negyedik oldalon ki hajtotta be a patájával, azon az oldalon, ahol...

Böske (lángvörösén): Hallgass...

Pacal (kérelhetetlenül): Azon az oldalon, ahol Király-díj szereplői álltak... és Moka, a favorit...

Böske (sírva): Hazudsz, hazudsz, hazudsz! (Dobbant.)

Pacal (győzelmes röhejjel): Igen! Moka! A Király-díj favoritja! Hja! A nyalka Moka! Hát attól olyan ideges a kisasszony, hogy nem tűri, ha a szügyéhez érnek... Hahaha! Nyihaha!

Böske (elgyengülve): Hazudsz...

Pacal: Hát Moka jár az eszébe önagyságának... a favorit... a nőcsábász... az ünnepelt Moka... Hja, babám, attól elkéstél. Lesz annak szeretője, mire a ménesbe kerül, nem egy, de száz... hercegi sarjak várnak rá, angol lovak... Haha!

Böske (zokogva): Nem!... Nem!...

Pacal (a megcsúfolt szerelmes dühével): Egy Moka-ra mersz gondolni!... Te buta liba te!... Akit rizskásán és cukron neveltek és az istállója tizenkét szobából áll... Haha! Te szegény konflisló... Egy Moka-ra, akinek a családja csupa húszezer koronás mén volt... te, te szegény! Hogy röhögne, ha hallaná... Moka, a favorit, ha hallaná, hogy a liget sarkán egy rongyos konflisló ábrándozik róla... haha, egy konflisló...

Böske (kétségbeesetten): Nem!... Nem!...

Pacal (kegyetlenül): Egy konflisló... akinek apja-anyja mint gebe pusztult el valami gödörben...

Böske (befogja füleit): Nem!... Nem!...

Pacal: ...vagy hurkát csináltak belőle...

Böske (zokogva, lángoló szemekkel kitör): Hazudsz! Hazudsz!... Te!... Te gebe!... Te aljas!... Hogy értenél te meg engem?... a te zabszalma eszeddel!...

Pacal (gúnyosan): Igen. Majd a Moka meg fog érteni.

Böske (extázisban) Igen!... Ő meg fog érteni!... Ő el fog jönni értem... igen... el fog jönni...

Pacal: Nyihaha! Hahaha! Ő érted!...

Böske (lehúnyt szemmel, mintha álomban beszélne): Igen... el fog jönni... mint ahogy álomban láttam... egy tiszta, holdvilágos estén... meg fog jelenni itt az úton... és szép, karcsú nyakát idenyújtja... és eloldja a gyeplőt... és szelíden nyérít rám... és akkor megindulunk a holdvilágos úton... és megyünk egymás mellett... és a ragyogó versenytéren át... és be az öltözőjébe... és felemel magához... és egy napon együtt futunk majd a zöld gyepen... az ordítózó, tapsoló tömeg mámoros tengerében... és együtt hajlongunk a célnál... és együtt fogadjuk a tömeg részeg hódolatait... a Király-díj... Moka... Moka... (Rajongva.) Ó, hallom már a hangot... Moka!... Moka!... Böske!... (Extázisban.) Első díj!... Sieg!... Sieg!... Fuss vagy fizess!... (Elfúl.)

Pacal (röhögve): Haha! Siegre, mi? Ezekkel a görbe bordáiddal? Ezzel a savó-fejeddal?... Ezzel a horpadt tüdőddel... Meg a vaksi szemeddel, mi?... Ó, te szegény gebe!... Pfuj!... (Undorral otthagya, tekintve, hogy valaki beült a kocsiba.)

Böske (lassan magához tér. Bután néz az elrobogó Pacal után, aki szorgalmas, egyenletes trappban egyre távolodik. Aztán végignézi a saját lábait. Csönd. Egyszerre csendesen meg-erednek a könnyei, lassan folydogálnak végig az orrán. Lopva néz oldalt, hogy a gazdája észrevette-e... aztán beletöröli szemeit a zabzsákba. A hold tovább süt.)

MARSLAKÓK A FÖLDÖN (A Daily Mail tudósítójától)

A Havas-ügynökség telegráfjelentésére azonnal kiküldtek a greenwichi csillagdába, hogy vegyek magam mellé három csillagászt, lássam el magam szextánsokkal és kémcsövekkel és induljunk Budapestre, ahonnan kábeljelentést kaptunk ottani tudósítóinktól következő szöveggel: «Azonnal kueldjenek valakyt, Mars lako a Foeldoen».

Vonaton értünk el Oderbergbe, ahol automobilra akartunk ülni, de a magunkkal hozott pénz nem bizonyult elégségesnek: ott, ahol Magyarország kezdődik, egy nagy tábla volt ugyanis, amire az volt ráírva: «Magyar Határ». Megmagyarázták nekünk, hogy ez azt jelenti, hogy ezen belül mindennek hatszorosa van, az automobilnak is. Utánanéztünk Yolland magyar-angol szótárában, ahol «hat ár» tényleg «six price»-nak volt beírva. Repülőgépre ültünk hát és a Duna fölött haladva, csakhamar elértük Budapestet: egy szövetkezeti igazgató igazított útba, akivel hétszáz méter magasságban találkoztunk; éppen a létesítendő bank alaptőkéjét helyezte el két felhő közé. A város fölött különben újságírókkal is találkoztunk, - az idevaló riporterek zöld lepkefogóval járnak: kedves látvány, amint ide-oda csapongva a kék levegőben, kapkodják a híreket.

A leszállás kicsit nehezen ment: e célra a rákosi aerodrom szolgálna, de az tele volt már repülőgépekkel, végre a Tudományos Akadémia dísztermében szálltunk le, ahol aznap délután éppen felolvasás volt s így nem kellett tartanunk attól, hogy valakiben kárt tehet a gép.

A városban még keveset tudnak a nagyjelentőségű eseményről, vagy nagyon könnyedén fogják fel. Egy rendőrt kérdeztünk meg, aki kérdésünkre kijelentette, hogy nem szabad dohányozni a kocsik belsejében. Arra a kérdésünkre, hogy merre van a Külső Zacherlin ucca (itt lakott tudósítónk), odanyilatkozott, hogy a forgalmat zavarni tilos. Arra a kérdésünkre, hogy kitől kellene ezt megkérdezni, tagadó választ adott.

Végre mégis kijutottunk a Külső Zacherlin uccába, ahol felkerestük azt a házat, ahol tudósítónk lakik. Megtudtuk, hogy már nem lakik ottan, néhány nap előtt költözött el. A ház

úrnőjétől megkérdeztük, tud-e valamit a Marslakókról, akik a Földön vannak? Hosszasan gondolkodott és a Terpentin közbe utasított bennünket. Itt egészen alacsony és régi házakat láttunk. Az egyikbe betértünk és megkérdeztük, hogy nem látták-e erre a Mars-lakókat? Eleinte nem értette, de mikor elmagyaráztuk, hogy a ritka csillaglakók a Földre kerültek, azt mondta, ja, az más, akik a földre kerültek, azok ott ülnek a földön, a kőfalon túl. Megkerülve a kőfalat, végre megláttuk a Marslakókat, tényleg ott ültek a pusztai földön és hagymát ebédelték. Azonnal előszedtük csillagvizsgálóinkat és megvizsgáltuk őket; a lencsén keresztül igen nagyoknak látszanak, hasonlítanak az emberekhez, csak nem borotválkoznak. Szextánnal megmértük a távolságot és megállapítottuk, hogy a Hosszúság $29^{\circ} 11'$, a Szélesség $41^{\circ} 29'$ és a Búdósság $5^{\circ} 13'$ alatt vagyunk.

Megszólítottuk az egyik marsbelit:

- Mióta van a Földön?

- Három napja, - felelt a Mars-lakó vigyorogva. - Hoztak pénzt?

Csodálkoztunk ezen a hangon, előszedtük készülékeinket és megállapítottuk, hogy a Hosszúság 32° , a Szélesség 18° és a Szemtelenség $485^{\circ} 12'$ alatt vagyunk. Ezt azonnal közöltük is a Mars-lakóval, aki erre félresimította a sűrű szakállát és mi meglepetve ismertünk rá arra a tudósítókra, akitől a szóbanforgó táviratot kaptuk. Csodálkozásunkra ő még jobban csodálkozott.

- Hiszen megtelegrafáltam, hogy küldjenek pénzt - magyarázta. - Harmincadikán a háziúr ezzel a kiáltással: «Mars, lakó!» kikergetett többedmagammal a lakásomból és azóta a földön lakom, szintén többedmagammal. Ezt meg is telegrafáltam.

Megállapítottuk, hogy igaza van, megállapítottuk, hogy a Hosszúság 45° , a Szélesség $18^{\circ} 12'$ és a Házbérzúsora 8693° -án és $58'$ -én vagyunk, és hazamentünk.

MEGSZÓLAL A TELEFÓN

Nagyon úntam magam. Az ablaknál álltam és figyeltem az utcát, de nem volt rajta mit figyelni. Szemben, a szűk utca túlsó oldalán, háromemeletes ház, - nézzük, mi van rajta látnivaló. A második emelet három ablaka balról leeresztett vasrolókkal szomorkodik: innen már nyaralni mentek. De ni csak, ott a másik szárnyon élnek még, - a nyitott ablak előtt elhúzták a függönyt - mi van odabent? Egy bőrkarszék az ablak előtt, távolabb könyvszekrény. Nagy íróasztal. Az íróasztal előtt korpulens, középkorú ember, ügylátszik, írt valamit, most álmatagon hátradől és az orrát piszkálja. Ejnye, ki lehet ez az ember? Mit írhat és mit gondol magában és miért piszkálja az orrát? Igaz, hogy nem muszájna odanézni, de viszont mi joga van ennek az embernek ahhoz, hogy a térnek pont azt a helyét tegye számomra sérelmessé, ahol van, és én oda ne nézhessek. Milyen borzasztó, hogy nem adhatom tudtára, hogy társaságban van, nem egyedül, és hogy figyelik. Persze átkiabálni nem lehet, ahhoz messze is van, meg még megsértődik. Messze van, azaz hogy!... Ejnye, ejnye. Ez egy furcsa ötlet.

Ki ez az ember? Milyen buta vagyok. Ez Kucor Béla ügyvéd, hisz odalent a táblája a kapun... Második emelet. Öt szám, balra. Stimt.

Kikeresem a telefónkönyvből a telefonszámát. Kucor Béla, ennyi és ennyi. Felhívom. Közben lesem.

A telefon megszólal odaát. Az ügyvéd úr felugrik, szalad a kagylóhoz.

- Halló, halló. Ki beszél?

- Ott Kucor Béla ügyvéd úr?

- Én vagyok. Ki beszél?

- Nem arról van szó, hogy ki beszél. Arról van szó, hogy ne piszkálja az orrát. Mert majd a kezedre ütök, te kis komisz.

Az ügyvéd torkán akad a szó. Hebeg valamit; hogy mit, azt nem hallom, csak a száján látom, mert közben folyton figyelem.

- Na, ne hebegjen, fiatalember.

Az ügyvéd kétségbeesetten kap a fejéhez:

- De... de... de... mi az... ki... ki... ki...

- Ne dadogj, fiacskám. És ne kapkodj a fejedhez, ne gesztikulálj, ne ugrálj. Nem tudod magad tisztességesen viselni?

- Halló! Halló! Ki az? Ki beszél?

Az ügyvéd rémülten forog a tengelye körül, hátranéz, kapkodja a fejét. Nyugodtan leteszem a kagylót. A többit csak figyelem mint, egy mozivásznon. Még egy ideig kiabál a telefonba, nem kap választ. Erre a szemeit kezdi dörgölni, meg a füleit. Megcsípi a karját. Végre könnyebbülten mosolyog, felsóhajt, - végre meggyőzte magát, hogy csak álmodott ezen a forró délutánon. Iszik egy pohár vizet. Megnyugszik. Leül. Odakünt, az előszobájában csengetnek. Az ajtóhoz fut; egy hölgy jelenik meg. Ejnye, ejnye. Nagyon bizalmas üdvözlések. Néhány perc múlva mind a ketten a pamlagon ülnek. A beszélgetés egyre bizalmasabb. Az ügyvéd kezét csókol a nőnek, - mi ez? A másik karja ravaszul átfut a pamlag peremén. Ejnye, ejnye. Ideje lesz közbelépni.

Felszólítom.

Ijedten bontakozik ki és a telefonhoz fut.

- Halló! halló!

- Halló! Ott Kucor Béla ügyvéd?

- Én vagyok. Ki beszél.

- Hallja, barátom, nem hagy békét annak a nőnek? Nem szégyenli magát? Szegény felesége Siófokon, hát az mit szóljon?

Az ügyvéd térdei megrogynak. Leomlik a telefon előtt. Kezeit imára emeli. Úgy rebegi a telefonba sírva:

- Ó Uram! Jehova!... Most végre megismertem sújtó szavad... Én csak egy szegény, bűnös halandó vagyok a te fenséged árnyékában... Emelj, vagy sújts, kitárom keblemet... Parancsolj a te szolgádnak...

És buzgó imába merült. Megsajnálta: mit izéljem szegény embert.

- Hát ne félj semmit, édes fiam. Bocsásd el békével azt a nőt, akkor minden jó lesz... Ite missa est. Dominus in excelsis Deo... Ne sutor ultra crepidam... Time is money...

Az ügyvéd keresztet vetett a telefonra és békével elküldte a nőt. Azután leült az asztal elé és buzgó imába merült.

Kezdett untatni a dolog. Nagyon mulatságos volt eddig, de végre semmi anyagi hasznát nem láttam. Ejnye csak... nem lehetne valamit...

Bátorság. Újra felszólítom. Hajlongva, imádkozva jön a telefonhoz:

- Parancsolj velem, ó Uram!

- Köszönöm, édes fiam, jól vagyok... eee... izé... mond csak, nem küldenél száz koronát kölcsön... egy percre megszorultam... tudod, ezek a bolygók, meg a naprendszer... ide átküldd, a másik házba, harmadik emelet négy...

Az ügyvéd összeráncolja a szemét. Zavarba jövők.

- Tudod, édes fiam, nekem mindegy, hova küldöd... igaz ugyan, hogy én mindenütt jelen vagyok... de mégis, ami biztos...

Az ügyvéd lecsapja a kagylót. Most jött a világosság... Átpillant hirtelen... Puff. Meglátott.

Tanulság: ha Isten vagy, ne kérj kölcsön.

DICKENS, MÉLY KEDÉLY

Reggel korán keltem, nőm még az ágyban feküdt és Dickens «Copperfield Dávid» című művét olvasta. Ama kérdésemre, hogy mi lesz a reggelivel, vettem szemrehányó tekintetét és lementem reggelizni a kávéházba. Tíz órakor feljöttem és nőmet könnyek között találtam.

- Mi történt, az Istenért?

- Ez az undok Murdstone - zokogta nőm csukló hangon.

Azt hittem, az új cselédet szidja, mert nem csinált reggelit.

- Mit csinált már megint?

- Agyonkínozza ezt a szegény, ezt a szegény kis fiút.

Csakugyan, odakint a házvezetőnő éppen e percben pofozta a Pista fiamat, kiről kiderült, hogy reggel nem ment iskolába, hanem a kamrába zárkózott és megette az egész mustárt.

- A Pistit? - kérdeztem dühösen.

- Dehogy. A Dávidot - zokogta nőm.

Csodálkoztam, mert nőm eddig nem szólt róla, hogy Dávid nevű gyermekünk is van. De nőm már eltűnt a könyv 68. és 69. oldalai közt.

Egy órakor jöttem haza. Nőm még ágyban volt, a fején borogatás. Két gyertya égett az asztalkán. Üveges szemekkel nézett rám.

- Meghalt - mondta tompán.

- Szent Isten, ki halt meg?

- Steerforth - zokogta nőm és eltűnt a 238-239-ik oldal között.

Hozattam ebédet a vendéglőből, hozattam egy tűzoltót, hogy húzza ki Bandi fiamat a vízvezetési csőből, amibe a délelőtti folyamán bemászott, és komoran enni kezdtünk.

Egy órától másnap déli tizenkettőig nőmet csak nyakig láttam néha: nyaktól fölfelé nőm fejét állandóan eltakarta a könyv, amit maga elé tartott. Lassanként hozzászóltam, hogy nekem ilyen furcsa feleségem van, akinek a nyakán nem fej van, hanem egy kinyitott könyv, fedéllel kifelé. A könyv egy ideig fölfelé mozgott, aztán lefelé. Nőm egyre sírt. Jóska fiam, műszaki érzéssel megáldott gyermek, este egy találmány tervrajzával lepott meg. Kis vályút képzelt el, mely a könyvek alsó pereméhez illesztendő, oly módon, hogy az olvasás közben zokogott csapadék összegyűlhessen.

Délután négykor a Dickens-könyv nőm nyakán megjelent dolgozószobámban.

- Rettentő, - zokogta a könyv - ennek a Dávidnak hónapokon keresztül egyetlen pennyje sincs.

Zavartan hebegtem valamit, hogy magam is így, meg úgy, elseje már régen elmúlt, de mihelyt megkapom azt az összeget...

Gyermekeim, szegény anyátlan árva, másnap délelőtt megszökött hazulról, levelet hagyott hátra, hogy belépett a Vad Cserkészek tizes szövetségébe.

- Szegény Dávid - zokogott nőm, a könyv.

- Mi van Dáviddal - érdeklődtem.

- Elvesztette saját, szülő édesanyját.

- Gyerünk egy kicsit sétálni - ajánlottam.

Nem mehetünk sétálni, mert Dávidból közben inas lett a Murdstone-cég irodájában. Gyuri fiamat kicsapták az iskolából, mert felvette a Mariska ruháját és úgy ment el reggel, szoknyában a harmadik bébe. Reggel a szobát festették, a paradicsomos káposztát felkenték a falra és a kék festéket, magyar kolbásszal, délben feltálalták nekünk. Feri fiam kibujdosott Amerikába.

Másnap este már együtt zokogtam nőmmel. Dávidról egyre rosszabb hírek érkeztek. Nőm felháborodva rontott rám: Dávidot egy komisz segéd megverte, rávágott porolópálcával. Hangosan sírtunk mind a ketten. Bandi fiam is bögni kezdett; ne bögj, te csirkefogó; kiabáltunk rá mind a ketten sírva, mert zavart bennünket, mire nekimentünk és elvertük, mivel Bandi gyöngébb volt nálunk. Bandi fiam nagynénémhez menekült.

Harmadnap orvost hívtam nőmhöz, akinek könnyzacskógyulladás aggasztó fordulatot vett. Együtt jöttünk haza, de nőmet sehol se találtuk. Detektívet hívtam, aki tűvé tette a házat. Végre eszembe jutott a könyv, a Dickens-könyv. Ott feküdt az asztalon; kinyitottam, átlapoztam. Az utolsó oldalon, ahol a «Vége» szó áll, ott feküdt nőm, lepréselve. Beleesett a könyvbe. Szemeit törülgette, boldogan nézett rám és kijelentette, hogy soha még ilyen mulatságos könyvet nem olvasott.

«VILÁGEGYETEM» KAUCSUKSAROK

Harmincezer év múlva pedig leküldé az Úr Riporter arkangyalt a Földre, hogy hozzon hírt, mi történt azóta és röviden foglalja össze a legfontosabb változásokat, hogy hisznek-e még az emberek és nincsenek-e fából csinált bálványaik?

Riporter arkangyal visszatért és szomorú eredményekről számolt be.

- Az emberiség - úgymond - fejlődött valamicskét, szellemileg és anyagilag is, de én Uram Istenem, ne haragudj, nagyon kínos jelteni valóm van: új Istent választottak maguknak.

- Egészen bizonyosan meggyőződtem erről, ó Riporter arkangyal?
 - Egészen bizonyosan. Inkognitóban bejártam a társadalom legkülönbözőbb rétegeit és behatóan tanulmányoztam a megváltozott viszonyokat.
 - És ki ez az új Isten, hogy hívják őt, ó Riporter arkangyal?
 - Az ő neve «Világegyetem» kaucsuksarok.
 - Kaucsuksarok? Micsoda marhaságokat beszélsz, ó Riporter arkangyal?
 - Már pedig ez így van, bocsánatot kérek. Eleinte magam se hittem, de meg kellett győződnöm róla, hogy az emberiség egyetlen mozgató eszméje, legmagasabb ideálja és lelkének legmagasztosabb szükséglete, melyért mindenét feláldozni hajlandó: a «Világegyetem» kaucsuksarok.
 - Beszélj, ó Riporter arkangyal, mert ennek semmi értelménye nincs. Mi az a kaucsuksarok?
 - Ó uram, nem értem én ezt magam se, hidd el. Képzelheted hogy meglepett engem, hogy ilyen értelmetlen apróság ekkora jelentőséget kapott, de kénytelen voltam meggyőződni róla, hogy ennél fontosabb dolog jelenleg nincs a földön.
- Először már az utcán találkoztam az új istenséggel, mihelyt megérkeztem. Háború, szórakozás és szerelem, mindez uralkodik még az emberi nem képzeletében, amint a falragaszokból és hirdeteményekből kivettem, de a leghatalmasabb és legfélelmesebb falragaszok azok voltak, amelyek a «Világegyetem» kaucsuksarok hasonlíthatatlan dicsőségét rengették. E hirdeteményekből értesültem arról, hogy nincs ember, nincs asszony és nincs csecsemő a földön, ó uram, ki el ne ismerné, hogy a «Világegyetem» kaucsuksarok legyőzött mindent, ami őt megelőzte, hogy meghódította a világot és agyonverte Napoleont, hogy már Mózes is «Világegyetem» kaucsuksarkot használt és hogy «Világegyetem» kaucsuksarok nélkül az élet sivár tengődés és kínos halál.
- Azután megnéztem a lapokat, ó uram. Voltak hírek, melyek a háborúról, és voltak, melyek a repülőgépről, és voltak, melyek az emberiség boldogságáról beszéltek; de a legnagyobb betűkkel a legszembetűnőbb helyen arról értesítették a tömeget, hogy hol kapható a «Világegyetem» kaucsuksarok.
- Azután megnéztem az épületeket, ó uram. Én láttam Párizsban és Newyorkban olyanokat, melyeknek csúcsa a fellegekbe nyúlt, de a legmagasabb csúcsokon zászlók lengettek és a zászlókra e szók voltak írva: «Világegyetem» kaucsuksarok. És megnéztem a templomokat, uram, és a templomok tetején is ez volt: «Világegyetem» kaucsuksarok.
- Aztán megnéztem a temetőket és a temetők kapujára ez volt írva: «Világegyetem» kaucsuksarok, és megnéztem a zászlókat, melyekkel harcba indultak a hősök, és a zászlókon is ez új istenség neve tündökölt; és leszálltam a folyók fenekére, és ott is ezt olvastam; és egyszer feljött egy szivárvány az égre, ó uram, és arra is az volt írva: «Világegyetem» kaucsuksarok.
- Ó Riporter arkangyal, elvetemedett a gonosz emberiség. Menjünk innen és ne szállj le többé közéjük soha.
 - Nem lehet, ó uram. Új Isten, az új Isten. Én bizony átpártoltam már, ne haragudj. És leszerződtem az új Istenséggel ügynöknek (így hívják az új hitvallás papjait) mától kezdve vásárlókat gyűjtök a «Világegyetem» kaucsuksarok londoni fiókjának szolgálatában.

HINTA

Ha jól emlékszem, mind a hárman egyszerre szálltunk be, mikor a hajóhinta még állott. És hogy én a középre kerültem, ennek se valami különösebb törekvés vagy ambíció volt az oka, se mérséklet vagy szerénység - egyszerűen a középre kerültem, mivel ott szálltam be és mivel alapján véve soha nem nagyon törődtem vele, hogy jól legyek elhelyezve külsőségekben: én egyszerűen hintázni szerettem volna, ringatózni és lebegni, mert ringatózás és lebegés közben szépeket szoktam érezni és gondolni a hintázásról. És mivel tudtam, hogy a hinta mindenkit meghimbál, aki felül rá, nagyon mindegy volt nekem társadalmi elhelyezkedésem.

Balra tőlem a hajóhinta farában szálás, derék legény állott: kovács lehetett vagy vasesztergályos; nem tudom biztosan, de úgy rémlik, mintha kalapács is lett volna a kezében. Nyugodtan állt és füttyörészett és nézte a kék eget és a tarka földet. Jobbra, bricseszből és tollas vadászkalappal a fején, napbarnított arcú, csinos szőke fiú helyezkedett el: afféle földbirtokos, rokonszenves úriember, nekem ő is nagyon tetszett, nem tehetek róla, meg az esztergályos is tetszett és arra gondoltam, hogy milyen jól fogunk úgy hintázni, hármasban.

A hintást, szakállas és szemüveges öreg zsidót, nem tudom miért, az esztergályos érdekelte jobban: talán kevésbé félt tőle vagy tervei voltak vele - talán ingyen házimunkát remélt vagy azt hitte, hogy az jobban érti a nyelvét. Kézze-lábbal magyarázott neki valamit, ahogy félfüllel hallottam, a hinta szerkezetét magyarázta, azt állítva, hogy a hintát nem ő hajtja, mint ahogy hiszik, akik látják őt kívülről rángatni a kötelet: hanem hogy a szerkezet hajtja a hintát, bonyolult rendszer, aminek külön törvénye van. És unalmasan és hosszan magyarázta a szerkezetet; az esztergályos, akit inkább a lányok érdekelték, nem igen figyelt oda. Csak akkor fordult feléje egy pillanatra, kíváncsi tekintettel, mikor az öreg szemüveges, belemelegedve, azt kezdte bizonyítani, hogy a hinta törvénye szerint neki, aki balról van, egészen különös hivatás jutott osztályrészül: fel fog repülni magasra, egészen magasra, talán a ponyváig is, onnan aztán ő intézi a dolgokat, ő kormányozza az egész mindenséget hintástul, hajóstul, mindenestül együtt.

Én mingyárt éreztem, hogy egy kis baj van ezzel a megállapítással, hogy valamit elfelejtett közölni az esztergályossal: de már nem volt időm szólani, mert a hinta közben megindult. Gondoltam, így is jó, legalább nem kell sokat beszélni. Én egy tisztességes, rendes hintázásra gondoltam akkor, kérem alássan, ami mindhármunknak nagyon jó lesz, néha az esztergályos löki majd a hintát, néha meg a vadászkalapos, ahogy illik, aszerint, hogy melyiken van a sor: én szépen ülök majd középen, nem bántok senkit, legfeljebb énekelek valami vidámat, vagy kurjongatok egyet-kettőt, hogy jobb kedvünk legyen. A kormányzást úgyse értem, csinálja, aki szereti.

Eleinte jól is ment minden, szépen ringott a hinta és én már bele is akartam fogni a dalolásba. De az öreg szemüveges, fene egye a dolgát, nem hagyott bennünket békén, azt hitte, neki is okvetlenül csinálni kell valamit, neki, aki a földön maradt, pedig egészen jól meglettünk volna nélküle mindhárman, ha szomszédaim nekifeszülnek kicsit a lábukkal. Ő azonban nem maradt békén, hogy asszongya, majd ő segít, ő rá szükség van, hogy ő jobban érti a dolgot, hogy mi nem jól csináljuk. És elkezdte összevissza húzni meg rángatni a kötelet, fontoskodott, járt a szája, kézzel-lábbal magyarázott, a hintázás elméletét fejtegette.

Erre kezdődött aztán a kalamajka. Az esztergályos meg a vadászkalapos nem hallották jól mit akar az öreg; az öreget én hallottam csak, aki középen ültem és hiába integettem neki, hogy hagyja abba. Ők ketten csak azt látták, hogy a hinta nem jól jár, csikorognak a sodronyok, kifelé fordul az alattság, mingyárt kifordul valamelyik. Mindkettő azt hitte, hogy a másik rontja a tempót; mérgesen csavargatták a nyakukat, hogy a fejemen keresztül meglássák a másikat.

Az esztergályos méregbe jött, nagyot rúgott előre - a hajóhinta kilendült, szédítő ívben föluggott jobbra, majdnem a ponyváig. Az esztergályos nekiesett a hajó farának, csunyan káromkodni kezdett és szidta a vadászkalaposnak az anyját, hogy így csúffá tette, meg fenyegetőzött. Én feléje fordultam, hogy megértessem vele, hogy egyikünk se az oka a dolognak, de nem jutottam szóhoz, mert közben a vadászkalapos, aki meg az esztergályost szidta, egész testével ráesett a hátamra, mivel hogy én voltam középen.

Nagyot nyekkentem és csutkástul leszaladt a torkomon, amit mondani akartam. Közben a hajóhinta elérvén a holtponthoz, már zuhant is visszafelé - örültem, hogy majd lélekzethez jutunk végre, ha megint földet érünk.

De a hinta persze nem állt meg, iszonyú erővel, féktelenül robogott át a síneken és most balfelé rohant fel a magasba, áttörve a szabályozó léceket. Mingyárt láttam, hogy ez így nem jó lesz, ordítottam az öregnek, hagyja abba a karatyolást, inkább fékezzen. De az elvesztette a fejét és még jobban rángatta a kötelet. Pillanatok alatt az esztergályos érte el a ponyvát - a vadászkalapos sziszegve és káromkodva alul került - az esztergályos ordított, hogy aszongya megállj, úgy-e, kellett az neked, minek húztad úgy magadfelé, majd adok én neked - én a vadászkalapos felé fordultam, hogy fölemeljem, de közben az esztergályos egész súlyával rámeredt és betörte két bordámat, mivel hogy én voltam középen.

És ez most így megy és én hiába kiabálok és integetek a nagy zajban, hogy hó, hó, álljatok meg, senki se hallgatott rám és rohan a hinta, esze nélkül fölfelé, majd mindketten lefelé, és én vagyok a puffer, rám esnek, aki középen vagyok és nem kormányzok és nem húzom a kötelet. Az öreg szemüveges megtébolyodottan karatyol, közben összefüggéstelen szavakat, mint egy agyalágyult: szerkezeetről beszél, meg törvényről, meg hogy mi a teendő... csak egyes tört szavakat kapok el az egészből... termelés, aszongya éppen... történelmi szükségszerűség... aszongya... osztályharc, aszongya...

Puff, most megint kaptam egyet az oldalamba. Gyerekek nekem elég volt, hagyjuk abba az egészet, én ki akarok szállni.

HIÚSÁG

Nagy Emberrel negyven évvel ezelőtt találkoztam először: akkor húszéves volt és máris ünnepelt költő, drámáját a világ minden színpadán játszották és őt jelölték a Nobel-díj irodalmi nyertesének. Áhítattal hódoltam neki és elragadtatott szavakban emlékeztem meg a csodálatos műről. Udvariasan hallgatott végig, aztán tartózkodó őszinteséggel válaszolt.

- Igen, - mondta gondolkodva - tudom, van abban a drámában valami. Jól van megkonstruálva, tetszik tudni. De azért most már másképpen csinálnám, ha előlről kellene kezdeni. Az ember mindig tanul... Aztán másképpen is képzeltem a szerepeket... de, úgy látszik, a közönségnek úgy jó, ahogy a színész csinálja.

- Persze, - jegyeztem meg udvariasan - talán az volna a legtökéletesebb előadás, ahol minden színész úgy játszana, ahogy az író játszaná el a szerepet, ha színész volna...

Nagy Ember érdeklődve nézett rám.

- Nagyon helyes megjegyzés, - mondta felvillanó szemmel. - Látja, ez az én titkos gondolatom, amiről ritkán beszélek. A szerepet, a főszerepet magának az írónak kellene eljátszania, hogy tökéletesen sikerüljön az alakítás... Hiszen ha lehetne...

- Nos? - kérdeztem. - Miért ne?

- Majd... egyszer... - mondta izgatottan. - Majd megmutatom... Azt hiszem, csodálkoznának az emberek, ha egyszer fellépnék... mint színész, mi?

És fürkészve, kíváncsian várta a véleményemet, egyik kezét teátrálisan emelte szeméhez, és észrevettem, hogy torokból próbálja adni a hangot.

Húsz évvel később kerültem össze másodszor Nagy Emberrel. A szállodájában kerestem fel, hogy lapomnak tudósítást írjak arról a szenzációs találmányról, amely merőben felforgatta a természettudományos elméleteket s váratlan lendületet adott a gyakorlati fizikának.

Kérdéseimre kissé gépiesen válaszolt, amit nem vettem rossz néven, hiszen annyit zaklatták az újságírók. Törtem a fejem, hogy valami olyan kérdést eszeljek ki, ami érdekelhetné. Szerencsém volt, a találmány szociális jelentőségére tereltem a szót. Azonnal felélénkült és egyre fokozódó lelkesüléssel kezdte magyarázni, hogy találmánya milyen változásokat vonna maga után, ha a kedvező politikai viszonyok ráterelik a nemzetgazdászok figyelmét.

- Egy nagyszerű, nagyszabású politikusnak kellene kezébe venni a dolgot - mondta lendülettel.
- Egy olyan embernek, aki személyes szuggesztiójával hatna a tömegekre, aki bátor és óvatos egyben, aki egész ember, aki...

Felállt és úgy szónokolt; éreztem, hogy egyetlen kérdés következhetik:

- És miért ne lehetne ön az a nagy politikus?...

- Gondolja? - kérdezte közönyössé tompított hangon, de e hangban öröm csillogott.

Tíz évvel ezután a képviselőház folyosóján szembejött velem a Nagy Ember. Nem emlékezett rám; másról kezdtem beszélni és gratuláltam neki sikeréhez. Néhány nap előtt zajlott le a nagy parlamenti harc, amiben Nagy Ember diadalmasan, verte vissza a fenyegető, nemzetiségi előnyomulást és legalább húsz évre biztosította az ország békés, diadalmas fejlődését.

- Igen, - mondta szórakozottan - ügyes gondolat volt azzal a szavaztatással... Nem haragszik, úgy-e, de sietek az Opera főpróbájára...

- Kegyelmes uram zenebarát?

Nagy Ember szeme felcsillant.

- Remélem, hogy valamikor még több leszek, mint egyszerű zenebarát... A zene, kedves barátom, a zene az egyetlen dolog, amivel érdemes foglalkozni... Vajha itt volna már az idő, amikor nem zagyva és fülsértő szavakban érintkeznek az emberek, hanem a hangok végtelen harmóniáján keresztül...

- Talán?... - kérdeztem.

- Igen, - mondta sietve - próbálok csinálni valamit. Majd meglátjuk.

Nagy Embert hatvanéves jubileumán láttam utoljára. Babérkoszorút vittem neki annak az egyesületnek nevében, mely kiküldött, hogy üdvözljem.

Kedves közvetlenséggel fogadott, leültetett és cigarettával kínált.

Elfogódva ültem le és válogatott szavakban kezdtem méltatni érdemeit. Rátértem műveire, melyek iskolát csináltak s egész korszakra nyomták rá a lángész bélyegét. Aztán beszéltem a nagy politikai tettekről, bátorságáról, közéleti küzdelmeiről, nagyszerű intézményekről, amiknek ő volt alapítója. Udvariasan hallgatott, de néhány perc múlva észrevettem, hogy nem figyel rám. A szemét egy pontra irányította, elnézett a fejem felett. Zavarba jöttem, fészkelőd-

ni kezdtem, aztán lopva hátranéztem egy tükör volt a hátam mögött. Gyorsan visszafordultam, de már nem emlékeztem a mondat első felére. Roppant kínos helyzet volt, fülig elvörösödtem és kétségbeesetten keresgéltem valami gondolatot, amivel kivághatnám magam; ekkor nyakkendőjére esett a tekintetem, amin nyugodtan babráltak a Nagy Ember ujjai. Máris sokáig hallgattam, muszáj valamit mondani a félbehagyott mondat helyett.

- Milyen szép nyakkendője van - böktem ki bután és kétségbeesetten.

- Úgy-e? - kiáltott a Nagy Ember felugorva. - Úgy-e szép? Az én ízlésem! Hatvan közül válogattam ki; hozzáértők szerint három darab van belőle egész Európában.

Először láttam igazi, tökéletes boldogságot ragyogni Nagy Ember szemeiben.

ÉNEKELNI TANULOK

Ebből nem lehet megélni.

Elmegyek és megtanulok énekelni.

Felkeresem a híres tanárt.

A híres tanár megvizsgált, azután elmondta az ő módszerét. Az ő módszere, úgymond, abból áll, hogy a hangszerveket külön hangszernek tekinti. Úgy mint egy hegedűt. Másodszor pedig legyek tekintettel a hangűrre, mert az a legfontosabb. Megígértem, hogy tekintettel leszek.

- Most pedig énekelje el ezt, hogy «Felednélek, de nem tudlak feledni».

De már az első szavaknál leintett:

- Nem jó. Maga a torkából énekel, barátom.

Bevallottam, hogyha már így tetten ért, minek tagadjam, bizony én már csak úgy a torkomból énekeltem.

Szánakozva nézett rám:

- Mindig így szokott?

Irultam-pirultam, de őszintén elismertem, hogy bizony ez már nekem olyan rossz szokásom, nagyon elkényeztettek gyerekkoromban.

- Hát nézze - mondta a tanár. - Az énekes nem a torkából énekel; a torkából mindenki tud énekelni, azzal nem megy semmire. Az ember a hangot leereszti a tüdőbe.

- És tüdőből énekel - találtam ki boldogan.

- Dehogy - intett le a tanár. - A tüdőbe csak leereszti a hangot, de mindjárt felküldi az orrba.

- És onnan... - ingadoztam.

- Na?! Onnan?! - nézett rám szigorúan a tanár.

- A zsebkendőbe - találgattam.

- Nem készült. Az orrból kiereszti a levegőbe. Az énekes a tüdejével és az Eustach-csővel énekel.

- Az mennyibe kerül?

- Az Eustach-cső, - magyarázta a tanár - mint tudjuk, az a cső, ami a füljáratot összeköti az orrjáratral.

- Mint tudjuk - legyintettem könnyedén.

- Ha felhangon énekel, - magyarázta a tanár - a nyelvgyököt le kell tolni a gégébe, barátom, miáltal a gyomor és a bázsing egy rezonáns hangűrt képez.

- Igenis.

- A mély hangoknál kiereszti a nyelvgyököt és behúnyja a szemét. Miért húnyja be a szemét?

- Hogy ne lássam a hatást.

- Falsch. Azért húnyja be a szemét, hogy jobban kinyithassa a száját.

Kinyitottam.

- Úgy. Most rezgesse a hangszalagjait.

Ha én azt tudnám, hogy hol vannak a hangszalagjaim! Mindenesetre a legjobb lesz, ha az egész testemet rezegtetem, akkor a hangszalagjaim is rezegni kezdenek.

- Úgy. Most énekelje: «Felednélek», de tüdőből, és ne csukja be a száját. Nem jó, nem jó. Így ezt nem lehet énekelni. Próbálja á-val énekelni, akkor talán megy.

- Fáládnálák, dá nám tádlák fáládná - énekeltem mély érzéssel.

- Nem jó. Próbálja u-val.

- Fuludnuluk, du num tudluk fuludnu - énekeltem szívhez szóló bensőséggel.

- Nem jó, nem jó - ordított a tanár úr durván. - Maga visszaereszti a nyelvgyökerét, maga szerencsétlen. Tönkreteszi a hangűrt. Nem érti, hogy a hangűr a legfontosabb? Az énekesnek a hangűr olyan fontos, mint az aviatikusnak a hangár. A nagy énekesek egész fejüket hangűrnek használják. Várjon, majd csinálunk valamit.

A tanár hirtelen belenyúlt a torkomba és ott megfogott valamit. Később azt állította, hogy a nyelvgyökerem volt, én nem tudom biztosan.

- Most énekeljen! - kiáltott rám a tanár.

- Nem tudok, - írtam le egy darab papirosra - mert a keze a szájamban van.

A tanár ekkor egészen belement a szájamba és leereszkedett a légsőmön.

Néhány percnyi szünet után egy hang szólalt meg bensőmben. Azonnal megismertem a tanár hangját.

- Uram, - kiabált a torkomon keresztül (egy harmadik szemlélő, egészen hibásan azt hihette volna, hogy én beszélek) - nagy baj van. Én azt hiszem, legjobban teszi ön, ha abbahagyja az énektanulást.

- Szívemből beszél ön - mondtam.

- Nem. A gyomrából beszélek. A gyomra rosszul van berendezve. Megmondom, hogy miért.

- Na miért? Nagyon kíváncsi vagyok.

- Mindjárt megmondom.

- Na mondja már.

De nem mondta meg. Néhány percnyi izgatott várakozás után napvilágra került.

- Nos? - kérdeztem izgatottan.

- Csak azért mondtam, hogy rosszul van berendezve, - mondta a tanár - hogy önnek a kíváncsiság kifúrja az oldalát és az így támadt lyukon kijöhessek.

- Rosszul tette ön - mondtam én. - A könyökömön is kijöhetett volna. A tudománya is ott jött ki, meg az egész énekesművészet.

KÉT ORVOSI LELET

I.

Dr. Ugyanaz, délelőtt, a sorozáson.

Dr. Ugyanaz (megtört tekintetű, bús, tönkrement emberi roncs, elgyengült férfierő, beesett szemek, tétova mozdulatok. Hajlott háttal, köhögve lép az orvos elé. Halkan suttogva beszél).

Orvos (miután az objektív leletet felvette): Most következik a szubjektív lelet, az egyén saját bevallása alapján. Hány éves?

Dr. Ugyanaz: Öreg vagyok... nagyon öreg...

Orvos: A nacionálé szerint harminckét éves.

Dr. Ugyanaz (fájdalmasan): Nem az az öreg doktor úr, aki messze van a bölcsőtől, - de aki közel van a koporsóhoz.

Orvos: Szülei élnek?

Dr. Ugyanaz: Élni éppen élnek, ha élet az, éjjel-nappal lelkiismeretfurdalások között fetrengegni, hogy ilyen szálnalmas beteg korcsnak adtak életet, amilyen én vagyok, magamnak és az emberiségnek gyötrelmére.

Orvos (a szívet vizsgálja): Vegyen lélekzetet.

Dr. Ugyanaz (akkora lélekzetet vesz, mint egy kis kolibri).

Orvos: Nem tud nagyobbat lélekzeni?

Dr. Ugyanaz (rémülten): Még ennél is nagyobbat? Szent Isten, hiszen megreped a tüdőm. Még soha ennyi levegőt nem ettem egy harapásra.

Orvos: Mutassa a nyelvét.

Dr. Ugyanaz (legyint): Ne is nézze meg, doktor úr - a doktor úr érzékeny lelkű embernek látszik - nagyon szomorú látvány az én nyelvem, doktor úr... megmondom őszintén.

Orvos: Volt valami szervi betegsége?

Dr. Ugyanaz: Nekem? Tudtommal nem volt, - ha csak féloldali agyrák nem számít szervi betegségnek - tudniillik mindig arra volt gyanúja az orvosomnak...

Orvos: Szokott szédülni?

Dr. Ugyanaz: Csak a szédülést ne emlegesse, doktor úr, mert mindjárt összeesek. Kénytelen vagyok állandóan a kocsin járni, mert ha a járda széléről lenézek, mindjárt elszédülök.

Orvos: Különben semmi panasza nincsen?

Dr. Ugyanaz: Különben semmi. Ha így tartom a fejem, féloldalt, akkor valami tompa nyomást érzek a derekamban. Ha a derekamat mozgatom, ugyanazt a tompa nyomást a fejemben érzem. Néha olyan érzésem van a mellemben, mintha a fájós lábam sajogna, néha meg percekig nem tudok lélekzetet venni a fülemlen keresztül. A vesetájon szaggató nyílalást érzek olyankor, mikor az orromat fúvom - néha meg úgy szeretnék sírni, magam sem tudom, hogy miért. Esténként, mikor hálai jár belém a lélek, sokszor olyan állapotban vagyok, hogy már alig találom meg az ágyat. Különben nem tudok semmit, ha csak azt a veszett kutyát nem, aki egy órával ezelőtt megharapott.

Orvos: Ezek a foltok a karján mitől vannak?

Dr. Ugyanaz: Ez? semmi, egy pár hullafolt. Bizalmasan megsúghatom a doktor úrnak, hogy már két hónappal ezelőtt meghaltam. Csak nem akarok elhencegni vele.

Orvos: Jól van. Frontdiensttauglich.

II.

Dr. Ugyanaz, délután, a biztosító-társaság orvosánál.

Dr. Ugyanaz (kihúzott derekú, délceg, villogó szemű fiatal atléta. Döngő léptekkel méri át a szobát. Érces bariton, ringó csipők).

Orvos: Hát kérem, amint mondtam, a díjszabás meghatározása attól függ, hogy milyen sánszai vannak önnel a társaságnak. Ha a vizsgálat kideríti, hogy egészséges ember, aki megéli a biztosított összeg lejárását, természetesen kisebb díjakat állapítunk meg. Hány éves?

Dr. Ugyanaz (szégyenlősen): Jaj, Istenem, - szinte restellem... olyan bohó vagyok...

Orvos: De hiszen a nacionálé szerint harminckét éves...

Dr. Ugyanaz: Nem az a fiatal, aki közel van a bölcsőhöz, hanem, aki messze van a koporsótól.

Orvos: Szülei élnek?

Dr. Ugyanaz: Apám korelnök a «Matuzsálem» című aggastyán-klubban.

Orvos (szívét vizsgálja): Vegyen lélekzetet.

Dr. Ugyanaz (akkora lélekzetet vesz, amekkorából szükség esetén egy-két hétig éléldegélhetne a tenger fenekén).

Orvos: Ne olyan nagyot...

Dr. Ugyanaz: Még ennél is kisebbet? Hiszen megfulladok.

Orvos: Mutassa a nyelvét.

Dr. Ugyanaz (félméternyire kilógatva a nyelvét): Nézze meg ezt a nyelvet, doktor úr, nem azért mondom, csak tessék bátran megtapogatni - ilyen nyelvet nem egyhamar lát a doktor úr Pesten - direkt gusztusom van rá néha, hogy leharapjam és megegyem, olyan friss és gusztusos. (Megveregeti a nyelvét.)

Orvos: Volt valami szervi betegsége?

Dr. Ugyanaz (sóhajt): Sajnos... be kell vallanom hogy volt. Gyermekkoromban súlyos orrvizsketésen mentem keresztül, de még idejében megvakartam az orromat és elmúlt. Azóta jól érzem magam.

Orvos: Szédülni szokott?

Dr. Ugyanaz: Sajnos, elég gyakran. Valahányszor repülőgépen ülök és a gép darabokra törve zuhan fejjel lefelé. Különben nem.

Orvos: Egyéb panasza nincs?

Dr. Ugyanaz: De igen... Nem merek disznók közelébe menni, mert gyakran megtörtént, hogy makknak néztek. És egy állandó szorongás van bennem, hogy annak idején, két-háromszáz év múlva, mikor már megúntam az életemet, nem tudok majd meghalni.

Orvos: Jól van, köszönöm. (Megírja a biztosítótársaságnak a jelentést, melyben nem ajánlja fölvetelre a jelentkezőt, mert a vizsgálat arra enged következtetni, hogy néhány év múlva tökéletesen meghülyül és munkaképtelen lesz.)

ÓRÁK

Gyerekkorom óta élő lénynek tekintem az órát. Ötéves koromban pillanatig se kételkedtem benne, hogy az óra, akár falon függ, akár zsebben ketyeg, akár állványon büszkélkedik, a háziállatok egy fajtája, olyan, mint a kutya vagy a ló, szelidített állatfaj, csak nagyon elbutult és elfásult az örökös munkában. Meg voltam győződve (már akkor híve voltam a természetes kiválasztáson alapuló fejlődés-elméletnek), hogy őserdőkben, valahol Afrikában talán, vad és szabad állapotban is előfordul, mint a vaddisznó, vagy a vadmacska - persze nem olyan művelt és szelíd, mint nálunk, torzonborz ágakról lóg, durva láncon, félelmes hangon ketyeg, percmutatója baljóslatúan csillog, hol vadul siet, hol lustán késik mint vadvekker esetleg meg is támadja az embert, reggel, mikor éhes. Valószínűen csapatostul fordul elő, öreg vadinga vezeti őket - vannak fajták, melyeknek csak nagymutatójuk van.

Az órák értelmi képességét sohase becsültem sokra. Általában korlátoztak, fontoskodók és nagyképűek. A szorgalom és kötelességérzés példaképe az óra, de példaképe a szolgai túlbuzgóságnak is. Tehetségtelen fajta. Elve a vak engedelmesség és a rend, - meggyőződése, hogy csak a szervezett munka viszi előre az emberiséget, akarom mondani az óraiságot! Minden óra legyen a helyén és teljesítse kötelességét - a többit bízsa a sorsra. Egyformán járni - ez a legfőbb ideáljuk. Bármilyen történetük körülötte - első a kötelesség. Iszonyú pillanatokban, melyekben összeszorult szívvel éreztem, hogy hónapokat és éveket élek át, hányszor bántott és sértett tárgyilagossággal, fontoskodó igyekezetük, amivel tapintatlanul belekotyogtak legnagyobb szenzációimba, el akarva hitetni velem szüklátóköri és földhöz ragadt világfelfogásukat, hogy egyik perc olyan, mint a másik. Semmi diszkréció nincs egy órában, - mikor először öleltem magamhoz a nőt, akire tíz évig vágytam halálosan, a zsebóráim pofátlanul és szemtelenül tovább kotyogott a zsebemben, ahelyett, hogy egy pillanatra elhallgatott volna, mint ahogy finom ízlésű ember elfordul és igyekszik magát elfelejtetni, ha látja, hogy fölösleges. De az óra az eltemetett ember zsebében is tovább jár, a föld alatt - korlátozottságánál fogva mindenre kapható, ami szolgai. Soha nem történt még meg, hogy egy óra ne jelezte volna pontosan a lejárt száz percet, ami az elítélt kivégzéséhez kell.

Normális működés közben a céltudatos és munkája jelentőségével tisztában levő hivatalnok benyomását kelti. Az az érzésed van, hogy vigyáz rád, számol helyetted, ellenőriz és figyel. Ha hármat üt, azért üt hármat, mert jól tudja, hogy háromkor el kell menned - kérlelhetetlen szigorral figyelmeztet erre, olyan valakinek büszke önérzetével, aki tudja, hogy őt nem lehet megcáfolni, mert mögötte az órák világszervezete áll, csupa szervezett óra, akik a «mindenki egyért és egy mindenkéért» államfentartó elv alapján szolidárisak vele, amikor hármat üt. De

bezzeg mindjárt kiderül korlátoltsága és ötlettelensége, ha véletlenül magára marad a véleményével. Gyerekkoromban szándékosan elrontottam a faliórát, de úgy, hogy azért tovább járjon. Nincs valami nevetségesebb annál a buta és nagyképű fontoskodásnál, amivel egy elrontott óra hencegve elüti a fél tizenkettőt, aztán csodálkozva néz körül, hogy a többi órák nem ismétlik és nem igazolják őt, mert hiszen fél kettő van. Olyan, mint egy hülye hivatalnok, aki pont aznap érdeklődik a főnök úr kedves feleségének a hogylétéről, mikor a főnök úr elkergette a feleségét.

Tehetségtelenségének egyik legjellemzőbb pontja az emberismeret teljes hiánya. Mint vekker évekig állhat az ember szolgálatában és mindig újra összetéveszti azt az embert, aki lefekszik, azzal, aki felkel. Este a szónak szoros és a szónak átvitt értelmében fel hagyja húzni magát, hogy reggel fél nyolckor keltse fel azt az urat, aki este lefeküdt az ágyba. Fél nyolckor aztán csodálkozik, hogy ugyanaz az ember, aki este megbízta, hogy feltétlenül keltse fel, dühösen a falhoz vágja és pofonveri és belelő, mikor fontoskodva és abban a reményben, hogy most majd meg fogják őt dícsérni, beleordít a fülébe.

Mint az embernél, egy kis egyéni írt és tehetséget, néha a betegség vált ki az órából. Néha meghül, vagy náthát kap, ilyenkor sietni kezd, különvéleményt formál. Sajnos, nem igen érvényesül, mingyárt óráshoz viszik, meggyógyítják, megint egészséges és buta stréber lesz belőle.

Mindez persze nem az én órámról vonatkozik, nyájas olvasó. Az én óráma a legjobb óra a világon, még a nagyapámtól örököltém, tíz éve nem volt igazítva, - mi? hogy a magáé tíz perccel többet mutat? ugyan, csapja a falhoz azt a krumplit! ez az óra soha még egy percet nem késett, úgy nézze meg!

TEGEZÉS

(Két úr találkozik az utcán. Tíz év óta ismerik egymást, soha nem voltak valami nagy barátságban, ha néha találkoztak, néhány hideg és udvarias szót váltottak és gyorsan elváltak. Öt nappal ezelőtt valami banketten kerültek össze, pezsgőzés közben pertút ittak. Most mindkettőnek azonnal ez jut az eszébe, de egyik se egészen bizonyos a dologban, vajjon csakugyan pertút ittak-e vagy csak úgy rémlik. Mindenképpen baj van, mert ha igen, akkor megsértődik a másik, ha az egyik nem emlékszik rá és azt hiszi, hogy megbánta - ha pedig nem, akkor pláne mit szól, ha most egyszerre csak tegezni kezd. Viszont beszélni muszáj, mert már megálltak mind a ketten! Mind a ketten elhatározzák hirtelenében, hogy megvárják, míg a másik megszólal és ahhoz igazodnak majd)

Egyik (barátságosan szorongatja a másik kezét és biztatóan néz rá): Áá...

Másik (ugyanúgy néz rá): Áá... no lám... (nem eresztik el egymás kezét).

Egyik: No lám... ez már aztán kedves izé... találkozás... (mosolyogva és sürgetően néz rá).

Másik: Hát - merre felé megy... mégyegetünk errefelé?

Egyik: Én csak úgy errefelé mégyegetek... megyengetek itten. Hát... őő... hogy vagyunk?

Másik (boldogan, hogy magáról beszélhet; saját magáról egyelőre nincs kétség, hogy első személyben kell szólani): Ó, én megvolnék valahogy. Csunya egy meleg van, különben jól érezném magam. Nagyon megérzi izé... az ember a meleget - nem?

Egyik (mohón): Bizony rettenetes. És még hozzá, hogy süt a nap!

Másik: Az! nem elég, hogy olyan meleg van, még hozzá a nap is süt.

Egyik: Ilyenkor nyáron minden összejön.

(Kínos szünet. Mindkettőnek sürgős dolga van, de nem mernek elválni, mielőtt nem tisztázódott a tegezés kérdése: mert elválni vagy «szervusz»-szal lehet csak, vagy «alászolgájá»-val - tertium non datur)

Másik: Hát a... izé... a család mit csinál? Sok a baj ilyenkor a családdal, mi?

Egyik (bután): Milyen családdal?

Másik: Hát a... (tréfásan) a családunk? A nagyságos asszony, meg a gyerekek?

Egyik: Az én gyermekeim?

Másik: A - persze, persze. A gyerekek.

Egyik (nem érti még mindig): Hja, hogy az én gyermekeim - vagy...

Másik: Na igen - csak úgy mondtam, hogy a «családunk», ahogy mondani szokták tréfásan, hehehe.

Egyik (kacagva): Hja, tréfásan! Hehehe! (Hosszú szünet, mialatt melegen szorongatják egymás kezét és nevetgélnek. Egyszerre az egyik észreveszi, hogy a másik ruháján egy bogár mászik.)

Egyik: Vigyázz - vigyázzunk... egy bogár mászik itten - a...

Másik: Hol?

Egyik: A izén... a kabáton.

Másik: Melyik kabáton?

Egyik: A... ezen itten... a (tréfásan) nem az enyémen, hehe.

Másik: Hát kién? (Mereven néz rá.)

Egyik (kínosan viccelve): Nem mondom meg.

Másik: Az enyémen? (Merően nézi.)

Egyik (gondolkodik): Igen.

Másik (rezignáltan lefricskázza a bogarat): Köszönöm. Nagyon kedves, hogy... hogy az emberek így figyelmeztetik egymást...

Egyik: Ó, szót sem érdemel.

Másik: De, nagyon köszönöm.

Egyik: Nincs mit, igazán csekélység.

(Hosszú szünet)

Másik: Hát - én mostan erre megyek majd...

Egyik (ijedten): Máris?... Ugyan, olyan sürgős? Nem - nem beszélgethetünk még egy kicsit?

Másik: Csak nem tudom, hogy... hogy nem alkalmatlan-e... az ember...

Egyik: Dehogy, dehogy! Igazán annyira örülök, hogy látha... láthattuk egymást...

Másik: Én is nagyon... hogy... hogy az ember láthatja egymást.

Egyik (elszántan): Én fölfelé megyek a körúton. Nem tart - tartunk együtt?

Másik (ellenkező irányban van dolga): Dehogynem, szívesen...

(Minden ok nélkül együtt mennek és mindenféléről beszélnek, politikáról, filozófiáról, versekről, üzletről, csupa általánosságokról, csakhogy ne kelljen egymást megszólítani. Mindkettő kínosan várja, hogy a másik megszólítsa egyszer)

Egyik (tizenkettőkor, miután mindent bezárnak): Hát merre - lakunk, merre lakunk?

Másik (dühösen): Ki? Kicsoda?

Egyik (megadással): Én.

Másik: Hát én azt honnan tudjam?

Egyik: Hja - persze... (rálép a lábára).

Másik: Hu!

Egyik: Mi az?

Másik: Semmi... véletlenül... hehe... ráléptünk a lábamra...

Egyik (sápadtan a dühtől): Kicsoda? (Bömbölve): Kicsoda?

Másik (révetegen): Nem tudom...

Egyik: Nem? (Pofonvágja.) Nesze, te pizszok fráter! Most tudod? (Revolvert vesz elő.)

Másik (boldogan): Persze, hogy tudom!... Szervusz!... Te, te, te...

(Egymás nyakába borulnak)

HALANDZSA

Ezt a dolgot a kávéházban észleltem.

Egy úr ült le mellém, jómodorú, szerény fiatalember. Mindenféle dologról beszélgettünk. Néhány percre megakadt a társalgás.

Egyszerre megszólal az én új ismerősöm.

- Bocsánatot kérek, - mondja szerényen - önnek is ide a pincérhez kiszera méra nin, hozzám?

- Pardon, - mondom és közelebb hajolok - nem értem.

Udvariasan megismétli:

- Azt kérdezem, hogy a pincér önnek is kiszera méra, és mindig.

Elpirulok egy keveset. Ejnye, mi van az én fülemmel, hogy nem hallom, mit mond ez az ember. Pedig nyilván egész értelmesen beszél.

Percnyi szünet után tehát így szólok:

- Bocsásson meg, kérem, olyan szörnyű zaj van ebben a kávéházban. Igazán resteltem, de most se értettem, amit mondott.

Ismerősöm zavarba jönni látszik. Kérdőleg néz rám, mintha gyanakodnék, hogy ugratom. Aztán kicsit szégyenkezve ismétli, hangosabban.

- Csak azt akartam tudni, hogy a pincér ebben a kávéházban is kiszera méra bávatag, ha lehet.

Mi történt velem? A füleim zúgnak? Egy pillanatra átcikázik agyamon a rémes gondolat, hogy talán megőrültem. Már régen vettem észre magamon különös jeleket... Tegnap, mikor kifelé mentem a kávéházból, égő cigarettámat bele akartam dobni abba a kis tóba, ami itt a kassza alatt van és amiben aranyhalak úszkálnak, de hirtelen meggondoltam magam és melléje dobtam. Később jutott eszembe, hogy ez a mozdulat azért történt, mert megsajnáltam a halakat, hogy valamelyik talán megégeti magát a cigarettában.

Most meg a szavak konganak a fülemben, értelmetlen és zagyva betűhalmazban, - rettenetes! az apercepcióm felmondta a szolgálatot! Nem tudom összekötni a fogalmakat! Ismeritek azt a gyötrő és butító állapotot, mikor az ember kínlódva elismétel magában egy szót, mondjuk «leves», és a végén már nem tudja, miről van szó, és csak ezt tudja: «leves», és nem lát semmit, és végre már nem biztos abban se, hogy mondják: «leves», vagy «levés».

A halántékom ijedten zakatol. Ránézek a barátomra. Ő csalódottan és csodálkozva figyel rám, hogy még mindig nem feleltem egy ilyen egyszerű kérdésre. Kínos, üres szünet. Odakünt csilingelnek a villamosok. Én összeborzongok és a temető jut eszembe így fognak csilingelni a villamosok és én a temetőben fogok pihenni, por lesz fölöttem és alattam, és szegény, meghülyült, paralitikus agyam ott szikkad csontkoponyám rekeszei közt.

- Hogy a pincér?... - kérdem, utolsó reménnyel, elgyöngülve.

- Hogy itt a kávéházban nekem is lehet-e kiszera méra bégeva szebékkel visszaadni.

Most már nem mehet ez így.

- Igen, - mondom határozottan - biztosan lehet.

- Hát akkor adja ide, leviszem.

- Mit?

Rám mered, elhűlve.

- Hát az öt koronát!

El van csodálkozva.

- Ja úgy, pardon hebegem rémulten és reszkető kézzel nyujtok át öt koronát. Aztán elbúcsúzom és letámolygok a parterre. Ni, már a lábaim is reszketnek. Vége. Ilyen fiatalon! Ilyen fiatalon!

Egy barátom fog meg.

- Mit beszéltél azzal a halandzsa-emberrel?

- Kicsodával? Szent Isten!

- Hát azzal a halandzsa-emberrel! Te is beugrottál?

Rám néz, mindent megért, röhög.

- Na, sejtettem! Hát tudd meg, ez az ember feltalálta a halandzsa-nyelvet. Értelmetlen szavakat kever bele a mondatba, és amikor az ember félig megőrült, hogy nem érti, öt koronát kér kölcsön.

Hja vagy úgy!

Kiegyenesedem, a lábaim megfeszülnek. Gúnyosan végigmérem a barátomat.

- Na hallod! Csak nem képzeled, hogy beugrottam? Rögtön rájöttem a viccre. Olyan embernek ismersz, akit be lehet csapni?

NÉPEK ÖRÖME

... azután, kedves Málcsi néni, miután a Nikaraguai Frászkunyhót és az Amerikai Tüdővasutat is kiélveztük, bementünk a cirkuszbba, mivel férjem igen szereti a művészetet.

Megnéztük először is a Járó Elefántokat, amik két hátulsó lábukon járkáltak körül, de a Pistikének nem nagyon tetszett, azt kérdezte, hát mit tudnak ezek az elefántok, hisz ez semmi; olyan elefántokat szeretne látni, amik mind a négy lábukon tudnak járni; abba igaza van neki, hogy én még nem is láttam elefántokat másképpen, csak a két lábukon járni, igaz hogy elefántokat még csak cirkuszbba láttam eddig, azt mondják, Afrikába olyanok is vannak, akik mind a négyen tudnak.

Azután jött a Számoló Kenguru, ami számokat összeadott és szorozott; ez nem volt érdekes, mert a Pistike mondta is, hogy nagyon hasonlít a számtantanárjához, a Piczege tanár úrhoz.

Azután jöttek a Dzsiggelő Heringek, amik az uszonyaikon igen szépen táncoltak, továbbá gépen is igen jól tudtak írni, egész levelet diktálás után leírtak gépirással.

Azután jött a víz alatt élő gépirónő, aki egy víztartály fenekén úszkált és egészen jól tudott kopolyúval lélekzeni. Már egészen úgy néz ez ki, mint egy hal, pikkelyei is vannak.

Azután jött a Harisnyakötő Saskeselyű, ami leült a földre és elég gyorsan bestoppolt tíz harisnyát, keresztöltéssel. Egy másik, hosszú harisnyát is kötött, kötőtűkkel, ez elég érdekes volt, csak lehet látni, hogy már nem sokáig bírja szegény, rövidlátó lett attól a folytonos kötéstől, egészen a szeme elé kell tartani a tűt, amikor befűz.

Azután jött a Repülő Vénasszony, az egy szikla tetején ült és rikácsolva felrepült a magasba, majd lecsapott és egy darab véres húst elragadott.

Azután jött Nubia párduca és egy gyáva nyulat szült.

Azután jött ugyanaz a gyáva nyúl és viaszszülte a nubiai párducot.

Azután jött a Léggömb-Ember, aki egészen felfújta magát, mint egy léggömb, aztán felszökött a ponyva tetejére.

Azután jött a Szívós Léggömb, amibe három pumpával fűjték a levegőt, de nem akart kitágulni, míg végre megpukkadt.

Azután jött a Szénevő Ember, aki négy kiló szenet megevett, azután ráült egy kályhára és kezdett gőzölgönni, sívított és kitüzesedett.

Azután jött az Ebédlő Lokomotív, aminek a kazánjába betettek egy tányér levest és két rostélyost és túróscsuszát, és a lokomotív jóízűen megette az ebédet és utána megtörülte a kéményét és elindult sétálni és újságot olvasni.

Azután jött a Tüdő-Akrobata, aki három fogán tud járni és közben a lábával eszik.

Azután jött a japán hegedűművész, aki egyik fülével megfogja a hegedűt, míg a másik fülével megfogja a vonót és úgy hegedül egy létra tetején, amit egy másik zongoravirtuóz tartott a kifordított tüdőcsúcsán, mialatt Chopint játszott.

Azután jött Ibsen Henrik svéd akrobata, aki egy bot tetején állt, három malomkövet forgatott és közben kigondolt egy drámát.

Elég érdekes volt az egész, de mikor kijöttünk az utcára, Pistike nagyon csodálkozott, mert látott egy embert, aki a lábán járva, az orrán keresztül lélekzett. Egész este erről beszélt azután.

TANULMÁNYOZOM A LELKET

Igen komolyan tanulmányoztam utóbbi időben a pszichopatológiát és foglalkoztam a lelki élet rendellenességeivel: dementiákkal, paranoiával, kényszerképzetekkel. Két félévig hallgattam Moravcsikot, Ranschburgot, Freud Zsigmondot, a neurózis és lelki zavarok diagnosztikáját és terápiáját. Szerény nézetem szerint kitűnő és szokatlan érzéket fedeztem fel magamban fixa ideák és kedélybetegségek okainak megállapításában: - az emberi agyat, mondtam egyszer egyik nagyhírű tanárunknak nagyon helyesen, az emberi agyat az örülteken lehet legjobban tanulmányozni, mint ahogy az óra szerkezetét akkor ismerhetjük meg, ha az elromlott és kénytelenek vagyunk felbontani.

Tehetségem fejlesztését célozva, megkértem a tébolyda egyik főorvosát, vezessen be az intézetbe, ahol a lelki betegek rendellenes és igen tanulságos agyműködését óhajtottam tanulmányozni, most már gyakorlatilag, ad hoc, esetről-esetre.

A leghelyesebb módszer, mondtam magamnak eléggé nem dicsérhető logikával, elővenni a betegeket egyenként, orvosi vélemény meghallgatása nélkül, mintegy impresszióra állapítani meg a lelki zavar csíráját; így, anélkül, hogy egy már kialakult vélemény-komplex szuggerálna, éles intuícióm az okok és összefüggések oly mélységeibe világíthat be, melyeket a megcsontosodott teóriák alapján alkalmazott megfigyelő-módszer soha fel nem deríthet.

A paranoiások parkjába vezetett be az orvos, megkértem, hagyjon szabadon beszélni e boldogtalan élőhalottakkal. Festői csoportban ültek a parkban, az egyik napoleoni pózban merevült meg, a másik izgatottan szaladgált és összefüggéstelen szavakat kiáltozott. Ketten sakkoztak, egy harmadik vadul kacagott és az öklét rázta.

Éles szemem csodálatos benső ösztönrel egy halvány fiatalemberen akadt meg, aki fehér zubbonyban, közönyös, fáradt arccal üldögélt oldalt, a kerítés közelében. Elhatároztam, hogy ezen kezdem tanulmányutamat. Legyőzve a természetes borzongást, odaléptem hozzá és szelíden szólítottam meg.

- Hogy van? - kérdeztem.

Rám nézett. A fáradt arcon semmi izgalom nyoma.

- Na, megjárja - mondta nyugodtan.

Igen, ez az eset. A fásult dementia praecox, melanchólikus állapot. A beteg nyugodtan és intelligensen beszél. Az ember meg nem különböztetné az épeszű embertől, míg a fixa ideára rá nem kerül a sor. De mindgyárt kiugrasztjuk.

- Mióta van itt?

- Négy éve, a kutyafáját.

Aha, aha. A rendes tünet. A beteg tudja, hogy hol van, és ezt az állapotot valami tévedésnek, valami ellene elkövetett igazságtalanságnak érzi. Ő egészséges, erőszakkal hozták ide. Moravcsik 248. oldal, alul negyedik sor. Szegény, szerencsétlen ember!

Most egy óvatos kérdés kell. Majd rávezetjük. Közben mereven nézem a pupilláit.

- Hát mi a baja?

A beteg legyint. Igen, ez az a fáradt, rendellenes kézmozdulat.

- Mi bajom, mi bajom. Nem élet ez, kérem. Az embernek se vasárnapja, se ünnepe. Reggel ötkor felkelni. De hát élni csak kell!

Aha. Aha. Már rátér.

- Nehéz a mi helyzetünk, könyörgöm. Nagy felelősség, nagy felelősség és mi öröme van belőle az embernek?

Aha! Aha!

- Mindenért csak mi vagyunk felelősek, de hát ha már vállaltam, hát teszem, a kötelességem.

Felujjongok magamban. Aha, aha. Nagy felelősség. Caesarománia. Valami nagy politikusnak képzeleli magát. Talán Bismarcknak. Vagy hadvezérnek, akire rábízták a haza sorsát.

Legyünk óvatosak. Hagyjunk rá mindent. Ez a legenyhébb kezelés.

- És megbízik magában?

- Már miért ne bíznék? Két hónap múlva emelnek. Akkor mégis tűrhetőbb lesz.

Aha, rendben van. Szóval trónkövetelőnek tudja magát. Két hónap múlva trónra emelik. Megvan a fixa idea, és milyen egyszerűen fogtuk meg. Szegény fiú. Vajon nem dühöng azonban?

- És milyen lesz az emelés?

- Milyen!!... Semmilyen! Rongyos hússzal emelnek!... Piszok népség?... De majd megkeserülük!

Megrázza az öklét. Rémulten ugrom hátra, úgy látszik, mégis dühöng. Beleütközöm az orvosba, aki e percben lép oda. Hála Istennek!

- Ó, doktor úr, - ságom remegve - ez hogy került ide?

- A János? Azelőtt asztalos volt, felvettük, mert tisztességtudó és ügyes ember csak ne kérne folyton fizetésemelést. Különben egyik legmegbízhatóbb ápolónk.

Abbahagytam a lelki betegségek tanulmányozását.

NYOMOZÁS

I.

Mariska kisasszonnyal délben találkoztam a főtéren, egy barátnőjével sétált, én meg a csendőrismerőssel. Mondtam Mariskának, gyűjön el hozzám egy feketekávéra, ő egy kicsit szabódott, de aztán eljött; a barátnője a kapuig kísérte, még a lépcsőn is feljött egy darabig, aztán magunkra hagyott, hogy majd később nézzem be hozzá a Mariska.

Feketekávé után még egy kicsit beszélgettünk Mariskával, aztán bocsánatot kértem, hogy nekem sietni kell, mert még a kávéházba is be akarok menni, elbúcsúztam Mariskától, gyorsan megfojtottam és feltettem a szekrényre, hogy ne legyen útban.

Délután találkoztam a barátnőjével, aki csodálkozott, miért nem nézett fel hozzá a Mariska; mondtam, talán dolga volt valahol; aszongya, persze.

Másnap már nekem is feltűnt, hogy eltűnt a Mariska; többen említették ugyanis, hogy a családja nem érti, nem jött haza éjszakára, kezdtem aggódni, de aztán megnyugodtam, eszembe jutott, hogy hiszen nálam van, fent a szekrényen, hogy ne legyen útban a takarításnál.

Aztán hogy egy hét múlva már nagyon jajgatott a család, megúntam a dolgot, meg sajnáltam is őket, azt a tanácsot adtam valamelyiknek, jelentsék be a dolgot a csendőrségen, az talán tud valamit.

A csendőrségen jegyzőkönyvet vettek fel a dologról, beküldték a központba aláírás és bélyeghatósági szabályilletékvizsgálat miatt.

Rövid két hónap alatt megjött az írat, melyben utasították a helységparancsnoksági főszám-tartót, hogy láttamozza a helyszíni vizsgálat főkönyvmásolatának jogérvényes határozatát.

Ennek alapján megidéztek Mariska nagynénjét, aki Amerikában húsz év előtt meghalt, hogy megeskessék, vajjon Mariska csakugyan be volt-e oltva himlő ellen, mint ahogy a becsatolt iratokból sejteni lehet.

Három hét múlva főhelyetteshatóságszakosztályi engedéllyel megindult a nyomozás, mely annyit megállapított, hogy Mariskát eltűnése előtt még többen látták és beszéltek is vele, sőt két év előtt a Soroksári úton saját édesapjával sétált egy félóraig.

A nyomozást vezető közeg igen lelkiismeretesen vezette a nyomozást, mindenkit kikérdezett, aki a leánnyal valaha beszélt, s így Mariska barátnőjének vallomása alapján hozzám is eljött, kérvén engem, vajjon nem tudnék-e valami felvilágosítást adni.

Mondtam, hogy tudomásom szerint utoljára itt volt nálam, a lakásomon, de hogy aztán mi lett vele, az már az ő dolga, nem az enyém. A közeg a fejét vakarta, és azt mondta, hogy persze, persze, és ejnye, hát akkor nehéz a dolog, ha további szálak nem vezetnek innen. Bocsánatot kért, hogy alkalmatlankodott, biztosított, hogy nagyon derék ember vagyok és milyen csinos lakásom van, az asztal is, meg a szekrény is, csak azt nem érti, mi az ott a szekrény tetején, - hát mi lenne, maga csacsi, mondom, nem látja, hogy fonográf - mire elpirult és zavartan nevetett, nézze, aszongya, milyen csacsi vagyok, hát innen egészen úgy néztem, mintha egy női holttest lenne. Még egyszer bocsánatot kért, elment a rendőrségre és bejelentette, hogy a nyomozás eredménytelenül végződött, amiről értesítették az alfelterjesztési bizottság létszám-emelési osztályának nyersbőrvizsgáló és ellenőrző hivatalát.

Most nem tudom, mit csináljak a Mariskával, mégis útban van a takarításnál, nem lehet miatta rendesen törölgetni a szekrény tetejét, pedig szeretem a rendet. Már gondoltam, hogy beküldöm a múzeumnak, de félek, hogy nem fogadják el.

Ja igaz, most jut eszembe, talán mégse kellett volna megírni az egész dolgot, pláne kiadni az újságban, hogy megfojtottam a Mariskát. De hiszen különben úgyse olvassák el, aztán ravasz vagyok, nem írom meg, hogy milyen színű hajtűje volt a Mariskának, tehát úgyse jöhetnek rá a dologra.

II.

Mingyárt sejtettem, hogy multkori cikkemben, amelyben megemlítettem, hogy Mariska kissasszonyt hogyan fojtottam meg és tettem fel a szekrény tetejére: nem voltam elég óvatos, és hogy e leírás révén még esetleges kellemetlenségnek teszem ki magam. Hiába, a csendőrség oly éber és szemfüles, hogy egy szegény gyilkos még annyit se engedhet meg magának, hogy - más téma híján - egy kicsit elmesélgesse a gyilkosság történetét az újságban, anélkül, hogy ebből mindenféle kombinációkra adjon alkalmat.

Hiszen nem mondom éppen, hogy a dolgot mingyárt közvetlenül a csendőrség kezdte firtatni. Ez már mégis kicsit sok lett volna, hogy abból, hogy az ember egypár olvasónak elmondja, hogyan fojtotta meg a barátnőjét, a csendőrség mingyárt gyanúokat formáljon. Nem, a dolog

úgy történt, hogy egyik nyájas olvasóm véletlenül éppen a másik szobában volt, mikor a gyilkosság történt és így végighallgatta az esetet. Fene egye, pedig én elég elővigyázatos voltam; emlékszem, hogy a gyilkosság előtt még átkiabáltam a másik szobába, hogy amennyiben van ott valaki, legyen szíves és mondja meg, előfizetője-e «Az Ujság»-nak (számítva rá, hogy esetleg megírom majd a dolgot valamikor, más téma híján), s emlékszem, hogy megnyugtatta fogtam munkához, mikor az illető udvariasan visszaszólt, hogy nem. Úgy látszik, hazudott (vannak ilyen erkölcstelen emberek, akik képesek hazudni, nem értem, de vannak), vagy lehet, hogy csak utóbb lett előfizetőnk.

Na, szóval ez az ember (a nevét nem árulom el, kezdek már óvatosabb lenni a csendőrséggel szemben), ez az ember, elolvastván multkori cikkemet, felment a csendőrségre és bejelentette, hogy Mariska kisasszony eltűnésének délutánján ott volt a másik szobában és hallotta, hogy én így szóltam Mariska kisasszonynak: most megfojtlak, mire nagy sikoltozás és láрма volt, ami aztán elmúlt; a sikoltozás női hangon történt.

Ez a vallomás a csendőrségen, ahol Mariska kisasszony végleges eltűnését már befejezett ténynek tekintették, élénk vitára és eszmecsere adott alkalmat. A tanut tüzetesen kihallgatták, hogy bizonyos-e benne, vajjon az illető női sikoltozás, mely állítólag női hangon történt, a Mariska kisasszony hangja volt-e?

A tanu, aki Mariska kisasszonyt évek óta ismeri, kijelentette, hogy egészen bizonyosan az ő hangja volt, ami fölött ezek után tényleg nem lehetett kétség.

Ezután körültekintő tárgyalás folyt, szakértők kihallgatása mellett, hogy a szóbanforgó sikoltozásnak mi lehetett az oka. Az egyik szakértő eskü alatt kijelentette, hogy gyakran előfordult már, hogy emberek, különösen nők, sikoltozásba törnek ki, ha bántalmazták őket. Másik szakértő a hangszálak megerőltetéséből származó légköri rezgést nevezte meg a sikoltozás feltehető okául.

E pontnál a tanu megjegyezte, hogy vajjon feltehető-e, miszerint én megfojtottam Mariska kisasszony-t? A tárgyalás elnöke elszörnyűködve fordult a szakértőkhöz, lehetségesnek tartják-e, hogy érző és élő ember, akit istenke a saját képére teremtett, megölje embertársát, mert őszintén szólva, ő ilyet még soha életében nem hallott. Ebben a szakértők is, a felháborodás nemes pirjával arcukon, megegyeztek, de kijelentették, hogy aki ilyesmit fel tud tenni embertársáról, az legalább is képes arra, hogy annak vagyonát jogtalanul eltulajdonítsa: így a tanu nagyon gyanússá tette magát, hogy ő volt az, aki két év előtt Darab Mária három pár cipőjét ellopta a szekrényből, mely bűnügyre azóta is hiába iparkodott világot deríteni a csendőrség megfeszített buzgalma. Ez alapos gyanúok alapján tanut előzetes letartóztatásba helyezték.

Végül a szőnyegen fekvő ügyet azzal a határozattal zárták le, hogy Mariska kisasszony emlékeztető sikoltozása eltűnésének délutánján «csendháborítás» céljából történt. A csendháborítás kihágás lévén, erről értesítették az ügyészséget, engem pedig becitáltak, hogy mint a csendháborítás másik tanuja mondjam el, amit tudok. Nem szeretek árulkodni, tehát kijelentem, hogy engem a sikoltozás egyáltalában nem háborgatott, és nem kívánom, hogy vádlottat megbüntessék. Az ügyész azonban kijelentette, hogy a csendháborítás hivatalból üldözendő cselekmény lévén, nem tehet eleget kívánságomnak. Egyébként megdicsért nemes szívemért és kegyesen elbocsátott: az eltűnt csendháborító ellen pedig kiadta a körözőlevelet és elfogatási parancsot.

CSOPORTOSULÁS

- Hó! Hé!
- Jaj, jaj!
- Jézus Mária! Fékezzen!
- Puff.
- Szent Isten! Aladár! Nézd, mi történt ott?
- Na, csak ne ugrálj. Maradj itt mellettem. Mi közöd az egészhez?
- De nézd, összeszaladnak az emberek.
- Hát aztán? Csak maradj itt. Hogy nekem megint elájulj.
- Hát húzza vissza a kocsit, kalauz. Mit dadog?
- Fogják meg. Így... Na, húzza ki... A ruhája beleakadt egy kerékbe.
- Valami szegény öreg asszony.
- Barátom, mauztód.
- Hagyják így, ahogy van, míg rendőr jön.
- Jézusom, jesszasz... Borzasztó... Hogy mit tesznek a népek!...
- Ne bölgjön a fülembe, nénike.
- Ennek, uram, a gyomrán ment keresztül. Mi?
- Úgy látszik, szegénynek. Kérem, ne tolakodjék és ne tessék a hátamra tehenkedni.
- Vissza kellene fordítani.
- Nem szabad, míg rendőr jön. Különben mindegy is. Agygutát kapott. Ismerem az esetet. Egyszer a Klauzál-utcában láttamilyent, akkor még egyetemi hallgató voltam.
- Kegyed is? A Tellyesniczkyhez tetszett járni?
- Oda. Kolléga úr talán szintén?
- Hogyne!... Hiszen akkor együtt kollokváltunk kolléga úrral. Hát hogy van az, hogy nem ismertem meg?
- De bizony én már emlékszem, ön mindig a Vöröséssel volt, nem?
- Azokkal, hogyne?... Hallotta, hogy a Vörös Maca férjhez ment?
- Ugyan, ne mondja! Az a csunya lány! Na!!
- Kérem, a mai világba!... Pénze volt neki. Hehe.
- Kérem, tessék arrébbmenni, ne állják itt el az utat.
- Látod, látod, Pistike, úgy-e mindig mondom neked, hogy ne járj a kocsin.
- Nem, majd ezentúl átugrom az egyik járdáról a másikra. Stanci néni is mindig ilyen okosakat beszél. Muszáj a kocsin átmenni.
- Pistike, du bist wieder grob.

- Mert, kérem, a kalauz az oka. Mert, kérem, a kalauz fékezzen rendesen. A fékkel kell bánni tudni. Jobbra kellett volna rántani a féket, - így - aztán balra, - így - aztán oldalt kitérni - így... mert, úgy-e kérem, tessék elképzelni, úgy-e, itt jön az a szegény asszony és itt jön a kocsi... már most ha ideér, hirtelen fordul egyet - így... úgy-e, és erre visszaránt... így...
 - Hallja, a nagyapáját lökdösse, hé! Mit rugdos a könyökével?
 - Pardon.
 - Nix pardon. Kuss.
 - Ugyan ne veszekedjenek, nem szégyelik magukat.
 - Vannak népek, amik ilyenkor is veszekednek.
 - Mindenki a maga háza előtt seperjen.
 - Csunya egy dolog az. Én nem volnék képes rá.
 - Vannak piszkos népek.
 - Szeret vért látni, kisasszony? Na, ne nézzon olyan megvetően.
 - Gyere, Mariska, mit nézzük.
 - Várj még egy kicsit.
 - Ilyenkor leghelyesebb azonnal amputálni. A kocsis nem tehet róla, szegény.
 - Mi történt itt?
 - Valaki rosszul lett.
 - Fenét, valami részeg ember. Csak tetteti magát.
 - Kérem, én itt voltam az elején, úgy történt, hogy szegény, öreg úr ment, hát egyszerre meglöki a kocsit, mire egy részeg asszony hátbaszúrta.
 - Maga látta, mikor hátba szúrta?
 - Így, ahogy most az urat látom. Nekiment, hátba szúrta és mindjárt elment a rendőrségre. Le kell vágni a lábát, még lélezkzik. Pampukálni kell.
 - Köszönöm. Telefonálni fogok a könyomatoshoz. Gyerünk.
- (A megfigyelő, aki éles és fölényes tekintettel mindezeket megfigyelte): Jaj! Jaj! Hé! Rendőr!
- Mi az?
 - Ellopták a pénztárcámat a kabátsebemből!

IDEGES ÚR ELALSZIK

Idegés úr egy kissé ideges és szórakozott megint, tizenegy órakor este tehát elhatározza, hogy most hazamegy és lefekszik, miután reggel hétkor kell felébredni, amiatt az izé, amiatt a dolog miatt, na, mi is az. Hja, persze az utazás miatt, hát azért. Gyorsan eljátszik még két parti sakkot, aztán udvariasan ajánlja magát: bocsánat, de igazán haza kell mennem.

Útközben még eszébe is jut: ejnye, milyen jó, hogy holnap olyan korán kelek, legalább fürdőbe megyek, az ember mingyárt frissebb. De hopp csak, nem mehetek fürdőbe, hiszen elutazom. Na, nem baj, legalább nem kell felkelni.

Óvatosan nyitja ki az ajtót, nehogy valaki észrevegye, csak mikor bent van már, jut eszébe, hogy senki sincs otthon. Meggyújtja a villanyt és felhúzza az órát.

Kényelmesen nyújtózik ki az ágyban, na, most aludni fogok.

Ezt nagyon erősen elhatározza, keményen és nagy energiával. Na, gyerünk aludni, mondja sajátmagának lendülettel. Mi az, kérdi magától két perc múlva, még most sem alszom? Micsoda dolog ez? Majd nem tudok felkelni holnap.

Ahá, mondja további két perc múlva, azt hiszem, most alszom el. Erre felijed. Nini, most veszi észre, milyen kényelmetlen egy érzés ez: még az öntudatomnál vagyok ebben a pillanatban, de a következő pillanatban már öntudatlanul fekszem itt, mint egy hulla. Brr.

Hirtelen átdobja magát a másik oldalra és így érvel magában: Persze, ha folyton azt mondom magamnak, hogy: no, most elalszom, akkor persze, hogy nem alhatok el, mert ettől a gondlattól mindig újra felébredek. Aki igazán aludni akar, annak nem jut eszébe, hogy ő most aludni akar, mert álmos, hanem egyszerűen elalszik, nem mondhatja: most alszom, és viszont.

Tyű, a kutyafáját, ez nehéz dolog volt, egész beleizzadt. Tehát akkor be kell csapni magát az embernek és másra gondolni, hogy közben jöhessen öntudatlanul az álom és ne vegye észre. A napközben történt eseményekre gondol tehát, de semmi érdekes sem tudja megállítani, legfeljebb este az a két parti sakk, az határozottan érdekes volt. Ő váratlanul sakkot adott, oldalt állt a huszár, a vezért sem lehetett ütni, mert fedte a királyt, egy futóval leütött egymásután két parasztot.

Gyorsan megfordult és a szoba sötét belsejébe mered. Két szék áll szemben az asztallal, az egyik oldalt fordul. Ejnye, ejnye, de kellemetlenül áll ez a szék! Miért olyan borzasztó ez a szék, el kellene vinni onnan. Hja persze, világos, a szék huszárugrásnyira áll a szekrénytől, szóval a szekrénnel le lehet ütni a széket, amivel sakkot adunk a kályhának. Csakhogy elől van a köpöcsésze, az védi a széket, mégse lehet leütni. De mindenesetre jó lesz onnan elvinni, mert addig semmi se lesz az alvásból.

Kiugrik és elteszi onnan a széket. Visszafekszik. Most végre rájött, mi volt a baja, persze, a szíven feküdt. Gyorsan hanyatt fekszik és néz. Így jó lesz. A szív így egyenletesen működhetik. Hallgatózik: vajjon működik-e igazán. Na jól van.

Ahá, ahá, persze, ez a vánkos zsenírozta. Megragadja a vánkos csücskét, összenyomja és a feje alá gyömöszöli. Két perc múlva rájön, hogy csak úgy képes elaludni, ha egy centiméterrel kijjebb húzza ezt a csücsköt, másképp rögtön megfullad.

Úgy, most már rendben volna, csak még a paplan végét kell begyűrni a térde alá, és kész. De csekély idő beteltén kellemetlen mellékgondolat jelentkezik: hiszen ha a paplan így megfeszül, akkor nem tudja mozgatni a lábát, igaz ugyan, hogy minek kell neki a lábát mozgatni, ha egyszer aludni akar, de mégis, ez olyan, mintha le volna kötve.

Hirtelen felrántja hát térdét álláig, de most kiszabadult a paplan és akkor hideg jön be balról. Erre egészen kinyújtja ferdén a jobblábát, s balt lelógatja az ágyról, a karját kétszer a nyaka köré csavarja. Félóra múlva a fejét az egyik vánkos alá teszi, a másikat ráhúzza. További negyedóra múlva mindkét vánkost átdobja az ágy túlsó végére és a derekát becsavarja a paplanba. További húsz perc múlva keresztbefekszik az ágyon, úgy hogy a talpa rátapad a falra. További harmincöt perc múlva rájön az egyetlen lehető megoldásra: a fejét, lefelé fordítva, az

ágy közepére teszi, két lábát két ellenkező irányba, balkarját két szétzilált matrác közt lenyújtja a földre, a jobbjaival pedig az odahúzott asztallábba kapaszkodik.

Reggel hatkor jön rá, hogy elfelejtette behúyni a szemét, azért nem tudott elaludni.

IDEGES ÚR ELKISÉRI A BARÁTJÁT

Ideges úr egy kicsit ideges éppen. No nem éppen nagyon, éppen csak hogy egy kicsit kapirgálni szeretne a körmeivel, nem is mind a tízzel, hanem, mondjuk, csak nyolccal; éppen csak hogy egy kis maltert szeretne lekaparni a falról, vagy egy pár cégtáblát, vagy legfeljebb egy-két erkélyt ablakostul, ha esetleg volna valaki az erkélyen, az már nem számít, azt is lekaparná, azt is lekaparná egy kicsit, egy kicsit végigkarcolná a recehártyáját, egy kicsit kinyomná a szemgolyóját, két ujjá közé venné és kipattantaná belőle a szemlencsét, mint a cseresznyemagot.

Egy úr jön szembe, egy úr, szép, kövér arccal jön; milyen szép, alkalmas arca van, arcocskája, csak egy kicsit nagyon fel van fújva, az biztosan fáj neki, jó volna kiereszteni egy kis levegőt belőle, egy kis gombostűt kellene beleszúrni, vagy egy kis reszelőt, hogy leapadjon. Mi az, mi az, köszön, ki ez az ember, honnan ismerem? Soha életemben nem láttam, de idejön, Isten bizony idejön és mosolyog és mingyárt megszólít, szent Isten, megszólít, hát most mit csináljak veled, hogy öljelek meg?

Úr: Alászolgája, hova, hova ebbe a szép nyárba?

Ideges úr (magában): Nem ismerlek, gazember, nem tudom, ki vagy, sötét gazember, dolgom van, nem szólok, nem szólok egy szót se, hogy mertél megszólítani, de most megkeserülöd, mert meghalsz halálnak halálával, mert alávaló módon meg merted szólítani felkent királyodat. (Hangosan.) Nem tudom, csak úgy sétálgatok...

Úr: Hja, maguknak könnyű, maguk csak úgy sétálgatnak. Na, ha csak úgy sétálgat, hát akkor kísérjen el a sarkig.

Ideges úr (magában, sötéten kacagva): Haha, te cenk, te felfuvalkodott sündisznó, ezért kell meghalnod a kárpádon, irtózatot testi fájdalmak közt ordítva, mert azt mered kérni tőlem, hogy kísérjelek el, holott nem is ismerlek, holott nyomni szeretnék, a fejedet nyomni, mint egy gőzkalapács, míg vörösen izzó acéllemezzé válna belőled. (Elkíséri a sarkig.)

Úr: Hát hogy megy mindig magának? Lehet segíteni magán, mi? Hehe. Na, menjünk egy kicsit gyorsabban, errefelé van dolgom.

Ideges úr (magában): A fejedet fogom kezdeni, most már végleg megállapodtam ebben, a fejedet kezdem, szegény, szerencsétlen barátom. Most már szinte sajnállok, de látod, miért kellett ma megszólítanod, hogy tehetted ezt, hát nem éreztél semmit? A fejedet kezdem a fűrészeléssel, sajnálom, nem lehet éles fűrészszel, csak tompa fűrészszel lehet, ami csikorog és néha beleakad szétrepedő koponyád csontszilánkaiba, ilyenkor rántani kell rajta egyet, hogy tovább fűrészeld, mert hiszen le kell fűrészelned, egészen a mellcsontig, mivel származásod állati butaságodban azt merted mondani nekem, hogy még gyorsabban is menjek, holott semmi dolgom errefelé, holott nem is ismerlek, holott oly mélyen, oly engesztelhetetlenül utállak, már zseni gyermekkoromban, mikor más gyermek gondtalanul játszadozik pajtásával a pagonyban, én nem játszadoztam, hanem egyedül ültem a szobában és tégedet utáltalak, szörnyeteg. (Szaporázza a lépést.)

Úr: Várjon csak egy percre, veszek fél liter piszkét. Tudja, ez egy nagyszerű szer, nekem nagyon jól tesz, ez az egyetlen gyümölcs, amit a gyomrom elbír, különben jó gyomrom van, de más gyümölcsöt nem bír el, rögtön kiadja. Parancsol egy szemet?

Ideges Úr (magában): Edd csak a piszkét, edd, hogy jó szívósak, ruganyosak legyenek a beleid, melyeket pribékjeim nyakadra csavarnak majd, míg én füleidet egészen vékony, szabályos kis szeletekre hasítom, két-két szeletet egyenként összecsomózva, mint az asztalterítőkön a zsinórzást csinálják fürge asszonykezek. Egy harmadik pribék orrodba vascsövet dug s azon keresztül magyarázza majd, hogy azért kellett ilyen nehezen meghalnod, mivel piszkével mertél engemet megkínálni, engemet, aki ha rágondol csak a piszkére, úgy elkezdenek sajogni és viszketni a fogai, hogy három napig csak vízzel hígított, morzsolt mahagónifát tudok enni. (Hangosan.) Ó... nagyon kedves... (Eszik a piszkéből.)

Úr: Na... itt vagyunk. Ebbe a házba, a harmadik emeleten van dolgom. De mingyárt visszajövök Megvár, úgy-e? (Gyorsan el.)

Ideges úr (magában): Most még csak abban habozom, hogy a kések végére tegyek-e apró horgokat, amik a zsinogre rácsavarodnak. Szájad elé egy gramofónt tétetek, mely vértajtékos ajkad utolsó hörgését automatikusan felveszi s én esténként ezt a gramofónt hallgatom majd, hátradőlve karszékemben, s unokáimnak hanyagul magyarázom majd, hogy látjátok, gyerekek, annak a bácsinak utolsó hörgései ezek, aki elég szemérmetlen volt, hogy fel merte tenni rólam, hogy én, akinek semmi köze hozzá, aki sohasem látta undorító arcát, hogy én várni fogok rá a kapuban, míg ő elvégzi a dolgát. Ha láttátok volna, mint ahogy én láttam, milyen arcot csinált, hogy kapott szívéhez, hogy folyt ki a szeme, hogy lógott ki a nyelve, mikor visszatérve, rájött, hogy én nem vártam rá, hanem alighogy eltűnt a kapuban, elfutottam és megtettem a kivégzésre vonatkozó intézkedéseimet. (Másfél órát vár.)

Úr (másfél óra múlva visszajön): Né, maga itt van? Na hallja, magának sok ideje lehet, barátom. Különben - honnan ismerem magát? Hiszen maga nem is a Svarcz, akinek gondoltam, most veszem észre!... Na hallja, maga egy furcsa ember... azért a két szem piszkéért megszólít egy vadidegen embert... és ráakasztja magát... na hallja, ehhez ábrázat kell... Pfuj! (Gyorsan el.)

IDEGES ÚR ÖNGYILKOS

Jó, jó, jó, - mondja magában Ideges úr és vigyáz, hogy minden «jó»-nál a ballábával lépjen és minden második utcakőnek a szélére - jó, jó, jó, hát szóval nem lehet szó arról a dologról. Három hétig biztos voltam benne, hogy lehet, mindent úgy csináltam, mintha máris meglenne, és minden gondolatomat elvágтам ezzel, hogy na, majd ha az a dolog meglesz. Most mihez kezdjek, most ki kellene gondolni valami egyebet, na, most gondoljunk ki valami egyebet.

Na most, na most, na most - mondja magában Ideges úr, aztán eszébe jut, hogy háromszor mondta: «na most», három, az szerencsétlen száma neki, és gyorsan még egyszer hozzáteszi: «na most». - Ki kellene gondolni, az ám, de minek kellene, majd aztán, várjunk, majd ha az a dolog meglesz. De igaz, hiszen nem lesz meg.

Nem lesz meg? Hiszen ez borzasztó, ez elviselhetetlen. Hát most mit tegyen? Nemcsak hogy az sem lesz meg, de most egyébre se tud gondolni, mert már hozzászokott, hogy meglesz. Rettenetes. Undorító. Nem lehet gondolkodni erről, már egyszer volt így, évekkel ezelőtt,

akkor is ilyen undorítóan érezte magát és már öngyilkosságra gondolt, de akkor még csak úgy mellékesen.

Ccc, ccc, ccc, - sziszeg Ideges úr és körmét tenyerébe vágja. - gyerünk, gyerünk, valami egyébre, valami okosabbra, valami kellemesre. Például arra az izére, hogy is volt, mikor felment a méltóságos úrhoz. A méltóságos úrnál igazán kellemes volt, leültette, cigarettával kínálta és egészen elfogulatlanul beszélgettek, ő hátravetette magát és két ujjá közt könnyedén fogta a cigarettát és úgy csinált, mintha ez nagyon természetes volna. Igen, ez jól volt csinálva, persze, persze, de volt valami számárság azért... ahá, mikor az izére kérdezett a méltóságos úr, ő meg azt hitte, hogy róla beszél, Ideges úrról, és szellemeskedni akart és azt felelte, hogy... Fű, fű, micsoda buta baklövés, a méltóságos úr zavartan mosolygott, azt mondta: «Pardon, lehet, de én nem önre gondoltam...», mire ő gyorsan beszélni kezdett, próbálta elütni szellemesen, de nem jött ki a dolog... Fű, de utálatos, böböböbő... lalala...

Ideges úr elvörösödik, hirtelen megáll s kihívó arccal ránéz a szembejövőre. Na!! mondja majdnem hangosan... hát aztán, mondja, van valami köze hozzá? Igenis, kérem, az nem úgy van, mondja egész hangosan.

Igen... és a méltóságos úr is észrevette a baklövést és elhallgatott... Fű, de undok, beszéljünk valami másról... lalalalala...

Ideges úr dobol és egész hangosan mondja: «beszéljünk másról», fülig vörösödve; néhányan megfordulnak utána. Erre gyorsabban kezd menni.

Lalala... gondolja magában. Gondoljunk valami másra. Nem lehet. Rettenetes. Soha többé nem megy fel oda. Hiába. Fű, de számárság. Puff, puff. Mi az, hogy puff? Ja, igen, a revolver. Főbe fogja löni magát, mert ezt a baklövést nem lehet kitartani.

Igen, főbelövi magát. Erre egy kicsit megnyugszik. Igen, már éppen itt az ideje. Minden rosszul megy úgyis, ez a dolog sincsen elintézve és neki már éppen elég volt... eleget szenvedett ezektől a nyomorult dolgoktól... három év előtt is, akkor is csinált egy ilyen baklövést... már akkor elhatározta, hogy főbelövi magát. Nem is érti, miért halogatta eddig. Puff, és vége az egésznek. Nem kell többé gondolni ezekre.

Milyen egyszerű, az ember a revolvért odateszi homlokához és elrántja a ravaszt. Egy dördülés és vége... Puff, kérem alássan.

Míg ezeket gondolja, találkozik egy barátjával. Hogy vagy, Ideges úr? Köszönöm, mondja nevetve és rázza a kezét. Puff, kérlek alássan. Mi az, hogy puff, már megint szórakozott vagy? Dehogy, csak azt akarom mondani, hogy fő a puff, kérlek alássan. Na, szervusz.

Ezzel jól elbántam, gondolja elégedetten, míg továbbmegy. Kedves ember, de mért olyan jókedvű mindig? A jövőben másképp beszélek vele. Na, miről is volt szó? Mire is gondoltam? Tudom már, az öngyilkosságra...

Ideges úr egy kávéház előtt megy el, belülről zene szűrődik.

Tralalala... gondolja... mi is ez? Ahá, az az olasz keringő... Nagyon kedves melódia... na, mire is gondoltam?

Tralala... tara... fő az öngyilkosság... Főbelövöm magam... de milyen kedves, pikáns melódia...

Lallala... mert fő az öngyilkosság...

Lallala... a szép kis öngyilkosság...

Trárára... gyerünk az öngyilkossághoz...

Trára... gyerünk, gyerünk, lalala...

Ideges úr vidáman dudorássza magában a keringőt.

HÁZINYÚL

A kis házinyúl mingyárt nagyon megtetszett, mikor a konyhában letették: buta, kedves kis feje, ijedt szemei és lágy, síma szőre. Azt a jellemző, gyöngéd, pártoló szeretetet érzem, amit nagyon jól ismernek kezdő szerelmesek, akiknek kicsi és macskaszerű nőkkal akadt dolguk. Nem akarok semmit tőled, te fehér, ijedt kis nyúl, csak meg akarom simogatni fehér bundádat hátrafelé és óvatosan, hogy jól essék neked, ölembe vennélek és a kis fejedet simogatnám, hogy megnyugodj és jól érezd magad, biztonságban, és elhidd, hogy nincs okod félni, nem kell tartanod semmitől, és vigyázok rád és megvédelek.

Ezt érzem, egészen melegen és önzetlenül felolvadva ebben a védő, önzetlen, odaadó szeretetben, és a kis fehér nyúl után nyúlok, hogy megsimogassam. A kis nyúl azonban, ijedt kis dög, riadtan lelapul és kifut a tenyerem alól, be a konyhaszekrény alá.

Te csacsi kis nyúl, mondom neki fejcsóválva, lám milyen kedves, ostoba, ijedt kis nyúl vagy te, hát most azt hiszed, hogy bántani akarlak, megfogni, mohón megragadni, agyonütni, megenni, mert erősebb vagyok nálad. De értsed meg, hogy szó sincsen minderről, hát persze, hogy erősebb vagyok nálad és mindezt megtehetném, de hiszen éppen arról van szó, hogy nem akarom megtenni, nem érted? Sőt gyöngéd és kedves akarok lenni, meg akarlak simogatni, meg akarok feledkezni önmagamról, a magam jogairól, vágyairól, élvezeteiről, te miattad, akit meg akarok simogatni, hogy dobogó kis szíved megnyugodjon és jól érezd magadat, egész finom, bájos törékeny, félénk kis lényedet.

Ezt gondolom megindult lélekkel és egy piszkafával piszkálom a kis nyulat, hogy kijöjjön a konyhaszekrény alól és én megsimogathassam. A kis nyúl előbb húzódozik a piszkafa elől, orrcimpái idegesen, rémülten táncoltak, aztán usgye, kiugrik, átfut a konyhán, bebújik egy sarokba.

Utána megyek és óvatosan leguggolok melléje. Ejnye, mondom neki, hát milyen ostoba vagy. Nini, hiszen még sokkal jobban reszketsz és félsz, mint az imént. Persze ez érthető a te elfogult és szűk kis értelmed szempontjából, mely azt súgja neked, hogy abban a makacsságban, amivel utánad jövök, csak a vérengző vadállatok mohósága rejthetik és amely nem tudja megérteni az erősebbnek fejlettebb erkölcsi érzését és altruizmusát. No, most már aztán csakugyan meg kell hogy fogjalak, meg kell hogy simogassalak, azzal az érzéssel, amit most érzesz irányomban s mely vérszopó tigrisnek láttat engem, ezzel az érzéssel igazán nem hagyhatlak magadra. Be kell bizonyítsam neked, hogy mennyire tévedtél, hogy mennyire nem azért akarlak megfogni, hogy átharapjam a torkodat, hanem csak önzetlenül meg akarlak simogatni, kellemessé akarom tenni az életedet és nem számítok se hálára, se ellenszolgáltatásra.

Óvatosan kinyújtom a kezem s már a nyakán vannak ujjaim, mikor egy kétségbeesett ugrással kirántja magát, fuldokolva nyifog és szétterpesztett lábakkal, lihegve, halálos félelemben bebújik a kályha alá.

Nyelek egyet és érzem, hogy a vér fejembe száll. No, igazán példátlan butasággal van dolgom. Most mit tegyek? Abbahagyjam? De akkor azt fogja hinni, hogy neki volt igaza, hogy csak ugyan meg akartam enni vagy agyonverni és most kifáradva, egyelőre lemondtam szándékomról.

A kályha elé fekszem és benézek a kályha alá. Ott kucorog apróra összehúzódom és fekete szemeiben kimondhatatlan félelem csillog, amint tekintete az enyémmel találkozik. Most már aztán igazán megharagszom. Te számár, mondom neki elkeseredve, hát nem hiszel semmiben, ami szép és kedves? Hát nem hiszel az önzetlenségben, a gyöngédségben, hát nem hiszel a szeretetben, mely nem számít hálára? Hát hogy bizonyítsam be neked, szerencsétlen, hogy milyen alantasan, milyen megvetésreméltóan gondolkozol? Persze a te buta és rossz kis fejedben csak aljas, durva és erkölcstelen képzetek nyüzsögnek, harapásról, verésről, az erősebb kajánságáról, amivel elpusztítja a gyöngéket... te, te undok kis féreg, hát nem akarsz elhinni nekem, hogy van harmónia, van bensőséges, könnyes megindulás, mely a gyöngeség, szegénység, tehetetlenség láttán elfogja a lelket? A teremtésit annak a nehéz fejednek, csak azért is bebizonyítom neked, hogy van!

Most már hirtelen és mérgesen kapok utána, erőlködöm, kivörösödöm, a nyelvem kilóg, megbotlom, leesem, négykézláb futok utána, be az asztal alá, a dézsa mögé. Beverem a fejem az ajtófélfába, kiszakad a kabátom, a fogamat csikorgatom és egyszer már meg is kapom a füleit, de ő lihegve, most már hangosan makogva kitépi magát, megharap és a kamrában elbújik a hasábfák mögé.

Most ott van és nekem szét kellene szedni az egész halom fát, hogy megtaláljam. De szétszedem, szétszedem én, ha addig élek is, szétszedem és megfogom és megragadom a füleit és felkapom a levegőbe és megforgatom és a falhoz vágom és szétloccsantom a fejét, azt az ostoba, makacs, számár fejét, amivel nem akarja megérteni, hogy csak meg akarom simogatni!

BELEBESZÉLNEK

Ez egy pesti erkölcsrajz.

Ez egy olyan igazi pesti dolog, amit az erkölcsök ostromozója, a gúnyos és maró szatirikus humorista, e sorok szerény írója, megfigyelt és a következőkben teljes tisztelettel ostromozni óhajt.

Az Andrássy úton tapasztalta e dolgot az élesszemű megfigyelő, a kiváló tömegpszichológus, e sorok szerény írója.

Egy cseléd visz két kis fiút, két kis gyereket, az egyik lehet hatéves, a másik lehet ötéves. Olyan sapka van rajtuk, aminek kétoldalt füle van, amit le lehet húzni a fülekre. Az egyik gyerek, az ötéves, mint később megtudjuk, Ödi nevezetű, huzatja magát. Aki gyereket vitt már az utcán, az tudja, mi az, mikor a gyerek huzatja magát. Az úgy történik, hogy a gyerek hátra-feszül, a lábait nem úgy használja, mint ahogy lábakat szokás, hogy váltogatja őket, hanem csak lógatja és csúszik rajtuk, mint egy szán. Közben rálóg a kézre, amit valamely lokomotív kapcsolójának vagy afféle gőzhajónak tekint, ami a sleppereket cipeli. Ha valahol göröngy van vagy egy kiálló kő, abba a gyerek beakasztja a lábát, hogy nehezebb legyen húzni. Ehhez a művelethez a gyerek fölényesen vigyorogni szokott, mert mulattatja részint a felnőtt ember idegbaja, amivel úgy rángatja a karját, mintha vitustánca volna, részint a felnőtt ember kétségbeesése, mely szintén idegbajából származik és amellyel folyton azt kiabálja: «Ödi, ne huzasd

magad!» háromszázszor egymásután, jóllehet láthatná, hogy az egészen meddő hangszálerőltetés.

Szóval, miután a cseléd háromszázszor elmondta Ödinek, hogy ne huzassa magát, mérgében megrántja a gyerek karját, mire a gyerek kárörvendve bögni kezd és most végleg megáll, mintegy jelezve, hogy ő csak állva tud bögni. A madonna dühbe jön, ne bögj, te dög, mondja (szerintem igen helyesen) és fülönvágja Ödönt. Ödönnek nem nagyon fáj az ütés, hiszen ott van a fülén a fülvédő, ellenben a sérelem alkalmasnak rémlik előtte arra, hogy három méter szélesre kitássa a száját és akkora lélekzetet vegyen, ami a most következő bömbölést még Ödönnél is szokatlan arányokban teszi kilátásossá.

Ebben a pillanatban, még mielőtt a bömb eldördült volna, megszólal egy kabát:

- Minek üti ezt a gyereket?

A cseléd hápogva néz az idegenre, aki igazán olyan idegen, amilyen idegen csak egy idegen lehet, aki megszólít egy idegen cselédet. Amellett olyan erélyes, mintha azzal kelt volna fel ma reggel, hogy ma vagy soha megbosszulja a kegyetlen cselédeket, akik nem akarnak vonatódhajtó gyanánt szerepelni az Andrassy úton.

- Mit üti azt a gyereket? - ismétli emelt hangon. - Bántotta magát az a gyerek?

Három ember megáll. A cseléd kicsit magához tér a váratlan támadás okozta kábulatból.

- Mi köze hozzá? - felel (szerintem egészen helyesen). - Menjen dolgára!

- Mit? Még beszél? Hogy meri ütni azt a gyereket? A maga gyereke az? Azért bízták magára, hogy üsse? - mondja az özvegyek és árvák védelmezője és fenyegetőzve közeledik a cselédhez.

A három ember közül, aki megállt, az egyik megszólal. Az első hozzászólóhoz intézi szavait:

- Mit beszél maga bele? - pirongatja (szerintem nagyon helyesen). - Mit tudja maga, egy ilyen szegény lánynak mit kell szenvedni egész nap az ilyen komisz gyerekektől?

További öt ember áll meg. A legértelmesebb az öt közül, többek nevében, a második hozzászólóhoz intézi szavait:

- Nem restelli, még beleszól ennek a tisztességes úrnak a dolgába, aki megfeddte ezt a cselédet, mert az úr gyerekét üti. Mit szólna maga, ha a maga gyerekeit ütnék?

Újabb szónokok jelentkeznek az összeverődött szociálpolitikusok közt.

- Én láttam, hogy hasbarúgta, - mondja az egyik határozottan - hogyan veheti ön a lelkére, hogy még védi azt az urat, aki azt mondta, hogy nem kell ezt az urat védeni, amiért megszólította a leányt, hogy ne bántsa a gyerekeit. Vannak magának gyerekei?

- Ahányat parancsol. Volt maga már cselédlány?

Egy öblös hang vegyül a vitába:

- Ilyen dolgokat nem lehet elintézni az utcán. Lelkiismeretes ember nem beszél bele dolgokba, amiket nem ismer, és nem sértegeti a másikat és nem utasítja rendre. Ön, ha ezt teszi, nem lelkiismeretes ember, hanem lelkiismeretlen és gyöngye jellemű egyén és legyen szíves, ne járjon a szája: az ember nem vitatkozik és nem magyaráz az utcán és nem áll meg minden ostobaság miatt és nem csoportosul, tetszik érteni?

A többi már nem hallotta az éles megfigyelő, mert akkora volt a tömeg, hogy elzárta a vitatkozókat. A társadalomostorozó, e sorok szerény írója, azon a nézetten van, hogy hallatlan,

milyen kotnyelesek és indiszkrétek és nagyképűek a pesti emberek, mindenbe belebeszélnek, mindenről véleményt mondanak, mindenkit szidnak, mindent jobban akarnak tudni. Ezt a véleményét azért írta meg szerző, mert nem hagyták kibeszélni, tudniillik már ott meg akarta mondani, de, mondom, kiszorították a tömegből és elhallgattatták, tehát itt közli kitűnő tisztelettel.

JÁTEK A FIAMNAK

Kérem, én még nem játszottam,
Nem játszottam, nem játszottam;
Játszani szeretnék mostan.

(Szép Ernő)

A kis fiam idestova másfél éves lesz, hallatlan, milyen aranyos kölyök, igazán nem azért mondom, mert az enyém, mások is azt mondják, például a feleségem.

Szóval elmentem játékokat venni a József körútra mint egy apa és megálltam a kirakat előtt szemlét tartani. Igen, igen, ezt a paprikajancsit mindenesetre, aminek meg kell nyomni a mellét, mire tapsol. Miért is akarom ezt mindenesetre megvenni? Igen, tudom már, mert már régen szeretném tudni, hogy csinálja azt a dolgot és hogy belül fából van-e, vagy vasból, - hm, különben a feleségem azt mondta, olyant vegyek, amit nem lehet könnyen összetörni. Tudom már, egy Richter-kőépítőt veszek, igenis, végre veszek már egy Richter-kőépítőt, az nagyszerű játék, a legszebb a világon, micsoda tornyokat lehet belőle építeni!... és a mintafüzet utolsó ábráját még úgyse csináltam meg, mivel az utolsó oldal leszakadt, aztán meg hiányzik a két kék háromszög, a sublód alá esett és nem lehet kivenni, akarom mondani, persze az régen volt, nem most. Hohó, veszek egy ilyen pörgőcsigát is, nagyszerű, hogy fog örülni a Fiú, olyat, amelyiket spárgával kell pörgetni és közbe zúg is. Hát még mit veszek, veszek egy ilyen trombitát, végre mégis hozzájutottam, akarom mondani, végre mégis hozzájut a kis fiam.

Na, itt vannak a játékok, a Marika mingyárt vigye ki a Fiúnak és a Fiú szép rendbe játsszon kint a szobájában és a papát hagyják dolgozni, mivel a papának írni kell és most nem ér rá.

A papa ír... igenis, a papa egy komoly, nagy férfi, aki cigarettázva ül az íróasztal előtt és súlyos gondjai vannak és ír. A Fiú pedig egy kis fiú. Na, mi az odakint, micsoda visítás? Hát nem hagytok dolgozni? Édesfiam, menjen ki és szóljon a Marikának, hogy ne visítson ez a gyerek.

Hallatlan, hogy nem hagyjátok dolgozni az embert, kénytelen az ember felkelni az íróasztal mellől és kijönni ide, hát mi van itt, miért nem hagytok dolgozni?

Dehogy vagytok csendben, olyan lármát csináltok, hogy a harmadik szobában is meghallom. Hát mi van itt? Persze a gyerek visít, mert nem adjátok neki a pörgőcsigát, amit vettem.

Na úgy-e, látod, mingyárt elhallgat, ha odaadom neki. Látod, Fiú, ez a pörgőcsiga, ezt vette neked a papa. Úgy-e gyönyörű?

Jaj, de ügyetlen a Fiú, azt nem kell szájba venni, Gabi, hallod? Hanem így ni... így meg kell fogni, látod, majd a papa megmutatja neked.

Látod, Fiú, így két ujjal meg kell fogni alul... így, ügyesen... aztán rá kell csavarni a spárgát, aztán hirtelen megrántom, hopp! és most gyorsan letesszük a földre, látod, milyen gyönyörűen pörög... na, vigyázz, ne nyúlj hozzá, te csacsi, hiszen akkor megáll... Mész el innen? Hozzá ne nyúlj! Hallatlan ez a gyerek... elrontja a dolgot, pedig mily szépen pörgött.

Na várj, édes kis fiam, így nem lehet, majd a papa megmutatja neked, hogy hogyan kell... na add ide szépen a papának, na ereszd el... hiszen te nem tudod pörgetni... na, nem eresztet el?... na, add ide... ejnye, te kis komisz... hát add ide a papának, hadd mutassa meg... ejnye, mingyárt dádát ütök a kezedre...

Ugyan ne mondjon ilyent, édes fiam, hogy én kiteptem a kezéből és azért visít... dehogy téptem ki, csak meg akarom mutatni neki, hogy hogyan kell pörgetni. Hiszen magától nem tudja, láthatja. Na, Fiú! Ne visíts! Nézz ide szépen, a papa milyen gyönyörűen tudja pörgetni... látod, így két ujj közé fogom, aztán rácsavarom a spárgát, aztán hirtelen megrántom, aztán leteszem a földre... nézd, de szép, hogy pörög... milyen hangtalanul és sebesen...

Nem mész innen, Fiú? Nézze ezt a komiszt, most meg rá akar lépni... ugyan vigye odébb innen...

Édes fiam, ne mondjon olyant, hogy ez nem neki való játék! Hát kinek való játék, ha nem neki? Hát ha játék, akkor már neki való, mivel a játékokat a kis fiúknak csinálják és nem öreg kancellároknak. Hát kinek való, ha nem neki? Talán magának? Vagy nekem? Na látja. Maguk asszonyok mind ilyen logikátlanok. Persze, hogy neki való. Sohse volt ilyen szép játéka. A legszebb pörgőcsiga, csak jól meg kell pörgetni. Így, két ujj közé kell fogni, így... aztán rácsavarni a spárgát... aztán hirtelen megrántani... aztán gyorsan letenni a földre... jaj, de szépen pörög... jaj, de szép... most nekimegy az asztallátnak... nem... visszafordult... most ingadozni kezd... most tántorog... puff! Megállt. Sebj, még egyszer fel lehet húzni, biztosan kétszer annyit is tud pörögni, csak gyorsabban kell megrántani a spárgát és erőteljesebben... így... látja? Most sokkal tovább fog pörögni, mibe fogadjunk... látja?...

Hogy hova lett a Fiú? Mit tudom én... Biztosan kiment... átment a másik szobába... vagy a harmadikba... észre se vettem, igazán... talán elunta magát...

Várjon... még ne hozza be... most olyan szépen pörög... az az ügyetlen mingyárt nekimenne és feldöntené... várjon, kíváncsi vagyok, meddig pörög addig hagyja bent... majd el lesz ő bent is addig... legfeljebb leül és megírja a cikkemnek a végét.

AZ ÉN GYEREKEM

Na látja, kérem, itt van az egész gyerek, négyhónapos. Mit mutassak rajta? Kérem, én nagyon jól tudom, hogy a legtöbb fiatal apa elfogult; az első gyerek, tetszik tudni, odavannak tőle, hogy ilyen gyerek még nem volt a világon, hogy ez milyen okos és milyen szép én nem értem az ilyet. Én nagyon jól tudom, hogy ez is csak olyan gyerek, mint más...

- No igen, igen, hát egy kicsit jobban fejlett. Egészséges gyerek és passz. Mi van abba? Olyan egészséges, mint a makk. Hibája az nincsen neki, talán az az egyetlen dolog, ami már szinte nem is természetes, hogy semmi hibája nincsen. Mondom is a feleségemnek: furcsa nekem ez a gyerek, mindegyiknek van valami hibája; egynek hat ujja van, másnak két feje meg mi, hiszen egyebet se olvas az ember az orvosi lapokban, ennek meg mindene annyira a helyén van, hogy az már szinte különös. Nem rendellenes dolog ez? kérdem a feleségemtől. Mert ez volna az egyetlen, különben olyan gyerek, mint más.

- Meg hogy talán nagyon is hamar fejlett, attól félek. Tessék, kérem, nézni, hogy néz ez a gyerek. Ránéz az emberre.

- Na igen, igen, tudom, hisz nem azt mondom én, tudom, hogy más gyerek is néz. De ez mintha nem úgy nézne, mint más gyerek. Ez egyenesen ránéz az emberre, egyenesen az arcába néz, a szemeivel.

- Hogy mivel nézzen? Tudom én, hogy a fülivel nem nézhet, mivelhogya nem lát vele. De nem arról van szó, hanem arról, hogy ez a gyerek nem is próbált a fülivel nézni, mint más gyerek, hanem mingyárt azon kezdte, hogy a szemeivel nézett. Bocsánatot kérek, honnan tudta ő, mikor a világra jött, hogy mivel kell nézni? A lába is megvolt neki, még se tudja még, hogy azon járni kell; az még soká tart. Én csak nem vagyok elfogult, de nézze kérem, hogy forgatja utánam a szemét, ha így oldalt elmegyek. Figyelje csak meg.

(A gyerek nem néz utána.)

- Na látja, mit mondtam? Most direkt nem néz. Direkt nem akar nézni. Ez a csodálatos, hogy négyhónapos gyerek és már önálló akarata van!! Azt akarja, hogy ne nézzen, és csakugyan keresztülviszi az akaratát. Ez a szívósság, kérem, ez a furcsa.

- És hall, kérem, hall, minden szót meghall és figyel rá. De nem úgy, hogy talán csak a hangot hallaná, hanem megkülönbözteti a szavakat; nézze, nem azt mondom, hogy érti, nem vagyok én elfogult, már hogy értené, nevetséges, egy négyhónapos gyerek, hanem hogy megkülönbözteti a szavakat és tudja mindegyik szóról, hogy mit jelent.

- Hogy nem hiszi? Hát kérem, mit szól maga ahhoz, hogy mindig, ha azt mondom neki: «prüty-praty», felnéz rám és elneveti magát? Mi? Hát miért nevet olyankor, mikor azt mondom? Nem azért nevet, mert érti?

- Hogy maga se érti? Na látja, éppen ez a csodálatos, hogy ez a gyerek meg érti. Figyelje csak: prütypraty!! prütypraty!! (A gyerek nem néz fel és nem nevet.)

- Nézze csak, látja? Hogy megrándul a kis szája. Észrevette? Akart nevetni, de elfojtotta. Más gyerek, ha nevetni akar, hát elkezd nevetni, mint egy bolond. Ez meg elfojtja, összeszorítja a száját, összehúzza a szemét, de nem nevet! Én csak nem vagyok elfogult, de ebbe a gyerekbe önérzet van. És nem hiszem, hogy nagyon tévedek, ha azt mondom, hogy szemérem van ebbe a gyerekbe, vagy mi, tudja Isten, megfigyeltem, kérem, hogy nem nevette el magát, várt, míg elmentem, akkor aztán, mikor azt hitte, hogy már nem látom, elkezdett halkán, csendesen nevetni. Csak úgy, befelé. Nem furcsa? Most nézze, ezt a gumibabát mutatom neki, nézze, hogy nyúl utána...

(A gyerek kinyújtja a kezét és magasan a baba fölött megmarkolja a levegőt.)

- No nézze, kérem, hát teszi ezt más gyerek? Más gyerek bután, mint az állat, megfog mindent, ez nem. Ez vár, figyel, aztán a kezével célba veszi a dolgot, mert biztos akar lenni a dolgában; célba veszi, látta? Aztán néha megesik, hogy nem találja el. De legtöbbször eltalálja.

- Azért mondom, hogy én csak nem vagyok elfogult, de hát nem hallott különös átöröklési eseteket? Kérem, a gyerek magával hoz ám sok mindent, nem is gondolná az ember!... Az én nagyapám is olyan különös ember volt, azt beszél róla, hogy tudott hipnotizálni, ránézett az emberre, az ember kérdezett tőle valamit, ő nem felelt, csak ránézett az emberre és erre az ember megértette, hogy ő mit felelt a kérdésre. Nem furcsa?

- Hogy miért jutott eszembe? Hát, kérem, én olyan furcsa dolgokat vettem észre ennél a gyereknél; néha, mikor így felveszem a karomra, nézze csak, így, és ránézek és beszélek hozzá... hát ez nem felel, persze hogy nem felel, de úgy néz a szemembe, mintha mondani akarna valamit. Én azt hiszem, ha nagyon... Titokzatos dolgok ezek!
- Tudniillik ha nagyon figyelnék... nem tartom lehetetlennek... hát figyeljen csak, mindgyárt meg fogom próbálni; figyeljen.
- Prutypruty... idenézz... (látja, néz és milyen figyelmesen, milyen elmélyedve) mondd csak, prutypruty, figyelj... mi-a-vé-le-mé-nyed-a-há-bo-rús-iro-da-lom-ról?
- Szent Isten... dada, vigye innen ezt a kölyköt gyorsan, a fenébe... az új kabátom...
- Utóvégre, ha meggondoljuk, ez is vélemény.

TÖLTŐTOLL

Mostan leülök és nekifogok az írásnak és e célból előveszem a töltőtollamat. Bizonyos elégedett és könnyed mozdulattal teszem ezt, ami nem öntudatosan, de tudattalanul egész sereg kellemetes mellékgondolatot tartalmaz, ilyeneket: hogy tulajdonképpen nem is olyan rossz dolog az élet, - ha nem is a legjobb intézmény az elképzelhető világok legjobbjában, mint Leibnitz mondja - de nem is negatív öröm és pozitív szenvedés minden esetben. Másrészt igaz, hogy az emberi fajta keveset fejlődött erényekben, erkölcsökben, de bizonyos fejlődés azért tagadhatatlanul van, ha nem is általános, hanem csak részleges, és ha már így van, csináljunk jó képet a dologhoz és örüljünk, hogy bizonyos szempontból ahhoz a részhez tartozunk, mely e részleges fejlődés előnyeit élvezi. Vegyük ehhez, hogy távoli névrokonom, Kazinczy a «Pályám Emlékezetét» saját vérével volt kénytelen írni a börtönben, na igen, szóval ez a töltőtoll mégis csak gyönyörű intézmény és van olyan kiváltságos és előkelő dolog kicsiben, mint az, hogy némely ember automobilt használ lábak helyett.

Lám az ember könnyedén és lágyan csavarint, miközben a tollat egyenesen fölfelé tartja, magasra, egyenesen azért, mert úgy van konstruálva, hogy egyenesen tartva semmiesetre se folyik ki a tinta, magasra pedig azért, hogy ne a mellényemre csurogjon, ha mégis kifolyik. Lám milyen könnyedén forog a csavar, mintha olajban járna, - nana, nem éppen olajban jár, hanem tintában jár, tudniillik a csavarmenetek közé egy kis tinta került belülről, baj, baj, de igazán nem lehet rossznéven venni, valahová csak folytania kell nekije, nem igaz? Kézbe fogni persze így nem lehet, hanem majd letörölgetjük egy kicsit, óvatosan, - mivel, mivel, hát egy kis papírkával, itatópapírkával, na, az éppen nem jó, mivel nagyon merev és a csavarmenetek szűkek, finomak, igen minuciózus, finom munka egy ilyen töltőtoll, hát szóval, majd zsebkendővel, ezzel, ez már úgy se kell, úgyis mindig utáltam ezeket a zsebkendőket, hogy lehet ilyen vacak zsebkendőket gyártani?

Na jól van, nem is hinné az ember, mennyi tinta tud lenni ezekben a csavarmenetekben, de most már tiszta, patyolfafekete megint - na most, úgy-e, megint leveszem a csavart, tyű, majd elfelejtettem, a csavaranyát is ki kell pucolni, hiszen szükségképpen az is tintás, ha a csavarapa tintás - hiszen ezek megfertőzték egymást, ez a házaspár, haha, nagyon jó vicc, lám, már meg van a téma is, amit majd írni fogok ezzel a töltőtollal, miután kipucováltam, az istenit, mert mondom, a csavaranyát is ki kell pucoválni, ehhez valami keskeny, de tompa tárgy kellene, amit bele lehet nyomni a résekbe, olyatén módon, hogy fel ne karcolja a nemes anyagot.

Most ez is megvan, most úgy-e, alul le kell emelni ezt a kijáró darabot belőle, hopszasza, na mi az, mi bugyborékol... vagy csak képzelődöm? mintha bugyborékolást hallottam volna... ki az? mi az?... vagy úgy... fordulj be és alugy... csak a szél veri az ablakot... vagy talán távoli lelkek sóhajtanak... elszálló életek hörögnek?!... lehet, lehet, Edward király... de azonban, tyű a kutya-fáját, most megint egész tisztán hallottam a bugyborékolást... nem, ez nem képzelődés többé... itt valami, vagy valaki bugyborékol... hé! valaki!... nyissák ki az ajtót... haha! elő! síp! dob! zene! harsogjon harsona!... egyre hangosabb lesz a bugyborék... ezer torokból bugyborékol... fülembe zúgja átkait... hahaha! (Megőrül.)

Holott miről van szó. Holott arról van szó, hogy ez a kis izé itt alul, ez a kis vacak, lement és most szép lassan csurog ki a tinta, már jó néhány perce csuroghat, anélkül, hogy észrevettem volna, onnan gondolom, hogy már tele van tintával mind a két kezem.

Fekete tinta - fekete vér - olyan, mint a vér. A tinta olyan, mint a vér - és a vér olyan, mint a tinta. A világ csak hangulat. És szépek a versek, igen, a szép hasonlatok - és az ember szereti a hasonlatokat... már gyermekkoromban csodálkoztam azon, hogy azt mondták: ez a szalonna olyan, mint a mandula - hogy miért nem esznek akkor mandulát inkább? És miért mondják a leányka ajkáról, hogy olyan édes, mint a méz? - holott mézet huszonöt krajcárért lehet kapni, a leánykaajk pedig sokkal többre kerül. Úgy látszik az embereknek tulajdonképpen nem tetszenek a dolgok és hogy mégis élvezni tudják, kénytelenek valami máshoz hasonlítani, ami nincsen jelen és így látja az ember, hogy tulajdonképpen az se ér semmit.

Mert tulajdonképpen semmi se ér semmit, ez az igazság és semmi sem való arra, amire készült; de ne legyünk pesszimisták és tudjunk örülni érdek nélkül, mint ahogy örülünk a kicsiny virágnak, ami semmire se jó, csak szemünknek kedves és üde látvány. Miért vettem én a fejembe, hogy én ennek a töltőtollnak azért örülök, mert írni lehet vele? Ha szerényebb lettem volna és csak úgy néztem volna, mint egy kicsiny virágot, melyre ha mohó vággyal rájaro-hansz, megölnöd, - milyen szép hasonlatot tudtam volna mondani rá - fekete pillangónak nevezhettem volna, karcsú elefántcsonttoronynak, mely néz Damaszkusz felé, és megírhattam volna a szép hasonlatokat... megírhattam volna... hm, de mivel? Erről jut eszembe, volna nekem egy nagyszerű találmányom, amit szabadalmaztatni kellene. Ajánlom figyelmébe az illetőknek: egy olyan tollra gondolok, aminek a szára belül nem üres, hanem tömör, és aminek a végén egy acéltoll van és már most úgy ír vele az ember, hogy azt belemártogatja egy előre elkészített tartályba, amiben tinta van, és mikor megszáradt, megint belemártja. Csodálom, hogy még senkinek nem jutott eszébe.

CIPŐPERTLI

Csak úgy elmondom, hogy mi van mindig reggel a cipőpertlivel, nagyon jól tudom, hogy ez mással nem történik meg, rendes emberekkel, így hát nem is ismerik ezt a dolgot, de azért mégis elmondom, hogy mi van velem, mindig reggel, a cipőpertlivel.

A cipőpertlit megveszem és hordom rendszeren egy hétig. Befűzöm, bekapcsolom és szépen másliba kötöm a végén.

Egy hét múlva fönt az a kis hegyes réz, ami arra való, hogy a lyukon keresztülhúzza az ember a pertlit, ez a kis réz letörik reggel.

- Ejnye, veszek cipőpertlit - mondom mérgesen. - Milyen komiszak ezek a cipőpertlik.

Erre benyálazom a leszakadt pertli végét és kicsit pödröm az ujjaim közt. Ezután behúzom.

Másnap, mikor húzom a pertlit, érzem, hogy olyan gyanúsan nyúlik.

- Fene egye meg, cipőpertlit kell vennem - mondom. És megrántom a pertlit. Erre a pertlinek a vége hirtelen leszakad és ott marad a kezemben.

Így most nem lehet másli csinálni, mert a pertli egyik vége hét centiméterrel rövidebb, mint a másik. Nem baj, úgyis veszek pertlit, mondom, és most ilyen dolgot csinálok. Meglazítom a hosszabb végét a pertlinek, egészen végig és a másik oldalon áthúzom a rövidebb vége felé, amit így kinyujtok. De nem jól csináltam, mert a másik vége lett öt centiméterrel hosszabb, megint nem jön ki a másli. Félóráig vesződtem vele. Bűdösnek nevezem és intenzív gyűlöletet érzek a pertli iránt: jó, hát nem lesz másli, mondom vad daccal és mérgesen csomóba kötöm a pertlit, kettős csomóba. Estig jó lesz, akkor lesz új pertli.

Este nem lehet szétbontani a pertlit, a csomó megfeszült és megdagadt. Dagadj meg. Némi habozás után mutatóujjammal alája nyúlok és a becsomózott pertlit, ami most olyan, mint egy hurok, megfeszítem és egy ügyes és kecses mozdulattal leemelem a legfelső kapocsról. Ezáltal meglazult az egész. Mély és intenzív gyönyör ömlik el egész lényemen. Most a többi kapocsról egész kényelmesen le lehet fejteni a pertlit és a cipő lemege.

Másnap. A hurokszerű pertli ott lóg a cipőn. Kicsit megdöbbenek. Mi lesz most? Hirtelen átvillan agyamon, mint egy kinyilatkoztatás, hogyha este le lehetett így is fejteni, most vissza is lehet fejteni az egészet. A hurkot megint rácsavargatom a kapcsokra, a végén erősen meghúzom és némi erőlködés után a végét átpattantom az utolsó kapocsra. Nagyon lélekzem. Hiszen ez nagyszerű. Miért nem csinálják a pertlit mindjárt így, ez sokkal kényelmesebb, nem kell másli kötni. Homályosan és futólag a szabadalmi iroda jut eszembe. Úgy is veszek ma pertlit.

Most napokig tart az élet-haláljáték. Reggelenként diadalmas csatákat vívok, a hurok belemege mindig az utolsó kapocsba. De ősz lesz, hullanak a levelek s reggelenként bámulatos sejtelmek borzonganak fölöttem, még az ágyban, mikor hirtelen eszembe jut a pertli. A pertli lazul, már nem kell erőlködni, hogy fönt bepattanjon, ellenben néha magától lemege a kapocsról. Dühbe jövök, erősen meghúzom, hogy még egyszer becsomózzam. Egy roppanás - a pertli elszakad.

Üveges szemekkel, megdermedve nézek a roncsra. Mi lesz most? Okoskodni nem lehet sokat. Dollinger jut eszembe, akinél egyszer végignézttem egy operációt. Kibontotta a hasat és akkor jött rá, hogy az egész bélrendszert ki kell vágni, mert csupa daganat az egész bél. Mit tegyen? A seb nyitva van, valamit tenni kell, meg kell kísérelni a lehetetlent s még hozzá percek alatt. Hirtelen kivágott mindent és - semmi se maradván a gyomorból - a bárzsingot egy merész mozdulattal közvetlenül összevarrta a végbéllel. És az operáció sikerült.

Lázasan dolgozni kezdek, a torkom kiszárad, vadul lihegek. Kirángatom az egész pertlit. A göböket és csomókat letépelem. Most egy tizenötcentiméteres nagyságú csutak van a kezemben. Agyam villámgyors munkát végez, csak a zsenik látnak és éreznek ily tisztán, elhatározó percekben. A három utolsó kapocsra rácsavarom a csutakot. Összekötöm a végét. Hiszen még ma megveszem azt a ronda pertlit.

És most napokig járok a csutakkal. Este lerántom az utolsó kapocsról és reggel ráteszem. Lassankint hozzászokom. Úgyis veszek délben pertlit. Mindegy. Így nagyon jó.

Egy nap aztán a cipő nyelve kibújik a csutak alól. Az uccán történik, nem veszem észre. A cipőm gúnyosan és csúfalkodva kinyújtja a nyelvét. A sarkam alá kerül. Megbotlom és elesem. Hátgerincem kitörik. Most már igazán nem kell pertlit venni.

HOGY VAN?

- Hogy van?

Ó, hányszor próbáltam felelni rá, könnyedén és elfogulatlanul, behatóan, meghatva, gúnyosan, közönyösen, élesen, fenyegetően, zavartan, újszerűen, eredetien, hűvösen, tréfásan, és hány-szor szellemesen, mert hát az embernek egyebe sincs, mint az a kis világhírneve, hogy ő egy eredeti ember, egy nemközönséges, egy társalgó. Tetszik látni, nagyságos asszonyom, mondta a barátom, engedje meg, hogy bemutassam barátomat, a legszellemesebb embert Pesten, na most beszélj a nagyságos asszonnyal. És a nagyságos asszony várakozó mosollyal nézett rám és így szólt:

- Hogy van?

Hogy vagyok? Én Istenem.

Tizennyolc éves koromban Descartes-ot olvastam, a lét és nemlét problémája volt a legkisebb bajom. És ha kérdeztek, hogy hogy vagyok, elmélyülve mondtam:

- Hogy vagyok? *Vagyok-e* egyáltalában? Gondolkozom, hogy vagyok-e, tehát vagyok.

Később, mikor megnősültem, rájöttem, hogy abból, hogy az ember gondolkodik, legfeljebb az következtethető, hogy a felesége van, - mert miből lenne feleségem, ha ő nem gondolkodna valamin, amin keresni lehet. Descartes nagy mondását azóta így látom helyesnek: A férjem gondolkodik, tehát vagyok. Magam használatára egyéb válaszokról kellett gondoskodnom. És kipróbáltam mindent: voltam elmés, gúnyos, voltam röpke, voltam fellengző.

- Köszönöm, jól - mondtam röviden.

- Na, na, szo, szo, - mondtam kedélyesen.

- Lassan, lassan - mondtam savanyúan.

- Ezer forinttal lehetne segíteni rajtam - mondtam epésen.

- Egy koronáért megmondom - mondtam gorombán.

- Nem tudom - mondtam rejtélyesen.

- Mint szegény ember gazdag városban - eszeltem ki.

Vagy:

- Most nem tudom, - mondtam, - de majd megtelefonálom, mihelyt engem értesítenek.

- Visszafelé ugyanennyiért.

Vagy ijedtemben:

- Mint Krisztus a vargát - de ez nem volt jól.

Semmi se segített. Egy nap groteszk ötletem támadt. Elhatároztam, hogy *magára a kérdésre* fogok felelni, ez még senkinek se jutott az eszébe. Mikor a legelső «hogy van» eldőrdült, meg-ragadtam ellenfelem kabátját és ekként nyilatkoztam:

- Hogylétem összetevője több eredőre bontható, melyeknek némelyike még gyermekkoromra vezethető vissza. Kedélyállapotom nyilván nemcsak a körülmények hatása alatt alakult ilyen-né, hanem bizonyos diszpozíciók folytak be e hatások tompítására, illetőleg élénkítésére. Való-szerűleg ennek tudható be, hogy ma oly rendkívüli benyomást gyakorolt rám nagyanyám halá-la, aki egy vasúti összeütközés alkalmával életét vesztette. Ezzel egyidejűleg arról is értesül-

tem, hogy összes pénzemet elvesztettem a tőzsdén, most pedig alig egy félórája közölte velem orvosom, hogy néhány nap múlva baloldali gutaütést kapok.

Barátom udvariasan végighallgatott s többször résztvevően bólintott. Majd megrázta kezem s barátságosan tette hozzá:

- Különben hogy van?

Különben? Különben nagyon jól vagyok.

Akik ezek után még érdeklődnek hogylétemről, azokat tisztelettel értesítem, hogy beléptem a Hogylétellenőrző Intézetbe, mely a sóhivattal párhuzamosan működve, állandóan figyeli a beiratkozott előfizető hogylétét egy tartozik és egy követel rovattal: egyikbe beírja a bajokat, a másikba az örömeiket, amik percről-percre érik az embert, és minden félórában leszámolja az eredményt: hogylétemet. Aki ezután kérdezősködik a hogylétemről, azt a megfelelő szám alatt utasítom a Hogylétemellenőrzőbe, ahol kívánatra bárkit szívesen értesítenek hogylétemről, mert ők jobban tudják, ők már azt is tudják, hogy én csak hiszem azt, hogy most jól vagyok, mert még nem tudom, hogy éppen most indult el hazulról az az ember, aki egy fél óra múlva kölcsön kéri tőlem azt az összeget, amit én kocsira szántam, hogy meglátogassam azt az urat, akitől kölcsön akarom kérni azt a csekélységet, amivel még segíteni lehetne rajtam.

ÚJ ÉLET

Barátommal délután három órakor találkoztam. Régen nem láttam ebben a helyiségben, de a rendes helyén ült. Nem írt és nem olvasott, egyszerűen ült, maga elé nézett, de azért nem látszott se unatkozni, se fáradtnak nem tűnt.

Mikor letelepedtem mellé, röviden és határozottan üdvözölt, olyan ember hangján, aki tisztában van egy köszönés jelentőségével, sem több, sem kevesebb időt nem szán rá, mint amennyit a dolog igényel. Szemei tisztán, üdén és határozottan nyugodtak meg arcomon; szembe nézett velem és ebben valami őszinteség, becsületes nyíltság és a nyugodt lelkiismeret adta fölény volt. Egy pillanatra szinte zavarba jöttem.

- Hát - mondtam zavartan - hogy vagy?

- Köszönöm, jól - mondta a barátom nagyon hangosan és határozottan. Meghökkenstem.

- Hm. Olyan... megváltozottnak látszol. Egészen ki vagy cserélve.

- Azt elhiszem - mondta a barátom hangosan, határozottan és némi gúnnyal, szinte fenyegetően. Olyan egyenesen nézett a szemembe, hogy zavaromban elfordultam és tétován nézelődtem körül.

- Hát... hogy élsz mostanában? - kérdezősködtem tovább gyáván.

Most már határozott gúny volt a tekintetében.

- Hogy hogyan élek mostanában? Hát egy kicsit másképpen élek mostanában, mint például ti élték mostanában.

- Ugyan! Hát hogyan élsz?

Egy percig habozott, mintegy megfontolva, érdemes vagyok-e arra, hogy komolyan vegyen. Végre előrehajolt, az asztalra ütött. A szemei diadalmas, idegenszerű fényben ragyogtak, míg beszélt.

- Hát ide hallgass, fiacskám, ha ugyan az éjjelezésektől megpuhult értelméd tudod még koncentrálni annyira, hogy egy összefüggő előadást ap... hogy mondják? - apercipiálhass. Ide hallgass és gondold meg. Elmondom neked röviden és határozottan, hogy én hogyan élek mostanában... Nem is, nem így mondom el. Hanem elmondom neked például egy napomat, ahogyan mostanában csinálom.

Hát először is.

Felkelés: reggel nyolckor. Kiugrás az ágyból. Mosdás: friss tiszta vízben. Öltözködés. Kávéház: nincs többé. Az utcámban van egy kis kávémérés: kávémérésben szerény reggeli. Szerény, de egészséges, egyszerű reggeli, ami egyben felüdít és táplál. Most fél kilenc van. Figyelsz?

- Ó, Csupa fül vagyok.

- Fél kilenc van, most tehát kezdődik a munka. Írás. Igen, írás, korán délelőtt. Friss aggyal, tiszta, zavartalan képzetekkel. Ez tart egészen tizenegyig. Most otthagynom az íróasztalt és átmegyek a mellékszobába, ahol jó kis súlyzóim várnak, most egy órai üdítő, friss, egészséges tornázás következik. A test és lélek egységes, harmonikus együttképzése.

- Nagyszerű!!

- Azt elhiszem, hogy nagyszerű. Így lehet valamit csinálni, nem a hajnali lefekvésekkel. Hát ide figyelj. Most következik az ebéd. A jó, kis, friss, üdítő, tápláló ebéd, mely egyben a testet fejleszti és a lelket ruganyossá teszi... akarom mondani... mindegy. Most négyig olvasás. Komoly elmélyedés alakuló könyvtáramban: erőgyűjtés a munkára, mint mikor a méhecske gyűjti a hímport.

Barátom legyintett.

- Hímport... Pardon, egy pillanatra. Jegyzem az előadást.

- Tessék. Tehát: négytől hatig komoly munka. Hatkor torna, uzsonna. Hétkor séta a parkban. Nyolckor egészséges, üdítő, friss vacsora. Frugális vacsora. Utána egy kis séta, megint olvasás, aztán tíz órakor be az ágyba és tíz perc múlva alszom, azoknak az embereknek egyszerű, mély, tiszta és üdítő álmát, akiknek egy munkában, egészségben, öntudatban és lelkiismeretben eltöltött nap tiszta érzése teszi édessé a hótiszta párnát!!

Barátom hangja a befejező mondatban felségesse magasztosult. Törzsre emlékeztetett a «Sasfiók» Wagram-jelenetében. Kábultan néztem rá.

- És... és mióta élsz te így? - kérdeztem kiszáradt torokkal.

Barátom lehajtotta a fejét. A szeme kialudt. Az arca ráncos lett. A szája lelógott. Tekintete elferdült. Tenyerét kifordította.

- Hát... holnap reggel kezdem. Most... egy félórája gondoltam ki...

BESZÉLGETÉS-MINTA

olyan két úr használatára, akiknek egymással valami fontos elintézni valójuk volna, és éppen mikor a dolog meritumára térnek, megjelenik egy harmadik úr, nem szól semmit, mire a két úr elhallgat, várva, hogy majd csak elmegy, hiszen semmi mondanivalója nincsen; de a harmadik úr nem megy el, udvariasan mosolyog, nem szól semmit, nem zavar, csak éppen hogy nem megy el. A beszélgetés közönyös, majdnem unott hangon folytatandó, mintha egy régebben megkezdett beszélgetés folytatása volna.

- Na igen, hiszen én is.
 - Persze, hogy te is.
 - Tudod, az ember ilyen dolgokban legyen konciliáns... Én mondtam neki, hogy keresztbe nem lehet kötni.
 - Szólsz hozzá, ilyen butaság... Erővel keresztbe akarja kötni és még hozzá mostan.
 - Amikor úgyis a harmadik emelet négy alatt muszáj megcsinálni, most már.
 - Még pedig hamarosan!... És bélyegilletéssel, mondom neked, bélyegilletéssel!
 - A bélyegilleték nagyon helyes, kedves barátom... Látod, ezt vártam tőled! Már szombaton mondtam a Mellingernek, hogy te vagy az az ember, kizárólag te lehetsz az az ember, aki, ha senki más, le tudja kötni a bélyegilleték joghatályszerinti mibenlétét...
 - (Izgatottan.) Mibenlét? Hát mégis mibenlét?
 - Kérlek, én mondtam, hogy ne, de hát akarták. Azt mondták: «Mibenlét, vagy nem mibenlét. Válasszak». Választanom kellett, hiszen tudod, hogy a gyermekeimről van szó.
- (Ha a harmadik úr még erre se megy el)
- Persze, persze, a szegény, beteg gyermekeidről. Egy apának ez a legfontosabb.
 - Különösen ebben az esetben!
 - Hát mit mond az orvos? Fertőző?
 - Fájdalom. A legnagyobb mértékben.
 - Így van ez ezzel a bubó-pestissel.
 - Ezzel bizony már csak így van.
 - Így, így. Így biz a.
 - Hja bizony. Én már úgyis biztosan megkapom.
 - Meg én. Most már mindegy. Már egy órája vagyunk együtt és jól tudod, hogy negyedórai együttlét a megfertőzött egyénnel menthetetlenül további fertőzést jelent.
 - Milyen szomorú tünete korunknak.
- (Ha a harmadik úr még erre se megy)
- El tudom képzelni, hogy hatott rád.
 - Igen. De türtőztettem magam. Nem érdemes, mondtam magamnak.
 - Ha már úgyis megharapott!
 - Igaz, akkor már úgyis mindegy.
 - Hát szóval nyugodtan bementem.
 - Alva találtad?
 - Alva. Hangosan horkolt. A feje félre volt csúsztatva.
 - Így könnyebb. Felülről?
 - Felülről, kicsit rézsút.
 - Mingyárt beszaladt?

- A két csigolya között.
- Én is így szoktam. Kihúztad?
- Kihúztam és megtörültem.
- A gyomrát nem?
- De, alulról, egyetlen vágással.
- Persze, persze... Kifordult?
- Ki.
- Tüzes vas is jó.
- Jó, néha.
- Torkon keresztül.
- Mellkasba.
- Tüdőt be.
- Bordát össze.
- Hja, Hja.
- Hm, persze.
- (Ha a harmadik úr még mindig marad)
- No, és most nyugodtan ülsz?
- Mit csináljak? Aránylag még ez a legjobb.
- Persze, hisz odakünt úgyis...
- No, úgy-e... Várnak.
- Legjobb, ha megvárod.
- Legjobb. Legfeljebb, ha bejönnek és észrevesznek... (Mozdulat a nadrágzseb felé.)
- Mind a hat benne van?
- Mind.
- És hogy képzeled? Rögtön rájuk?
- Mihelyt ide jönnek... úgy öt perc múlva itt lesznek... két-két golyót három irányba... Errefelé, errefelé... meg errefelé... (A harmadik úr felé.) Nem célozva, csak találomra.
- Ez a legjobb.
- Ez.
- (Ha a harmadik úr még erre se megy el, akkor a két beszélgető úr kel fel és máshova megy, folytatni a dolgukat egymással. Különbözően ezt mindjárt is meg lehet tenni. Ez esetben az egész beszélgetés elhagyandó.)

A FELELŐS EMBER

Először valami színházalapítással kapcsolatban találkoztam vele: a kulisszák közül rohant elő, izgatottan és sebesen kezét fogott velem.

- Ó!... bocsánatot kérek... de csak egy percre van időm... igazán nagyon sajnálom...

- De kérem, kérem - nyugtattam meg - hiszen nincs is önnel dolgom. Nyilván összetévesztett valakivel.

- Ja, nem engem keresett? Pardon. Tetszik tudni, az embernek ezerfelé áll a feje... Különben Ezésez vagyok. Tessék elhinni, nem bírom... a felelősség... higgye el, nem nekem való. De hát nem lehet megbízni senkiben.

Valami kellékes szaladt el mellettünk, utána kiáltott:

- Engem keres?

Az visszafordult.

- Mi tetszik? - mondta bambán. - A Ligeti úrnak viszem a kesztyűt.

- A Ligeti úrnak? Az bent van az irodában. Várjon, majd kiküldöm. Majd beszélek vele.

Megint hozzám fordult:

- Látja, kérem, nem lehet... Nincs időm, nem lehet... Hát majd máskor, ha megengedi... Au revoir, kérem, ne vegye zokon.

És elfutott, mint a fergeteg.

Később megkérdeztem valakitől, hogy ki volt ez az úr? Nem nagyon ismerték, aztán kiderült, hogy az irodában alkalmazták jegyeket stemplizni.

Másodszor ő keresett fel. A kávéházban ültem nagyobb társaságban. Odajött, igen komolyan, mondhatnám gyanakodva köszöntötte barátaimat és odasúgta nekem:

- Kérem csak... van egy percnyi ideje?... Igen fontos ügyben kell önnel beszélnem, sürgősen.

Felálltam és félreültem vele.

- Hanem először: diszkrécia - kezdte nagyon komolyan. - Mindabból, amit itt beszélünk, három napon belül senkinek, senkinek szót se!

- Parancsoljon velem.

Körülnézett, aztán közelebb hajolt.

- Arról van szó, tehát arról van szó... de nem szól senkinek, megegyeztünk?

- Ha nem bízik bennem...

- De megbízom. Tehát arról van szó, hogy itt, Budapesten, egy igen nagy vállalat indul meg... egy igen nagy vállalat, amiről egyelőre még nem beszélhetek, a nagy felelősség miatt... Meg kellett tudnom előre, hogy számíthatok-e önre erkölcsileg, hogy úgy mondjam, számíthatunk-e az ön erkölcsi beleegyezésére, az ön morális obligójára, hogy úgy mondjam, az ön szellemi szolidaritására.

- Na igen, mondtam - miről is van szó?

- Arról még nem beszélhetek! Szóval: - számíthatunk?

- De drága uram, miről...

- Számíthatunk... igen vagy nem! - kiáltott lelkesen. - Ez a kérdés! És diszkréció! Ez a fő! És felelősség! Uram, a felelősség mindenekelőtt! Higgye el! Nem bízhatok meg senkiben, magamnak kell vállalni. Szóval: Isten vele. Isten vele, és ne szóljon senkinek.

Megígértem neki, hogy nem szólok senkinek. Az ellenkezőjét nem mertem volna megígérni, mert miről szólhattam volna és kinek?

Két hónap múlva találkoztunk utoljára. A Körút sarkán állt, az Oktogonon, a járda szélén és komolyan, összehúzott szemmel nézte az úttest forgalmát. Egész tömeg állt már körülötte, mert hangosan beszélt.

- Mit csinál itt? - kérdeztem.

- Bocsásson meg, - mondta sebesen és félvállról, a nagyon elfoglalt emberek nyers udvariaságával - látja hogy egy pillanatnyi időm sincs. Ez a rendezés tönkretesz. Ezerfelé kell nézni az embernek, hogy minden rendbe menjen. Ott, az az automobil... igen, helyes, az mehet.

A pálcájával integetett a levegőbe, mint a karmesterek.

- Az a két kocsi most befordul... Helyes... Szemben egy villamosnak kell állni. Ejnye, mi ez? Itt most katonáknak kellene jönni... Ahá, már itt vannak. Ott jönnek, szemben. Hé, katonák!... jól van, mehetnek. Hé, rendőr... helyes! Magának, a rendezés szerint, itt kell állni a lámpa alatt... Jól van... most már kezd valahogy menni... Most még szembe, a ház negyedik emeletére, egy fehér főkötős cselédet kérek, aki kinéz az ablakon... Jól van, helyes, megvan már... Ketten szembejönnek... egy hölgy, meg egy kalaposinas... Az egész fölé felhők... délutáni világítás... így!!... jól van!!... balra, a házak fölött a nap, két méternyire... lemehet. A nap lemehet. Helyes.

Felém fordult, fújta, a homlokát törölte.

- Fű! uram!... ezt nem lehet kitartani... de a felelősség... nem bízhatom másra... másképp minden ferdén megy.

Két mentősapkás ember közeledett.

- Mentősapka? - kiáltott. - Helyes. Ezeket ide kellett tenni.

Odalépett az egyikhez és rendelkező hangon szólt rá:

- Úgy. Maguk most velem jönnek a Lipótmezőre, készüljenek. Nincs időnk. Mehetünk.

És könnyedén, bocsánatkérve elköszönt tőlem.

PROTEKCIÓ

Levelet írtam éppen egy kis ügyben, elég fontos ügy nekem, de maga a dolog nem érdekes, még nem is biztos, hogy lehet-e, és ha lehet se érdekelné az olvasót, - tehát csak azt akartam mondani, hogy levelet írtam, amiben valakit arra kértem, hogy ha lehet, esetleg szóljon arról a dologról annak az úrnak, aki aztán megkérhetné az illetőt, hogy említsen meg engem, ha ez a bizonyos dolog szóbajön, hogy ottan az az úr, akitől függ, elintézzze, - hiszen csak egy szavába kerül - hogy én jussak arra a bizonyos helyre, ami nekem jó volna, ha lehetne.

Iksz úr - hiszen a neve nem fontos - ekkor jött hozzám, és miután igen udvariasan és alázatosan bemutatkozott, egy levelet mutatott fel, amelyben Ipszilon úr hozzám fordul, hogy legyek szíves és vegyem pártfogásomba Iksz urat, vagyis írjak annak az úrnak, aki Iksz úr érdekében szólhatna a méltóságos úr titkárának, hogy beszéljen neki arról a dologról.

Sietnem kellett volna, de viszont Ipszilon urat nem sérthetem meg azzal, hogy Iksz úrral, akit hozzám protegál, ne legyek előzékeny: így hát kénytelen voltam foglalkozni a dologgal, ami egy kicsit nehezen ment, mert Iksz úr - érthető okokból - nem beszélhetett magáról a dologról, illetve arról, hogy tulajdonképpen miről is van szó és neki mi kellene: az én közbenjárásomra csak annyiban van szüksége, hogy írjam annak az úrnak azt, hogy Iksz úr megbízható, derék, tehetséges, kitűnő férfiú és minden pártfogásra érdemes.

Nem egészen értettem az egészet és eleinte azzal szabadkoztam, hogy az én protekcióm ugyan keveset ér, hiszen én kicsi ember vagyok ahhoz, - de Iksz úr biztosított, hogy inkább nagyon sokat ér, és ha én azt írom róla, hogy ő egy igen talentumos és képzett férfi, hát neki nyert ügye van.

Miután a magam ügye már nagyon sürgős volt és a levelet már fel kellett adni, nem vitatkoztam tovább Iksz úrral, hanem megírtam Zéta úrnak a levelet, hogy a legnagyobb bizalommal fogadja Iksz urat, a kitűnő és elsőrangú hkszberebögyszöt (ezt a szót olvashatatlanul írtam le, mert őszintén szólva sejtelmem se volt róla, hogy Iksz úr kicsoda és micsoda és miben olyan kitűnő és elsőrangú) és ha örök hálámra számítani akar, tegyen meg mindent Iksz úr érdekében.

Iksz úr hálálkodva elment, én pedig befejeztem és feladtam a levelet abban a bizonyos ügyben.

Néhány nap múlva levelet kaptam az illetőtől, amiben közli, hogy természetesen mindent megtesz az érdekemben és szól majd Izé úrnak, aki bizonyosan méltányolni fogja kívánságomat; - csak persze várni kell egy kicsit, mert előbb még Izé úrnak is el kell intézni egy másik urat, akit szintén hozzá protegáltak és akinek a protektora szintén olyan ember, hogy kérését nagyon nehezen lehet mellőzni.

Már ekkor sejtettem, hogy nincsen egész rendben a dolog és így nem is lepett meg néhány nap múlva a kellemetlen értesítés, hogy bizony az a bizonyos dolog, amit szerettem volna, nem sikerült, mert arra a helyre egy másik úr került. Izé úr mentegetőző levelében részletesen kifejtette, hogy a protektor, akihez engem protegált, hogy protegáljon a protektorhoz, úgy látszik nem elég hatalmas ember ahhoz, hogy ne lehessen visszautasítani a kérését. Protekció nélkül pedig az ilyesmi nem megy, azt meg beláthatom, úgy-e, - nem akar ezzel sérteni, de hiszen én okos fiú vagyok, magam is belátom - hogy ez alól én a legkevésbé lehetek kivétel.

Magam is beláttam és lemondván arról a bizonyos helyről, ahová szerettem volna bejutni, egyébhez kezdtem, - ehhez azonban fel kellett menni oda, ahol az a bizonyos hely van, hogy valakivel beszéljek, aki protegálna. Legnagyobb meglepetésemre azon a helyen, ahová én szerettem volna kerülni, Iksz urat találtam, - aki legnagyobb sajnálatára kijelentette, hogy kényes és felelősségteljes állására való tekintettel nem protegálhat engem. Egyben örömmel közölte, hogy ezt az állást végeredményben az én levelemnek köszönheti és gratulált, hogy aszongya, úgy-e, megmondta, hogy én milyen befolyásos ember vagyok.

Amiről másnap meg is győződtem, kapván egy levelet Zéta úrtól, melyben felszólít, hogy miután ő kérésemre protegálta Iksz urat, akit nem is ismer, legyek szíves most viszonzásul írni egy levelet A úrnak, hogy B úr érdekében szóljon C úrnak, hogy D úr beszéljen E úrral...

S megint előlről, mint Babits Mihály mondja.

KI A VÉRENGZŐ BESTIA?

Egy újságban a következő hírt olvastam.

«*Kaland a medvével.* F. E. főszolgabíró izgalmas vadászkalandot élt át az erdélyi havasok között. A havasi erdőt verték fel a hajtók és a vadászok egymástól nagy távolságra álltak fel a sziklás területen. A főszolgabíró két hajtó után indult. A hajtók hirtelen rémült kiáltással menekültek. Egy hatalmas medve guggolt a bozót tövében és ott gyökereket rágott. A főszolgabíró célbavette a borzasztó bestiát és a mellébe lőtt. A medve nagyot bödült, két lábára állt és szembefordult a főszolgabíróval. A főszolgabírónak még ideje volt, hogy a két csövet kilője, mindkét golyó bele is fűródött a rettenetes fenevad testébe, de az óriási állat csak éppen megtorpant, aztán böggve ráesett a vadászra. A szolgabírónak már nem volt ideje tölteni; a fegyvert feje fölé emelte tehát, a medvére sujtott, amely ráesett. Rémes birkózás következett: az acélizmú férfiú egyik kezével a bősziűt fenevad torkát szorította; e válságos pillanatban előrántotta vadászését és a vérengző bestia torkába szúrta. A medve sebeit nyalogatva eloldalgott s nyolcvan lépésnyire egy vízmosás szélén felfordult.»

Így és eddig. Mint lelkiismeretes újságíró áttanulmányoztam az esetet, elolvastam a helyi lapokat. Közben izgalomban elaludtam, de ez nem akadályozott meg benne, hogy tovább tanulmányozzam a lapokat, melyek között nagy meglepetésemre találtam egyet ilyen címmel: Máramarosi Medvék Szaklapja. Csodálkozva forgattam a primitív sajtóterméket, amit egy Dörmögő Talpas nevű havasi medve szerkeszt. Az egyik oldalon rátaláltam a cikkekre, ami engem érdekelt.

«Halálosvégű kaland egy emberrel.

Elszomorodott szívvel közöljük olvasóinkkal, hogy *Atta Troll*, a havasokban közismert filantróp és filozófus ma reggel a *Faodu*-kórházban belehalt sebeibe. Barátságosan búcsúzott zokogó nejétől és gyermekeitől és elhunyt előtt még egyszer pontosan elmondta munkatársunknak, hogyan történt a rettenetes kaland, mely életébe került.

A «Természet Bökezűsége» című nagy bölcselmi munkáján elmélkedve sétált éppen az erdő szélén, midőn egy fa mellett ízletes gyökereket pillantott meg. Elhatározta, hogy visz haza gyermekeinek a csemegéből, és az ő közismert, békés és szelíd modorában lehajolt és rágcsálni kezdte a gyökereket. Felpillantva, pár lépésnyi távolságban egy jóltermett embert pillantott meg, amint vérbenforgó szemekkel szemléli őt és rúdalakú, mérges mirigyeit, amelyekből tüzes váladékot szokott fecskendezni áldozataira egyenesen feléje fordítja. Atta Troll, a bölcsék gyermeki naívságával szívében, azt gondolta, hogy megpróbálja szelídséggel és értelmi fölényével lefegyverezni a vérengző bestiát. Okosan és kedvesen nézett rá, de az oktan és dühös vadállat felhorkant és méregmirigyéből ráfecskendezett Atta Trollra. Atta Troll távozni akart, de látván, hogy a bestia újból támadni akar, eszébe jutott, hogy ilyenformán meghalna és nem fejezheti be művét. Nem maradt más hátra, bármennyire ellenkezett természetével, valami módon ártalmatlanná kellett tenni a vérengző bestiát. Odament hát és ballábát neheztelő mozdulattal a fenevad vállára tette, mely azonban ettől még dühösebb lett, és hogy tűzmirigyeit már nem használhatta, előrántott egy éles vasdarabot és fogait csattogatva, többször Atta Troll torkába döfött.

A jeles bölcselő rosszalólag rázta fejét és egy pillanatig arra gondolt, hogy fogaival kettéharapja a vérengző dúvad koponyáját. De ekkor eszébe jutott filozófiai munkájának egyik passzusa, melyben azt tárgyalja, hogy mily megvetendő és alantas némely fene-

vadnak az a vérengző ösztöne, melyekkel sebeket ejt élő lényeken s azokat nemcsak megöli, de fel is falja, mint ahogy az emberek teszik, jóllehet a természet gondoskodott arról, hogy minden teremtménye megélhessen a fák gyümölcséből és növényekből, és békében élhetne a boldog és vidám erdőkben. Megvetően elfordult inkább és elment onnan, míg a dühös fenevad fogcsattogatva elfutott. Atta Troll sebeit kezdte nyalogatni és búsan, a halál eszméjét forgatva agyában, leült a patak partjára, ahol aztán rátaláltunk. Nemes társunk szomorú sorsa köreinkben általános részvétet keltett, mely imponálóan nyilatkozik meg a ma délutáni temetésen.»

Elolvasván a cikket, konstatáltam, hogy a «vérengző bestia» kifejezés legalább is nagyon viszonylagos fogalmat takar és leírásához bizonyos fokú elfogultság kell.

KARÁCSONYI SZÁM

Hajnalban négy órakor mégis abbahagytam az olvasást: a karácsonyi szám kiesett a kezemből és leragadt a szemem. De nem volt nyugtom: betűk szaladgáltak a paplanomon, karonfogva, szétszaladtak és megint összeálltak: egy hosszú novella-cím a nyakam köré csavarodott és fojtogatni kezdett. Szerencsére segítségemre sietett egy gondolatjel és elvágta a novella-címet. A gondolatjel meghajtotta magát és mondta, hogy sietnie kell, egy Erdős Renée-novellából jött, aszongya, és vissza kell menni neki. A karácsonyi számból sürgetve és követelődzve szaladgáltak a betűk, a cikkek beszélgettek.

Egy novella (siránkozva): Hallatlan, micsoda indolencia! Elkezd olvasni, aztán abbahagy! A közepemen hagyott abba! Talán nem vagyok neki elég érdekes?

Másik novella (finoman, kicsit gúnyosan): Ne búsuljon, kisasszony. Megtörtént az előkelőbb novellákkal is, például velem. De engem például ez nem alterál. Látja, én úgy vagyok megírva, hogy engem akárhol abba lehet hagyni és a hangulat mégis teljes. Én egy úgynevezett hangulat-novella vagyok, afféle finom, modern műfaj. Nincs se elejem, se végem.

Egy Móricz Zsigmond novella: No, no, a kiskésit neki, majd adja még alább is a kisasszony, mert amondó vagyok, hogy kezd már a hasam összefancsarogni attul a sok kákabélű finomságtul, amit a frajla itt elnyiszeg. A nyüstyt annak a tördelőnek, hogy idetördel engem egy ilyen parfüngös frajla mellé, már nem bírom a szagát.

Egy könyvkritika (higgadtan): Nem tartom helyesnek ezt a veszekedést; önök, bár mind a ketten másféle irányt képviselnek, magasabb esztétikai szempontból közös mértékkel mérhetők.

Másik novella (mérgesen): Ugyan ne beszéljen bele mindenbe! Ezek a kritikák mind olyan nagyképűek.

Egy krocki (szemtelenül a kritikához): Mennyit kaptak magáért?

Kritika (sértődötten): Maga meg általában fogja be a száját! Maguknak igazán könnyű dolguk van: mindent elviccelnek és aztán fölényesnek képzelik magukat. És pláne maga; már sikerültebb gyereket is láttam a papájának!

Krocki (elvörösödve): Kikérem magamnak! Olvasott maga engem? Olvasta maga a közepem felé, a negyedik soromban azt a viccet?

Egy aforizma (gúnyosan): Humorban nem ismerek tréfát!

Harmadik novella (súgva a negyedikhez): Nézze, ott, a kétszázadik oldalon, azt a csinos, szőke verset.

Negyedik: Tudom. Szép vers, de nagyon henceg, amiért tetszik. Nem is áll szóba senkivel. Hallottam, hogy ki fogják adni könyvben is.

Harmadik (súgva): Hát tudja, ki az? Az egy törvénytelen gyerek. Az apja bemutatta mint eredetit, pedig nem az övé. Közöséges fordítás.

Negyedik (izgatottan): Ne mondja!

Harmadik: Biztosan tudom. A vezércikk ismeri. De ne szóljon senkinek.

Egy tanulmány: Gyerekek, ne pletykáljatok!

Egy vers (a hirdetések közt): Segítség! Segítség! Nem bírom tovább!

Egy riport (fontoskodva, lihegve): Mi az? Mi történt? Ki az ott? Ki kiabál?

A vers (nyöszörögve): Nem bírom ki itten. Ezek a hirdetések úgy ordítanak és szorongatnak: nem hallja meg senki a hangom.

Egy másik vers (rezignáltan): Hát azt hiszi, ha itt volna, elolvasnák? Nézzen meg engem: száznegyvenezer példányban jelentem meg és eddig még csak egy öreg varrókisasszony olvasott el, de az se értett. (Fájdalmasan.) Engem nem ért meg senki. (Tompán.) Engem a saját szülőanyám se ért meg.

Egy humoreszk (felébred és csodálkozva körülnéz): Jé! Hisz én már egyszer megjelentem ebben a lapban!

Egy novella: De akkor más címe volt.

A humoreszk (odafordul): Maga honnan tudja?

Novella (súgva): Ne szóljon senkinek, már én is megjelentem.

A humoreszk (felcsapja a monokliját és fixirozza a novellát): Milyen csinos fruska maga. Szép eleje van ott a fején, az a szerelmes pár. (Novella röhög.) Mit röhög? Mit röhög, szép, magyar novella?

Novella (röhögve): Hogyne röhögnék, hisz én nem is vagyok novella. Én egy közöséges hirdetés vagyok. Az elejem olyan, mint egy érdekes novella, erre elolvasnak az emberek és a végemen az van, hogy tehát mégis legjobb a Gyomorkeserű.

A humoreszk: Hallatlan!

(Az utcán hangosan csöngetnek.)

Mindnyájan: Mi az?

A kroki: A szemetes.

OKKULTIZMUS

Éjféli három óra után ült le az asztalomhoz az ismeretlen. A kávéházban már alig voltak. Török hercegnek mutatta be magát és kérdezte, nem akarok-e kártyázni. Mondtam, hogy nem tudok, különben is nincs pénzem. Köhögött és a fakírokra terelte a szót, akik tíz évig ülnek egy szögön és három napig tudják nyitva tartani a szájukat. Kijelentette, hogy ő Elő-Indiában látott egyet, aki a balkarját háromszor a nyaka köré csavarta és úgy maradt negyven évig.

- Ugyan, ne hazudjon - mondtam neki álmosan.

Erre megesküdt, hogy ő négy nyelven tud egyszerre gondolkodni és hogy a tenyerét lenyeli és megint kiadja, ha utazom, látogassam meg, majd megmutatja. Ha van nálam egy forint, elmehetünk kocsin.

- Köszönöm szépen, majd alkalom adtán.

Erre az okkult tudományokra tért át és biztosított, hogy a természet erőivel úgy beszél, mint velem. A természet erőit a Tűzszellem tartja fogva, aki neki személyes ismerőse. Fel tud emelni egy ujjal két asztalt, mert mágneses kezei vannak. Nagyon különös dolog, és adjak csak gyorsan elő egy forintot, ha a Tűzszellem is úgy akarja.

- Nézze, kérem, - mondtam neki beszéljünk valami másról.

Erre rátért a szférák zenéjére és elmagyarázta, hogy a hét bolygót úgy kell tekinteni, mint az oktáv hét hangját, amelyek a nap körül keringenek, és hogy ő szokta hallani az ilyesmit, mikor a bolygók énekelnek. Dúdolni is kezdett valami melódiát, hogy aszongya, ezt szokta hallani. Hosszas figyelés után figyelmeztettem, hogy ez nagyon hasonlít a «Rózsabimbó és a méh» kupléhoz. Gondolkodott, aztán könnyedén megjegyezte, hogy ejnye, csakugyan. De az nem baj, a bolygók mégis köralakú pályán forognak. Nézze, kérem, mondta, ez így van, mingyárt megmagyarázom. Adjon csak egy forintot, mondjuk, hogy az a nap.

- Dehogya is - mondtam. - Ilyet ne mondjunk.

Köhögött és rátért a szellemidézésre. Hogy a dolog nagyon egyszerű és a szellemekkel nagyon kényelmesen lehet beszélni. De nem úgy közvetlenül, hanem annak megvan a módja. Az ember lerajzol egy kört az asztalra és körbe írja az abc betűit. Most a közepére tesz az ember egy forintot és ketten ráteszik a forintra az ujjukat.

- Ketten? - mondtam gyanakodva. - Egyforma erősen?

Miután erről biztosított, kivettem a forintot és rátettük az ujjunkat. Eloltotta a villanyt és ünnepélyesen felszólította Omár szellemét, hogy jelenjen meg.

- Mingyárt megtudjuk. A forint magától mozogni fog és egyik betűtől a másikig megy és így válaszol.

Csakugyan. A forint mozogni kezdett ujjam alatt. Az első betű ez volt: «A».

- Elég! - mondtam és zsebrevágtam a forintot. - A többit már tudom. Omár szelleme azt akarja mondani, hogy «Adja kölcsön ezt a forintot». Szegény Omár! A másik kávéházban is ugyanezt kérte. Nagyon érdekes ez az okkult tudomány, de ma estére már eleget okkultam belőle.

A NŐ, AKI GŐGICSÉL

Önagyságával egy kávéházban ismerkedtem meg. Másik asztalnál ült, némely fiatalemberrel: nekem a kalapjával tűnt fel és valami meghatározhatatlan mozdulattal, vállrándításkor. Nem különösebb más nőnél: úgy harmincöt körüli lehet, kicsit már elhasznált arc, szemek alatt ívek, ésatöbbi.

Mikor egyedül maradt, unalomból odamentem és beszélgettünk. Kiderült, hogy önagysága csípőben szélesebb, mint profilból látszott és a szája körül két ránc húzódik.

Tapasztalataim alapján rögtön közöltem vele, hogy ő milyen kedves és karcsú és milyen síma az arca.

Összecsücsörítette a száját és így szólt hozzám:

- Ne bótoljon, mada cuna!

Csodálkoztam ezen a hangon, mert kora arra engedett következtetni, hogy a sziszegő mássalhangzók használatát alkalma volt már elsajátítani. De gondoltam, ez csak olyan véletlen volt és elvittem vacsorázni, mert végeredményben elég csinos nő volt még.

Mikor az étlapot kezembe vettem, önagysága összetapsikálta két kezét és így szólt:

- Jaj, jaj, Majditka ma fodolypecenét eszit!

Udvariasan megjegyeztem neki, hogy örülök, hogy megtudtam, hogyan hívják, gyorsan megjegyeztem magamnak, hogy a kezét is festi és súgva megjegyeztem a pincérnek, hogy a mai számlát holnap fizetem, mert a fogolypecsenyére nem készültem.

Margit úrhölgy egész további viselkedésében, a vacsora alatt megvolt ez a, hogy úgy mondjam gyermeteg báj, kivételt csupán étvágya képzett, mely egy teljesen kifejlett, hogy ne mondjam túlfedett emberi szervezet táplálkozási igényeit, hogy úgy mondjam jellemezte, hogy ne mondjam túlozta.

A vendéglőtől néhány lépésnyire Margit úrhölgy megállt egy blúzkereskedés előtt és gyermeteg gügyögéssel lepityerítve száját, kedvesen nyafogni kezdett:

- Bü-hü-hü! Majditka bluzitát ataj! Majditka ataj! Bü-hü-hü!

A kérésnek ez a módja oly kedvesnek és ellenállhatatlannak rémlett, hogy be kellett mennem s megvettem a blúzt Margit úrhölgynek, lakásomra küldetve a számlát.

Margit úrhölgy ezután megjegyezte, hogy ilyen későn már nem mehet haza.

Lakásomhoz közel egy öreg ember mindenféle ronda kis kutyákat árult, amik a zsebéből nyivákkoltak elő. Margit úrhölgy megállt és ugrálni kezdett:

- Jaj! Jaj! Tutyuta,! Tutyuta! Vegyetek Majditkának tutyutát!

Ennyi gyermetegséggel szemben nevetséges lett volna ridegnek mutatkozni. Némi habozással két ujjam közé fogtam az egyik kutyát. Barna kis kutya volt, az egész akkora, mint egy boxkesztyű, de a nyelve olyan széles volt, mint egy lepedő, és az a szokása volt, hogy mikor az ember nem figyelt oda, hirtelen végignyalta az egész képét az embernek.

- Mennyibe kerül? - kérdeztem az öreg úrtól.

- Öt korona - mondta az öreg úr.

- Három - mondtam, mire a kis kutya nyikkant egyet és félreértette a tenyeremet, amit alája tartottam.

- Négy - mondta az öreg úr.

- Háromötven - mondtam.

- Jaj, tutyuta! - mondta Margit úrhölgy, mire a kis kutya hirtelen úgy végignyalta a balszememet, hogy majd kiloccsant.

Megvettem a kis kutyát, de Margit úrhölgy másnap kidobta. Tizenkettőkor, mikor hazajöttem, Margit úrhölgyet még ágyban találtam. Kezefejével a szemét dörgölte és kedves gügyögéssel mondta:

- Majditka ebédelni ataj!

Segítettem az öltözködésnél és azután ebédelni vittem.

Ezekután délután ötig velem volt. Az a homályos érzésem volt, hogy most már gondoskodnom kell erről a gyermek kedélyéről, mely sorsát ily bizalommal tette atyai kezembe.

Délután ötök így szólt Margit úrhölgy:

- Majditka moszt elmegy Majisztához, pipitézni!

Úgy kellett értenem, hogy Margit úrhölgy egy Mariska nevű barátnőjét óhajtja meglátogatni és hogy «pipitézni» az ő sajátos, gyermek szókincsében beszélgetést jelent.

Elkísértem Margit úrhölgyet. Útközben néhány bolt előtt megálltunk és Margit úrhölgy néhány ruhatárgyat kedves, gyermek modorával kigügyögött a boltokból.

A Nagymező utcában megfogta a kezemet és gyermekesen felszaladt velem egy ház negyedik emeletére. Udvariasan mosolyogtam és veleszaladtam. Erre megint leszaladt és a kapuban kedves grimaszt vágott rám.

- Fi! Cuna báci!

És gyermekesen leköpte a kabátom.

Udvariasan mosolyogtam. Margit úrhölgy még néhány ilyen mókát csinált. Végre egy kapuban véglegesen megállt.

- Letzti! - mondta, hátbavágott és eltűnt.

Egy ideig vártam rá, de hogy nem jött, elúntam a topogást és lassan és gondolkodva visszamentem a kávéházba.

Nyolckor odajött értem.

- Vacojázni! Vacojázni! tapsikált és elvitt egy vendéglőbe.

A vendéglőben kiderült, hogy Margit úrhölgy egy kedves, vékony kis aranylánccal lett közben gazdagabb. Gyermekesen játszott az aranylánccal; kérdésemre, hogy honnan kapta, Mariska barátnőjéről beszélt.

Margit úrhölgy gyermeksége a következő napok folyamán csak fokozódott intenzitásban. A kávéházban vöröspecsenyét játszottunk, az Andrássy úton fogócskát és a színházban malmoztunk a pad alatt.

Délután ötök Margit úrhölgy mindenféle barátnőjét látogatta meg: hol a Nagymező utcában, hol a Kálvin téren, hol a Zuglóban volt dolga. Olyan kedvesen csinálta, hogy mindig el kellett kísérnem.

- Édes fiam, - mondtam egy napon - ma nem kísérhetlek el, dolgom van az adóhivatalban.

Búcsúzáskor Margit sírni kezdett.

- Bü-hü-hü! Majditkának nincs pénzikéje!

Odaadtam neki, ami nálam volt és gondolkodva indultam meg az adóhivatalba, ahonnan immár negyedszer figyelmeztettek.

Este a Tisza Kálmán téren jöttem hazafelé. Az egyik pad felől kedves gügyögő hang állított meg:

- Ecki becki, tengerecki tánc!

A hang ismerős volt, odamentem és Margitot ismertem fel, egy húsz év körüli fiatalemberrel játszott valami kedves, gyermekes játékot.

Érdeklődésemre Margit sírni kezdett, majd hosszas faggatás után elmagyarázta, hogy a saját édes fiáról van szó, akivel véletlenül találkozott, hazajövet.

A magyarázat nem volt egészen valószínűtlen. Kezet fogtam a fiatalemberrel, aki vigyorogva hallgatta végig a beszélgetést. Jó, keménykezű fiatalember volt.

Hazamenet dorgálni kezdtem Margitot, hogy minek hoz engem ilyen kellemetlen helyzetbe. Margit összetette két kezét és így szólt:

- Piti, piti, báci, tesszét megbocátani.

Nekem egész este fájt a szívem, különös szorongó érzéseim voltak; egyszer a katonaságnál voltam így, valamelyik bajtársam ellopta a sapkát és én egy régi cilindert tettem a fejemre, úgy álltam ki a sorba és mingyárt éreztem, hogy ebből baj lehet.

Másnap a Koronaherceg utcába kísértem Margit úrhölgyet. Felszaladt a barátnőjéhez, én pedig megindultam gondolkodva, a kávéházba. Este, mikor hazamentem, Margitot már otthon találtam. Egy nagyon hosszú katonával ültek a pamlagon és kerekecske-gombocska, hova szaladt a nyulacskát játszottak. Mikor beléptem, Margit felugrott és elém szaladt.

- Jaj, a cuna báci bejött ide! - mondta panaszosan, bejött ide és mindig bánt engemet - bü-hü!

És két öklével gyermekesen eltakarta a szemét.

Udvariasan felszólítottam a katonát, hogy ne bántsa Margit úrhölgyet, s főleg ne az én lakáson. A katona kissé zavartan távozott.

- Bü-hü-hü, - mondta Margit úrhölgy... - Majditka haragszik. Cuna báci!

Eléje álltam s gügyögésre csücsörítve szájam, így szóltam neki:

- Majditka most szépen a nyaka közé szedi a lábát és elmed innen a szárda fenébe, mert túlönben olyat rúdot, hogy kirepül Szorokszárra!

- Valóban? - mondta Margit úrhölgy hibátlan kiejtéssel s végigmért. - Nem tudtam, hogy ilyen gyáva, lovagiatlan emberrel van dolgom.

És kisuhogott.

POLIGÁMIA

Férj: Hm. Nagyon érdekes. Kuriózum.

Feleség (nyugodtan): Mi érdekes?

Férj: Ez a dolog. Ez az izé. Ez az ötlet.

Feleség: Miféle ötlet?

Férj: Amit ez a Zsemlei mondott máma a hivatalba.

Feleség: Mit mondott?

Férj: Evvel a dologgal... hm. Tudod, kérlek, én csak úgy felemlítem... mint egy ötletet, semmi mást. Egy groteszk ötlet, igazán, hidd el, nem tekintem másnak. De hogy érdekesnek találjam, azt csak szabad, úgy-e?

Feleség (nyugodtan): Persze.

Férj (felháborodva): Aztán, kérlek, az ötlet nem is új... Történelmi precedens van rá, kérlek alássan. Ő azt mondja, hogy a harmincéves háború után is behozták.

Feleség (nyugodtan): Mit?

Férj: Tudniillik akkor is arról volt szó, hogy a hosszú és véres háború megtizedelte a férfilakosságot és gondoskodni kellett a jövőről. Tehát behozták... Már most azt mondja ez a Zsemlei, hogy mi volna, ha most is behoznák, a háború után.

Feleség (nyugodtan): Mit?

Férj: Tudod, én igazán csak egy bizarr ötletnek tartom, hidd el, hogy behozzák.

Feleség (nyugodtan): Mit?

Férj (szünet után, gyorsan): A poligámiát. (Elkapja a fejét, eltakarja az arcát.)

Feleség (nyugodtan): Hja, a poligámiát.

Férj (vár, aztán csodálkozva felfedi az arcát, néz, hogy nem repült hozzá semmi; meglepetve): Igen.

Feleség: Hogy a poli... Hát mér ne hoznák be?

Férj (csodálkozva és lelkesen): Igazán?! Úgy-e? Hát úgy-e, te is azt mondd?! Na, ez már gyönyörű! Sohase hittem volna, hogy ilyen emelkedetten, ilyen... ilyen elfogulatlanul gondolkodol... ilyen objektívan tudsz látni... mint egy intellektus... mint egy férfi...

Feleség: Te mindig butábbnak hittél engem, mint amilyen vagyok.

Férj (lelkesen): De ezentúl magamhoz méltónak, nemesen és önzetlenül és szélesen gondolkodó, egyenrangú, megértő szellemnek foglak nézni, akivel mindenről lehet beszélni... szellemtársam is leszel... igen, egész boldog vagyok e felfedezésen. Most már megmondhatom neked, mint egy barátnak, egy igazi embernek, egy észlénynek... most már megmondhatom neked, hogy az én nézetem szerint is nagyon helyes volna, ha behoznák.

Feleség (nyugodtan): Mit?

Férj: A poligámiát.

Feleség: Hja, a poligámiát.

Férj (lelkesen és folyékonyan, könyv nélkül): Azokat a kifogásokat, amiket erkölcsi szempontból tehetett az elfogult konzervativizmus, már rég megdöntötte az új tudomány... Hiszen vannak népek, melyeknél a poligámiának éppen az ellenkezője erkölcstelen. És éppen a legrégibb mítoszok tekintik természetesnek a poligámia gyakorlását... Úgy látszik az emberi természetben gyökeredzik, s így csak a természetes, egészséges rend visszaállítása volna, ha behoznák.

Feleség: Hát persze, fiam.

Férj (lelkesen, ragyogva): Úgy-e fiam? Milyen okos, kedves, bölcs, megértő vagy! Aztán itt van a gazdasági szempont, kérlek alássan... Első percben azt hinné az ember, hogy gazdaságilag a férfira elviselhetetlen terheket róna a poligámia. De ha közelebbről nézzük, kiderül,

hogy a gazdasági egyensúly nemcsak hogy megmarad, de inkább javul a poligámiában. Ez egészen bizonyos.

Feleség: Ha bizonyos, akkor jó.

Férj (szavalva): Igenis; javul... mert bár egyrészt én több nőről kell hogy gondoskodjam, másrészt ez a több nő, aki nekem mind tulajdonom...

Feleség (leteszi a villát): Ho... hogy van ez csak, kérlek, még egyszer? Miféle több nőről beszélsz te?

Férj (tágranyitott szemmel): Hát...

Feleség (megint felemeli a villát, de ezúttal hegyekkel kifelé): Micsoda több nőt kell neked eltartani?...

Férfi (elhülve): Hát... kérlek... alássan... hát nem a poligámiáról beszéltünk?!...

Feleség: Bánom is én azt a poli... vagy hogy hívják. Te itt nőkről beszéltél, nem arról a pali... arról a palimágia... (Hirtelen gyanúval.) Hallod-e, tulajdonképpen mi az a polimánia, vagy hogy mondtad? (Emeli a villát.)

Férj (lehajtott fejjel, lesütött szemekkel): Hja... a poligámiát gondolod... semmi... kérlek... a... a... vámtarifa központosítását hívják így... a hivatalnokok fizetésrendezésének állami szervezését... a... a... mezei kankalin porzójának a balszirmának a tudományos neve... poli, az szir... gámia, az szírom... (Alázatosan tovább eszik.)

STANCI NÉNI, FRÉDI ÉS A MÁRKI

Egy fiatalember megy az utcán. Átmegy arra az oldalra, ahol a nap süt; hunyorog, visszafordul. Végre eszébe jut, hogy igen, igaz, csak, mégis meg kell látogatni Stanci nénit, akinek az ura meghalt, mert a mamája ma reggel is azt mondta neki az ágyból:

- Frédi, el kell menned Stanci nénihez kondoleálni, ez mégse szép, hogy oda se szagolsz, pedig már két hete, hogy az ura meghalt.

Frédi tehát Stanci nénire gondol és néma kétségbeesés fogja el. A ház előtt sétálgat lassan és nem tudja elszánni magát. Magában gyötrődik: ejnye, mit is kellene mondani a Stanci néni-nek. Kedves jó Stanci néni, ennyi elég is lesz, és érzelmesen mély szomorúsággal ránéz, úgy-e, nem is kell folytatni, csak mély szomorúsággal nézni, ami mindent kifejez. A bácsinak jobb így, odafent a mennyországban, Frédi nekifeszíti a képzeletét, hogy ebbe a gondolatba beleélje magát és igyekszik meggyőződve lenni, hogy a bácsinak jobb odafönt.

Ezzel a gondolattal nekilendül a lépcsőnek, csönget és kopog. Mialatt nyitják az ajtót, Frédi nagyot sóhajt és a szája legörbül. Izgatott lesz és sebesen, erőlködve mondogatja magában: «Szegény, szegény Stanci bácsi!» Erőlködve képzeletben el maga elé Stanci bácsi alakját, hogy átérezze a részvét egész melegét és Stanci bácsi arca végre tényleg meg is jelenik; duzzadt, fényes orral, félíg nyitott szájába mohón tol befelé egy zsíros barát fülét és kettéharapja. A barátfüleből egy zsírcsepp legördül és Stanci bácsi utánakap a szájával, de későn; a zsírcsepp lecsöppen a mellényére. Stanci bácsi kísértetarcá csunyán elfintorodik - a «kutyaistenit», - mondja Stanci bácsi és Frédinek eszébe jut, hogy akkor hogy kitört belőle a hahota, mert ő egy perccel előre látta már, hogy annak le kell csöppenni, annak a zsírnak, de Stanci bácsi tényleg nem láthatta, mert a saját fejét nem láthatja az ember. Bruhaha!

Nyitják az ajtót és Frédi utolsó, kétségbeesett erőlködéssel gyötri magát, hogy Stanci bácsit fehéren, a halálos ágyon elképzelje magának, feje körül az Enyészet ciprussuhogásával. Nem megy.

Frédi (elszorult torokkal): Hogy van, Stanci néni?

Stanci néni (feketében, hátrafésült hajjal, némi pomádészaggal. Siránkozva beszél, már három hete, stílszerűen): Hát eljöttél, Frédi?

Frédi kergeti magától dühösen a képet, a Stanci bácsival és a barátfülével. Hisz ez lehetetlen, ostoba dolog! Nem megy. És most minden olyan bután veszi ki magát. Miért mondta neki Stanci néni, hogy «eljöttél, Frédi?» mintha nem látná, hát persze, hogy eljött. Naná, nem jött el. És miért mondja ezt siránkozva? És míg Stanci néni bevezeti őt, Frédi agyában hangosan és szemtelenül beszél valaki, félrecsapott kalappal, mélyen meghajolva, a földig meghajolva, leveszi a kalapot a fejéről, igen, és egy márki mozdulatával eltartja magától, két ujjal fogva a kalapot, kecsesen és így mondja: «Asszonyom, kedves Stanci néni, még nem jöttem el, de mingyárt itt leszek, lent jövök a utcán és sietek, hogy hamar itt legyek!» Egyik szemével felfelé kacsint és kisujját begömbíti, ez az alak, a Frédi fejében. Frédi dühösen lökdösi magától a tolakodót és Stanci bácsi apoteózisát igyekszik helyébe tolni, de az makacsul visszatér megint.

A szobában be vannak csukva a spaletták és nehéz, dohos a levegő. Szemben az ajtóval hangosan és fontoskodva ketyeg az óra: Frédi agyán az a groteszk gyanú villan keresztül, hogy tulajdonképpen nem is szokott járni, alszik, mint egy öreg dakszli, a homályos szobában, csak mikor valaki bejön, kezd el szorgalmasan és tüntetően ketyegni, ráketyeg az emberre, lüktet, zakatol, liheg és morog utána, aztán mingyárt elhallgat megint.

Stanci néni (lassan és fájdalmasan ül le, mintha üvegből volna és mingyárt összetörik. Siránkozva): Ül le, kérlek... ne... ne oda... a hokkedlire...

Frédi most veszi észre, hogy zavarában rá akart ülni egy kalapra. A vér hirtelen fejébe szalad. Az a márki, aki az imént hajlongott, most kiegyenesedve hetykén szembenéz Stanci nénivel és hangosan így szól: «Valóban asszonyom, nem óhajtottam a kalapjára ülni, mert ez esetben a kalapja úgy szétpukkant volna, mint egy kövér dakszli. Tetszik érteni? Mint egy dakszli.» Frédi remegve és rémülten próbálja csitítani a márkit, érzi, hogy ebből nagy baj lesz, a halántéka lüktet. Stanci bácsi... szegény Stanci bácsi... hát meghalt... de jobb neki odafönt... mondogatja magában Frédi és a saját halálára akar gondolni.

Stanci néni (siránkozva): Nem voltál itt azóta.

Frédi (most már beszélni kell. A hangja gyengén és hamisan remeg az elfojtott ijedségtől, hogy mi lesz itt mingyárt, szent isten, mi lesz itt mingyárt. Egyelőre még jól jön ez a remegés, mert a szánalom és meghatottság hangjával külsőleg azonos és azt a benyomást kelti, - de szent isten, mi lesz itt mingyárt, ha kiderül, hogy mi az oka!): Nem jöhettem... az egyetemen roppant el voltam foglalva... Stan...

A márki (Frédi szeme előtt ugrál, most akkora, mint a hüvelykujjam és szemtelenül bókol): Ja, persze Stanci néni, el volt foglalva. Le volt foglalva. Föl volt foglalva. Szépen volt lefoglalva. Egy pecsét volt rajta ilyen felírással: «Kopf Alfréd le van foglalva, még csak rövid ideig látható. Tessék besétálni, harmadik emelet, pincén a bemenet.»

Frédi homlokán megdagadnak az erek.

Stanci néni (siránkozva): Ma három hete és naptya, hogy a megboldogultat átadtuk a földnek.

Naptya? Naptya? Miért naptya?

Szent isten, ezt nem lehet kitartani. Miért naptya? Mi az, hogy naptya? Frédi lesüti a szemét, a gyomra hullámozni kezd. Egészen behúnyja a szemét, hogy ne lássa a márkit és elgyengülve könyörög neki, hogy csak most ne figyeljen ide, mert ez rosszabb a halálnál. Hiába!

A márki (hangosan): Naptya? Kinek a kedves naptya? Az anyja meg az aptya.

Frédi (elgyengülve): Ó... kedves Stanci néni... ha tudná, mit éreztem, amikor... (elcsuklik, ő tudja, hogy miért).

Stanci néni (siránkozva): Még csütörtökön itt ült... így, ahogy veled ülök itt... így ült szembe velem és aszongya: «Még írok valamit, Stancikám» és még meg is írta ezt a levelet... megírta, még alá is írta... még el is tettem, az asztalfióba...

Stanci néni suhogva feláll és háttal fordul Frédinek. Frédi mereven nézi a hátát.

A márki: Az nagyon kedves, szerény kis fiú volt. Minden nap szépen kezét csókolt ősz apjának, az asztalnak, amely szülte őt.

Stanci néni (hozza a levelet és átadja Frédinek. Siránkozva): Ezt a levelet írta még csütörtökön... így, ahogy te ülsz most itt... és másnap... (Zsebkendő előkerül.)

Frédi (átveszi a levelet és kegyeletesen fölébehajol. A feje zúg, a szemei kápráznak. Csillagokat lát. Egy szót se ért az egészből. E percben újra megjelenik Stanci bácsi feje a barátfülével.)

Stanci néni: Így, ahogy te ülsz most... (csendesesen siránkozik).

(Egy hang az udvaron, éles és hangos: Naaa, maga randa!)

Püff!

Frédi összeszorított, kék szája szétrobban. Fejét viharos fergeteg kapja el. Minden elsötétül. A levél vizes rongy képében esik ki a földre. Frédi fölugrik, Stanci néni hanyatt esik. Frédi ki a szobából, le a lépcsőn, keresztül az utcákon... és torkából fájdalmas, rettentő bömbölésben harsog a fuldokló röhej... mindennek vége... most jön a halál és a megsemmisülés... és jön a Duna zöld vize... és jön a koporsó, ahova begyömöszölik és lenyomják és eltemetik... és ahol a csöndben és sötétben és magányban végre, végre kinevetheti magát... Hahaha! Bruhahaha! Hehehe... he... he...

Ő AD NEKEM TÉMÁT

Az az úr, aki itt ül az asztalom mellett, öt perccel előbb ült le az asztalomhoz és így szólt:

- Remélem, nem zavarom.

- Ó! A legkevésbé! - kiáltottam csendesen és az üres papír fölé hajoltam, ráírva ezt a számot: «öt», mintha már az ötödik kutanyelven tartanék. Gyorsan leírtam ezt a szót: «miszerint».

- De úgy látom, ön dolgozik.

- Nini - mondtam. - Csakugyan. Ha nem figyelmeztet rá, észre se veszem.

- Na, akkor nem zavarom. Mit ír?

- Ó, semmi. Igazán jelentéktelen dolog. E... egy kis színdarab. Egy kis filozófiai szakmunka, a magányról. Azt fejtegetem, hogy a munkához feltétlen magány kell, tetszik tudni...

- Hehe. Ezek az újságírók. Na, akkor nem zavarom. Hosszú lesz?

- Dehogy!... Csak egy egész rövid kis dolog...

- Na, csak írja, írja, maga író.

- Hát... ha megengedi...

- Persze, hogy megengedem. Tudja, ez a mindenféle írás, én már évek óta nem olvasok semmit. Nem érdemes... Az olyan ember, mint én... aki kétszer is bejárta a világot... az egy kész regény, kedves uram, az egy kész regény, higgye el... Ha én azt magának elmondanám, amiken én már keresztülmentem, akkor maga...

- Bocsánat, - szólok közbe szerényen - nem zavarja önt a társalgásban a tollpercegés?

- Dehogy, csak írjon egész nyugodtan, engem nem zavar. Az én idegeim, az én vasidegeim fel se vesznek az ilyesmit... Hehe, fiatal ember. Mert én nem írom meg a dolgokat... az ám! Ezt írja meg egyszer, író úr!

- Ó! Nagyon kedves...

Vállamra csap.

- Látja, én tudnék magának témát adni, azt aztán megírhatja! Amiken én keresztülmentem, ha azt egy író megírja, hát a népek azt mondják rá: na, aszongyák a népek, hát ezt csak úgy ki találták. Ezt írja meg egy író. He! Író úr! ezt írja meg! Mi? Ehhez mit szól?

Alsó ajkát előretolja a szájára és fölfelé bökdös a fejével.

- Nagyszerű! Ccc! ccc! - álmélkodom. - Igazán nagyszerű volna. Miért nem írja le egyszer?

Megvetően legyint.

- Tudja, kérem... nekem nem kell. Én nem bajlódom ilyesmivel. A fene ott egye ki. Mit, hogy nekem jöjjenek a kiadók... meg aztán mingyárt görcs áll a kezembe. Nem kell nekem, hagyom őket. Hanem adok én magának olyan témát egyszer, hogy ha azt megírja, aztat szétkapkodják, hogy házat épít belőle... mert olyat még nem írtak...

- Ó! Nagyon lekötelez... de igazán, nem merném megfosztani...

- Mit! Nekem nem kell! Mit csinálok én vele? Na, majd egyszer elmondom magának, - aztán azt írja meg, író úr, hogy én hogy kerültem Amerikába! He?

- Roppant érdekes lehetett.

Ököllel mellbevág.

- Érdekes! Mondja, hogy: csuda. Azt mondja.

- Hát...

- Vagy azt írja meg, hogy mihez fogtam én Amerikában, amikor kikerültem. Hogy havat lapátoltam... ezzel a tulajdon két kezemmel itt ni... elhiszi? Ezzel a két kezemmel... havat lapátoltam... ezt írja meg...

Az orrom alatt hadonászik. Furcsa, már láttam szebb kezeket havat lapátolni. Nem megy a fejembe, miért ne lehetne ezekkel havat lapátolni.

- Nagyszerű! - mondom.

- Nagyszerű! Azt elhiszem. Ha én egyszer azt magának elmondom, hogy én hogy lapátoltam havat New-Yorkban... hát nem lesz szüksége többé témára.

Látom magam, hogy írom a hatkötetes regényt a hólapátolásról.

- Hihetetlen! - mondom. - Mik történnek az emberrel! - mondom - Nnna! - mondom.

Diadalmasan néz rám.

- Azt elhiszem! - mondja. - Mi? Író úr! He?... Író úr!... Tudok témát adni, mi?! Nem volt kár, hogy ideültem, mi? Tudok, mi?

- Tud! - mondom meggyőződéssel, és csodálkozással veszem észre, hogy igazán adott.

OMNIBUSZ

(Szín: Egy autóbusz teteje, padokkal, a padokon emberek. A kalauz fel és alá jár a padok közt. Süt a nap, de egy kis szél fúj.)

Egy úr: Jaj! (A kalapjához kap mind a két kezével.)

A barátja: Mi történt?

Úr: Majd elkapta a szél a kalapomat.

Barát: Még jó, hogy megkaptad. Kár lett volna érte.

Úr: Mi az, hogy kár lett volna érte? Tegnap vettem hús koronáért.

Barát: Azért mondom, hogy kár lett volna érte, ha elviszi a szél.

Úr (kipirosodva): Az én kalapomat? Az én új kalapomat? Na és ha elvitte volna?

Barát: Na, úgy gondolom, akkor újat kellett volna venni.

Úr (dühösen): Mit? Tegnap vettem és újat kellett volna venni? Miért kellett volna újat venni?

Barát: Hát nem ugorhatsz utána a robogó autobusz tetejéről.

Úr (izgatottan): Nem ugorhatok utána? Azt elhiszem. Nem is ugrom utána.

Barát: Hát azért mondom. Elveszett volna.

Úr: Az én kalapom? Azt szeretném látni!

Barát: Hát mit csináltál volna? Megállíttatad volna az autobuszt?

Úr (dühösen): Hát persze, hogy megállíttattam volna.

Barát (nevet): Hehe. Nagyon jó vicc. Csakhogy nem állt volna meg.

Úr: Mit?! Nem állt volna meg? azt szeretném látni!

Barát: Hát csak nem képzeled, hogy egy robogó autobuszt megállítanak, hogy te felvehesd a kalapodat.

Úr (kiabál): Micsoda ostoba beszéd ez? Nekem jogom van felvenni a kalapomat és miután nem ugorhatok le az autobuszról, az autobusznak kutyakötelessége megállani, vagy pedig megtéríteni a kalapom árát, miután az a szél vitte le, amit az autó csinált.

Egy sovány úr: Igaza van a tisztelt úrnak. Kutyakötelessége megállani.

Kövér úr: Szépen kötelessége. Hogy jövök én ahhoz, hogy itt nekem megállítsák az autobuszt, mikor nekem sietős dolgom van!

Úr (a kövérhez): Úgy! Az Úrnak sietős dolga van? És én azért ne vehessem fel a saját kalapomat?

Kövér: Miattam megsütheti a kalapját, de azt látni szeretném, hogy nekem a más kalapja miatt meg kelljen állni és várni, mikor én azért ültem fel az autobuszra, hogy hamar ott legyek a Szív utcában.

Úr (vörösén): Megsüthetem a kalapomat? Süsse meg az Úr a maga kalapját! Én tegnap vettem a kalapomat húsz koronáért, - vesz nekem az úr másikat, ha elfújja a szél?

Kövér: Vesz a nehézség!

Úr: Akkor hát meg fog állni az autó!

Kövér: Szépen fog megállni. Én lefizettem a jegyemet, engem annak rendje és módja szerint visznek itten. Nem fog megállani!

Úr: Én meg a kalapomat fizettem meg. Meg fog állni.

Kövér (magánkívül): Nem fog megállni, tudja! Én nekem ötre ott kell lenni az orvosnál - feleségem minden percben...

Úr: Én nekem meg a minisztériumba kell mennem... Nem állíthatok be kalap nélkül! Akkor tessék kifizetni a kalapomat!

Kövér: Nem!

Úr (vérbeborul): Mit? nem fizeti ki! Kalauz! Kalauz!

Sovány: Disznóság!

Többen: Hallatlan! Igaza van!

Mások: Nincs igaza!

Kövér: Azt szeretném én látni! Kalauz!

Úr (bőg): Kalauz! Kalauz! Állítsa meg a kocsit!

Kövér (ordít): Ne merje megállítani! Hajtson, ahogy tud!

Többen: Állítsa meg! Állítsa meg! Jézus Mária! Segítség! Katasztrófa történt! Mentők! Mentők!... Segítség!

Mások: Kalauz... Vezető úr... Hajtson, ahogy tud... Vágjon bele abba a motorba... Csak neki... Talán még megmenekülhetünk... Most vagy soha!... Csak rajta!... Csak a belibe a disznónak... Segítség!...

(Kocsivezető örülten hajt. Autók jönnek, kocsik egymásba rohannak. A tömeg beveri az ablakokat, a lovasrendőrség kivágat. A kaszárnnyában alarmit fújnak, a csapatokat visszarendelik. Törökország hadat üzen.)

TANU VAGYOK

- A törvényszéktől keresik - mondta a háziasszony.

Szent Isten. Villámgyorsan átgondolom életemet, «mint aki sínek közé esett», ahogy Kosztolányi Dezső barátom jegyzi meg egy helyen, nagyon helyesen. Talán arról az izéről van szó, a dinnyéről?... De nem, hisz akkor még kiskorú voltam, különben pedig két pofont is kaptam.

Vagy csak nem ez az ízé, ez a Rogyák, akivel összeveszttem, mert nem írta meg azt a levelet és összerágta a tollszáramat... Na ja, ez azonban egyszerű rágalmazás. Ejnye, ejnye, mit csináltam, mit csináltam... tudom már: multkor arról a «Vérharmat» című drámáról azt írtam, hogy az egy nagyon jó darab, mire a barátom, a rendőrtiszt, elment és megnézte, és mikor találkoztam vele, azt mondta: «Na hallja, mit írt maga arról a Vérharmatról, hisz az egy frász.» Csak nem «hatóság félrevezetése» címen idéznek most e miatt a dolog miatt?

Nem. A járásbíróság tanunak idéz valami Szipa-féle becsületsértési ügyben. Reggel öt órakor jelenjek meg különbeni elővezettetés terhe mellett. Na, hála Istennek, nincs nagy baj. De ki lehet ez a Szipa?

Ekkor és ekkor kell mennem. Mindenesetre azért jó lesz kicsit gyakorolni az esetet, még sohase voltam tanu. Homályosan emlékszem, hogy ott meg szokták hiteltetni az embert. Hol olvastam én valami effélét, hogy az embernek elő kell állani, két ujját feltartani, esküdni az égre, hogy az a darab föld, amelyen most áll, nem tarcsai birtok, ladányi határ az? Honnan tudjam én, a kiskésit neki. Pardon, hisz ez más, ez Arany János versében van és csak hamis tanuzásnál alkalmazzák.

Most négy napig a törvénytárat tanulmányozom. De nem sokra megyek velük. Csupa kötelességről van szó, egy jog sincs.

Végre elérkezett a tanuságtétel napja. Már három órakor talpon voltam: harminckét bizonyítványt vettem magam mellé és kocsiban hajtattam el a járásbíróságra.

Ötől kilencig vártam, akkor jött egy ügyvéd, aki megkérdezte, én vagyok-e a tanu. Igenlő válaszomra megmagyarázta, miről van szó. Szipa vendéglős bepörölte Kozarek magánzót, amiért becsületsértő kifejezést használt azzal a marhahússal kapcsolatban, amit 1899 március 27-én szolgált fel neki, azt mondta, ez a marhahús olyan bűdös, mint egy camembert-sajt. A panaszos emlékezett rá, hogy én is ott voltam akkor, mikor alperes az inkriminált kifejezéseket használta és tanu vagyok rá, hogy a marhahús nem volt kellemetlen illatú. A pör azért húzódtott olyan sokáig, mert a bíróság nem tudott megállapodni, hogy mint szemtanut, vagy mint fűltanut hallgasson ki, végre a múlt hónapban az «orrtanu» minősítést fogadták el, mire orrszakértőt küldtek ki, aki bizonyítja, hogy 1899 március 27-én volt-e, vagy lehetett-e náthám, ami megakadályozott szaglószerveimnek a törvényes formák közt való használatában.

Míg az ügyvéd ezt előadta, lett tizenegy óra. Ekkor bementünk a terembe, ahol a bíró azzal fogadott, hogy elkéstem, miután pedig tanuskodni polgári kötelesség, ötven korona pénzbírságra ítél.

Ezután a vádlott kihallgatása következett. Vádlott előadta, hogy a marhahús tényleg bűdös volt, ő el is hozta corpus delicti-nek, azóta tartogatja. A bíró bólogatva végighallgatta a vádlottat, aztán kétszáz koronára és négy napi elzárásra ítélte el, mert nem tettem le az esküt szabályosan. Ezután kihallgatták a panaszt, aki kijelentette, hogy visszavonja a panaszt, miután Szipa András azóta belépett társul az üzletbe és nagyon jóba vannak. Ezzel szemben Szipa kijelentette, hogy akkor ő is visszavonja a marhahúst; végül mindketten kijelentették, hogy engem nem ismernek. A bölcs bíró bólogatva hallgatta végig a beszédet, felmentette a vádlottat és a panaszt, engem pedig négy hónapi fogházra ítélte, mivel hamisan akartam tanuskodni, hiszen semmi közöm az ügyhöz.

Fellebbeztem, de mivel fellebbezésem nem volt szabályszerűen kiállítva, megbüntettek kötél általi halálra átváltoztatható három évi kétezer koronára. Inkább a kötél általi halált választottam, - bár ne tettem volna! Szent Péter már a kapunál várt az idézőlevéllel, hogy azonnal jelentkezsem a Másvilági Járásbírósnál - mint v é r t a n u.

Most itt várok a kapu előtt, míg elintézik a kérvényemet, melyben a pokolba való áthelyezésemet kérem inkább.

LEONIDAS

Fuksz, harmadéves egyetemi hallgató, magyar-görögszakos bölcsész, hajnali fél öt órakor föl-felé pislogott és észrevette, hogy pirkad, - az ég peremén rozsdavörösen derengett a világosság. Fuksz, harmadéves egyetemi hallgató, magyar-görögszakos bölcsész, négy centiméterrel kijjebb dugta fejét a megfigyelő-dekkungból, ahol mint inspekciós töltötte az éjszakát; visszafelé nézett, az árokban nem messze tőle hortyogtak még a katonák. Szemben, néhány száz méternyire, változatlanul húzódott az ismert, ellenséges sánc.

- Még jó félóra eltelik addig, míg azok rákezdik, - mondta magában Fuksz - és én biz isten elalszom. Legokosabb, ha előszedem a könyvet, már elég világos van, azt a félórát átolvassuk.

És Fuksz, harmadéves egyetemi hallgató, magyar-görögszakos bölcsész, kiráncigálta bródzakkjából a könyvet, megnyálazta az ujját és felütötte ott, ahol tegnap este abbahagyta: a thermopylaei ütközet leírása következett, eredeti görög nyelven, úgy ahogy a klasszikus történetíró, már én nem tudom hogy melyik, pergamenre vetette.

Eleinte dörzsölgette a szemét, pár perc múlva azonban belemelegedett és a könyvhöz szokott emberek láttató képzelete odavarázsolta elé az egész jelenetet, a szorost, amin keresztül-özönlik Xerxes hada, és Leonidast. Félóra múlva úgy érezte, mintha az egyetemi könyvtár csendes boltívei alatt ülne, a kényelmes bőrszéken, előtte az asztal, tele könyvekkel és ő megint elábrándozva mondaná magában: igen, ezek nagy idők voltak, az emberi test, az emberi bátorság, az egyén nagyszerű kultuszának fénykora, - igen, a hősök.

Merengve eresztette ki kezéből a könyvet és tétován nézett maga elé. Ekkor egy kicsit össze-rezzent: a pirkadó hajnal most már sárga háttéréből éles körvonalakban vált el egy magas, különös férfi alakja, ott ült pár lépésnyire a lövészárók szélén és kifelé nézett. Nehéz páncél lógott nyakáról és a fején kacskaringós, kürtös sisak.

Fuksz nem lett volna görög-magyarszakos bölcsész, ha rögtön meg nem ismerte volna Leonidast. Rögtön megismerte és rögtön tudta azt a szép görög mondatot, amivel ilyen magasrangú katonát és félisteni hőst az ókorban megszólítani illet; már kezdte volna mondani, de különös, a mondat egészen másképp fordult, mint ahogy befejezni akarta.

- Zeüsz fia, perzsaölő Leonidas, - kezdte el Fuksz görögül, olyan hangon, mintha a kollokviumon felelne üdv neked! Mely istenség vezérelte lépteidet e tájra és nem tudod-e... (itt vette csak észre Fuksz a sisakot) és nem tudod-e, hogy a sisakot nem szabad kismirglizni, ha Feldbe van az ember, mert az jó Zielt mutat?

A hős lassan fordította fejét Fuksz felé.

- Üdv, ifjú harcos! - mondta ércesen, görögül. - Látom megismertél engem, éles a szemed, mint Odysszeüszé. S Hellászom nyelvén szólítasz, ami jól esik nekem, de mégis azt hiszem, nem vagy görög: mert mit jelentsen a smirglizni szó, ha ugyan jól értettem, hogy sisakomról szólasz?

- Az azt jelenti, - magyarázta Fuksz görögül - hogy nem szabad a sisaknak fényesnek lenni, mert az ellenség rögtön észreveszi. Vegye le gyorsan a fejéről, vagy bújjon be a dekkungba, ide mellém.

- Hát itt csata van, ifjú? - kérdezte a görög félisten fellángoló szemmel, görögül.

- Hát persze, - magyarázta Fuksz görögül - nem látja, hogy svarmléniába fekszünk?

- És így... így harcoltok? Hol az ellenség?

- Az meg ott fekszik. A másik árokban.

- Hát így elbújtok egymás elől? - kiáltott a görög hős és nemes tűzben égő szemekkel emelkedett fel.

- Tyű, az istenit... akarom mondani, a félistenit kegyednek, - ijedezett Fuksz - hát ne dugja ki magát, hisz rögtön észrevesznek bennünket. Bújjon be gyorsan: dekken!

- Hallgass, gyáva Efiatesz - dörögte a görög hős. - Leonidasnak mered mondani, hogy bújjon el az ellenség előtt? Ti csak remegjétek, nyúlászúvek, az árok fenekén, Leonidas majd megmutatja nektek, hogy kell elbánni a perzsa gazokkal.

Fuksz egy kicsit elszégyelte magát, hogy így rendreutasították, és egy szép görög mondaton törte a fejét, amivel kiengesztelje a haragvót, amikor sivitva fúrta fejét az égbe valami, a fejük felett szétpukkant az első srápnell és fehér felhő villogott.

- Na tessék - mondta Fuksz. - Észrevettek. Most kezdődik a munka, nem lesz idő reggelizni se.

És Fuksz nagyot ásítva nyúlt a puskája után. A szomszédos fedezékekben is mozgolódni kezdtek a fiúk. Fuksz oldalt fordult, hogy a történetéhez férjen és csodálkozva vette észre, hogy Leonidas ott guggol mellette a földön. A félisten eszelősen nézett Fukszra és alig tudott elhebegni néhány szót.

- Mi... mi volt ez? - kérdezte.

- Ez egy shrapnell volt - magyarázta Fuksz és megint nagyot ásított. - Öt órákor szokták kezdeni, rendesen hat shrapnellel. Még öt jön mindjárt.

- De... engem... megütött valaki... és nem látom, hogy ki... vacogott a görög hős, egész testében remegve.

- Ja, - mondta Fuksz - hiszen maga kapott egy golyót a könyökébe. Várjon, majd bekötöm, semmi az egész.

- De nem láttam senkit - nyöszörgött Leonidas.

- Persze, hogy nem látott, - mondta Fuksz - mert azok is fedezékben vannak. Na, emelje fel egy kicsit a vállát, hogy a könyökét beköthessem.

- Nem, csak hagyja - nyöszörgött a görög hős.

- Miért hagyjam? Csak emelje.

- Dehogy emelem, - kiáltott dühösen Leonidas - nem látja, hogy akkor kikerül a fejem a fedezékből?

És gyorsan visszakapta a könyökét.

SZÍNÉSZET

Egy katonatiszt barátom beszéli:

- Békeidőben nem voltam nagy színházlátogató: az a pár előadás, amit végignéztem, nem hagyott bennem kellemes emlékeket. A színdarabokról az volt a benyomásom, hogy mind egy szálig túlzott és hamis képet ad az életről, afölött való erőlködésében az írónak, hogy mindenáron hatást csikarjon ki. Ami pedig a színészek alakítását illeti, mindig kínos és feszengő

érzéssel, idegenkedve gyötrődtem végig hasból préselt kitöréseiket, émelygős siránkozásaikat: soha őszintén nem hatottak rám. Főként az úgynevezett naturalista alakítások töltöttek el ellenszenvvel, ahol a színész nyomort, szerencsétlenséget, bűnt, öregséget ábrázol, mindig a masztikszot és a verejtékes erőlködést éreztem csak, és azt mondtam magamban, hogy olyan emberek, mint amilyeneket ezek a színészek adnak, egyáltalán nincsenek és nem is lehetnek: mindez kiagyalt trükk, hamisság, hatásvadászat, valótlanság.

A gorlicei áttörés után száguldó iramban egész sereg falun vonultunk keresztül, melyeknek lakossága rendetlenül menekült. A visszamaradt elemek közt, leégett házakban, országutakon, erdők között sokat fogdostak össze katonáink, kik valami okból gyanúsak lévén, vizsgálatot és rostálást tettek szükségessé. A vizsgáló-bizottságban én is bent voltam: a gyanúsakat kihallgattuk, aki ellen nem volt bizonyíték, elengedtük, a többit hadbíróság elé utaltuk.

Egy este töpörödött, félvak öregasszonyt vezettek elé: a katona, aki behozta, félórával azelőtt találta egy leégett ház konyhájában, a hamu között kotorászott, és meglátva a katonát, valamit a kötényébe rejtett, vonakodván megmutatni, mi az.

A vénasszony valami érthetetlen orosz tájszólással karattyolt és sopánkodott: egyikünk se értette. Végre tolmács került elő, aki nagynehezen kihámozta a szegény bolondos öreg vallo-másából, ami bennünket érdekelt.

Kiderült, hogy ez az öregasszony abban a házban lakott az offenzíva előtt, amelynek konyhájában megtalálták. Férje háromnegyed éve eltűnt, úgy látszik, az oroszok hurcolták el. Két fia volt, az egyik elesett a Kárpátokban, a másik is katona, nem tudja, hova lett. Egyedül maradt, kicsiny kertetével kertjében, amit maga művelt. Egy napon tűzeső esett az égből, lángba borult a falu és a menekülő, jajgató tömeg magával ragadta őt is az országútra. Harmadnap eszébe jutott, hogy a két fia képét otthagyta a kalyibában; visszafordult, betért a leégett faluba, kikereste az ő kunyhóját és a romok közt sírva keresgélte, ami az övé volt. Az a dolog, amit még most is görcsösen szorongatott köténye ráncai közt, egy marék hamu volt, amit a leégett asztalfiókban talált.

Ahogy az egész dolgot, rettenetes életének tragikomédiáját, piros szemekkel hunyorgatva, kapkodó lélekzettel előadta, ahogy hülyén meredt rá kötényére, amit erővel kihúztunk és meglátva a marék hamut, elsírta magát: váratlanul és hirtelen fogta marokra a szívemet valami ismeretlen görcs. Az emberi nyomorúság és szerencsétlenség képe egyszerre, mint a villám fényében, oly erős körvonalakban döbbsentett meg: éreztem, hogy szimbólumot látok magam előtt. Egyben az a homályos emlékem volt, hogy ezt a szimbólumot már láttam valahol, de akkor, valami oknál fogva, nem hatott rám úgy. Meghatottságomat restelve, kimentem a szobából, a csillagos ég alatt tűnődtem, és eszembe jutott, hogy egy naturalista orosz író színdarabjában láttam én ezt az öregasszonyt: valamelyik jónevű színésznő alakította, és akkor túlzottnak, hamisnak rémlett ez a csinált figura. Most meghatva és bűnbánóan kértem bocsánatot ettől a színésznőtől és az egész naturalista színművészettől; ime nekik volt igazuk, ilyen nyomor, ilyen szenvedés igazán van, ez az élet, és ime van ilyen öregasszony is, amilyen, azt hittem, csak a rossz színészek fantáziájában él.

Másnap reggel tisztársaim mesélték, hogy a tegnapi öregasszonyt átküldték a hadbíróshoz: a motozás alkalmával részletes tervrajzokat találtak nála hadállásainkról. Falhoz szorítva bevallotta, hogy a lublini színház művésznője, aki kémiszolgálatokat teljesített az oroszoknak s ebben a minőségben maszkírozta magát csavargó öregasszonynak.

Nem tudom, mi lett vele. Remélem felakasztották, megérdemelte, nagyon rossz színész volt, egészen úgy játszott, mint a többi.

ÉN ÉS A BANK

Én (alázatosan): Jó napot kívánok...

A Bank: Tessék helyet foglalni. Mivel szolgálhatok?

Én (vigyázva leülök, hogy lyukas könyököm befelé legyen fordítva. A kérdés egy kicsit zavarba hozott, mert hát, édes Istenem, ha az ember cipőüzletbe megy be, hát valószínű, hogy nem kendermagot akar vásárolni. Micsoda kérdés, hogy mivel szolgálhat?): Kérem szépen... én olvastam a Pallas-Lexikonban B betű alatt a következőt: *Bank* olyan intézet, mely pénzkölcsönzéssel foglalkozik... Eljöttem, hogy pénzt kérjek kölcsön... Ötven koronára volna szükségem...

A Bank (ijedten kap egy az íróasztalon heverő, nehezeknek szolgáló négyemeletes házhoz): Hogy... hogy tetszik mondani? Öt... öt...

Én (zavartan): Ven... ven...

A Bank: Hogy mondta ön az imént... Valami idegen szót ejtett ki... Ko... ko...

Én (zavartan): Rona... rona...

A Bank (merengve): Borona?

Én: Nem. Korona.

A Bank (merengve): Korona... borona... Milyen szépek ezek az orosz szavak... milyen idegenszerű zamatuk van... És milyen szép rím... korona... borona... Szereti ön a költeményeket?

Én: Tudniillik... a kölcsön ügyében...

A Bank (idegesen babrál az óraláncán lógó ötvenezer négyzetméteres háztelekkel) Hát mondja csak, hogy képzelem maga ezt?

Én: Én ezt egészen furcsán képzelem. Egészen sajátságosan, mondhatnám fantasztikusan. Én ezt úgy képzelem, hogy ön ad nekem ötven koronát kölcsön és én azt önnek visszaadom, majd ha lesz pénzem.

A Bank: Csodálatos. És hogy jutott eszébe, hogy éppen hozzám jöjjön?

Én: Ezen magam is csodálkozom. Eleinte persze a temetkezési egylethez akartam fordulni, vagy esetleg az állatvédő egyesülethez. Nem is tudom, hogy támadhatott az a barokk ötletem, hogy a bankhoz megyek kölcsön kérni.

A Bank: Na jó, ne töltsük az időt viccelődéssel. Ön azt mondja, adjak ötven koronát és ön majd visszafizeti. Hát milyen garanciát tud ön nyújtani nekem?

Én: A biztosíték lelkemben lakik, mondja Madách. Három nagy drámát írtam, amit a színházak már el is fogadtak.

A Bank (sír).

Én (ijedten): Mi az?

A Bank (egy angol értékpapírral törli könnyeit): Azokra a szerencsétlen árvákra gondolok, akiknek apjuk-anyjuk tűzhalált hal, ha esetleg leég az a három színház, mielőtt az ön darabjait előadták.

Én: No, az mégse valószínű... hogy mind a három...

A Bank: Milyen garanciát tud ön nyújtani nekem, hogy nem? A színházak leégnek, és akkor ki fizeti meg nekem az ötven koronámat? Még ha iratokat tudna mutatni nekem, amelyek bizonyítják, hogy ön mind a három színházat bebiztosította, mondjuk, kétszázezer koronára... akkor lehetne valamit csinálni... akkor betérjeszteném kérését a közgyűlésnek, ami három-négy hónap múlva feltétlenül összeül... De mondhatom, nagyon nehéz lenne a dolog még akkor is... Nagyon, nagyon rossz évünk volt, édes uram, tavalý... (Elcsukló hangon.) Tudja ön, mennyire apadt a nyereségünk?... Ön nem találja ki soha... (Remegő hangon.) Nyolcvan, azaz hetvenöt millió koronára... mondd, hetven millió...

Én (mondom): Hetven millió... borzasztó...

A Bank (férfiasan): Ne vigasztaljon, uram, erős vagyok és férfiasan viselem a nehéz megpróbáltatást. De ha azt kell hallanom, hogy ahelyett, hogy néma részvétellel pillantanak rám: három rongyos színházra ötven koronát kérnek tőlem... akkor ki kell hogy törjön belőlem, kitörne a szegény, elnyomott féregből is a méltatlankodás fájdalmas segélykiáltása...

Én (ijedten hazudok): De hiszen van három házam is... tehermentes.

A Bank (zokogva legyint).

Én: Meg birtokom... Erdélyben...

A Bank (zokogva): Harminc millió... harminc millióval kevesebb, mint két évvel ezelőtt... És minek köszönhetem? Ezeknek a kölcsönöknek... annak a nyavalyás Eibenschütznek, aki szintén megugrott a húsz koronával... Ön boldog ember... önnek háza van, ahol fáradt fejét lehajthatja... de ki segít rajtam?

Én (ijedten): Kérem... kérem... az istenért... igazán boldog volnék, ha valahogy segíteni tudnék... hiszen nem olyan nagy dolog... majd ön megadja nekem... e percben csak öt korona van ugyan nálam... de ha parancsolja...

A Bank: Mindent megteszek, dolgozni fogok, hogy előteremtsem... Legfőljebb részletekben fizetem majd vissza önnek. (Átv teszi az öt koronát és egy hanyag mozdulattal a bőre alá dugja.)

AZ IGÉNYTELEN EMBER

Az igénytelen ember egyszerre csak ott ül. Hónapok múlva se tud az eszembe jutni, ki mutatta be. Ó, hiszen nem is fontos a neve, ezt ő maga állítja.

- Ki vagyok én? - mondja és megvetően legyint. - Egy a sok közül. Egy az ezrek közül. Mit érdekli önt, hogy én ki vagyok és mi vagyok? Ön, aki fényes, ragyogó életében ezer meg ezer szürke emberrel ismerkedik meg, akik elsuhanak és eltűnnek... Kire emlékszik ön? És mit jelent önnek, hogy most itt ülök és beszélek önnel? Semmit. Nekem, nekem nagy dolog, életemnek egy izgalmas perce, hogy a nagy Kovácsik egy asztalnál ül velem... de önnek!...

Én, a nagy Kovácsik, egy kicsit zavarba jövök.

- Ó, uram, hogy képzelheti... Igazán mondom, téved. Sőt nagyon örülök, higgye el.

Harsogva nevet és elragadtatva néz reám.

- Ez a gúny! Egészen a nagy Kovácsikhoz méltó! Ahogy ezt mondta!!... Ahogy ezt a «higye el»-tet mondta!... Ebből ráismerek Kovácsikra!... Tudom, hogy nem vagyok Kovácsik úrnak fontos... Mingyárt el is megyek, na!

Ijedten marasztalom.

- De kérem, mi jut eszébe? Tessék csak maradni. Én nagyon örültem.

- Persze, ez a gőgös fölény. Én nagyon jól tudom, hogy Kovácsik úr most mit gondol magában. Kovácsik úr most ezt gondolja magában: «Mit akar itt ez a szürke senki, ez a tucatementer az én asztalomnál, mit ül itt le mellém és miért zavar engem, mikor nekem semmi közöm hozzá, ez is valószínűleg egy a sok tolakodó és szemtelen, kíváncsi fráter közül, akik hozzám dörgölődznek, hogy ragyogó hírnevem fényében sütkérezzenek, ez a közönséges, nyavalyás...»

- De kérem, kérem - vágok közbe és kezdek őszintén nyugtalankodni - ilyesmit gondolni! Igazán zavarba hoz.

- Én önt? Én hozom zavarba Kovácsikot? Haha, ez megint Kovácsik volt! Egy Kovácsikot és zavarba hozni! Ha ezt az emberek hallanák! És ha az emberek tudnák, hogy én most Kovácsikkal beszélek! Hittem volna ezt valaha? Ön most azt gondolja: «Milyen jó volna most automobilon ülni már és menni és ne lógnának a nyakamon ilyen unalmas, vacak emberek.»

- De esküszöm önnek...

- Jó, tudom, egy Kovácsik nem fogja nekem ezt a szemembe mondani. Egy Kovácsik csak gondolja ezt. De látom, neje önagysága közeledik... Megyek is innen, nem akarom, hogy miattam szégyenkeznie kelljen...

Feláll és menni akar. Fülig pirulok, így nem válhatunk el.

- De, uram, kérem, maradjon és győződjék meg róla, mennyire téved...

Megáll és keserű mosollyal a szemembe néz.

- Hát merje mondani, hogy most nem szégyeli magát miattam a felesége előtt?

- Eszemágában sincs! Sőt nagyon...

Visszaül.

- Hát fogadjunk, - mondja - hogy szégyeli magát... Hát mit mond, ha a felesége megkérdezi, ki ez az úr veled, Kovácsik? Ez az alak?

- Ugyan... ugyan... önre nem mondják, hogy ön egy alak... Ön éppen úgy lehet barátom, mint... kedves... ööö...

Hangosan, keserűen nevet.

- Miért nevet? - kérdem.

- Semmi. Csak úgy eszembe jutott. Hát fogadjunk, gondoltam magamban, fogadjunk, hogy ön nem merne velem tegeződni... például...

Megint elpirulok.

- De miért ne mernék?... Sőt, nagyon izé... Szervusz!...

Elámul, felugrik.

- Hogyan? Hihetek füleimnek! Egy Kovácsik! Velem! Velem tegezni, egy Kovácsik!... Nem, ez lehetetlen... Ön elhamarkodta ezt!... Nem élek vissza...

- De, kedves barátom, ne bolondozz, kérlek, maradj csak... Mingyárt bemutatlak, feleségemnek... Kedves Irén, kérlek... ööö... Brehemhöhöghöghö barátom.

- Oh, nagyságos asszonyom... boldog vagyok. Éppen elbeszélgettünk a Lojzival. Nagyszerű gyerek ez a Lojzi, mi?... Örülhet neki nagysád, ez egy gyerek. Csunya fiú, mi, de esze van neki, igaz, Lojzi? Énnekem már gyöngém ez a Lojzi, ez a Kovácsik-gyerek, multkor egy nagy társaságban szidták, hogy aszongyák, milyen egy tehetségtelen buta egy ember, tetszik tudni, nagysád, - de én mondtam, na csak hallgassatok, együttvéve nincs annyi eszetek, mint ennek a bagolyképű kis rongyos fiúnak, ennek az én Lojzimnak... ami igaz, az igaz... Te! te! nagy gazember vagy te, Lojzi!... Igaz, kis nagysád?...

A KÖNYVNYOMÓ, AZ KIRÁLY, A POÉTA, VAGYIS UJSAGH-ÍRÓ (Allegórikus történet a XV-ik századból)

I.

Vala penég akkor Frankfurtban, az Városban egy Furfangos, ki is praktikákkal egyben magát gyakorla s járkálván furfangos Masinát eszel vala ki fejével, mely is ördögösen az Betűket enmaga sillabizálá 's azokat meg és többszörözé, olyképpen, hogy egyből több lenne.

II.

A neve penég vala Ennek Johannes Guttenbergus, ama Város szokásai szerént s az uccák Sorjába ül vala s nyomtatta vala az Masinériával egyben mindenek nagy álmélkodására. Kit is igen megcsodálának a város népe egyben.

III.

S jöve akkor egy az város Éhenkórászhai közzöl, ki is magát Poeta-nak azaz Vers csinál-mányok csinálójának nevezé nagy fenhangon - s mondá néki amaz nyílt szóval, mondván: Nyomassad te ki az én Versemet, azaz verscsinálmányomat, kit is mondanak kántának.

IV.

Gutenbergus penég hajlítottán az ő szívét az beszedre s azt ki is nyomtatá bikkfa-betőkből.

V.

S jelene meg akkor egy is más is ama céh közzöl kik is igen környülkiáltozák vala 's mind-egyre mondván: Nyomtassad ezt és amazt - és igen szorongatják vala az ő szívét.

VI.

S jelene meg akkor az város Királlya, azaz Főembere, kit is nevezének Első vagy Uzorás Kiadusznak s amaz kérdé, mit mívelne. S Gutenbergus annak mutatá az első kinyomtatott versezetet, azaz Cantato-t.

VII.

Aztat is az Királly elolvashván, igen felgerjede az ő szívében és az ő gyomrában éreze vala Szaggatásokat és Öklendezéseket, mivel hogy az vers vala ocsmány, valamint az vatrangyos Békának az ő nyálazata, kit is neveznek az Tudósok Crapus Execrumnak.

VIII.

S felháborogván s igen zayongván az ő. szívében, az Királly parancsolá erős hangon Gutenbergusnak, fogná elő s állítaná Elejbé az Poeta-t, azaz Verscsinálót, ki is megneszeze vala. Azt, akara oldalt elszunyogni, valamint az Róka, kit is neveznek Ravasznak. Ám heroldok futának utánna s azt a Korcsmában fenekedve találák s vivék őt az Királly elejbé.

IX.

Meglátván penég azt a Királly, parancsolá fejét az Nyomtató Masinába belédugni, azaz belegyemeszelni, s azt kipréselni. S az Masinában az Poeta feje szétnyomatván és az kipréseltetvén, abból származának vékony bugusok, azaz Lemezek, melyek valának telenyomtatva fele vastagh Betűkkel, kit is azon naptul Ujsagh-nak azaz Hirlaph-nak nevezék.

Az Úr áldása minden keresztyén lelken.

ŐSKOR

(Szin: egy pliocénkorszakbeli vendéglő. Idő: Kr. e. 15328.)

Első ősemler (bejön a cölöpvendéglőbe): Jó napot, Mayer úr.

Második ősemler: Jó napot, kedves Fuksz. Honnan jön?

Első: Egy kicsit halászgattam délelőtt. Megengedi?

Második: Tessék, tessék.

Első: Mit lehet enni?

Második: Én csak afféle háborús teritéket rendeltem. Össze kell húznia magát az embernek.

Első: Hát nem lehet kitartani a drágaságot, hiába. Nem győzöm. Reggelire a Kövér Mastodon-kocsmában voltam, tudja, mit kérnek egy rongyos mammuth-gerincért?

Második: Hja, háború van.

Első: Tizenennyolc színes kavicsot uram, tizenennyolc színes kavicsot. Honnan vegyem? Nem győzöm összekeresni. Már a feleségemet is leküldtem a folyópartra, hogy keressen. Meddig bírjuk még ezt a drágaságot?

Második: Az semmi, tudja én mit fizetek itt az ichtiozaurusz-csülökért páfránykörítéssel? Hús csigát. Mit lehetett kapni hús csigáért azelőtt, a miocén-korszakban.

Első: Két Pleziozauruszt, agyarastul.

Második: Legalább.

Első: Hát nem lehet kitartani. Be kell már fejezni ezt a háborút.

Második: Sőt, végig kell folytatni most már, ha elkezdtek.

Első: Maga is így beszél?

Második (meggyőződéssel): Így. A béke érdekeit szolgáljuk azzal, hogy most minden erőnkkel rajta legyünk, hogy a gibbonokat megverjük.

Első: De ki hitte volna, hogy ilyen soká fog tartani? A technika mai felkészültsége mellett, ma, a hihetetlen felvilágosodottság századában, az emberi kultúra tetőfokán, a Mannlicher-dorong, a negyvenkét centiméter hosszú vaddisznóagyar, az obszidiánkővön reszelt arasznyi növesztett körmök és vason köszörült fogak nagyszerű századában, igazán azt hittem, egy-kettőre megleszünk a gibbonokkal, akik ránk kényszerítették a háborút.

Második: Éppen azért, most már nem szabad abbahagyni. Nekem meggyőződésem, hogy ez az emberiségnek az utolsó háborúja lesz.

Első: Azt hiszi?

Második: Egészen bizonyos. Ha most mindent megteszünk, hogy tökéletesített fegyverekkel, minden erőnknek latbavetésével végigverekdjük ezt a háborút, akkor olyan békét köthetünk végre, hogy a földtányér minden lakója megérti egymást: kezet nyujtunk majd egymásnak és a jövőben nemzetközi konferencia intézi majd el az esetleges konfliktusokat, nem lesz szükség többé erőszakra, csak ezt az egy háborút harcoljuk még végig. Ez olyan biztos, mint hogy a nap forog a föld körül és hogy a föld, mint nagyszerű tudósaink kiderítették, egy mammoth orrmányán lebegő óriási csiperkegomba. A tudomány, édes Fuksz úr, a tudomány mindennek-előtt!

Első: Ha így beszél, miért nem megy a frontra?

Második (idegesen): Bocsánatot kérek, maga nagyon jól tudja, hogy engem mint az Első Pliocén Kőbaltacsiszoló Részvénytársaság nélkülözhetetlen tisztviselőjét mentettek fel. Különben is most egy színdarabon dolgozom.

Első: Ugyan! Már megint?

Második: Igen. Elég érdekes témám van, azt hiszem, ennek is lesz olyan sikere, mint a mult-korinak volt. Tudja, már a milió is hatásos, a miocén-korszakba helyezem a darab cselekményét, ami valami kedves, archaikus patinát ad a dialógusoknak. Különben arról lesz szó, hogy egy asszony elhagyja a férjét, mert az idegei valami mást, valami szebbet kívánnak, egy másikba szeret bele, egy igazi férfiba, aki bölényekre vadászik... De a férj rajtakapja őket, mikor éppen keresztül akarják úszni a folyót, hogy megszökjenek... A férj emberbőr-frakkjának hátulsó zsebéből dorongot ránt elő, de azok megelőzik, nyársra húzzák és nyílt színen meg-eszik... Tudja, nem a cselekményen van a fősúly, hanem a dialógus finom, pszichoanalitikus árnyalatain... Egy igazi modern asszonyt akarok megírni, egy elfinomodott idegzetű, hajszál-finom érzékenységű ultramodern női lelket... ez főként az utolsó nagy jelenetben lesz kidom-borítva, ahol a férjet eszik... Azt hiszem, nagy sikere lesz, pazar kiállítás, kápráztató ruhák, az asszonyon valódi medvebőrkalap...

Első: Nagyon szép. Csak nem valami új.

Második: Kérem, ma ez kell a közönségnek. Na, hozzák már az ichtiozaurusz-csülkömet. Hallatlan, mit elkérnek egy ilyen vacak darabért, nincs harminc kiló az egész, hisz ez a fél-fogamra se elég... Koplalni kell, uram, koplalni... hallatlan ez a drágaság...

MINDEN MÁSKÉP VAN

Hetvenéves koromban megkért egy fiatalember, hogy mondanék egy nagy és bölcs aforizmat: mondanék egy egyetemes nyilatkozatot, melyben világnézetemet egybefoglalom.

Ennek a fiatalembernek azt feleltem: Minden másképp van. Amivel nem a szkeptikusok és kételkedők közé sorozom magam, mert a szkeptikusok csak azt mondják: nem bizonyos, hogy minden úgy van, ahogy hisszük, - én pedig határozottan és meggyőződéssel mondom, bizonyos, hogy semmi sincsen úgy. Ez az egyetlen tétel, amibe fanatikusan hinni szabad és amitől eltántorodni bolondság: minden másképp van.

Mert ha nekem egy görbe tüköröm van, ami eltorzítja a dolgokat, akkor micsoda bolondság volna azt állítani, hogy vannak dolgok, amiket ez a tükör nem torzít el, mikor egyetlen generális és kivétel nélkül való törvénye hogy torzítson? Ilyen görbe tükör az emberi értelem, amelyben az Igazság tükröződik. És hol a lénia, mely ezt a tükröt kiegyenesítse, holott a lénia is csak emberi értelem lehet, agyvelő, mely a koponya görbe vonalához tapad? És hol a geometria, aki kiszámítsa, *mennyivel* görbít ez a tükör, hogy az Igazságot legalább *elképzelhessük*, ha látni már nem tudjuk, holott az Igazság hol vékony, hol vastag a valóságban is?

Minden másképpen van, s aki meggyőződést hirdet akár filozófiában, akár művészetben, akár politikában az gonosz vagy ostoba; jóhiszemű, akkor ostoba, és rosszhiszemű, akkor gonosz. Mert micsoda tökéletes munkát vártok a tökéletlen szerszámtól? És gonosz és ostoba a szkeptikus is, aki azt mondja: nem bizonyos, hogy helyes-e a tétel, - holott bizonyos, hogy nem helyes.

Aki megéri végre, hogy minden másképpen van, az az igaz ember, az legalább hinni tud valamiben, amit nem lát és nem ismer, tiszteli és féli ezt a valamit, vonzódik hozzá, vár rá és megnyugszik benne. Nem nevezi őt el istennek, mert mihelyt elnevezné, kép jelennék meg a görbe tükörben és a kép hazugság volna, mert rögtön elmúlik, és nincsen mintegy varázsszóra, aminek a nyomorult emberi elme nevet ad. S az isten is meghalt abban a percben, amikor kimondták a nevét, csak addig él, amíg nem tudnak róla. Az egyetlen becsületes gondolkodót olyan emberhez hasonlítom, aki alszik s álmában tudja, hogy csak álmodik s ezt bevallja magának, mosolyogva nézi, amit az álom eléje varázsol, mert tudja, hogy odakint, az Ébrenlétben, mindez nincsen meg, vagy ha meg van, másképpen van meg, s amit gondol magában, tudja, hogy helytelen, mert az Álom eltorzította a gondolatot. Nem küzd a gondolat ellen, hiába küzdene, de tisztában van eggyel: hogy álmunkban gyakran széknak nevezzük az asztalt és mégis a szekrényt értjük alatta. Hallottatok már álmában beszélő embert? A becsületes gondolkodó úgy van, mint aki tudja, hogy álmodik, s éppen azért nem hisz el semmit, amit hall, amit lát, amit érez, de tudja, hogy mindez odakünt, az Ébrenlétben, jelent valamit, elteszi magának, amit látott, hallott és érezett, s megnyugvással hisz benne, hogy majd megfejt valamikor e jeleket. Aki álmából ébredni akar, úgy-e, nem az álmképeket kezdi figyelni s nem azokkal foglalkozik, mert csak jobban belegabalyodnék s még mélyebben sülyedne az álom vizébe, hanem valami határozatlan, ismeretlen dologra gondol erőlködve, megfeszíti elméjét, küszködik kifelé, s e határozatlan valamit így foglalom egybe: minden másképp van.

De közben, míg ez sikerül, aludni és álmodni kell, s ha másképp nem lehet, legalább kellemsé kell hogy tegyük ezt az álmot. Így jött létre a Logika, a Törvényszerűségben való hit, amiből nehéz és értelmetlen álmodók meggyőződéseket vonnak le maguknak; a Logika, ez a kedves és nemes játéka előkelő és tudatos álmodóknak, akik tudják, hogy csak játék ez, szép, érdekes, izgató játék, olyanfajta, mint a sakk. Szabályai vannak, amiket a korrekt és előkelő játékos betart, ragaszkodik hozzá, holott jól tudja, hogy e szabályokat ő maga állította fel, mégis úgy tekinti őket, mintha megmásíthatatlan törvények volnának, s ha a szabályok értel-

mében a király már nem mozdulhat, akkor azt mondja: matt vagyok, te nyertél, barátom, s feláll és fizet, holott felemelhetné a királyt s kithetné a tábláról, mert *csak* a sakkszabályok értelmében nem szabad annak mozdulnia.

Közben pedig minden másképpen van; másképpen van a Newton-féle törvény és másképpen van a Darwin-féle elmélet. Máskép áll a dolog ellenségeinkkel, mint ahogy mi hisszük és másképpen van velünk, mint ahogy ők hiszik. Máskép van az ég, máskép van a föld, másféle emberek laknak a Marson, máskép szeret minket a jóbarát, mint ahogy máskép gyűlöl az ellenség, és a nő, akiről azt hisszük, hogy máskép van, máskép van és nem máskép.

Minden máskép van, csak ez az egy van így.

-&-